

69

ՀԱՆԳԱՆԱԿ

ՀԱՒԱՏՈՅ

որ է

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԲԱՆՈՅ

Հաւատամքին :

Յօրինեալ ռամկական լեզունա հայերէն և տաճկերէն՝ յուսումն քաղաքաշտ քրիստոնէից :

Ի հայր Իգնատիոս Վարդապետէ փափաղեան
կոստանդնուպօլսեցւոյ , Ի միաբանութէ
ամենապատիւ տն Մխիթարայ մեծի
Աբբայի :

Հրատարակեալ Տէրուն Ստեփաննոս Աբ-
գիէղիսիայեան և Աբբայի :

1807 : ռմ ծ զ :

Ի ՎԵՆԵՏԻԱ

Ի Վանս արքայն Ղազարու :

2004

Հարսնարան արանց արդարաց. և ի տնա
շող անկողն ի հօրէ լուսոյ ծագեալ: ՇԻ:

Ի բազում խորհրդաւոր անոճանս, զորս ուսաք 'ի դրոց ընծայել եկեղեցւոյ, գեղեցիկ է և այն նմանագրէ թի՛ օրինակեալ 'ի տիպ ցուցակու թէ անարատ հարսին՝ պսակելոյ հաւատովք ընդ երկնաւոր փեսային • յոր կերպարան նմանու թէ քարոզի և ստուերագրի եկեղեցի սբ ը տիեզերս • յասել շարակնոցին : * Չոճար ճացիր հարսն անարատ զքո՞ւ արկեալ վայելապէս, զարդարեա՞ հանդերձ փառօք, և է՛լ ընդ առաջ երկնաւոր փեսային || : * Փեսայ հարսնու թէ սորա՞ որդին այ կենդանւոյ • օրիօրդք խընճոյից սորին՝ հայրապետացն դումարք • • • 'ի պար հարսանեաց սորա, դառք առաքելոցն || : Ըստ որում մեկնաբանէ սբն Գրիգոր նարեկացի : (բան • հէ :)

Այս էութեանցից հասարակական է Ի Դ Ե :

Ի շեղբիս մէջը ամմէն բանին կա
տարելութիւնը ան ատենը կե-
րկնայ , երբոր ամմէն կերպ իրեն
պէտք եղած բաները՝ որով կը լլայ կա
տարեալ , ունենայ նէ : Եւ արդս կա
տարեալ մարդ չըսվիր՝ ինչպէս որ բա-
նական հոգի և մարմին չունենայ : Եւ
բեղական կատարեալ արեղակ չըսվիր՝
թէ որ լոյսը կմ՝ ճառագայթը պակսի
նէ : Եւ սոսնկ ալ քրիստոնեայն՝ ճշմա-
րիտ և կատարեալ քնի աշակերտ չը-
սվիր . ինչպէս որ չունենայ քնի ճշմա-
րիտ և ուղղափառ հաւատքը :

Օայս հաւատքս՝ որպէս զի քրիստո-
նեայն անմոլար մտքով ընդունի և
դաւանի , հոգին որ՝ որ միշտ եկեղեց-
նայ հետն է , տուն տըվաւ առաքե-
լոց և վարդապետաց , որ սորվըցնեն
հարկաւոր և պիտական բաները ,
որով քրիստոնեայն ըլլայ , ու ըսվի
ճշմարիտ հետեօղ քնի : Եւս պատ-
ճառաւս՝ էն առաջ առաքեալները՝
(ինչպէս որ կրսէն աստուածաբանք) ,
շինեցին հաւատացեալոց համար մէկ
համառօտ դաւանութիւն մը հաւա-
տոյ ,

Ս՝ ռաֆաղարիմէ՝ զտէրոր ուս որինդար չրիսորիանէ
լէրէ :

Ղիհաննի ալէմտէ օլան հէր մախ
լիւղին քէմալի օլ տէմ կէօրիւ-
նիւր , հաչան կէնտինէ միւթաալիք օ-
լան նէսնէլէրի՝ ճիւմլէսին էտինմիշ
օլուր իսէ : Ինսան օլան՝ թէքմիլ ին-
սան տէնիլմէզ , էկէր նաթըզ. ճան ի-
լէ թէնի օլմասայ : Ելանէ՝ թէքմիլ
կիւնէշ տէնիլմէզ , էկէր նուրի՝ եախօտ
շօհլէսի էքսիլիւր իսէ : Բէզալիք՝ քը-
րիստիան օլան սահիհ վէ թէքմիլ մէ-
սիհ շակիրտի տէնիլմէզ , թա՛ քի սա-
հիհ վէ տօղրու տինի օլմասայ :

Պու տինի՝ քրիստիան օլան տօղրու
Ֆիքր իլէ գապուլ իտիւպ իդրար էթ-
մէք իչիւն , ըուհուլլահ հազրէթլէրի՝
քի հէր պար քիլիսէ իլէ պէրապէր
տիր , իլհամ իթտի հէվարիունլէրի
վէ ըուհպանլէրի , քի էօկրէթսինլէր
օլ իդթիզալը վէ դայէթ լազըմլը քէ-
լամլէրի . շօլ քէլամլէր իլէ քրիստիան
քիմէսնէ՝ օլուր վէ տէնիլիւր սահիհ մէ-
սիհ թապիսի : Իլլա պու սէպէպ ի-
չիւն՝ էվիլէլահ հէվարիունլէր , (նիճէ
նազլ օլունուր անծաքան տէնիլլէն ըուհ

տոյ , որ կըսվի առաքելական հան
դանակ :

Եւս դաւանութեանս մէջը՝ կըդրվի
քրիստոնէին առջւր հաւատալ խոր
հրդոյ ամենամբ երրորդութե՝ և մի
նծութեան հօր և որդւոյ և հոգւոյն
սթյ :

Եւ թէ որդին նոյ եկաւ , մեզի հա
մար մարմին առաւ՝ չարչարվեցաւ ,
խաչվեցաւ , թաղվեցաւ , յարութիւն
առաւ ու համբարձաւ յերկինս . և
պիտի գայ դատել զկենդանիս և ըզ
մեռեալս :

Եւ թէ՛ կըգտնուի աշխրբիս մէջը
մէկ ճշմարիտ եկեղեցի մը քսի . յո
րում կայ հաղորդութիւն սթց ու թո
ղութի մեղաց :

Եւ թէ՛ պիտի ըլլայ յարութիւն մե
ռելոյ և հանդերձեալ կեանք :

Եւս բաներուս հաւատալը՝ մարդուս
ամենահարկաւոր ըլլալով՝ իւր հոգ
ւոյն փրկութեւ համար , առաքեալ
ները սորվըցուցին զասոնք հաւատալ
ցե :

պանկերտէն) , իհտառ իթտիլէր ճու
մաաթ իչիւն պիր մուխթասար իման
իգրարի . քի տէնիլըր (հանգանակ ա
ռաքելական) . եանի՝ ուսուլի տին ,
եախօտ՝ գափայիտի տին , օն իքի հե
վարիուենլերին հերիֆանէ իլէ սեօյլէ
տիկի , եա՝ հօկրէթտիկի իման :

Պու իման իգրարինտէ թէքլիֆ օլու
նուր քրիստիան օլանայ՝ իման կէթիր
մէք շէրիֆ թէսլիս սրորընա վէ եէք
իլահիյէթ օլմասընէ՝ փէտէր վէ իպն
վէ բուհուլահըն : || Է հէմ իպնուլ
լահըն կեօկտէն նիւղուլ իտիւպ՝ ին
սան իչիւն ճէսէտլէնմէսի , վէ իպթի
լա չէքիւպ՝ հաչ իւսթիւնտէ սալպ օ
լունուպ՝ տէֆն օլունմասի , վէ գըյա
մէ օլուպ՝ կեօկէ միրաճ իթմէսի , վէ
հէմ անտէն թէքրարէն կէլիւպ թէ
ճէսիւղ իթմէկէ տիրիլէրի վէ հօլ
միւլէրի Պունլարտան մաստա՝ ալէմ
իչինտէ պիր սահիհ մէսիհ քիլիսէսի
օլմասընէ . վէ օլ քիլիսէտէ կւլլիւլէր
հիսսէտարլըլի , վէ կիւնահ մաղֆիրէ
թի պուլունմասի : | Նաճառի՝ տիւնեա
ախիրինտէ ճէմի կօլմիւլէրէ գըյամէ
օլմասընէ , վէ էպէտիէթ հօմիւրէ :

Պու քէլամլէրէ իման կէթիրմէք՝ դայ
Է. թ իգթիւղա օլտուղինտէն ինսանըն
ճան սէլամէթի իչիւն՝ հէվարիուենլեր
հօկրէթտիլէր ճումաաթէ . նիճէ՝ զա

ցելոց • ինչպէս որ յայտնի է իրենց գը-
րած թղթերուն մէջն ալ • որպէս զի
քրիստոնէից՝ հետեօղ քօի ըլլալին ,
ուղղափառ հաւատքով երևնայ :

Եւ յս հաւատամքիս մէջը՝ թէպէտ կը
բովանդակի ամմէն գլխաւոր հաւա-
տալու բաները • որով քրիստոնէայն
հասնի փրկութէ • սակայն համառօտ
ըլլալով , շատ բանի վրայ հերետիկոսք
տարակոյս հանեցին՝ ու ծուռ մեկնու-
թի տալով խռովութի ձգեցին հաւա-
տացելոց մէջը : Ուստի՝ 325 տարի քի
գալէն ետքը , նիկիոյ ժողովոյն նք
հայրապետները , զայս առաքելական
հաւատամքը մէկ քանի բացատրութի
տալով արիօսի մոլորութի դէմ ժողո-
վով հաստատեցին , որ քրիստոնէայք
իմանան ու անոր պէս ալ հաւատան :
Եւ այն է՝ որ կըսվի հանգանակ կամ
հաւատամք նիկիոյ :

Օ այս նիկիական հաւատամքս ըսկը-
սան գործածել ամմէն արեւելեան ե-
կեղեցիք քրիստոնէից՝ յիսունըվեց տա-
րի , ինչվան անատենները , որ ելլա-
մակեղոն հերետիկոսը , և կուրանար
ղաճութի հոգւոյն սբյ • ուստի նորէն
ժողով գումարեցաւ ստամպօլ քաղ-
քին

Հիր օլունուր կէնտի նա մէլերինտէն տախի, քի քրիստիան օլուն' անլէր իլէ մէսիհ (Թապիսի օլտուղի տօղրու տին իլէ կէօրիւնտին) :

Պու իթիգատ քէլամինտէ՝ խօշ հեր տիւրլիւ սլաշ լըճա վէ իգթիգալը ի ման կէթիրէճէք մատտէլէր մէզպուր օլունուր՝ քրիստիան օլանայ ճան խէլասը իչիւն . սնճագ՝ մուխթասար օլտուղինտէն, րէֆաղի ատէմլէր տիւրլիւ շիւպհէ չըքարըպ՝ զալատ մանալէր վերէրէք մուզթէրէպ իթտիլէր ճումաաթի : () Լ սէպէպտէն՝ իսա է ֆէնտիմիղին 325 սէնէսինտէ, չինիզ լիք սիւնհոդոսուն ազիզ րուհպանլէրի՝ աւրիոս տինսիզէ դարչը զիքը օլունան հէվարիունլէրին իթիգատ քէլամինի, թէքիտ ու մուգարար իթտիլէր, պիր գալ մանա վերէրէք . շէօյլէ քի՝ քրիստիանլէր անկլայիւպ՝ անէ ույկուն ի ման կէթիրսինլէր : Վ է օլ իթիգատ քէլամի տիր (հանդանակ, եախօտ՝ հաւատամք նիկիական) տէնիլէն :

Պու իման իգրարի չինիզ լիք սիւնհոդոսուն, օլ փագըթլէրտէն շուրու օլունտի իսթիմալ օլմաղայ մէշրուք թէրաֆլէրինտէ ճէմի քրիստիանլէրտէն էլ լի ալթը սէնէ, (Թա՝ մակեդոն րէֆաղինին պէյան օլմասընա գատար, վէ չիւնքի՝ օլ տինսիզ ինքէար իթմէք իս

քին մէջը (Թէոդոս մեծ կայսեր ատենը • յամի տն՝ 381 • և նոյն ժողովոյն մէջը՝ 150 հայրապետք նորէն հաստատելով նիկիոյ ժողովոյն հաւատամքը • մէկ քանի բացատրութի մը աւելցուցին մէջը ընդդէմ մակեդոնի՝ և իր հետևողացը • և այն հաւատամքն է՝ որ կրօնի (հանգանակ առաջին կողմանդնուպօսոյ ժողովոյն •) զոր կրնդունին ամենայն ազգք, և գործկածեն պատարագի մէջ ինչպէս հիմայ :

Եւ յս հաւատամքներէս բացատրութի կարգաւորված է մեր հայոց հաւատամքը, ուստի և աւելի բացայայտ է քան զանոնք • և այս բացատրութիւնը երբեք մեր սբ հայրապետները, որոց առաջինը՝ ինչպէս որ կերեւնայ, եղաւ սբ դրիգոր լուսաւորիչ, որ երբոր սբն արիստակէս իւր որդին դարձաւ հայաստան նիկիոյ ժողովքէն, ու հետը բերաւ ժողովոյն հաւատամքը, լուսաւորիչ կարգաց ու ընդունեցաւ զայն ուղղափառ դաւանութիւն • և որպէս զի՝ իւր ժողովուրդը ամենեւին տարաւ կուսակու տեղ մը չունենայ հաւատաւ լու բաներուն վրայ, անոր համար աւել

իսթէտի րուհլ հաղըն ալլահլըղընի ,
 իմտի թէքրարէն սիւնհոդոս գուրուլ-
 տի իսթանպուլ շէհրինտէ՝ պէօյլըք
 թէսոդոս գուալըն կիւնիւնտէ . սէնէի
 իսա 381 . վէ օլ սիւնհոդոս իջինտէ իւզ
 էլ լի րուհպանլէր թէքրարէն մուգա-
 րար իթտիլէր չինիղլիք սիւնհոդոսուն
 իթիգատ քէլամինի . պիր իքի մանա
 արթըրարագ մակեդոն տինսիզէ՝ վէ
 անըն րէֆիքլէրինէ դարշը : Պու իման
 իդրարի տիր՝ (հանգանակ ւն կոստան ,
 դինուպօլտոյ) տէնիլէն , ճիւմլէ միլ-
 լէթլէրտէն գապուլ օլունմուլ , վէ
 շիմտիէ գատար իսթիմալ օլունուր
 նէսիքէթ իջինտէ :

Պու իթիգատ քէլամլէրինտէն մուք
 թէզայի թապիր իլէ գուրուլմիշ տիր
 էրմէնիսան միլլէթին իթիգատ քէլա
 մի . իմտի՝ անլէրտէն իզնիաթ զահիր
 ու պէյան տըր . վէ օլ թապիրլէրի իթ-
 միշլէր պիզիմ ազիզ րուհպանլէր . վէ
 նիճէ զանն օլունուր , էվլէլա հաղըն
 թի (գրիդ որ լուսաւորիչ) . նէ զէման
 (նք արիստակէս) կէնտի էվլատի չի
 նիզլիք սիւնհոդոսունտան ամտէթ
 իթտի իսէ էրմէնիստանէ , վէ պիլէ
 սինճէ կէթիքտի սիւնհոդոսունքէլա
 մինի , օդուլուպ գապուլ իյլէտի օլ
 տօղրու իման իդրարին . վէ օլմայէա
 քի կէնտի ճումաաթի ասլա պիր զա
 րատ

Լեւոնը մէջը մէկ քանի բացատրու-
թիւն , որով հաւատամքին բաները
յայտնի ըլլան , թէ ինչ մտքով դըր-
ված են նր. ժողովքէն : Այս պատ-
ճառաւս մեր հաւատամքին անունն
ալ կըսվի նիկիական հաւատամք . ո-
րով յայտնի է՝ թէ այն բացատրութի-
ւները եղած են նր. լուսաւորչէն առա-
ւելապէս նիկիոյ հաւատամքին վրայ ,
քան թէ՝ կոստանդնուպոլսոյ . ինչպիս-
որ կերևնայ ետքի նշույլքէն ալ , որ
կըսվի հաւատամքէն ետքը . զոր սահ-
մանեց նիկիոյ նր. ժողովքը :

Սակայն կըրնանք ըսել . թէ քանի մի
բացատրութիւն ալ եղած է՝ առաջին
կոստանդնուպոլսոյ ժողովքէն ետքը
կիֆոյն ատենները . ինչպէս այն բա-
ները՝ որ դրված է հոգւոյն սրբ. վրայ
մահեղոն հերետիկոսին դէմ . և կե-
րևնայ՝ որ եղած ըլլայ նր. ներսէս հայ-
րապետէն , որ նոյն ստամպոլու ժողո-
վոյն մէջն էր , և կիֆոյն սահակայ և
մեսրոպայ ատենը , որ կարգաւորեցին
մեր եկեղեցական պաշտամունքը :

Ասոնցմէ՝ ի զատ չենք կրնար կարծել,
թէ լուսաւորչայ՝ կամ որդւոց և թո-
ռանց

շատ շիւղհէյէ վարսըն իթիգատ իտէ
 ճէք մատտէլէրտէ , արթըրտի պանդէն
 մանալէր . շէօյլէ քի՝ իթիգատ քէլամ
 լէրի այան օլսուն՝ նէ՝ ֆիքիրէն գօ
 նուլմիշ տիր ազիզ սիւնհոդոստան :
 Սէ պու պապտէն պիղիմ իթիգատ քէ
 լամին իամի տէնիլիր (նիկիական հան
 գանակ .) աչքեար իսպաթ օլարագ ,
 քի օլ միւքթէզայի թապիրլէր օլմուշ
 տիր (նք լուսաւորիչտէն) չինիզլիք
 սիւնհոդոսուն քէլամին իւզէրինէ . նի
 ճէ զահիր օլունուր տախի էնճամին
 տէ սեօյլէնէն լանէթնամէտէն , քի
 թարիֆ օլունտի չինիզլիք սիւնհոդո
 սունտա :

Եւմա՝ տէյէ պիլիլիզ քի՝ պիր գաչ
 մանա օլմուշ տուր հէմ իլք իսթան
 պուլ սիւնհոդոսունտան սօնկրա . եւ
 իստ՝ օլ էմնալէրտէ . նիճէ՝ օլ այէթ
 լէր , քի գօնուլմիշ տիր բուհուլա
 իւսթիւնէ՝ մակեդոն րէֆազիէ դար
 շը . վէ իհթիմալ քի՝ օլմուշ օլսուն
 (նք նեքսէս) բուհաւանտէն , օլ քի իս
 թանպուլ սիւնհոդոսունտա պուլուն
 տի . եւախօս՝ հազրէթի (սահակ) վէ
 (մեսրուպ) վազթընտէ , անլէր քի՝
 պիղիմ քիլիսէ տուալէրինէ նիզամ
 վէրտիլէր :

Պունլարտան կէրի՝ աւլա գըյաս օլու
 նամազ , քի (լուսաւորիչ) վէ անըն
 էվ

ուանց ատենէն ետքը բան մը աւել
ցուցած կի՞նք պակսեցուցած ըլլայ հա
ւատամբին մէջը : (Ինչպէս որ մեր ազգին
սովորութիւնն է . (ինչպէս որ գիտեն
ամմէնքը) , հին աւանդութիւնները չեն
ուզեր ամենակին փոխել . մանաւանդ
զայն բանը՝ որ հին հայրապետներէն
առած ըլլան . ուստի կարծես թէ՝ նը
լուսաւորիչ և այլ հին նը հարք գիտ
նալով մեր ազգին բնութիւնը , շատ
բան մարդարեւական հոգւով դրեր են
հաւատամբին մէջը . որով կըխափան
վի այն մտորութիւններնալ , որ ետքը
եւան ուրիշ ազգերու մէջ . ասոր հա
մար շատ բան կայ մեր հաւատամբին
մէջը , որ մէկ բառով դրված է , ու ա
նով կիմացընէ մեծ ուղղափառ վար
դապետութի մը , զոր չըդ իտցողները
չեն կընար հասկընալ : Ինչպէս որ պի
տի տեսնես ետքը՝ մեր բացատրութե
մէջը :

Յոսամ թէ՛ այս մեր համառօտ բա
ցատրութիւնը օգուտ ընէ ամմէնուն .
մանաւանդ բարեւոյաշտ քրիստոնէից ,
որ կը փափաքին ուղղափառ հաւատ
քով՝ և բարի գործքով համնիլ յաւի
տենական փրկութե . ինչպէս որ մեր
փոյ

Եվ լատերին վե թօռուններին կիւ-
նիւնտէն սօնկրա, արթըւմը շ' ետխօտ՝
էքսիլմիշ նէսնէ, օլսուն իթիգատ քե-
լամինտէ : Վախուսուն՝ պիղիմ՝ միլէ-
թինն թիօրէսի, (նիճէ մալիւմ տիր
ճիւմլէյէ) օլ տուր քի՝ էսկի ատէթ-
լէրինն աւլա իսթէմէզլէր տէկիշտիր-
մէկէ . իլլա օլ նիզամի՝ քի էտինմիշ-
լէր տիր (էսկի ըուհպանլէրտէն) :
Իմտի՝ զանն իտէրսին քի՝ (նը լուաա-
ւորիչ) վէ ախէր ըուհպանլէր պիլէրէք
պիղիմ միլէթինն թապիաթիննի, չօգ-
շէյի փէղամպէրլիկ իլէ գօմուշլէր ի-
թիգատ քէլամինտէ, վէ անըն իլէ
րէսիտ օլունուր օլ դալատլէր, քի՝
վազթ իլէ զուհր իթտիլէր ախէր միլ-
լէթլէրտէ : Պու սէպէպտէն չօգ շէյ
պուլունուր պիղիմ իթիգատ քէլամի-
միզտէ, քի էէք լուղէթ իլէ գօնուլ-
մուշ տուր . անճագ տուլուլուր պիր
պէօյիւք տօղըու իման ֆէհվասի . քի
պէխասպէր օլանլէր անկլայամաղ անի-
նիճէ պէյան օլաճագ տըր վէրէճէք
մանամիզտէն :

Սիւնթագիր օլարագ ումարըղ քի՝ պիլ
պիմ ճիւզի էմէկիմիշ պու քիթապտէ՝
ճիւմլէյէ ֆէյտա իյլէսին . խուսուսա՝
տինտար քլիստիանլէրէ . անլէր քի
արզու իտէր տօղըու իման իդրարի՝
վէ խայր ամէլլէր իլէ էէրիշմէկէ է-
պէտի

փոյլթը և փափաքն ալ ան է , ո՞նչ զի
մեր քնասէր հաւատացեալ եղբարքը
տգէտ չըլլան իրենց հոգւոյն պէտք
եղած բաներուն . և չըզանգատին ա-
ռանց գրրքի կարօտ մնալնուն համար :
Ի՞յս պատճառաւ՝ ուզեցինք աշխար-
հաբառ և ընտանի խօսակցութիւն շի-
նել . թէ հայերէնը , և թէ տաճկե-
րէնը . որ ամմէնքն ալ կարենան ան-
աշխատ հասկընալ : Ի՞նչ որովհետեւ՝
երկու լեզու՛աւ շինվեցաւ , նայեցանք
որ՝ հայերէնին մէջը տաճկերէն բառ-
չը խառնենք , և ո՛չ տաճկերէնին մէջը
հայու բառ , որպէս զի՝ երկու լեզու՛ն
յատկութիւնն ալ պահպի : Իսկ այն
բառերը , որ տաճկին մէջը գործա-
ծութի չըկայ . ինչպէս երրորդութի ,
խորհուրդ , պատարագ , ևն . արպերէ-
նը դրինք , որ գիտցողը կը հասկընայ ,
իսկ չը գիտցողը կընայ դիմացը հայե-
րէնին մէջը նայելով գտնել ու իմա-
նալ :

Ս՛նաց որ՝ կը խնդրեմ կարդացողնե-
րէն , որ անծասէր հոգւով միտ դնեն
բանին , որպէս զի՝ ճամարտութիւն ա-
ղէկ տեղ ընէ իրենց սրտին մէջը . և
պտուղը վայելեն հոգեւորապէս :

պէտի սէլամէթէ . նիճէ պիգիմ տա
խի արգումսւզ վէ ղայրէթիմիզ օլ
տղը քի , զահիտ քրիստիան գարրն
տաշլէրիմիզ նատան օլմասինլէր կէն
տի ճանլէրինէ միւթաալիք օլման շէյլէ
րէ . վէ շիքվայ իթմէսինլէր քիթապ
սրգ հասրէթ գալմալէրի իչիւն :

Ի նճագ պու սէպէսլ իչիւն միւրատ
իթտիք աշքեար սօհպէթլէր իլէ ին
շա իյլէմէք , կէրէք էրմէսիճէյի՝ վէ
կէրէք թիւրքճէյի , շէյլէ քի՝ ճիւմլէ
սինէ գօլայ օլսուն անկլամագ : Ե
չիւնքի իքի լիսան իլէ թէրթիպ օլուն
տի , ճէհտ իթտիք թիւրքճէյէ էրմէ
նի լուղէթի գարրշտրրմամագ . լիսա
նըն խասսիյէթիւի սադլամագ իչիւն :
Եւմա օլ լուղէթլէրի՝ քի թիւրք վէ
սանինտէ իսթիմալ օլունմագ . նիճէ
(Լըրորդուլթի . խորհուրդ . պատա
րագ . 158) արէպճէսին գուլանտըք .
պիլէնլէր անկլար . պիլմէյէնլէր էրմի
նիճէյէ պագարագ գատըր տիրլէր ահ
կլամագ :

Գալար քի՝ րիճայ իտէրէք տիլլէրիմ
օգույանլէրտէն . տօղըու վէ իսլահ
իւրէկ իլէ Ֆիքը վէրսինլէր եազըլան
քէլամլէրէ . շէյլէ քի՝ հագիգէթ տէ
նիլէն՝ էյիճէ եէր իյլէսին իւրէկլէրն
տէ . վէ րուհանի մէյվասին թէսէրրիթ
իթսինլէր :

Բ

B

ԳԼ

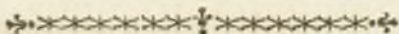

Հ Ա Ն Գ Ի Ա Ն Ա Կ

Հ Ա Ի Ա Տ Ո Յ

որովհետև հաւատքը՝ մարդուս
փրկութեանը իբրև թէ մէկ
դուռ մը նէ , և առանց անոր
անկարելի է մեզի հաճոյ ըլլալ նոյն ,
ու հասնիլ մեր յաւիտենական երա-
նութեանը , արժան է որ՝ առաջ իս-
սինք անոր վրայ , ու իմանանք ինչ
ըլլալը , և քանի՞ կերպ , ողջի ճանչ-
նալով ճշմարիտ հաւատքը՝ կարենանք
ուղիղ սրտով դաւանիլ զայն :

I . Կո .

պէս .

աւատքը ինչ է :

* Հաւատքն է պարզե-
նայ , և մէկ լոյս մը . որով մարդս լու-
սաւորեալ՝ հաստատ սրտով կրնդունի
և կը դաւանի զայն հաւատալու քսմե-
լը , զոր նա յայտնէր է մեզի ॥ :

Արսվի՝ * պարզե նայ ॥ . ինչո՞ւ որ՝ մենք
մեզի չենք կրնար վաստըկիլ . թէ որ
նա իւր ողորմութիւնը չըտայ . ինչպէս
կը-

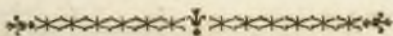

Գ Ը Վ Ը Յ Ի Տ Ի

Տ Ի Ն

իւնքի տին՝ պիր պապ սայրլըր
ինսանըն ճանն սէլամէթինէ ,
վէ անսրգ իմքեանի եօգ թանկ
րիէ մագպո՛ւլ օլմաղա , վէ ճէննէթէ
եէրիշմէ կէ . վաճիւպ տիր էվվէլա ա
նըն իւզէրինէ սեօյլէմէք . վէ անկլատ
մագ նէ օլսուղինի , հէմ գսւջ տիւր
լիւ . շեօյլէ քի՝ թանըեարագ սահիհ
տինի , գատըր օլալըմ տօղրու իւրէկ
իլէ իգըար էթմէք անի :

1 . սեւալ .

Ե՛ տիր տին :
Ճէվապ . **U** * Տին տէտիքլէրի՝
թանկրի ինայէթի պիր նուր տիր , ա
նըն իլէ ինսան միւնէվվէր օլուպ՝ գա
պուլ ու իգըար իտէր օլ իման կէթի
րէճէ մատտէլէրի, քի թանկրի թաա
լէա ինհա իթմիշ տիր պիզէ ։ Տէնիլըր
* թանկրի ինայէթի ։ Նի՛չու քի՝ կէն
տիմիզ էտինէմէյիզ . էկէր ալլահ թա

կըսէ՝ ք՞ն ի՞նչ մեր : * Ոչ որ կարէ գալ
առ իս , եթէ ոչ հայրն՝ որ զիս առա-
քեաց՝ ձգեսցի զնա ॥ : (յովհ . 7 . 44 :)

Եւ պօղոս առաքեալն ալ կըսէ . * () Ի
շնորհօք նորա էք փրկեալք ՚ի ձեռն
հաւատոցն . եւ այս ոչ ՚ի ձէնջ , այլ նոյ
պարգև է ॥ : (Էփես . 2 . 8 .) :

Արամի՛ * լոյս ॥ . վասն զի ինչպէս արեւը
կըլուսաւորէ մեր աչքը , եւ անանկ կը-
նէ՛ որ տեսնենք աշխրբիս մէջի եղած
բաները , ասանկ ալ հաւատքը կըլու-
սաւորէ մեր հոգին . ու կըբանայ մեր
միտքը ճանաչել եւ ընդունիլ զայն բա-
ները , որ ի՞նչ յայտներ է մեզի : Եւ
ինչպէս որ առանց մարմնաւոր լուսոյ՝
չեն կրնար մարդիկ գործել աշխրբիս
գործքը , ասանկ ալ առանց հաւատ-
քի , (որ է հոգեւորական լոյս) , չեն
կրնար մարդիկ նոյ հաճոյ բարեգոր-
ծութիւն մը ընել : Աստի՛ տե՛ հարք
աղվոր կրնամանցընեն զհաւատքը՝ այն
հրեղէն սեանը , որ գիշեր ատեն կա-
ռաջնորդէր իսրայէլացւոց՝ անապա-
տին մէջը :

() այս պարգևս՝ կամ լոյսս կուտայ
ի՞նչ անոնց , որք բարի սրտով կըխնդ-
րեն յոյ , եւ կունենան միամիտ հաւ-
պան

անլեա կէնտի ինայեթի իլէ ահսան իթ
մէզսէ . նիճէ վաղ իտէր իսա էֆէնտի
միզ : * Նիճ պիր քիմէսնէ պանա կէլ-
մէկէ գատրը տէկիլ տիր , մէկէր օլ
փէտէր՝ քի պէնի իրսալ իյլէտի՝ անի
էէքէ ॥ : (յուլհ . Դ . 44 :) ॥ է հէմ (պօ
ղոս առաքեալ) սեօյլէր * Օ իրա ա
նըն լուգֆի իլէ գուրթուլմիշսիզ տին
իլէն , վէ պու տէկիլ քի սիզտէն . եա՝
թանկրի ինայեթի տիր ॥ : (Եփես . ք . 8 :)
Տէնիլիր * նուր ॥ . զիրա նիճէ կիւնէշ
նուրլատրը կեօղիւմիւզի , քի կեօրէ-
լիմ տիւնեատէ օլան մախլիւգաթի ,
անա մէնէնտ՝ տին տէտիքլէրի նուրլա-
տրը ճանի . վէ աչար ֆիքրիմիզի անկ
լայիւպ գապուլ ու իգրար իթմէկէ օլ
նէսնէլէրի , քի թանկրի թաալեա պէյ
ան իթմիշ տիր պիզէ : ॥ է նիճէ ըշըգ
սիզ գապիլ տէկիլ ինսանէ՝ ասլա պիր
շէյ իթմէկէ տիւնեատէ , քէզալիք տին
օլմայինճէ , (քի բուհանի նուր տիր .)
իմքեանի եօգ թանկրիէ մադպուլս
խայր ամէլ իշլէմէկէ : Եւտի՝ էվլիա
բուհպանլէր կիւզէլ պէնկղէտիր տինի
նար սիթունէ . օլ քի՝ կիճէ վագթին
տէ գըլսպուզլուգ իտէր իտի եահուտի
միլլէթինէ՝ պէեապան չեօլ իչինտէ :
Պու ինայեթի , եախօտ նուրի՝ անլէ
քէ ահսան իտէր ալաս . քիմլէր քի՝
տօղըու վէ նամիւրայի իւրէկ իլէ մագ

ղանդութիւն հաւատալու այն ամէ-
նայն ուղիղ վարդապետութեան , զոր
նք եկեղեցին կառաջադրէ իրենց . վն
զի՛ թծ իւր կամքը է՛ն առաջ կըյայտ-
նէ նք եկեղեցնայ . և անոր ձեռօք
ետքը կըսորվըցրնէ մեզի մեր հոգ-
ւոյն սկտք եղած բաները :

2 . 47 . **Ե**նչ բան սկտք է քրիստո-
նէին գիտնալ և հաւատալ իւր
հոգւոյն փրկութէն համար :

պի . **Ի**սաւական չէ՞ որ մէկ քրիստո-
նեայ մը ընդհանրապէս հաւատայ՝
ինչ որ կըհաւատայ նք եկեղեցին .
այլ սկտք է՝ որ գիտնայ ուսորվի իւր
հաւատքին գլխաւոր բաները . կամ
ըսեմ պիտվական միջոցները , որ տրը
ված է մեզի՝ մեր յաւիտենական փրկ-
կութեանը համար :

Եւ այս հարկաւոր գիտնալու բանե-
րը՝ եկեղեցին քնի մնայր գթած ըլլա-
լով , որսկես զի իւր զաւակները , այս
ինքն ուղղափառ քրիստոնեայք , չըտա-
լակուսին և չըմոլորին , նմ հարկա-
ւոր հաւտալու բաները մէկ տեղ դնե-
լով՝ շիներ է հաւատամք մը , որով
գիտնան նմ հաւատացեալք՝ թէ պար-
տը

սուտ իտէրէր թանկրիտան . վէ սատէ
տիլ օլուսլ միւթիլիկի օլուր իսէ իթի
գատ իթմէ կէ ճէմի օլ սահիհ քէլամ
լէրէ , քի ազիզ քիլիսէ հօկրէտիր ան
լէրէ . զիրա թանկրի թաալէա կէնտի
իրստէթին պէյան իտէր իլք հվվէլ
ազիզ քիլիսէյէ . վէ սօնկրա՝ անըն վա
սիթասի իլէ հօկրէտիր պիզէ ճանը
մըզա իգթիզա օլան շէյլէրի :

2 . «Է . Սէ շէյ իլազըմ տըր քրիս
տիան օլանա պիլմէք , վէ իման կէ
թիրմէք ճան սէլամէթի իշիւն :

Ճէվ . Քրիստիան օլանա՝ եթիշիր
տէկիլ ալէսէվլիէ ինանմադ՝ նէ քի
ինանըր իսէ ազիզ քիլիսէ . եա՝ իլա
զըմ տըր պիլմէք վէ հօկրէնմէք իգրար
էթտիկի տինին պաշլըճա շէյլէրինի .
եախօս՝ օլ իգթիզալը օլան վասիթա
լէրի . քի վէրիլմիշ տիր պիզէ՝ հպէտիէ
ճան սէլամէթի իշիւն :

Պու իգթիզալը պիլէճէք նէսնէլէրի՝
իսա հփէնտիմիզին քիլիսէսի , մէրհա
մէթլի վալիտէ օլտուղլինտէն , կէնտի
հվլատլէրի , եանի՝ տօղըու իթիգատլը
քրիստիանլէր՝ օլմայէա քի շիւպհէ
լէնիւպ եանկլիսիլէր , հէր իգթիզա
լը ինանըլաճադ մատտէլէրի՝ ճէմ է
տիւսլ իհտաս իթմիշ պիր իթիգատ քէ

տրկան են սորվիլ ու հաւատալ զա
նոնք :

Եւ զայս հաւատամքս որ եկեղեցին
առեր է առաքեալներէն , ինչպէս որ
ըսինք վերը յառաջաբանութե մէջը :

3 . 49 . Ինչ սրտով և յօժարութե
պէտք է մէկ քրիստոնէի մը հա
ւատալ զայս բաները :

պէ . Պէտք է այնպիսի ճշմարիտ և
հաստատուն սրտով հաւատալ , որ
ինչպէն մեռնիլ ալ հանդիպի նէ՝ չու
րանայ և չըտարակուսի այս բաներուս
վրայ . ինչպէս որ սբ մարտիրոսները
ըրին , ու մեզի օրինակ տրվին իրենց
կրտործութեամբը :

Եւ յսպիսի հաւատալու բաներուն մէ
ջը , պէտքը չէ քրիստոնէին՝ որ այնչափ
խեղճ բանեցընէ , որչափ որ՝ միամտու
թիւ սրտի հնազանդութիւն ունենայ :
Սբ զի հաւատքը՝ ինչպէս կըսէ պօղոս
առաքեալ . (եբր . գլ . Ժա . 1 :) * Եւ
սացելոց իրաց հաստատովթի (է) , և
յանդիմանութի՝ որոց ոչն երևին ॥ :
այսինքն թէ՝ հաւատքն է մէկ հաւ
տատութիւն մը կամ ասպահովութիւն
մը՝ այն բաներուն , որ կը յուսանք ըն
դու

լամբ . քի անըն իլէ պիւսիսներ ճիւմլէ
քրիստիաններ պօրճլու օլտուքլերին
էօկրէնմէք վէ ինանմագ անլերի : Վէ
պու իթիգատ քէլամինի՝ ալմըշ տրը
աղիղ քիլիսէ՝ իսա էֆէնտիմիլին շա
կիրտլերինտէն . նիլճէ նագլ օլունտի
տիպաճէի քիթապիմիլտէ :

3 . սե . Վէ տիլ իլէ վէ նէ իսթի
տաթ իլէ լաղըմ տրը քրիստիան
օլանա ինանմագ պու քէլամլերի :

ՃէՎ . Վէ լաղըմ տրը շէօյլէ տօղրու վէ
գապի իւրիկ իլէ ինանմագ քի՝ թա
էօլիւմ տաթի վագի օլուպ զուհր իտ
սէ անլեր իչիւն . ինքեար իթմէսին վէ
շիւպէլէնմէսին օլ մատտէլեր իւղէ
րինէ . նիլճէ աղիղ շաշիտլեր պէօյլէ
ճէ մէրտանէ օլուպ էօրնէկ վէրտիլեր
պիղէ : Պու իթիգատ իտէճէք մատ
տէլերտէ՝ քրիստիան օլանա վաճիւպ
տիր ագլ իշլէթմէտէն իսէ , սատէտիլ
օլուպ միւթի օլմագ :

() իլա տին տէտիքլերի (պօղոս առա
քեալըն) վագինէ կէօրէ * Վամուլա
ճագ նէսնէլերին գապիլիկի՝ տիր , վէ
կէօրիւնմէզ շէյլերին աշքեարլըկի :
(եբր . գլ . Ժա . 1 :) Նանիեա՝ տին
պիր գապիլիկ , եախօտ՝ էմինլիկ տիր
օլ նէսնէլերէ , քի ումարըզ էտինմէք
թանկ

դունիլ յոյ, և մէկ տեսութիւն մը արքայութեան՝ կամ այն բաներուն, որ հիմայ աշխրբիս մէջը չեն երևնար մեզի :

Ուստի հաւատալու բաները թէպէտ և յայտնապէս խմացվելու չեն, բայց յայտնապէս հաւատալու են. վասն զի կրսեն որ վարդապետք, թէ հաւատքը վարձ չունենար առաջի առ տուծոյ, թէ որ մարդկային խելքը հասնելու ըլլայ, կամ մարդ աչքով տեսնելու ըլլայ նէ : Եւ որ համար քս յորն մեր յանդիմանելով թովմայի առաքելոյն թերեհաւատութիւնը, երանութի տրվաւ անոնց, որ զինքը չեն տեսեր ու կը հաւատան : * Եւ զի տեսերդ զիս և հաւատացեր, երաւ նի՞ որոց ոչ իցէ տեսեալ և հաւատացեն ॥ : (յովհ . 4Լ . Ի . 29 :)

Հերիք է՝ որ ինքն անձ վկայած ու յայտնած ըլլայ մարգարէից և առաքելոց բերնովը մեր հոգւոյն պէտք եղած բաները . զոր նք եկեղեցին կառաջադրէ մեզի . ուստի՝ պէտք է բոլորով սրտիւ հաւատալ . ինչպէս որ կրսէ դաւիթ մարգարէն . (սաղմ . 42 .) թէ * 1) կայութեանց քոց մեք յոյժ հաւատացուաք ॥ :

() Երկնակ քեզի նք անձաժինը, որ հաւատաց հրեշտակին աւետեացը . և արժաւ

Թանկրիտան . վէ հէմ ճէննէթին ,
 եախօտ՝ օլ շէյլէրին նազարի տիր , քի
 տիւնեա իշինտէ կեօրիւնմէզլէր պի-
 զէ : Լամտի՝ իթիգատ իտէճէք նէսնէ-
 լէր՝ ֆարազը աշքեար անկլաշը լաճագ-
 տէկիլ տիրլէր , էմմա՝ աշքեար ինա-
 նըլաճագ տիրլէր . զիրա՝ ալիմ բուհ-
 պանլէրին տէտիկինէ կեօրէ , տինին
 սէվապի օլամագ Թանկրիտան . էկէր
 ինսան ագլի եէրիշէճէք , եախօտ՝
 կեօզ իլէ կեօրէճէք օլուր իսէ : Պու-
 սէպէստէն իսա էֆէնտիմիզ իթապ
 էյլէյիւպ Թուճա շակիրտինին իման-
 սըզլըղինի . մուգլու վէրտի անլէրէ ,
 քի կէնտինի կեօրմէյիւպ իման կէթի-
 րէլէր : * Ե օլ կեօրտիւկըն իշիւն պէ-
 նի՝ վէ իթիգատ էթտին . մուգլի՝ տըր
 կեօրմէյէնլէր վէ իթիգատ իտէլէր ॥ :

(յովհ . գլ . ի . 29 :

Եթիշիր քի՝ ըապպի Թաալեա՝ կէն
 տիշէհատէթ ու պէյան էթմիշ օլա փէ-
 ղամպէրլէր վէ հէվարիօունլէր լիսանի
 իլէ ճանըմրզա լազըմլը օլան շէյլէ-
 րի . քի ապիզ քիլիսէ ինհա իտէր պի-
 զէ . իմտի՝ լազըմ տըր պիւթիւն իւ-
 րէկտէն ինանմագ . նիճէ տալուտ փէ-
 ղամպէր վազ իտէր : * Սէնին շէհա-
 տէթլէրինէ պիզ ղայէթ ինանտըզ ॥ :
 (սաղմ . զք :) Իպրէթ սանա պիքիւր
 մէյիրէմանէ . օլ քի ինանըպ մէլայիք
 միւթ

Ժանի եղաւ մայր աստուծոյ ըլլալու :
 Իսկ զաքարիա չուզեց հաւատալ, այլ
 իր խեղճը բանեցընելով՝ տեսաւ որ
 մտքին դէմ կերեւնայ հրեշտակին ը-
 սածը, ուստի պատժեցաւ ու պապան-
 ձեցաւ իր թերեհաւատութեանը հա-
 մար : Ինչպէս որ աքրահամ նահա-
 պետն ալ իր միամիտ հաւատքովը գով-
 վեցաւ յոյ . վասն զի մարդուս մտքին
 դժուարահաւատալի բաներու մէջ,
 իւր խեղճը մէկ դին ձգելով՝ բոլորո-
 վին նոյ ըսածին հաւատաց :

4 . 49 . Ի՛նչ նշաններով կրնայ մարդ
 իմանալ, թէ իւր հաւատքը ճշ-
 մարիտ է, ու միամիտ սրտով հա-
 ւատալ :

պի . Թէպէտ շատ նշաններ կրնայ
 տրրվիլ . սակայն մենք գլխաւորնե-
 ըրդ հենք առ տեղըս, որով կերե-
 ւնայ մեր հաւատքին ճշմարտութիւնը :
 Ըրդ՝ որպէս զի մէկ հաւատք մը ըս-
 վի ճշմարիտ և անձային, պէտք է որ
 իւր վարդապետութիւնը և օրէնքները
 ըլլայ սբ. և անարատ . ու իրեն սրբու-
 թեանը վկայ պիտի ունենայ անձային
 յայտնութիւնը, հրաշագործութիւն,
 մարգարէութիւնը . վասն զի այս բա-
 ներ

միւթտէսինէ , լայրգ օլտի թանկրի
վալիտէսի օլմաղա : Վամա՝ զաքարիա
իսթէմէտի ինանմագ . զիրա՝ կէնտի
ագլին իշլէտէրէք կեօրտի քի՝ մէլայը-
ղըն տէտիկի ագլէ գարշը կեօրիւնիւր .
իմտի՝ իմանսըզլիկի իչիւն գազէպլէն
տի՝ վէ լիսանը թութուլտի : Վիճէ
խալիլ իպրահիմ տախի՝ կէնտի սատէ
տիլ իթիգատի իլէ մէտհ օլտի թանկ
րիտան . զիրա՝ ինսան ֆերասէթինէ
գարշը օլան մատտէլէլտէ՝ կէնտի ագ-
լինի թէրք էտիւպ . թանկրի քէլամի-
նէ իման կէթիրտի :

4 . «իւ . Վէ նիշանլէր իլէ անկլայեա
պիլիւր ինսան՝ կէնտի տինին սա-
հիհ օլմասինի . վէ սատէտիլ օլուպ
իման կէթիրմէք :

Ճէվ . Փարագը՝ չօգ նիշանլէր վերի-
լէ պիլիւր . անձագ՝ պիզ պու մահալտէ
պաշ լըճալէրին վէրէլիմ՝ քի անլէր իլէ
պէյան օլուր տինիմիզին սահիհլիկի :
Իմտի՝ պիւր տին սահիհ վէ խիւտավի
տէնիլմէք իչիւն , լազըմտըր քի կէնտի
էօկրէթտիքլէրի՝ վէ նամուսլէրի փաք
ու թէմիզ օլսուն . վէ հէմ՝ կէնտի
փաքլըղինէ շահիտ օլսուն թանկրի վէ
հիսի՝ միւճիւզաթ վէ փէղամպերլիկ :
() իրա պու ալեամէթլէր օլամագ . մէ-
կէր

ներքս չի կրնար ըլլալ, բայց եթէ
 անոյին զօրութեամբ. իսկ ան չունի
 զասոնք, ինչպէս որ մէկ տեղ մը ճշմա-
 րիտ հաւատք և անուշադուլութիւն չը-
 լայնէ. ինչպէս որ կրսովի սբ աւետա-
 րանին մէջն ալ. (յովհան. Թ. 31 :)

* ԲՆ մեղաւորաց ոչ լսէ. բայց եթէ
 անուշադուլ ոք իցէ՝ և զկամս նորա առ-
 նիցէ, նմա լսէ ॥ :

Աստի առաջին նշանը, որով կերևնայ
 մէկ հաւատքի մը ճշմարտութիւն, է
 սրբութիւն օրինաց և վարդապետու-
 թեան, որ բարի և շիտակ բաներ քա-
 ռողէ ու սորվըցնէ, և իւր դաւանող-
 ներն ալ սբ ընէ : ԲՆ նշանովս կրը-
 նաս բաղդատել քրիստոնէական հա-
 լատքը ուրիշ հաւատքներու հետ,
 որով կրտեսնես՝ Թէ աշխրբիս մէջը
 չկայ այսպիսի սբ հաւատք մը, որ սրբ-
 բութի քարոզէ մեր հաւատքին պէս,
 և ո՞վ որ բարեպաշտութիւն կենայ այս
 հաւատքիս մէջը, սրբութիւն ալ կը
 պայծառանայ : () րինակ քեզի երևե-
 լի սուրբերը, որ փայլեցան ՚ի մէջ
 եկեղեցւոյ իրենց բարի վարքովը և
 վարդապետութիւնք. ինչպէս որ յայտ-
 նի է իրենց պատմութիւն :

Արկրորդ նշանը ճշմարիտ հաւատքին՝
 անոյին տեսիլքը կամ յայտնութիւն
 է. վասն զի ան կամենալով, որ մէկ

կէր թանկրի գուլակթի իլէ . խմտի՝
ալլա՛հ թաալէա կեօսթէրմէզ անլէ
րի , էկէր պիր եէրտէ սա՛հի՛հ տին վէ
խիւտափէրէսթւլք օլմագսէ . նիճէ
վազ օլունուր ինճի՛լի շէրիֆտէ : * Բււ
լա՛հ կիւնա՛հքեարլէրի տինկլէմէզ՝ մէ
կէր պիր խիւտափէրէսթ քիշի օլուպ ,
վէ անըն իրատէթինի իտէրտէ , անի
տինկլէր ॥ : (յուլհ . թ . 31 :

Խմտի իլք նիշան , քի անըն իլէ պէյան
օլունուր տին սա՛հի՛հլիկի . թա՛հիրա՛ւ
թի նամուս տիր . շէօյլէ՛ քի՝ թէմիզ
վի՛ տօղրու նէանէլէր վազ էտիւպ էօկ
րէթսին . վէ սնի իգրար իտէն թա
պիլէրի մուգատտէս իյլէսին : Պու. նի
շան իլէ թէշպի՛հ իտէպիլլիրսին քրիս
տիան տինինի ախէր տինլէրէ . վէ կեօ
րիւրսին քի՝ տիւնեա իջինտէ պէօյլէ
ճէ պիր թէմիզ տին եօգ տուր , իսա
տինի կիպի փաքլըզ էօկրէտէն . վէ
հէմ՝ պու տինտէ՝ քիմ քի զա՛հիտլիկ
իլէ կէշինիր իսէ , մուգատտէս օլուր :
Խպրէթ սանա մէշուր զատիսլէր ,
քի միւթհէպէր օլտիլէր քիլիսէ իջին
տէ , կէնտի խայր ամէլլէրի վէ քէլամ
լէրի իլէ՛ նիճէ անլէրին ըվայէթին
տէն պէլլի՛ տիր :

Իքինճի նիշան սա՛հի՛հ տինին՝ թանկրի
վէհիսի տիր . զիրա՛ ալլա՛հ թաալէա
միւրատ իտէրէք՝ քի պիր ճումաաթ ,

Ժողովուրդ մը զինքը շիտակ հաւատ
քով պաշտէ , հարկաւորապէս իւր
կամքը կը յայտնէ անոր կարգէ դուրս
զանազան տեսիլքներով . ուստի՝ [Թէ
որ մէկ հաւատքի մը մէջ՝ ըլլայ այս
պիսի անձային յայտնութիւն , ճշմարիտ
կրօնի նոյն հաւատքը : Ասկից կըրնաս
իմանալ՝ եթէ տեղեակ ես նէ զանա
զան պատմութեանց , [Թէ ինչ կերպ
ճշմարիտ անձային յայտնութիւններ ե
ղած է և կըլլայ քրիստոնէական հա
ւատքին մէջը , ու այնպէս՝ ճշմարիտ
սրտի՛ն դաւանիլ զայս հաւատքըս :
Երբորդ նշանն է հրաշագործութիւն ,
որ կըլլայ միայն ճշմարիտ հաւատքի
մէջ . վասն զի՝ հրաշքը արտաքոյ կար
գի բան մը ըլլալով . պէտք է մասնա
ւոր անձային զօրութիւն մը . իսկ ան
իւր զօրութիւն ան տեղը չի ցըցըներ ,
ո՛ր որ ճշմարիտ հաւատք և անպաշ
տութիւն չըլլայ նէ : Պատճառը աս
կից իմացիր , որ ան հրաշքը անոր հա
մար կընէ , որպէս զի՝ իր զօրութիւնը
երեւցընելով՝ իւր ըսած խօսքերը հաս
տատէ , և մեր փրկութեան ճամբան
ցըցընէ : Ինչպէս կըսէ քո՛ն Թորն մեր ,
[Թէ * () գործսն՝ զոր ես գործեմ , նո
քին իսկ վկայեն վասն իմ : և [Թէ .
* [Ի]՛նչ և ինձ ոչ հաւատայք , սակայն
գործո՛ցն հաւատացէք ॥ : (յովհ . Ժ .

տօղրու տին իլէ կէնտինէ իպատէթ
իլէսին . էլպէթ կէնտի իրատէթին
պէյան իտէր անլէրէ տիւրլիւ միւճիւ
ղաթ վէ խէյալէր իլէ : Վմտի՝ էկէր
պիր տին իլինտէ օլուր իսէ պէօյլէճէ
խիւտալի պէյաննամէ , սաճիճ տէնիւ
լիր օլ իման :

Պու նիշանտէն անկլայէա պիլիրսին ,
էկէր վուգուլի իսէն կիուն է կիուն ըիւ
վայէթլէրէ . նիճէ սաճիճ ինճալէր
օլմուշ տուր , վէ օլուր թանկրիտան ,
խաալի տինտէ , վէ էօյլէճէ տօղրու իւ
րէկ իլէ իգրար էթմէք շօլ տինի :
Վէլինճի նիշան՝ միւճիւղաթ տրր , քի
օլուր եալընըզ սաճիճ տին իլինտէ .
զիրա միւճիւղաթ տէտիքլէրի՝ առլթ
տէն տիշարը պիր ճիքմէթ օլմայ ի
լէն , իգթիղա իտէր անէ մագսուսէն
թանկրի գուվլէթի : Վմտի՝ ալլաճ
թաալէա կէնտի ճիքմէթլի գուվլէ
թին աշքետար իթմէզ օլ էէրտէ , գան
տէ սաճիճ տին վէ խիւտալիէրէսթլիք
էօղ իսէ : Վէպէպին անտէն տույ . քի
թանկրի թաալէա՝ միւճիւղաթի ու
նըն իլին իտէր . քի կէնտի գուվլէ
թին կէօսթիւրիւպ տէտիկի քէլամլէ
րի թէքիտ իլէսին , վէ ճանըմըզըն սէ
լամէթինի կէօսթիւրսին . նիճէ վազ
իտէր իսա էֆէնտիմիզ : * () Լամէլ
լէր քի պէն իտէրըմ . անլէր պէնիմ ի

25 : 38 :) Աւտի մէկ հաւատքի մը
մէջ՝ երբոր ճշմարիտ հրաշք տեսար ,
սկսեալ է որ ընդունիս , թէ այն հա-
ւատքը ճշմարիտ է :

Մնաց որ՝ եթէ մէկը տարակուսի ,
թէ արդեօք քրիստոնէական հաւատ-
քին մէջը ճշմարիտ հրաշք եղած կայ ,
անոր հերիք է այս բանըս միայն մը
տածելը , թէ ինչպէս տաալեւելու ա-
ռաքեալք և աշակերտք քնի , աղքատ՝
տգէտ և անծանօթ ձկնորսներ ըլլա-
լով , կրցան քիչ ժամանակի մէջ ի-
րենց քարոզութիւնը փոխել տալ աշ-
խրրքիս գիտութիւն , ու անանկ ընել՝
որ մեծամեծ իշխանք՝ Թագաւորք և
իմաստուն մարդիկ գան , հաւատան
ու երկրպագութիւն ընեն իրաչին քնի .
թէ որ ուրիշ հրաշք ըրած չըլլային
նէ , այս միայն բաւական էր ցըցընե-
լու , թէ ըրած քարոզութիւնին ճշ-
մարիտ է :

Եւ որ՝ ըսած բաներնին չէ թէ
միայն մարդկանց բնութիւն և զգայու-
թեաներ հակ էր , այլև իսկ քիչ մաքի
շուրս բան կերեւնար ամմէնուն . բայց
այսու նմիւ հաւատացին ու ընդուն-
նէ

չիւն շէհաստեթ վերուրէր ։ (յոհ. Ժւ)
 [ժեքրար , *] Է Էկէր պանա իման
 կէթըրմէսանըզ . իմտի՝ տմէլլէրէ ի
 ման կէթըրըն ։ Իմտի Էկէր պիւր տին
 տէ սահիհ միւճիւղաթ կեօրիւր իսէն ,
 օլ տուր սահիհ տին . վէ անը դապուլ
 իթմէլիսին ։

Պալաթ քի՝ Էկէր պիւր քիմնէ շիւպհէ
 լէնիւպ տէր իսէ , աճէպա քրիստիան
 տինինտէ սահիհ միւճիւղաթ օլմուշ
 մի . Էէթէր անա Էալընըզ պունի տիւ
 շիւնմէք . նիճէ օն իքի հէվարիուն վէ
 իսա շահիրտլէրի ֆուգարա , նասան
 վէ նամալիւմ պալուդճի օլարադ , գա
 տըր օլտիլէր ճիւղի վազըթտէ կէն
 տի վաղլէրի իլէ՝ թէպտիլ Էթտիրմէք
 տիւնեա իլմինի . շեյլէ քի՝ իհթիշամ
 լը բիճալ վէ վատիշահ ու ալիւմ ա
 տեմլէր՝ իրատէթէն կէլիւպ վէ իման
 կէթիրիւպ սէճտէ գլսինլէր մէսիհ
 հաչընա . Էկէր դայրի միւճիւղաթ
 Էթմիշ օլմայեա իտիլէր , շօլ Էալընըզ
 Էէթէր իտի իսպաթ իթմէկէ . քի Էօհ
 բէթտիքլէրի տին ու քէլամ սահիհ
 տիր ։

Պախուսուս՝ Էթտիքլէրի վազ՝ տէկիլ
 քի Էալընըզ ինսան թապիաթինէ վէ
 հասսէսինէ մուխալիֆ իտի . իլլա՝ ագ
 լէ վէ ֆիքրէ գարշը կեօրիւնիւր իտի .
 պիլ ճիւմլէ՝ իման կէթիրիւպ դա

հեցան ամենքը • ինչպիսիք աշխարհս
ալ զարմացաւ , թէ ինչպիսի տարած-
վեցաւ այս հաւատքս • և այն՝ առանց
բռնութե և պատերազմի • որով կե-
րենայ՝ թէ սկիտի ճշմարիտ ըլլայ և
նախկին հրաշք մը :

Ասկից 'ի զատ՝ թող մեկալ անթիւ
հրաշքները , որ նախ ըրեր է՝ և կրնա
այս հաւատքիս մէջը , ինչպիսի որ կը
պատմըվին զանազան դրքերու մէջ •
որ յայտնի է կարդացողներուն :

Չորրորդ նշանը՝ մարդարեւուն է , որ
նախ ետքի ըլլալու բաները , (որ միայն
իրեն է գիտելի) կը յայտնէ իւր ծա-
ռայից , կամ զինքը շիտակ հաւատքով
պաշտօղներուն • ուստի՝ թէ որ տես-
նես մէկ հաւատքի մը մէջ մարդա-
րեւութիւն եղած ու շիտակ կատար-
ված , գիտնաս որ՝ այն հաւատքը ճշմա-
րիտ է :

Ասոր համար՝ քի գալէն առաջ , հը-
րէից հաւատքը ճշմարիտ էր , որ նախ
անոնց կը յայտնէր ետքի ըլլալու բա-
ները • ինչպիսի որ յայտնէր է քի գա-
լուստն , մեր փրկութե խորհուրդը ,
ու քրիստոնէական հաւատքին ճշմար-
տութիւնը , որ մարդարեւները յայտնի
խօսքերով կը պատմեն իրենց գրքե-
րուն

պուլ էթտիլէր ճիւմիլէսի . շէօյլէ քի՝
տիւնեա սլէմ թաաճիւստէ դալտը ,
նիճէ ճէնկսիզ վէ ճէպրըսիզ եայրլտի
պու տին . իմաի պէյանն օլուր՝ քի էլ
պէթ սաճիճ վէ խիւտալի միւճիւզաթ.

օլմալը :

Պուհտան մաատա՝ անկմա օլ Տիսապ-
սըզ միւճիւզաթլէրի , քի թանկրի
թաալէա իթմիշ տիր՝ վէ իտէր պու
տինտէ . նիճէ նագլ օլուհուր տիւրլիւ
քիթապլէրտէ , վէ պէյանն տիր ալիմ
լէրէ :

Տեօրտինճի՝նիշան փէղամուէրլիկ տիր .
քի թանկրի թաալէա՝ եալընըզ կէն
տինէ մալիւմ օլանն՝ վագթ իլէ օլաճագ
նէմնէլէրի , պէյանն իտէր կէնտի դու-
լադրնա . եախօտ կէնտինի տօղրու տին
իլէ թանըյանլարա : \մաի՝ էկէր կեօ
րիւր իսէն պիր տին իչինտէ փէղամ
պէրլիկ օլմուշ , վէ քեամլիլէն պաշա
չըզմըշ . պիլէսին քի՝ օլ տին սաճիճ
տիր :

Պու ճիճէթ իլէ՝ մէսիճ կէլմէզտէն
էվվէլ , եաճուտի միլլէթին տինի սա-
ճիճ իտի . զիրա թանկրի անլէրէ պէյ-
անն իտէր իտի ախիրտէ օլաճագ ու
մուրլէրի . նիճէ քի ինճա իյլէտի իսա
մէսիճին կէլէճէկինի . վէ պիզիմ իսէ
լասըմըզըն սըրըրնի . վէ Տէմ քրիւ
տիան տինին տօղրու օլմասընի . նիճէ

րուն մէջը , և ամմէն ըսածնին ալ ե-
կաւ ելաւ քնի և սքեկեղեցնայ վրայ .
ուրեմն պէտք է որ ճշմարիտ ըլլայ այս
մեր քրիստոնէական հաւատքը :

Տինգերորդ նշանը՝ անսուտ վկայու-
թիւն այ է , որով նո՞ վկայած ըլլայ
մէկ հաւատքի մը համար՝ թէ ճշմա-
րիտ է : Այսպիսի վկայութիւն այ՝ թէ
որ փրկարուեալք աշխրբիս մէջը , ուրիշ
չենք գտներ , բայց եթէ նո՞ աշուհ
գիրքը , զոր կրնգունին գրեթէ նո՞
աղդ . թէ հրէից՝ թէ հեթանոսաց
և թէ քրիստոնէից . և կը համարին
ամմէնքը իբրեւ խօսք և պատգամ այ :

Այս նո՞ային վկայութեանը նայե-
լով , կը տեսնենք որ՝ հրէից հաւատ-
քը նախ քան զգալուստն քնի՝ շնորհ
էր և նո՞ահաճոյ . բայց օրինակ մի էր
կամ սոո՞ներ քրիստոնէական հաւատ-
քին . ուստի՝ երբոր քո նո՞րն մեր եկաւ ,
ու զայս օրէնքս հաստատեց , առաջի-
նը իրաւանվեցաւ : Նշալէս կը հաստա-
տէ ու կըսորվըցնէ նոյն նո՞աշուհ
գիրքը , զոր կուրութիւն չեն իմանար
ուրիշները :

Այլ երբորդ նշան ճշմարիտ հաւատքի
կըլ

վեղամակերէր աշքեար սեօզէր իւէ
եազարլար կէնտի քիթապլէրինտէ .
վէ ճիւմէ եազարքլէրի թէքմիւ օւ-
տու՝ իսա մէսիճին վէ անըն քիլիսէսի
իջիւն : Եւտի՝ սաճիճ օլմալը սլու պիւ
զիւմ քրիստիան տինիմիզ :

Պէշինճի նիշան՝ թանկրի շէհատէ թի
տիր . շեօյլէ քի՝ թանկրի թաալեա
շէհատէ թէ թէմիւ օլտուն սլիր տինին
սաճիճ իկի իջիւն : Պէօյլէ թանկրի
շէհատէ թի՝ կէր սորայաճապ օլուր ի
սէք տիւնեատէ , դայրի սլու լամայիզ
նէֆէսուլլաճ թէվրատտէն մաատա .
անը քի՝ ճիւմէ միլլէ թէ դապուլ ի
տէր . կէրէք եաճուտի , կէրէք ումէ թէ,
կէրէք քրիստիան . վէ ամմէսի քիլամ
ուլլաճ տիյու իթիպար իտէրէր անէ :
Պու թանկրի շէհատէ թինէ սլադա
րապ , կէօրիւրիզ քի՝ եաճուտի տինի
մէսիճ իսա կէլմէդտէն , տօզրու՝ վէ
ալլաճա մադապուլ իտի . ֆադէ թէ սլիր
րէսմ , եախօտ՝ քեօլկէ սայրլըր իտի
քրիստիան տինինէ : Եւտի՝ իսա կէն
տիմիզին կէլմէսինտէ . վէ սլու նամու
սի դուրտուղինտէ՝ իլէրքի թէրք ու
մէն օլունտի . նիճէ թէքիտ իտիպ
էօկրէտիր օլ թէվրատ քիթապի . քի
սայրիլէր տօզրուսին թէֆճիւմ իտէ
մէզ :

Եւթրնճի նիշան սաճիճ տինին՝ իթի

կրնայ ըլլալ հաւատացելոց հաստա-
տութիւն կի՛փարիութիւն , որով մարդիկ
կուզեն մանաւանդ մեռնիլ , քան թէ
ուրանալ իրենց հաւատքը : Ասով
յայտնի կը լլայ , թէ հաւատք մը ճշ-
մարիտ է , երբոր չի՛ զօրութի կուտայ
դիմանալու հաւատքի համար եղած
չարչարանացը : Այս նշանովս կրնաս
իմանալ քրիստոնէական հաւատքին
ճշմարտութիւն , որովհետեւ ամենեւին
մէկ հաւատքի մը համար անդըտար
մարդ չի՛ մեռած , որչափ որ քրիստո
նէից մէջը՝ այս սբ հաւատքիս համար .
որով կերեւայ՝ թէ ճշմարիտ և չնայ-
ին հաւատք է :

Ասոնցմէ՛ ի զատ կան ուրիշ նշաններ
ալ , որ կը ցըցընեն մեր հաւատքին
ճշմարիտ ըլլալը : Ախ՛ այն պատիժ-
ները և պատուհասները , որ չի՛ տը-
վեր է այս հաւատքիս թնամեացը
կի՛ հալածողներուն դէմ : Արդորդ՝
յայտնի կընեն սբ հարք և երեւի
մարդիկներ՝ որ դաւաններ են զայս հա-
ւատքիս . և անթիւ գրքերով ցըցու-
ցեր են ասոր ճշմարտութիւն : Արդորդ՝
զանազան աշխրքի և տարբեր ազգե-
րուն բազմութիւնը , որ ընդուններ են
զայս հաւատքս , և կը պարծին քո՛
անունովը :

դատւոյն ճշմարտութիւնն զապիւրիկի վէ շէ-
 ճաւաթի տիր , շէօյլէ քի՝ տինտար ա-
 տէմէր՝ Էօլմէսին արգո՛ւ խտերէր ,
 կէնտի տինէրինի ինքեար իթմէտէն
 իսէ : Պունուն իլէ՝ աշքեար օլունուր
 օլ տինին սահի՛ճ օլտուղի . չիւնքի աւ-
 լահ թաալեա գուվվէթ վերիւր թա-
 համմիւլ իթմէկէ տին իչիւն օլան իս-
 քէնճէլէրէ : Պունիշան իլէ անկլայեա
 պիլի՛րսին քրիստիան տինին սահի՛ճ լի-
 կինի . չիւնքի ասլա պիր տինտէ օլ գա-
 տար քիմսէ Էօլմիւշ տէկիլ տիր՝ նի՛ճէ
 քրիստիանէր իչինտէ , պու ազիզ տին
 իչիւն . իմտի՛ պէյան օլուր սահի՛ճ վէ
 խիւտաւի տին օլմասի :

Պունլարտան մաատա՝ պուլունուր
 հեմ զայրի՛նիշանէր՝ քի կեօսթէրիւ-
 լէր պիզիմ տինիմիզին սահի՛ճ օլմասի-
 նի : Վվլէլա՝ օլ Էզանպ ու զաղէպլէր ,
 քի թանկրի թաալեա վերմիշ տիր պու-
 տինին տիւշմանէրինէ , վէ մէտուտ
 իտէնէրէ : Սանիէ՝ պէյան իտերէր
 Էվլիա վէ մէշուր ատէմէր . անէր
 քի՛ իզրար իտիւպ պու տինի , հիտապ-
 սրզ քիթապլէր իլէ խպաթ Էթմիշ-
 լէր պունուն սահի՛ճ լիկինի : Սէլասի-
 կիուն է կիուն տիյարէր վէ տիւրլիւ
 միլէթէր կիւրիւհի գապուլ խտիւպ
 պու տինի Էօկիւնիւրէր մէսի՛ճ իամի
 իլէ :

Ասանկ ըլլալով՝ պէտք է քրիստոնէին
ճանչնալ իւր հաւատքին մեծութիւնը ,
ու շնորհակալ ըլլալ նոյն , որ այսպիսի
նոր և ճշմարիտ հաւատքի մէջ ստեղծ-
ծեր է զինքը , ու պիտի ջանայ՝ որ ու-
նեցած հաւատքին յարմար ալ բարի
և նոր կեանք ունենայ , որպէս զի՝ կա-
րենայ նոյն հաճոյ ըլլալ :

5 . 49 . Արդեօք ամմէն ազգաց քր-
իստոնէից հաւատքը մէկ է , թի-
տարբերութիւն մը ունի մէկ զմէկէն :

պի . Թէպէտ ամենայն ազգք քր-
իստոնէից կրճանչնան զքս , և կու-
ղեն երեւոյնել զիրենք , թի ինչպէս
որ պէտք է նի՝ անանկ կը հաւատան ,
ու կը պաշտեն զքս . սակայն քս նորն
մեր զանոնք միայն կրճանչնայ իւր ճշ-
մարիտ ժողովուրդը , ոյք որ ուղիղ հա-
ւատոյ դաւանութիւն կը պաշտեն զին-
քը : Իսկ թի՝ ո՞ր քրիստոնէայք շիտակ
կրճանչնան ու կը դաւանին զքս , թի-
պէտ պիտի ըսենք ետքը՝ եկեղեցնայ
վրայ խօսելու ատենը . (թիւ . 40 .)
բայց սա տեղս ալ կարճ բանով մը հաւ-
կըցնելու համար , տյաջափ կըսեմ ,
որ դիտնաս :

Խմտի՝ վաճիւկ տիր քրիստիան օլա
 նա թանրըրպ կէնտի տինին գըյմէ
 թինի, թէշէքքիւր գլմագ թանկըիյէ.
 օլ քի պեօյլէ պիր ազիշ ու սահիճ տին
 տէ, եարաթմըշ տրը կէնտինի, վէ հէմ
 ճէհա իտէճէք՝ իգըար էթտիկի տի
 նէ մութապըգ խոյր ամէլլէրտէ պու
 լունսուն. վէ անըն իլէ մագպուլ օլ
 սուն խիւտայէ :

5. Եւ. Դ՝ ճէպ ճիւմլէ քրիստիան օլան
 միլլէթլէրին տինի պիր մի, եօղ իսէ
 պիրի պիրլնտէն ֆէրդի վար մը :

Ճէվ. ԵՅՅ՝ ճիւմլէ քրիստիան օլան
 միլլէթլէր թանրըրպ մէսիհի, վէ կէն
 տիլէրին կէօսթէրիլէր տօղրու իման
 կէթիլի կիպի, վէ իպատէթ իտէր
 մէսիհէ. համա՝ իսա էֆէնտիմիզ ան
 լէրի եպլընրգ թանրը սահիճ ճու
 մաւթ, քիմլէր քի տօղրու իման իգ
 րարի իլէ իպատէթ իտէրլէր կէնտինէ:
 Դ՝ ճագ՝ հանկը քրիստիանլէր տօղ
 րու թանրըրպ, վէ իթիգատ իտէր
 լէր մէսիհէ, ֆարաղայ կիւֆթար իտէ
 ճիլիզ սօնկրա, քիլիսէ իւզէրինէ սեօյ
 լէտիքտէ. (ըաքամ. 40:) Եւմա՝ պու
 եէրտէ տախի մութապար սօհպէթ
 իլէ ճիւզի անկլատմագ իչիւն, սեօյ
 լէրիմ քի՝ պիլլէսին :

Նիւմ

Ըմենայն հերետիկոսք և հերձուռ ծողք , որ բաժնւրված են քնի ուղղափառ եկեղեցնայ , անունով միայն քրիստոնէսայ կրսովին , և ոչ ճշմարիտ հաւատքով , որովհետեւ ուղղափառ եկեղեցնայ դուրս անսխալ դաւանու թիւն չի գտնւրվիր . իսկ մոլար միտքով հաւատացողը՝ քնի ճշմարիտ հաւատացեալը չէ , թէպէտեւ քրիստոնէայ ըսվի :

Ըսկից յայտնի է՝ որ մէկ հերետիկոս մը , եթէ մեռնի իրեն ծուռ հաւատքին մէջը , չի կրնար փրկւրվիլ . ինչո՞ւ որ քրիստոնէայ մը փրկւրվելու համար՝ պէտք է ըլլայ քնի ճշմարիտ անդամը . իսկ ճշմարիտ անդամ ըլլալու , պէտք է որ գրտնւրված ըլլայ ճշմարիտ և ուղղափառ հաւատքի մէջ . քի այնպիսի հաւատքի մէջ , որ քն գրլուխ եղած ըլլայ նոյն հաւատքին . իսկ քն ծուռ հաւատքի գլուխ չէ . ու չի կրնար ըլլալ : Ըղէկ ականջ դիր քնի բանին , որ կրսէ այսպիսի հերետիկոս քրիստոնէից դէմ : * Այնքամ , որ ասէ՝ ցիս ի՞նչ ի՞նչ , մտցէ յարքայութի երկնից : (մատթ . գլ . Է .

Ըսոր համար պէտք է որ քրիստոնէայ մը , որպէս զի փրկութե հասնի , ունենայ

Ղիւմլէ րէֆաղի վէ միւսթիւնի տին
 իլէօլան . առկէր քի այրըմիշ տիրէր
 տօղրու իթիգատլը քիլիսէտէն , եւ
 լընրդ իսմ իլէ քրիստիան տէնիլիլէր .
 տէկիլ քի տօղրու իման իլէ . չիւնքի
 սահիւս քիլիսէտէն տիշարը սէվհսիդ
 իման իգրարի պուլունմաղ . իմտի՝ զա
 լատ ֆիքը իլէ իման կէթիրէն , սահիւս
 մէսիւս իթիգատլըսի տէկիլ տիր , քը
 րիստիան տախի տէնիլսէ : Եւօյլէ
 քիմ՝օլ րէֆաղի ատէմ , էկէր էօլիւր
 իսէ շօլ էյրի տինինտէ , ճէննէթի տա
 իիլ օլամաղ . նիչիւն քի պիր քրիս
 տիան սէլամէթի եէրիշմէկէ՝օլմալը
 մէսիւսին սահիւս էվզալէրինտէն . իմ
 տի՝ սահիւս էվզա օլմաղա , կէրէք քի՝
 պուլունսուն սահիւս ու զալատսիդ տին
 իլինտէ . եանիւեա՝ շէօյլէ պիր տինտէ
 քի իսա էֆէնտիմիլ միւպաշիր օլմուշ
 օլսուն օլ տինսէ : Գալտը քի՝ իսա հաղ
 րէթլէրի զալատ տինէ սահիւս տէկիլ ,
 վէ հէմ օլամաղ : Այի ֆիքը վէրէրէք
 կիւշ իյլէ էֆէնտիմիլին քէլամինս .
 նիճէ վաղ իտէր պէօյլէ րէֆաղի քրիս
 տիանլէրէ դարշը : * Տէկիլ քի հէր
 պանա տէյին եարէպ եարէպ , սէմա
 լէր միլքիւթընէ կիրըր ॥ : (մատ . է .

21 :

Իմտի՝ լազըմ տըր քրիստիան օլանա՝
 կէնտի ճան սէլամէթի իլիւն էօկրէն
 մէք

նայ ուղիղ դաւանութիւն հաւատոյ ,
զոր կրօնովը ցընէ , որ եկեղեցին • իսկ
թէ ո՞րն է այն դաւանութիւն՝ կրցըցը
նէ քեզի ետեւէն գրված բաներս :

6 . հո . Ա՛յն է առաջին մասն հաւա-
տամբին :

պի . Ա՛յն է՝ որ կըսէ * Հաւատամք
'ի մի ւած . Արով կուզէ ըսել , թէ կը
հաւատամք և կը դաւանինք , որ ւած
կատարեալ և անսուտ ճշմարտութի
ըլլալով՝ յայտներ է մեզի զայս ա-
մենայն հաւատալու բաներըս : Այս
նանկ անտարակոյս ենք . ինչպէս թէ
աւքով տեսած ըլլայինք , թէ կայ մէկ
ճշմարիտ ւած մը , որ իւր ամենակա-
րող զօրութեամբը ստեղծեր է յոջնէ
զերկինս և զերկիր . ու անոնց մէջի
եղած արարածները . և թէ նոյն ինքն
ւած է , որ կը կառավարէ և կը ինսամէ
զամմէնը :

7 . հո . Ա՛նչ կիմացվի այն բառով ,
որ կըսվի՝ * 'ի մի ւած . :

պի . Ա՛յն կիմացվի աստուծոյ մէկ ըլլալը ,
որ կըսորվը ցընէ մեզի քրիստոնէական
օրէնքը . քի՛ թէ կայ մէկ զերազոյն և
ամենակատարեալ անմարմին էակ մը ,

մէք տօղրու խման իդրարին , նիճէ վաղ
խտէր ազիդ քիլխէ : Ա է օլ խման իդ
րարն հանկըսի օլտուղի՝ կեօսթէրի
սանա արթտան եազըլան քէլամլէր :

6 . «ի» . **Ի**թիգատ քէլամընըն իւք
գըթասի հանկըսը տըր :

ՃէՎ . **()** Լտուր քի՝ տէնիլըր . * **Ի**թի
գատ խտէրիդ եէք խիւտայէ ॥ : **Լ**անի՝
տէմէք խթէր՝ ինանըր վէ իդրար խտէ
րիդ քի , թանկրի թաալեա թէքմիլ
ու սէվհսիդ հագիդէթ օլմադ իլէն ,
պէյան իթմիշ տիր պիդէ ճիւմլէ պու
իթիգատ խտէճէք նէսնէլէրի , վէ
շէօյլէ շիւպհէսիղիք՝ սանքի կեօզ իլէ
կեօրմիւշ օլսայ խտիք պիր սահիհալ
լահ օլտուղին . օլ քի՝ կէնտի քեանի
գուտրէթի իլէ եօգտան վար իյլմիշ
կեօկի՝ եէրի , վէ անլէրտէ օլան մախ
լիւգաթի . հէմ օլ թանկրի տիր աւ
մէյի պէսլէյէն ու իտարէ իտէն :

7 . «ի» . **Լ**է անկլաշըլըր օլ սէօյլէ
նէն լուղէթ իլէ . * **Լ**էք խիւտայէ ॥ :

ՃէՎ : **Լ**նկլաշըլըր թանկրինին պիր
օլմասի , նիճէ Էօկրէտիւպ վաղ խտէր
քրիստիան նամուսի . եանիւա՝ վար
տըր պիր ուլու վէ դայէթ թէքմիլ պի
լաւ

որ հաւատքը յայտնանգոս կըցըցնէ մե-
ղի . չէ՛ թէ անանկ , ինչպէս որ փիլի-
սոփայք բնական լուսով և աշխատա-
նօք սորվեցան ու իմացան , այլ՝ անաշ-
խատ և գերբնական լուսով կ'իմացը-
նէ , թէ կայ մէկ նա՞ մը միայն :

Նոյս խօսքիս մէջը գիտնալու է աս
ալ , որ * 'ի մի նա՞մ' || ըսելով , կ'իմացվի
աստուծոյ մէկ էութիւնը , որ է մի և ան-
բաժանելի . վստ զի մէկ նա՞մութիւն 'ի
զատ՝ ուրիշ նա՞մութիւն չըկայ : Սակայն
այս նա՞մութեանս մէջը կըզսնազանին
երեք անձինք . ցոյս , որդի և հօգի
որ . ուստի՝ պէտք է որ այս բանովս
դաւանինք ու հաւատանք մէկ նա՞մու-
թիւն մը , մէկ էութիւն , մէկ բնութիւն ան-
բաժանելի՝ յերիս անձինս : Այլ այս
երեք անձինք մէկզմէկէ կըզանազա-
նին միայն իրենց անձնաւորութիւնը և
անձնական յատկութիւնը . անանկ որ՝
հայրն է ծնող . և որդին ծնունդ 'ի
հօրէ . իսկ հօգին՝ որ բղխումն 'ի հօրէ
և յորդանայ :

Նշէկ միտ դիր , որ չըլլայ թէ սրիսա-
լիս , ու նա՞մային երեք անձանց մէջը
տարբերութիւն գնես ժամանակի կամ
կատարելութիւն , որովհետեւ քրիստո-
նէական օրէնքը կըհաւատայ և կըսոր-
գի

լաթէն զաթ . քի տին ըշըղի աշքեար
կեօսթերիր պիղէ . տէկիլ քի անճը
լայըն , նիճէ ֆէյլէսուֆ տէնիլէն քիմ
սէլէր ագըլ ըշըղի վէ զայիրէթ իլէ
էօկրէնիւպ թանըտըլար . իլլա՝ էմէկ
սիղ վէ ճան նուրի իլէ տույ իտէր , եա
լընըզ պիր թանկրի օլմասընի :

Պու քէլամտէ պիլմէլի քի՝ * Աէք
իսիւտա ॥ տէմէյ իլէ տույուլուր թան
կրինին պիր զաթի . օլ քի եէք ու պիլ
թէֆրիգ տիր . զիրա պիր թանկըլ լըք
տան մաատա , զայրի իլաճիյէթ եօգ .
ֆադէթ շօլ իլաճիյէթ իչինտէ ֆէրգ
օլունուր իւչ իւգնիւմ . եանիեա՝ փէ
տէր , իպն՝ վէ ըուճլ ճագ : Ամտի՝ լա
զըմ տըր պու քէլամ իլէ իթիգատ ու
իգրար իթմէք պիր իլաճիյէթ , պիր
զաթ , պիր թապիաթ իւգնիւմիւ սէ
լասէտէ : Ա է պու իւչ իւգնիւմ՝ պիլ
րի պիրինտէն ֆէրգ օլունուր եալընըզ
կէնտիլէրին իւգնիւմիւ վէ մագսու
սիյէթի իլէ . շէօյլէ քի՝ փէտէր վալիտ
տիր , իպն մէվլուտ փէտէրտէն . վէ
ըուճլ ճագ փէտէր ու իպն զաթընտան
սատիր օլմուլ , եախօտ՝ չըգմըլ :

Այիճէ տիգաթ իյլէ . օլմայեա քի
եանկլասըն . վէ թանկրինին իւչ իւգ
նիւմիւտէ՝ վադթ , եախօտ՝ թէքմիլ
լիկ թէֆաւուլթի իտէսին . չիւնքի՝
քրիստիան նամուսի իման կէթիրիր

վեցընէ , որ երեք անձինքն ալ յաւիտեանական են , ու երեքն ալ ունին մի և նոյն փառքը և կատարելութիւնը : (Նայց անձն հօր կըսվի առաջին , ըստ որում է անձառ սկիզբն մէկալ անձանց . և կըզանազանի յատկութիւն հայրութե , որով կըպատշաճի իրեն՝ յաւիտեանական ծնունդ որդւոյն :

Եւ որովհետեւ երեք անձանց վրայօք ալ դաւանութիւն պիտի տայ քրիստոնէեայն , ուստի՝ էն առաջ կըսկըսի յաւատուծոյ հօրէ , որ ետքը՝ որդւոյ և հոգւոյն սթյ վրայով ալ՝ ուղիղ դաւանութիւն սորվեցընէ :

Տ . 47. Ի՞նչ կը նշանակէ ըսելը * Հայր ամենակալ ॥ :

պի . Վրնշանակէ նախ՝ թէ առաջին անձն ամենամօք երրորդութե՝ է հայրն անձ . զոր պիտի դաւանի քրիստոնէայն իբրեւ արմատ և անձառելի սկիզբն մէկալ անձանց : Վրսվի * Հայր ॥ . Վն զի՝ է ծնօղ ծոցածին բանին :

Երկրորդ՝ որովհետեւ դաւանութիւնը պիտի ըսկըսի նոյն ստեղծագործուէն , որով կերևնայ նոյն հայրութիւն և ամենակարողութիւնը արարածոց վրայ , անոր հաւ

վէ հօկրէտիր քի՝ իւչ իւզնիւմ տէ
հպէտի տիր . վէ իւչիւնին տէ պիր
մէճտի վէ պիր թէմամլիկի վար : Վմ
մա՝ փէտէր իւզնիւմի իւք տէնիլի .
զիրա օ պիր իւզնիւմլէրին վասֆէ կէլ
մէզ իպթիտասի տիր . վէ անլէրտէն
ֆէրգ օլուր փէտէրլիկ մազսուսիյէթի
իլէ . զիրա կէնտինէ ույար իպնուլա
հըն հպէտի մէվլուտի :

Վիւնքի՝ հէր իւզնիւմ իւզէրինէ ի
ման իգրարի կէթիրէճէք տիր քրիւ
տիան օլան , իմտի՝ կվմէլա պաշանկըճ
իտէր փէտէր ուլահտան , քի սօնկրա՝
կվատ վէ բուհլհազ իւզէրինէ տա
իսի՝ տօղրու իգրարին հօկրէթսին :

8 . ԽԷ . Վէ անկլատըր տէմէսի իլէ՝
* Վուտրէթքեանի փէտէրէ ॥ :

Ճէվ . Վվլէլա կեօսթէրիր քի՝ իւք
իւզնիւմ շէրիֆ թէսլիսին փէտէր ուլ
լահ տըր . վէ քրիստիան օլան անը ինա
նրա՝ իգրար իտէճէք օ պիր իւզնիւմ
լէրին ասլի վէ վասֆէ կէլմէզ իպթի
տասի տիյու : Վէտէր տէնիլի , զիրա՝
քէլամուլահըն վալիտի տիր :

Վքինճի , չիւնքի իման իգրարին պաշ
լայաճազ մախլիւգիխալգտէն , քի ս
նըն իլէ կեօրիւնիւր թանկրինին փէ
տէրլիկի , վէ գուտրէթքեանի օլտու

Համար կըսէ . * Հայր ամենակալ ॥ .
 Ինձ ամենուն հայրը կոչստեղծողն է , որ տըվեր է գոյութիւն և
 կեանք , ու կը պահէ զամենքը իրենց
 կարգին և կանոնին մէջը :

() այս անունս սորվեցուց մեզի որ
 գիրքը , որ խմացընելով նոյն զօրութիւն
 և նախախնամութիւն աշխրբբիս վրայ
 կըսէ : * Ա՛յ նա է հայրն , որ ստացաւ
 զքեզ , արար զքեզ , և հաստատեաց
 զքեզ ॥ : (Թ . օրին . ԼԳ . 6 .) և [Թէ * Ա՛յ
 աստաբէն մի հայր է ամենեցուն ձեր .
 ո՛չ մի նա՛մ հաստատեաց զձեզ ॥ : (մա
 ղաբ . Թ . 10 :) Այլ քո նորն մեր կըսէ .
 * Այ հայր մի՛ կոչէք ձեզ յերկրի . զի
 ձեր մի է հայր՝ որ յերկինս է ॥ : (մատթ .
 ԽԳ . 9 :)

Ահայն՝ [Թէ որ մէկը տարակուսի , [Թէ
 նա՛մ ինչպէս հայր կընայ բովիւ ստեղծ
 ունա՛ծոց , որովհետեւ յոչնչէ՛ ստեղծեր
 է զամենը , և ո՛չ [Թէ իւր բնութեան ,
 պիտի գիտնայ այնպիսին , որ նա՛մ չը
 նմանիր աշխրբբիս ճարտարապետացը ,
 որ շէնքերնին լըմնալէն ետքը , կը
 [Թողուն ձեռքէ ու չեն մըտմըտար ,
 այլ կընմանի այնպիսի գլթած և բա
 րի հօր , որ ամեն օր կը պահէ կը հռ
 գայ

քի ճիւղէ մախլիւզ իւթիւնէ, օլ սէ-
պէպէն սեօյլէր, * Վուտրէթքեանի
փէտէր ։ Ասանիւա՝ Թանկրի ճիւղէ-
նին փէտէրի վէ եարատըճըսի տիր, օլ
քի զաթ ու հայաթ վէրմիշ . վէ ամմէյի
կէնտի նիզամընտու սագլար ։

Վու իսմի կօկրէթտի պիղէ Թէվլւատի
շէրիֆ . անկլաուարագ Թանկրի գուվ-
վէթին ու իտարէսին տիւնեա իւղիւն
տէ . վէ շեօյլէ վազ իտէր ։ * () Լ տէ-
կի՛ Լ մի սէնըն փէտէրին , քի կաինտի
սէնի . վաթ կթտի սէնի . վէ եարաթ-
տը սէնի ։ (ք . օրին . ԳԼ . ԼԴ :) վէ կի-
նէ ։ * Ղիւմլէ սիզին փէտէրի պիր տէ-
կի՛ Լ մի . պիր Թանկրի եարաթմատը
մը սիզի ։ (մաղաք . ք . 10 :) վէ իսա
կֆէնտիմիզ սեօյլէր ։ * Այր իւղլի սի-
զէ աթա օգուաման . զիրա սիզին պիր
տըր աթանըզ՝ քի կեօկլէրտէ տիր ։
(մատթ . իմ . 9 :)

Ամմա՝ կէկը պիրի շիւպհէլէնիւպ
տէր իսէ . նիճէ Թանկրի՝ փէտէր տէ-
նիլէ պիլիր մախլիւզէ . շիւնքի՝ Եօգ-
տան վար իյլէմիշ տիր հէփիսին , Եօգ-
քի կէնտի զաթընտան . պիլէճէք տիր
օլ տէյէն քի՝ Թանկրի Թաալէա պէնկ
զէմէզ տիւնեա իսալիգլէրինէ , քի
գուրտուքլէրի պինա Թէմամ օլտուք-
տան սօնկրա , Թէրք իտիւպ անի՝ անլա
տիւշիւնմէզլէր . Ելլա՝ պէնկզէր օլ Ե-

դայ ու կը կերակրէ իւր որդիքը : || Լա
տի՛ կըսէ՝ պօղոս առաքեալ : * || Երէ զաւ
մե նայն բանիւ՝ զօրուէ՛ իւրոյ || : (Եբր .
iii . 3 :) || Եւ թէ , * || Եւ տայ ամի կեանս ,
և շունչ և զամ՝ ինչ . . . նաւ ոչ հեռի
իսկ է յիւրաքանչիւր ումեքէ՛ ՚ի մէնջ :
() Ի նովաւ կեամք , և շարժիմք և
եմք || : (Կորն . Ժէ . 25 . 28 :)

Եւ յս ամային հայրութիւն մասնաւո
րապէս կերկնայ քրիստոնէից վրայ .
որ շնորհօք մկրտութեան արժանի են
եղեր ամային որդեգրութե՛ , ինչպէս
կըսէ պօղոս առաքեալ : * () Ի ոչ ա
ռիք զհոգին ծառայութե . . . այլ սւ
ռիք զհոգին որդեգրութե . որով ա
ղաղակեմք աբբայ . հայր || : (հռովմ .
Է . 15 :) || Եւ թէ * Տետէք՝ սրբախի սեր
շնորհեաց մեզ հայր , զի որդիք նոյ կո
չեսցուք և մեք || : (ն . յովհ . ԳԼ . Գ . 1 :)

Եւ յս բառս անոր համար գրված է հա
ւատամքին մէջը , որպէս զի՛ հաւատաւ
ցեալք գիտնան , թէ աստուծմէ ու
նին իրենց նմ հոգեւոր և մարմնաւոր
բարիքը , ուստի և պարտրկան են բա
րի զաւկի մը պէս ծառայել նոյ նմ

հայէթի վէ աղիղ փետերի , քի հէր տայրմ սագլար վէ կեօղէտիր ու պէս լէր կէնտի էվլատլերին , նիճէ վաղ իտէր պօղոս (առաքեալ) : * Տութար ճիւմլէսին կէնտի քէլամըն դուվլէթի իլէ : (եբր . ն . 3 :) * Ա երիր ճիւմլէյէ հայաթ , ու նէֆէս վէ հէր շէյ . . . վէ հէմ երրագ տէկիլ տիր հէփ պիրիմիդտէն : Օ իրա անըն իլէ եաշաւըղ , հէրագէթ իտէրիղ վէ վաւըղ : (գործ . ԺԷ . 25 . 28 :)

Պու խիւտամի փետերիկ՝ իւլա կեօ բիւնիւր քրիստիանլէր իւղլերին , ան լէր քի վաֆթիղ լուգֆի իլէ լայրգ օլմուշար տրր թանկրի էվլատլէթի , նիճէ վաղ իտէր պօղոս (առաքեալ) : * Օ իրա անմատընըղ պէնտէլիկ բուհ չին . . . իւլա ալտընըղ էվլատլէթի բուհի . անըն իլէ ֆիրեատ իտէրիղ աթա՝ փետեր : (հաւլմ . Ի . 15 :) վէ թէքար . * Աեօրըն՝ նիճէ մուհասալ պէթ պիղէ ինամ իյլէտի փետեր , քի թանկրի էվլատլերի օգուանալմ պիղ տէ : (ն . յովհ . 74 . 1 :)

Պու լուղէթ՝ անըն իջիւն դօնուլմուշ տուր իթիգատ քէլամինտէ , քի քրիստիան օլանլէր՝ պիլսին թանկրիտան օլտուղինի հէր նէ կէնտիլերինին էյ լիլլէրի վար իսէ՝ բուհանի վէ ճիւմալ նի . իմաի՝ պօրճլու տիրլէր էյի էվլատ

յօժարուք, սիրով և խոնարհութիւն :
 Ս'եծ երախտիք կը համարվի աշխրջ-
 քիս մէջը, թէ որ մէկը ուրիշի ձեռօք
 մեծ փորձանքէ մը խալըսի : Ամա թէ՛
 բժիշկ մը կոյր աչքի մը լոյս տայ : Հա-
 պա ինչդտար աւելի երախտիք պիտի
 համարվի մեզի նոյ ըրած բարերարու-
 թիւնները, և որչափ պարտըկան ենք
 իրեն, որ ստեղծեր է զմեզ յօջնչէ,
 ու տըվեր է մեզի ամմէն տեսակ բա-
 րիքը, որ վայելենք աշխրջքիս մէջը :
 (1) Կող զայն՝ որ էն ետքը խոստացեր է
 մեզի յաւիտենական կեանք ալ, որ
 մեռնելէն ետքը՝ երթանք ու վայել-
 լենք զինքը արքայութե մէջ : Աստի՛
 այս նամ բարերարութեց համար պար-
 տըկան ենք զնձ հայր կոչելու : ու
 անոր յարմար ալ որդիական ծառայ-
 ութի ընելու :

Իսկ * Ամենակալ ըսելով, կուզէ
 ըսել, թէ նոյ զօրութիւն շատ մեծ է, և
 կարողութիւն չափ չունի, որով ստեղ-
 ծեր է զնամ արարածս, ինչպէս որ
 կըսէ դաւիթ մրգրէն . * (1) նամ զոր
 ինչ կամեցաւ և արար նոր՝ յերկինս և
 յերկրի, ի ծով և յնամ խորս : (սաղմ.
 217. 6 :) (1) այս նամ ստեղծելով, իւր
 կարողութիւնը չէ հատած, այլ գեռ-
 կընայ ստեղծել, որչափ որ ուզենայ .
 և

կիպի՝ տէրունի տիւտէն , վէ ճանք կեօ.
 նիւտէն իսպատէթ էթմէք ալլահա :
 Լ՝ զիմ էյլիկ սայրլըր տիւնեատէ՝ է
 կէր պիր քիմսէ ախէր վասիթասի իլէ
 խէլաս օլսա պիր պեօյիւք դազատէն :
 Լ՝ ախօտ՝ պիր թապիյայ՝ կեօզսիզ օլս
 նա , նուր վէրէ : Լ՝ ա՝ նիճէ էֆզալ
 էյլիկ սայրլսա կէրէք պիզէ թանկրի
 ինայէթլէրի , վէ նէ՝ դասար պօրճ
 լուիզ անէ , օլ քի պիզի եօզտան վար
 էյլէյիւայ՝ վէրմիշ տիր հէր տիւրլիւ
 նէսնէլէրի , տիւնեատէ թէսէրիւֆ
 էթմէք իչիւն : Լ՝ նկմա անի՝ քի էնճա
 մի վատ էթմիշ պիզէ հէմ էպէտիէ էօ
 միւր , քի էօլտիւքտէն սօնկրա՝ կիտիւայ
 էտինէլիմ՝ կէնտինի ճէննէթ ալէա
 տէ : Լ՝ մտի՝ ճիւմլէ պու էյլիկլէր իչիւն
 պօրճլուիզ թանկրիի փէտէր օգումա
 ղա , վէ անա կեօրէ՝ էվլատ իսպատէթի
 իթմէկէ :

Պատէհու՝ * գուտրէթքեանի՝ ॥ տէմէյ
 իլէ անկլատմագ իսթէր , քի թանկրի
 գուվլէթի ղայէթ պեօյիւք տիր . վէ
 գուտրէթինին էօլ չիսի եօգ տուր .
 անը՝ն իլէ եարաթմըշ ճիւմլէ մախլիւ
 գի . նիճէ վազ իտէր տապուտ փէղամ
 պէր : * Հէր նէ քի իսթէտի իսէ՝ իթ
 տի ըապպի . կեօկտէ վէ եէրտէ՝ տէ
 նիզտէ վէ ճէմի տէրինլիքլէրտէ ॥ : (սղ .
 ԺԳ) : Հէֆ պուռնլարը եարաուրայ , կէն
 տի

և ինչպէս որ ունի անհուն կարողութիւն ստեղծելոյ . ասանկ ալ կրնայ աւելի և ոչնչացնել զամենայն ստեղծուածս , ու բնաւ ամենակին չի՝ կրնար մէկը հակառակիլ իրեն կարողութեւր և կամացը . ինչպէս կրտէ՝ սքն սօղոս :
(հռովմ . [Ժ .])

9 . 49 . **Ի**նչու համար հաւատամքին մէջը միայն ամենակալ կրտիւն տծ , և ոչ ամենամեծ , կամ՝ ամենի մաստ , եւ :

պի . **Ի**սոր համար , որ ամենակարողութե մէջը կիմացվի ամմէն տեաակ կատարելութի՝ որ կըվայլէ այ : **Ս**ի դի ամենակարող ըլլալով , ինքնիշխան տր է , ուստի՝ պէտք է որ ունենայ գերադոյն մեծութի և իշխանութի ամմէնուն վրայ : () Կայրադոյն իմաստութի՝ զամմէնքը կառավարելու : **Ն**սիսիս խութի և յաւիտենապանութի , որով զամմէնքը միակերպ պահէ իրենց կարգին մէջը : **Մ**ենաբարութիւն , որով զինքն կըհաղորդէ ամմէնուն . ասոր նման այլ կատարելութի , որ կը տըրվի

տի գուտրէթի տախի էքսիլմիշ տէ-
կիւ տիր . զիրա՝ թէքրարէն իսթէտի
կի գատար եարատապիւիր : Վ է նիճէ
գատիմ տիր եարաթմա գուտրէթի ,
շեօյլէ տէ՝ գատիր տիր ինհիտամ ու
եօղ էթմէք ճիւմլէ մախլիւզի . վէ
ասլա հիւ սիր քիմնէ գարշը կէլէմէզ
անըն գուտրէթինէ վէ իրատէթինէ ,
նիճէ վազ իտէր պօղոս (առաքեալ) :
(հռովմ . թ :)

9 . « Է . Վ ինչիւն իթիգատ քէլամին
տէ՝ թասնկրի , եալընըզ գուտրէթ-
քեանի տէնիւիր . վէ միւազղէմ ,
եախօտ՝ սահիպի հիքմէթ տէնիւ-
մէզ :

Ճէվ . Պ ու տէպէպտէն . նիչիւն քի
գուտրէթքեանի լուղէթի իլէ անկլա
շըլըր թանկրիյէ եադըշան հէր կիու-
նէ թէքմիւլլիկ : Օ իրա գուտրէթքեա
նի օղմաղ իլէ՝ օլ կէնտի եալընըզ պիւ
մէնէնտ սահիպ տիր . իմտի՝ կէնտինին
պիր ազիմպեօյիւքլիկի վէ հիւքիւմաւ
թի օլաճագ ամմէ իւսթիւնէ : Վաւ
րարսըզ իլմի օլաճագ տըր , ճիւմլէսին
իտարէ էթմէք իչիւն : Վիմիւտտէթ
էպէտիլիկի օլաճագ տըր , քի անըն
իլէ հիւիսին պիր տիւղիյէ կէնտի նի
զամլէրինտէ սազլէսին : Վփղուն էյ-
լիկ

վի ինչ , կիմացվի ամենակարողութիւն .
 ուստի՝ ասոր համար հաւատամքին
 մէջը կը յիշվի միայն ամենակարողու-
 թիւն ինչ . և ոչ իմաստութիւն , կամ
 մեծութիւն , և սնտիտիտութիւն :

Եւս ամենակարողութիւնս՝ ըլլալով
 անծային կատարելութիւն մը , թէպէտ
 հասարակ է անձանց ամենամեծ երրորդ
 դութեան . նոյն հօր և որդւոյ և հոգւոյն
 սէր . բայց այս տեղս՝ յիշելով միայն
 զհայր , ու իրեն տալով զայս ամենա-
 կարողութիւն , կուզէ իմացնել , թէ
 այս անունս յատուկ , կամ (ինչպէս
 կըսեն անծաբանք ,) սեփականեալ կա-
 տարելութիւն մի է հօր ինչ , ըստ որում
 որ ինքն է արմատ արարչագործունէ .
 ու իրեն դէմ կը համարվին այն մեղ-
 քերը , որ կը լինին ի տկարութիւն : Եւ
 պէտ որդին ինչ ալ կըսվի իմաստութիւն .
 ըստ որում ինքն է բան և սլատկեր հօր
 ինչ : Եւ հոգին՝ սբ կըսվի բարութիւն ,
 վասն զի՝ ի հօրէ և յորդւոյ բղխեալ
 սէր է :

լիկ օլմալը՝ կէնտինի ճիւղէյէ ահսան
էթմէք իշիւն . պունա մէնէնտ ախեր
թէքմիլլիկ , քի թանկրիյէ իզաֆէթ
գլընրը , անկլաշըլըր գուտրէթքեա
նի լուղէթինտէ . իմտի՝ շօլ սէպէպ
տէն իթիգատ քէլամինտէ զիքր օլու
նուր թանկրինին եալընըզ գուտրէթ
քեանիլիկի . վէ անկլմազ պէօյիւքլլ
կի , եախօտ՝ սահիպի հիքմէթ օլմասի:
Պու գուտրէթքեանիլիկ՝ թանկրի քէ
մալէթի օլտուղինտէն , ֆարազա միւշ
թէքէք տիր իւզնիւմիւ սէլասէյէ , եա
նի՝ փէտէր , իսն վէ բուհուլլահէ . ան
ճագ՝ պու եէրտէ եալընըզ փէտէրի
զիքր էտիւպ , վէ գուտրէթքեանիլի
կի անէ վէլմէյ իլէ , տէմէք իսթէր քի՝
պու իսմ , պիր մագսուս քէմալէթ
սայըլըր փէտէր ուլլահէ . չիւնքի՝
կէնտի տէնիլիր ամէլիսալգ ասլի . վէ
կէնտինէ գարշը սայըլըր զայիֆլիկ
տէն օլման կիւնահէր : Աիճէ քի իպ
նուլլահ հիքմէթ տէնիլիր . չիւնքի՝
կէնտի տիր՝ քէլամ ու թասվիր փէտէր
ուլլահըն : Եօյլէ տէ՝ բուհլ հագ
էյլիկ տէնիլիր . զիրա՝ փէտէրտէն վէ
էվլատտէն սատիր օլմուշ մուհապ
պէթ տիր :

10 . 47 . **Ե**րբ յայտնի ըրաւ անձ իւր
ամենակարօղ զօրութիւն :

պի . **Ե**ն տառնը , երբոր ստեղծեց յո
չընչէ զամ արարածս . ուստի՝ ասոր
համար ամենակարօղուն ետեւէն ան
միջապէս կըսվի հաւատամքին մէջը .
* յարարիչն երկնի և երկրի , երեւե
լեաց և աներևութից ॥ : Արով կուզէ
ըսել . թէ անձ ստեղծելովը զերկինք
ու զերկիր՝ յայտնեց մեզի իւր ամե
նակարօղութիւնը . ի՞նչ զի այս մեծ և
զարմանալի գործքերըս չէին կրնար
ըլլալ , թէ որ անձ ամենակարօղ չըլ
լար նէ :

11 . 47 . **Ե**նչ կուզէ ըսել * Յարա
րիչն երկնի և երկրի՝ երեւելեաց
և աներևութից ॥ :

պի . **Կ**ուզէ ըսել , թէ կը հաւատանք
և կը դաւանինք , որ անձ ստեղծող և
արարիչ է ամ բանի : * Երկինք ॥ ըսե
լով՝ կիմանայ զայն տեղը , որ մեզմէ
վեր է . և անոր միջի եղած ստեղծ
ուածները , ի՞նչ հրեշտակները : Ինչպէս
* եր

10 . «Ի» . Այլ վազըթ պէյանն իյլէ
տի թանկրի կէնտի գուտրէթ
քեանի գուլվէթին :

Ճէվ . ()' Լ վազըթ , նէ զէմանն եօգ
տանն վար իյլէտի ճիւմլէ մախլիւգի .
իմտի՝ անըն իջիւն իթիգատ քէլամին
տէ գուտրէթ քեանի լիկտէն սօնկրա
անիտէ տէնիլի : * ()' Լ քի եօգտան
վար իյլէտի կեօկի վէ եէրի , կեօրիւ
նիւր վէ կեօրիւնմէզ նէսնէլէրի : Տէ
մէք իսթէր քի՝ թանկրի թաալէա կեօ
կի վէ եէրի եարատմաղ իլէ պէյան
էթտի պիգէ կէնտի գուտրէթ քեանի
լիկին . զիրա պու ազիմ ու թաաճիւպ
լիւ շէյլէր օլամազ իտի , էկէր ալլաճ
գուտրէթ քեանի օլմասայ իտի :

11 . «Ի» . Այլ տէմէք իսթէր . * ()' Լ
քի եօգտան վար իյլէտի կեօկի
վէ եէրի , կեօրիւնիւր վէ կեօ
րիւնմէզ շէյլէրի :

Ճէվ . Տէմէք իսթէր . իթիգատ ու
իգրար իտէրիգ քի՝ թանկրի թաա
լէա ճիւմլէ նէսնէլէրին եարատրճիսի
տիր : * Աեօկ || տէմէյ իլէ՝ անկլատր
օլ եէրի , քի պիգտէն եօգարի՝ տիր ,
վէ անտէ օլան մախլիւգաթ լէրի . եա
նիւա՝

* Երկիր ॥ ըսելով ալ, կիմանայ զայն
բաները կիմ ստեղծուածները, որ կան
ու կրտսննրվին աշխրբիս վրայ: Իսկ
ըսելը՝ * երևելեաց և աներևութից ॥,
ըսել է՝ թէ Խմ բան որ կերևնայ աշ-
խրբիս մէջը. և այն բաներն որ եր-
կինքը ըլլալով չեն երևնար մեզի.
ամմէննալ Խմ ստեղծեր է. ուստի
կրտսի արարիչ երևելեաց և աներևու-
թից:

() այս բանս դրեր են Խմ հարք հա-
ւատամքին մէջը՝ մանիքեցւոց և ու-
րիշ հերետիկոսաց մոլորութիւնը դատաւ-
պարտելու համար, որ երկու Խմ կը-
դնէին. մէկը բարի, որ աղէկ բաները
ստեղծեր է. իսկ մէկալը չար, որ գէշ
ու ֆնասակար բաները ստեղծեր է:
Իսկ թէ կրտսին, երևցած բաները
մէկ Խմը ըրեր է, ու չերևցածները
մէկալը. ուստի անոնց դէմ դրվեցաւ
կոստանդնուպօլսոյ ժողովոյն հաւա-
տամքին մէջն ալ. * արարիչն երկնի
և երկրի. երևելեաց Խմի և աներևու-
թից ॥. Խմ թէ մէկ Խմ մը պիտի հա-
ւատանք, որ ստեղծեր է զամենայն
արարածս:

նիեա՝ մէլայիքէրի : Եւ յի՛մ * եւր || տէ
 մէյ իլն՝ սուլուրուր ճիհանտէ օլան վէ
 կեօրիւնէն շէյլէրի . եախօտ՝ քեայիւ
 նաթլէրի : Պատէհու տէմէսի * Եւ
 ընդիւր վէ կեօրիւնմէզ || , տէմէք տիր
 քի՝ ճիհանտէ կեօրիւնէն ճիւմլէ նէս
 նէլէր . վէ օլ շէյլէր տախի՝ քի կեօիւ
 տէ օլմաղ իլն կեօրիւնմէզ պիզէ , տմ
 մէսին թանկրի եարաթմըշ տրը . իմ
 տի՝ տէնիլըր եօգտան վար էտիճի ,
 կեօրիւնիւր վէ կեօրիւնմէզ շէյլէրի :
 Պու քէլամ գըթսսի մագսուսէն գօ
 նուրմիշ տիր ազիզ ըուհպանլէրտէն .
 (մանիքեցի) տէնիլէն՝ վէ ախէր ըւ
 ֆաղիլէրին դալատլինի մէտան էթմէք
 իջիւն . զիրա իքի թանկրի գօրլար իտի .
 պիրի ազիզ շէյլէրի եարատան , վէ օլ
 պիրի մէքրուհ՝ քի ֆէնա ու զիյան
 քեար շէյլէրի եարաթմըշ տրը : Եւ
 խօտ՝ տէրլէր իտի . կեօրիւնէն քեայիւ
 նաթլէրի պիրի եարաթմըշ տրը . վէ
 կեօրիւնմէզ նէսնէլէրի օլ պիրի . իմ
 տի՝ անլէրէ գարշը գօնուլտի իսթան
 պուլ սրնհոլոսուն քէլամինտէ :
 * Եւ արատըճի կեօկի վէ եւրի . ճիւմլէ
 կեօրիւնիւր վէ կեօրիւնմէզ շէյլէրի || :
 Եւ նիեա՝ եէք ալլահ իթիգատ էթ
 մէլի , քի խալգ իթմիշ տիր ճիւմլէ
 մախլիւզի :

12. 47. **Անչու** համար ստեղծեց **ան**
երկինք ու երկիր :

Երկինքը ստեղծեց հրեշտակաց
համար , որք են պաշտօնեայք իւր փառ
ւացը , և օրհնաբանիչք իւր մեծու
թիւը . վս զի **ան** իւր փառքը և մեծ
վայելութիւն կըցըցընէ երկինքը : **Աւ**
հոն պիտի պսակէ իւր հաւատացեւքը .
ոյք որ այս աշխրբիս մէջը բարեւ
պաշտութեամբ իրեն ծառայեցին :
Ի իանգամայն ստեղծեց երկինքը աշ
խրբիս համար ալ , որ զանազան ազդե
մունք ընէ երկրիս վրայ :

Իսկ երկիրը՝ քի աշխարհս ստեղծեց
մարդկանց համար , որպէս զի մարդիկ
տեսնելով և վայելելով զայս **ամ** բա
րիքս , իմանան նոյ անհասանելի բա
րութիւն , իմաստութիւն և ամենակա
րօղ զօրութիւն . և ճանչնալով սիրեն ,
պաշտեն ու հնազանդին նոյ հրամա
նացը : **Աստի** կըսէ դաւիթ մրգրէն :
* **Երկինք երկնից ան** են , և զերկիրս
ետ որդւոց մարդկան || : (ճիգ . 16 :)

Իսկ թէ ի՞նչպէս ստեղծեց **ան** զա
սոնք ,

12 . . . **Լ**իչիւն եարաթաղը Թանկ
ըի կեօկի վէ եերի :

Ճէլ . **Լ**եօկի եարաթաղ Ֆերիշթէլէր
իչիւն , անլէր քի՝ կէնտի սալթանա
թինն էթալայիսի տիրլէր , վէ կէնտի
ազիմ վիյնէթինն մէճտէտիճիսի : **Օ** ի
րա՝ Թանկրի Թաալէա կէնտի իճթի
շամըն կեօսթէրիը կեօկտէ : **Վ**է հէմ
անտէ Թազիմ իտէճէք տիր կէնտի
իթիգատը ճումաաթին , քիմլէր քի՝
պու տիւնէատէ զահիտլիկ իլէ կէնտի
նէ իպատէթ իթտիլէր : **Պ**ունտան
մաա՛տա՝ եարաթմըշ տըր կեօկի՝ հէմ
տիւնէա իչիւն , քի տիւրլիւ Ֆիյլ ու
ամէլէր էթսին տիյու :

Լամա՝ եերի , եանի՝ տիւնէայը եա
րաթաղ ինսան իչիւն , քի ատէմլէր
կեօրիւպ վէ Թէսերրիւֆ իտիւպ ճիւմ
լէ պու ինայէթլէրի , Թանըսընլէր
րապպինին դարարսըզ էյլիկին , հիքմէ
թինն վէ դուտրէթքեանի դուվլէթին .
վէ հէմ Թանըյիւպ սէվսինլէր ու միւ
թի օյսունլէր Թանկրի Թէնպիհաթ
լէրինէ : **Լ**ամի՝ վազ իտէր տաւուտ
փէղամպէր : * **Ս**էմալէրին սէմայիսի՝
րապպինին տիր . վէ տիւնէտյի՝ ինսան
էվլատլէրինէ վէրտի || : (սաղմ , ճժէ :)
Լամա՝ նիճէ եարաթմըշ տըր Թանկրի

տոնք , կրնաս կարգաւ արարածոց գիրքը , ուր կարգաւ կը պատմէ զամմէնը : Եւ այս այս տեղս կարճ խօսքով ալ դէնեմ՝ որ գիտնաս : Եւ երբոր ուղեցիր փառքը և զօրուիւր ցրցընել մեղի , անհուն իմաստութիւնք և ամենակալ լոյս զօրութիւնք կամեցաւ՝ որ ըլլան նմարարածք , և իւր միայն ուղեւոր մէկէն՝ ի մէկ եղան իւրաքանչիւր արարածք , ամմէն մէկը իրենց կարգովը և կատարելութիւնք . ինչպէս որ կըսէ սաղմոսը : * Եւ այս և եղեն , հրամայեաց և հաստատեցան ॥ : (ճիւղ :)

13 . 49 . Եւս կընէր նա , քանի որ աշխարհս չէր ստեղծած :

որ . Եւ երկու կերպ գործողութիւննի , որ նմաբանները կը կոչեն գործողութիւն առ ի ներքս՝ կ՛հարկաւոր և գործողութիւն առ արտաքս՝ կամ ազատ : Եւ ազատ գործողութիւն այն էր՝ որ նա երբոր ուղեց իւր ազատ կամօքը՝ ի ժամանակի ստեղծեց զնմարարածս : Եւ հարկաւոր գործողութիւն այն է , որ հայրն նա յաւիտենից ծնէր և իւր միածին որդին . և այս երկու

պունլարը , օգույա պիլլըսին թէվ
րատի , ներտէ սըրասի իլէ նաղլ իտէր
ճիւմլէսին : Ապէին պու եւերտէ տա
խի մուխթասար սօհսէթ իլէ եազս
ըմ քի՝ պիլլէսին : Անկրի թաանլեա
խթէտիքտէ կէնտի իհթիշամըն վէ
գուվլէթին կեօսթերմէք պիզէ , նի
հայէթսիզ հիքմէթի վէ գուտրէթ
քեանի գուվլէթի՝ իլէ իրատէթ իյլէ
տի եարատըլմաղա քիւլ լի քեայինա
թէ . վէ կէնտի եալընըզ իսթէմէսի
իլէ՝ անիտէ օլտիլէր ճիւմլէ մախլիւզ
լէր . հէր պիրի կէնտի նիզամը վէ քէ
մալի իլէ . նիճէ վաղ օլունուր զէպուր
տէ : * Տէտի վէ օլտիլէր , էմը իթտի
վէ գաւիլէնտիլէր ॥ : (սղմ . ճիւլ :)

13 . Կէ . Այլ իտէր իտի թանկրի՝
տիւնեայր եարաթմատան :

ճէլ . Անկրինին իքի տիւրլիւ ամէ
լի վար , քի (Կաթան) տէնիլէն ըուհ
պանլէր վաղ իտէր՝ ամէլ տէրունի ,
եախօտ՝ իգթիզա . վէ ամէլ թաշըէ
վի , եախօտ՝ հզատ : Ազատ ամէլ օլ
տուր քի՝ թանկրի թաանլեա վաղթի
զէմանտէ , կէնտի հզատ իրատէթի՝ ի
լէ իսթէյիւպ եարաթտը ճիւմլէ մախ
լիւզի : Ագթիզա ամէլ օլ տուր քի ,
փէտէր ուլլահ հպէտիտէն թէվ իտ

կու անձինք 'ի յաւիտենից սիրելով
մէկ զմէկ՝ բղխեցին զորհրդին , և այս
պէս ամենաժողովրդիւն էր 'ի յաւիտենից ինքն իրեն երանելի . ինչպէս
որ մեր յաւիտենական երանութիւնն
ալ արքայութեան մէջը , պիտի ըլլայ
մասնակցութիւն յաւիտեան երանութեան :

Եւ տեղս մասնաւոր մտքով յիշեցինք
այլապէս և հարկաւոր գործողութիւնը . որովհետեւ հաւատամքին
մէջն ալ արարչագործութենէն ետքը
կրդրվի դաւանութիւն 'ի վերայ երկրորդ
անձին , ինչ որդւոյն այլ . զոր հայրն
անձ ' հարկաւոր գործողութեալ ծներ է
'ի յաւիտենից : Ինչպէս որ պիտի բա-
ցատրենք վարերը :

14 . 49 . Եւ կիմացվի ըսելը . * Եւ
'ի մի տէր յս քն , յորդին այլ՝ ծնեալն
յայ հօրէ՝ միածին . այսինքն՝ յեւ-
թի հօր :

Եւ . Եւ բառերովս եկեղեցին քն
մեր առջև կրդնէ ինչ որ պիտի հա-
ւատանք 'ի վերայ որդւոյն այլ , որ է
երկ-

իթմիշ տիր կէնտի եէք էվլատին , վէ
պու իբի իւգնիւմ հպէտիտէն սէվիւպ
պիր պիրինի , սատիր իթմիշէր տիր
րուհլ հագգը . վէ պեօլէճէ՛ շէրլիֆ
թէսլիս՝ հպէտիտէն կէնտի կէնտին
տէ սաատէթլիւ օլմուշ տիր . նիճէ պլ
զիւմ հպէտի սաատէթիմիզ տախի ճէն
նէթտէ , թանկրի սաատէթին իւհագ
լըղի օլաճագ տըր :

Պու մահալտէ մագսուս ֆիքը իւէ
անկտըք թանկրինին հզատ վէ իգթի.
զա ամէլինի . չլւնքի իթիգատ քէլա
մինտէ՝ մախլիւգիիալգտէն սօնկրա ,
եաղըլըր իման իգրարի իքինճի իւգ
նիւմ իւզէրինէ . եանիեա՝ իպնուլա
հըն . անիքի՝ փէտէր ուլահ իգթի
զայի ամէլ իւէ թէվլիտ իթմիշ տիր
հպէտիտէն , նիճէ սեօլէյէճէյիզ եա
գինտէ :

14 . «ի» . **Ս**է անկլաշըլըր տէմէսի ,
* Ս է պիր րապսլի իսա մէսիհէ . օլ
քի իպնուլահ տըր . փէտէր ուլահ
տան թէվլիտ օլմուշ իպնիւլահիտ .
եանի փէտէրին զաթընտան ॥ :

Ճէվ . **Պ**ու լուղէթէր իւէ իսա էֆէն
տիմիզին քիլիսէսի՝ թէքլիֆ իտիւպ
հօկրէտիր պիզէ , նէքի իման կէթի
E 4 րէ

Երկրորդ անձն ամենաոր Երրորդու
Թեան :

Ս'ս զի' առաջին անձին վրայով ինչ
որ պէտք էր դաւանիլ . ամենը վերը
դնելէն ետքը , հիմա կըսկըսի սորվե-
ցնել զայն բաները , որ կը պատշա-
ճի որդւոյն նոյ . ուստի կըսէ : * Այլ 'ի
մի նոր յս քս , յորդին նոյ' ծնեալն յնոյ
հօրէ' միաժին ॥ : Այսինքն' Թէ քրիս-
տոնեայն պիտի հաւատայ . եթէ յս քս
է մի միայն բնական որդի հօր նոյ , որ
'ի յաւիտենից ծներ է նոյն բնութիւն .
նոյն կարողութիւն , և նոյն փառօք . ուս-
տի և ճշմարիտ նոյն է համապայ հօր . և
կըսվի Երկրորդ անձն ամենաոր Եր-
րորդու , ամենայն բանով հաւասար
մէկալ Երկու անձանց , չունի ամենեւին
ուրիշ բանով տարբերութիւն մը' բաց 'ի
յանձնաւորութեն , որով կորոշվի մէ-
կալ Երկու անձէն . նոյն 'ի հօրէն և 'ի
հօրւոյն սոյն :

Այս ճշմարիտ և անսխալ դաւանու-
թիւն հաւատոյ , որ կայր 'ի սկզբանէ
հետէ եկեղեցնայ մէջ , Ժողովով ալ
բացայայտ հրատարակեցաւ բնդդէմ
արիոսի հերետիկոսապետի , որ լէր
ընդունէր զնոյնութիւն որդւոյն նոյ . այլ
արարած' կամ անդրանիկ արարածոց
կը

կըսէր զորդին նոյ . ուստի՝ սբ. հարք
զայս բաները դրին հաւատամքին մէջ .
որով կը հաստատուի նոճութի որդւոյն
նոյ :

Ս) Ե զի կըսվի՝ * մի ինք , որդի նոյ , նոճ
ճշմարիտ , միածին , ծնունդ՝ և ոչ արա-
րած . համագոյակից կի՛ մէկութե՛ և ՚ի
բնութե՛ հօր՝ ստեղծօղ երկնի՝ և երկրի ,
երևելեաց և աներևութից ॥ : Արով
յայտնի կըլլայ , թէ յս. քս. է ճշմարիտ
նոճ և որդի նոյ :

Եւ որովհետև որ նիկիոյ ժողովքը ա-
րիօս հերետիկոսին դէմ դուամարեցաւ ,
անոր համար ժողովոյն սբ. հարքը զայս
ճշմարտութիւն ուղեցին աւելի երկայն
ու բացայայտ խօսքերով սահմանել ,
որ ամենեւին վրան տարակոյս մը չմնայ ,
ուստի աղէկ իմացընելու համար մեզի
զայս ուղիղ հաւատքըս , կերպ կերպ
բառերով ջանացին յայտնել և բա-
ցատրել . ինչպէս որ կերևնայ այս դա-
ւանութեւս մէջը :

* Ս) ՚ի ինք՝ ॥ ըսելով , կիմացվի նոճութիւնը
և անկախ իշխանութիւնը , որ ունի յս. քս.
ամմէնուն վրայ :

* Ն) Ենեալ յնոյ հօրէ ॥ ըսելով՝ կիմաց-
վի , թէ այն ինքութիւնը և նոճութիւնը
որ ունի յս. քս. , օտար նոճութի մը չէ .
այլ՝

տէր իտի իպնուլաճի . իմտի՝ ազիզ
բուհպանլէր գօյտիլէր պու սեօզլէրի
իթիգատ քէլամինտէ . քի մուգարար
օլունուր իպնուլաճըն իլահիյէթի :

Օ իրա տէնիլիւր՝ * պիր բապպի , իպ-
նուլաճ , հազ թանկրի , իպնիւլա
հիտ , մէվլուտ՝ տէկիլ քի մախլիւգ .
փէտէրուլաճըն զաթընտան , եարա-
տըճի կեօկի վէ եէրի . կեօրիւնիւր վէ
կեօրիւնմէզ քէայլինաթլէրի ॥ : Վուն-
լար իլէ պէյան օլուր , քի իսա մէսիհ
սահիհ ալլահ վէ իպնուլաճ տըր :

Վ է չիւնքի՝ չինիղլիք սիւնհոգոսու
արիոս ըհ ֆազիյէ գարշը ճէմօլունտի .
անըն իչիւն ազիզ բուհպանլէր պու
հազիգէթի իսթէտիլէր մուֆասսալ
վէ զահիր սեօզլէր իլէ աշքետըր թա-
րիֆ իթմէկէ . շեօյլէ քի՝ անլա պիր
շիւպհէ գալմասըն . իմտի՝ էյի անկ-
լատմագ իչիւն պիզէ պու տօղըու տի-
նի՝ տիւրլիւ լուղէթլէր իլէ զայիրէթ
իթտիլէր ինհա իթմէկէ . նիճէ կեօ-
րիւնիւր պու իման իգըարինտէն :

* Վիր բապպի՝ ॥ տէմէսի իլէ , անկլա
շըլըր իսա մէսիհին իլահիյէթի , վէ
միւհտաճսըզ հիւգիւմաթի ճիւմլէսի-
նին իւզէրինէ :

* Փէտէրուլաճտան թէվլիտ օլմուշ՝ ॥
տէմէսի իլէ , անկլատըր քի՝ իսա մէ-
սիհին իլահիյէթի վէ հիւքիւմաթի
հաւ

այլ է նոյն իսկ անծուծի հօր նոյ , վս
զի ծներ է անկից անձնաւորութեամբ
միայն :

Արսվի * միածին՝ ॥ ցո մի միայն ճշմա
րիտ որդի հօր նոյ՝ որ ծներ է ի յաւի
տենից : Աւ ուն զի բնական որդի բլ
լալը աղէկ իմացվի , անոր համար կրտ
վի . * այսինքն՝ յեութի հօր ॥ . իբր թէ
որդին նոյ , չէ օտար հօր նոյ էութի
ինչպէս կրտեր արիտ . այլ անանկ որ
դի է , որ նոյն բնութիւն և էութիւն ունի :

(Ը) Եսկէտ մարդիկ ալ կըսվին որգիւ
նոյ . սակայն չնորհօք և որգէգրութիւն .
կամ բանաւոր ստեղծուած նոյ բլլա
նուն համար . իսկ որդին նոյ՝ յս քս՝
կըսվի միածին , վասն զի է միակ ծը
նունդ համարնակից հօր աստուծոյ .
անանկ որ՝ հայրն ան իւր յաւիտենա
կան ծննդեամբ հաղորդեր է կո՛ տը
վեր է անոր՝ իրեն բոլոր բնութիւնը :
Աւ այն՝ չէ թէ ի ժամանակի , այլ ի
յաւիտենից . ուստի՝ այս պատճառաւ
հռովմ տպված հաւատամքին մէջը՝
այս տեղս դրոված է կոոտանդնու
արօլսոյ հանգանակին նման : * Ախ
քան զամ յաւիտեանս ॥ . ցո՝ քանի որ
հայր

հաշա զայրի թանկրիւիկ տէկիւ տիր՝
 փետերուլլահըն թանկրիւիկինտէն ալ-
 րը . զիրա՝ անտէն թէվ լիտ օլմուշ եա-
 լընըզ իւզնիւմ իլէ :

* Իսնիւլլահիտ || տէնիւր . եանի՝ փե-
 տերուլլահըն եալընըզ պիր սահիհ
 էվլատի էպէտիտէն թէվ լիտ օլմուշ .
 վէ էօզ էվլատ օլտուդին էյի անկլատ
 մադ իչիւն՝ տէնիւր . * Իանիեա՝ փե-
 տերին զաթընտան || . շէօյլէ քի՝ իպ-
 նուլլահ փետեր զաթընտան այրը տե-
 կիւ տիր . նիճէ քիւֆը իտէր իտի ա-
 բիտ . իլլա՝ շէօյլէ էվլատ տըր քի՝ օլ-
 կէնտի փետերինին զաթընը վէ թա-
 պիաթընը տութար :

Տիւնեա իչինտէ ինսանլեր տախի ալ-
 լահ էվլատի տէնիւրլէր . անձադ՝
 լուդֆ ու էվլատիյէթ իլէ . եախօտ՝
 նաթըզ մախլիւգաթ օլմալերի իչիւն .
 էմմա՝ իպնուլլահ՝ իսա մէսիհ իպնիւլ-
 վահիտ տէնիւր , զիրա՝ եէք մէվլուտ
 տիր փետերուլլահ զաթընտան . շէօյ-
 լէ քի՝ փետերուլլահ կէնտի էպէտի
 թէվ լիտ իթմէսի իլէ , վերմիշ տիր ա-
 նա քիւլլի կէնտի թապիաթին : || է
 պու տէկիւ քի տէվրի գէմանտէ , իլ-
 լա՝ էպէտիտէն . իմտի՝ պու վէճճ իլէ
 հռոմայ շէհրինտէ պապըլան իթիգատ
 քէլամինին պու գըթապինտէ գօնուլ-
 մուշ տուր՝ իսթանպուլ սիւնհոգոսուն

Հայր Դժ՝ Դժ է նէ , որդին ալ Հետն
է . իսկ Հայր Դժ՝ ի յաւիտենից է , ու
ընթէ՛ որդին ալ ի յաւիտենից ծը-
ներ է :

Եւ զայս Դժ առաւելաւնս Հաստատե-
լու Համար նորէն կը կրկնովի նոյն
Ճճարտութիւն ուրիշ բառերով . ինչ-
պէս որ կը դրովի ետեւէն :

Լ 5 . 49 . Ի՛նչ կիմացովի ըսելը՝ * Լ՝ Ծ
յայ . լոյս ի լուսոյ . Դժ՝ Ճճարիտ ,
յայ Ճճարտէ ծնունդ՝ և ոչ արա-
րած ॥ :

պի . Եւ զի՛ ըսել . Թէ որդին Դժ՝ է
Դժ . է լոյս . է Ճճարիտ . և այն ինչ-
պէս ծնունդ յայ , լոյս ի լուսոյ , և
կերպարան էութեան Դժ Ճճարտի .
չէ՛ Թէ իբրեւ արարած մը , ունենալով
աստուծոյ նմանութիւնը . կամ մար-
դուս պէս , զոր ստեղծեր է Դժ իրեն
նման . ըստ որում տրվեր է իրեն բա-
նական հոգի մը միայն . այլ ամենայն
բանով՝ որով Հայրն Դժ՝ Դժ է , ծներ
է և զորդին իւր միածին նոյն և նման
ամենեւին . առանց այլ տարբերութե ,
բաց յանձնաւորութեն :

քելամինէ կեօրէ՝ * Ղիւմլէ հպէտի
լէրտէն ազտէմ ॥ . եանիեա՝ նէ՝ գա
տար քի փէտէր ուլլահ՝ ալլահ իսէ ,
հվլատ տէ պերապէր տիր . փէս՝ փէտէ
րուլլահ հպէտի տիր . իմտի՝ հվլատ
տէ հպէտիտէն տօղմուլ տիր :

Ս հ հեր պու տէտիքլէրին ղայէթ մու
գարուր իթմէք իչիւն , թէքրաւրէն վազ
օլունուր , օլ հազիգէթ ախէր լու
ղէթլէր իլէ :

15 . «Է . Սէ անկլաշըլըր տէմէսի .
* Սլահ ալլահտան , նուր նուրտան ,
հազ ալլահ՝ հազ ալլահտան , մէվ
լուտ՝ տէկիլ քի մախլիւզ ॥ :

ՃԷԼ . Տէմէք իսթէր քի՝ իսնուլլահ
թանկրի տիր . նուր տիր . հազ տիր .
եանի՝ սահիհէն թէվ լիտ օլմուլ թան
կրիտան . նուր նուրտան վէ հազ թան
կրինին գաթը թասալիրի օլարագ . տէ
կիլքի մախլիւզ միսալի սուրէթի թան
կրի օլմասի իլէ . եախօտ՝ ինսանէ մէ
նէնտ , քի թանկրի թաւալէա եարաթ
մըշ տրը կէնտի սուրէթինտէ . եանի՝
վէրմիշ տիր անէ եալընըզ պիր նաթըզ
ճան : Սլահ հեր տիւրլիւ քէմալէթ իլէ
քի փէտէրուլլահ ալլահ տրը , թէվ
լիտ իթմիշ կէնտի եէք հվլատին կէն
տինէ մանէնտ . ասլա պիր Ֆէրգ օլ
մայարագ՝ իւզնիւմիւնտէն մաւատա :

Այս խորհուրդս թէպէտ անհատա
նելի է, սակայն օրինակ մը կրնայ ըլ-
լալ մեզի սրտակերը՝ որ կերենայ հոյ-
լին մէջը : Անչպէս մէկը՝ թէ որ նայի
հայլին մէկէն՝ ի մէկ կերենայ մէջը
իւր սրտակերը, ամենեւին նման իւր
երեսացը, և բնաւ տարբերութի մը
չունենար իրմէ. այլ մանաւանդ՝ ինչ
շարժմունք ալ որ ունենայ երեսը, կը
տեսնուի հայլին մէջը. ասոր նման՝
իբր թէ կրնանք մտածել ու ըսել յա-
ւիտենական ծնունդը որդւոյն նոյն. որ
հայրն նա՛մ ի յաւիտենից խմանալով
զինքը, կամ հայելով մտաց աչօք իւր
նա՛մը հայլին, տեսաւ իւր նմանութիւնը,
և այն երեցած սրտակերը՝ եղաւ իւր
իսկական ծնունդը. ուստի և ճշմարիտ
որդի հօր նոյն : Այս թէ ըսենք. ինչ-
պէս արեւը երեցածին պէս մէկէն կը
ծագէ իւր լոյսը և ճառագայթը, ա-
սանկ ալ հայրն նա՛մ ի յաւիտենից իւր
նա՛մը թեամբն՝ արեղակ ըլլալով, ու-
նի իւր լոյսը և ճառագայթը, որ է
որդին նոյն : Ասոր համար կըսվի հա-
ւատամքին մէջը, * նա՛մ յոյ՛ լոյս ի
լուսոյ ॥ : Անչպէս որ պօղոս առաք-
եալն ալ կըսէ : * Որ է լոյս փառաց՝ և
նկարագիր էութեան նորա ॥ : (Եբր.
նա. 3 :)

Պոստըրը իլլահի՝ ֆարազայ ազլ իլէ
 եհրիշիլմէզ, անճագ՝ պիր ճիւզի թէմ
 սիլ օլա պիլիր ինսանէ օլ թասվիր,
 քի տողար այնա իշինտէ : Իիճէ պիր
 քիմէսնէ այնսյէ պագընճա՝ տէրա
 գէս կեօրիւնիւր կէնտի թասվիրի,
 հէր տիւրլիւ թըպգը կէնտի ճէմալի
 նէ . ասլա ֆէրգ օլմայարագ կէնտին
 տէն . իլլանէ հարագէթ տախի իւզիւն
 տէ օլուր իսէ, մէշք օլունուր այնատէ .
 պունս մէնէնտ՝ սանքի տիւշիւնիւպ
 տէյէ պիլիրիզ իպնուլլահըն էպէտի
 մէվլուտինի . շէօյլէ քի՝ փէտէրուլլահ
 էպէտիտէն կէնտինի անլլայրա, եա
 խօտ՝ ֆիքրի չէշմ իլէ պագըպ թանկ
 րիլիկ այնասինէ, կեօրտի կէնտի թաս
 վիրին, վէ օլ կեօրիւնէն թասվիր՝ օլտի
 կէնտի տահիս մէվլուտի, հէմ հագ էվ
 լատի : Եախօտ՝ ախէր կեօնէ տէյերէք՝
 նասը քի՝ կիւնէշ կեօրիւնաթիւքտէ՝
 կեօսթէրիր անխտէ կէնտի նուրին վէ
 շօհլէսին, պունս մէնէնտ փէտէրուլ
 լահ կէնտի ալլահլըզի իլէ էպէտիտէն
 կիւնէշ օլարագ, վար տըրնուրի վէ շօ
 լէսի, քի իպնուլլահ տըր : Ե ու սէ
 պէպտէն տէնիլիր իթիգատ քէլալին
 տէ . * Ելլահ ալլահտան, նուր նուր
 տան : Իիճէ պողոս (առաքեալ) տա
 խի վագ իտէր * () Լ քի իհթիլամ նու
 րի տիր, վէ անըն զաթին թասվիրի :
 Դ F 16.

16. 49. **Լ**'նչ կիմացվի ըսելը * **Լ**ոյն
ինքն 'ի բնութէ հօր , որով ամ ինչ
եղև յերկինս և 'ի վերայ երկրի .
երևելիք և աներևոյթք ։

Դի . **Լ**ուզէ ըսել , թէ որդին աս ըլ-
լալով ամ ճշմարիտ , հօր աս հետ ունի
մի և նոյն էութիւն կի՞մ ամութիւն ։ **Լ**ստի
այս մտքով դրոված է հռովմ տպված
հաւատամքին մէջը * համագոյակից
հօր ։ որով կիմացվի՝ թէ մի և նոյն
բնութի կի՞մ ամութի է հօր և որդւոյն
այ : **Լ**նչպս որ մեր նախնիք ալ * **Լ**ոյն
ինքն 'ի բնութէ հօր՝ ըսելով , համա-
գոյակից կիմանային . ուստի և ասանկ
թարգմաներ են նիկիոյ հաւատամ-
քին բանը :

Լսկից յայտնի է որ՝ եթէ ամութիւն
որդւոյն նոյն է հօր ամութեւն հետ ,
ուրեմն ամենակարողութիւն ալ նոյն է ,
ուստի ասոր համար ետեւէն կաւելցնէ
հաւատամքին մէջը . թէ * **Լ**րով ամ
ինչ եղև յերկինս և 'ի վերայ երկրի .
երևելիք և աներևոյթք ։ **Լ**սինքն՝
որդին աս ճշմարիտ ամ ըլլալով իւր
ամայ

16 . սի . **Վ** անկլաշը լըր տէմէսի :
 * () Լ քի փէտէր զաթընտան տըր ,
 անըն իլէ օլտի ճիւմլէ նէսնէլէր .
 կեօկտէ վէ եէրտէ . կեօրիւնիւր վէ
 կեօրիւնմէզ ॥ :

ճէվ . **Տ** էմէք իսթէր քի՝ իսնուլլաճ
 Տադ . Թանկրի օլտուղլնատէն՝ փէտէր
 ուլլաճ իլէ պէրապէր պիր զաթի ,
 եախօտ՝ ալլաճլըղի վար : Իմօի՝ պու
 Ֆիքր իլէ գօնուլմուշ տուր հռօմա
 տա պասըլան իթիգատ քէլամինտէ .
 * (համագոյակից հօր .) ॥ քի անկլաշը
 լըր՝ փէտէր վէ իսնուլլաճըն Թապիա
 թի . եախօտ՝ Թանկրիլիկի պիր տիր :
 Վիճէ պիղիմէսկի ըուհպանլէր տա
 իի , * օլ քի փէտէր զաթընտան ॥ տէ
 մէյ իլէ հէմզաթ համագոյակից տույար
 լար իտի . իմօի՝ պեօյլէ տէ Թէրճիւ
 մէ իթմիշլէր չինիզլիք սիւնհոդոսուն
 քէլամինի :

Պունտան պէյան տըր քի՝ էկէր էվ
 լատ Թանկրիլիկի պիր իսէ փէտէր
 Թանկրիլիկի իլէ պէրապէր , իմօի՝
 գուտրէթքեանիլիկի տախի պիր տիր .
 օլ սէպէպտէն գօնուլըր իթիգատ
 քէլամինտէ : * Վնըն իլէ վար օլտի
 լէր ճիւմլէ նէսնէլէր՝ կեօկտէ վէ եէր
 տէ , կեօրիւնիւր վէ կեօրիւնմէզ ॥ . եա
 Է՝ 2 նիւա՝

Նիւեա՝ իպնուլլահ հագ թանկրի՝ օլա
րագ՝ կէնտի գուտրէթքեանի գուլ
վէթի իլէ, նի՛ճէ փետէր՝ շեօյլէ տէ
կվատ եարաթտը ճիւմլէ մախլու
գի . նէ քի կեօկտէ, վէ նէ քի տիւն
եատէ օլմուշ տուր . կէրէք կեօրիւ
նէն . վէ կէրէք կեօրիւնմէյէն :

Պատէհու՝ նէ անկլաշըլըր տէմէսի ,
կեօրիւնիւր վէ կեօրիւնմէշ , մամա
սը վերիլմիշ տիր (րաքամ 11) :

Սէզպուր օլան քէլամլէր իլէ՝ իպ
նուլլահըն հագ իլահլիյէթինի թէ
քիտ իթտիքտէն սօնկրա , պաշան
կը՛ճ իտէր անկլաթմագ պիղէ թէ
ճէստէտ սրըրընի . նիճէ կեօրիւնիւր
արթտան գօնուլան քէլամլէրտէն :

17 . տէ . Սէ՛ անկլաշըլըր տէմէսի :
* () Լ քի պիղ ստէմ ճիւսին , վէ ա
նըն խէլասը իչիւն , կեօկտէն նիւ
գիւլ էտիւս՝ ճէստէտի՛ ինսան
օլտի ॥ :

Ճէլ . Իթիգատ քէլամլընըն պու գը
թասի էօկրէտիր պիղէ իպնուլլահըն
միւնէզգէհ թէճէստէտ սրըրընը . վէ
տէմէք իսթէր քի՝ քրիստիան օլան
պօրճլու տիր իման կէթիրմէք՝ քի շէ
րիֆ թէսլիսին իքինճի իւզնիւմի ,
էանի՝ իպնուլլահ հագ թանկրի , պիւ

իջեր է երկինքէն , ու մարմին առնլով
մարդ է եղեր :

Եւ չորս հրաշալի անձային գործքս , որ
ըսաւ որդին ին , կրավի խորհուրդ մար
դեղութե . որով ան զըցուց աշխրո
քիս իւր բարութիւն , իմաստութիւն ,
արդարութիւն , ու գօրութիւն :

Վ՝ Եւ զի տեսնելով որ՝ մարդիկ ազա
մայ մեղօքը զըրկըվեր էին իւր շնոր
քէն ու գերի եղեր էին սատանայի ,
և կը տառապէին հոգեւոր խեղճու
թեան մէջը , ողորմեցաւ իրենց , ու
զեց ազատել և նորէն արժանի ընել
շնորհաց :

Եւ որովհետեւ ադամայ մեղքը մեծ
ըլլալով ին արդարութիւն կը պահան
ջէր մեղմէ հատուցումն իրեն անար
գանացը . իսկ մարդիկ մեղաւոր ըլլա
լով չէին կրնար վճարել . վ՛ Եւ չի չու
նէին առաջի ին անանկ մէկ հաճոյա
կան գործք մը , որ կարենար ջնջել
ամմէնուն մեղքը , և ըլլար բաւական
հատուցումն արդարութեան ին . ուստի՝
անհուն իմաստութիւն անձային գտաւ
զայս ճարս , որ ինքն իջնի երկինքէն ,
ու առնու մարդկային բնութիւն , և
ըլլալով ճշմարիտ մարդ , մարդկանց
համար հատուցանէ անձային արդա
րութե զայն պատիւը , զոր անարգեր
էր

կէստոր լուգ֊փրնէ : Սէ չիւնքի հազ-
րէթի ատամ կիւնասի քէպայիր օլ-
տուգինտէն , թանկրի ատալէթի դա-
լէպ իտէր իտի պիզտէն կէնտի ընճի-
շինին մուգապէլէսինի . անճադ՝ ին-
սան գըսմի կիւնասգեար օլմասի իլէ-
եէօտէմէկէ գատըրլըղի եօղ իտի . զի-
րա՝ թանկրի հուգուրինտէ շեօյլէ պիր
մագպուլ ամէլլէրի պուլունմագ իտի ,
քի հագ մուգապէլէ օլարագ թանկ-
րի ատալէթինէ , գատըր օլտուն ճիւմ
լէսինին կիւնասինի աֆ իթմէկէ : Սա-
տի՝ նիհայէթսիզ թանկրի հիքմէթի
պու չարէյի իտրաք իյլէտի , քի կէն-
տի նիւզիւլ իտիւպ կեօկտէն ալտըն
ին

զիմ խելասրմըզ իջիւն՝ կեօկտէն էն
միշ. վէ թէն ալըդ՝ ինսան օլմուշ
տուր :

Պու միւճիւղաթլը խիւտավի էթտիւ
կի ամէլ իսնուլլահըն , թէճէսսէտ
սըրրի տէնիլիր . քի թանկրի անըն իլէ
կեօսթէրտի տիւնեայէ կէնսի էյլի
կին , հիքմէթին , ասալէթին , վէ
գուլվէթին : Օ իրա՝ կեօրէրէք ին
սանլէրի հազըթի ասամ կիւնահի
իլէ մհհրում օլմուշլար կէնսի լուգ
ֆինստէն , վէ շէյթանէ էսիյր օլարագ ,
ճան իհթիաճլըլինտէ զէլիլ իտիլէր ,
քէրրէմ էտիւպ անլէրէ , իսթէտի խէ
լաս իթմէկէ , հէմ թէքրարէն լայըգ

էր աղամ իւր մեղօքը անհնազանդութեան :

Եւ այս ամենամեծ ու հիանալի գործքովս ցըցուց ինձ իւր ամենակարօղ զօրութիւնը , որով ըրաւ աշխրբիս մէջը նոր և սքանչելի բան մը ամմէն բանէն 'ի վեր , ու ասով իմացուց՝ թէ որչափ կը սիրէ եղեր ինձ զմարդիկ , որ ասանկ ալ մեծ բան ըրաւ մեզի : Ասոր համար կըսէ : * Այս աղագոս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից , մարմնացաւ , մարդացաւ ॥ :

* Մարմնացաւ ॥ ըսելը , մարմին առաւ ըսել է , և այն բանն է , որ կըսէ յովհաննէս աւետարանիչը . (գլուխ Գ :)

* Եւ բանն մարմին եղև ॥ : Այս որպէս զի ծուռ չիմացվի , իբր թէ ուրիշ ստեղծուածոյ մարմին մը առած ըլլայ , անոր համար կաւելցընէ , թէ

* մարդացաւ ॥ . ք մարդկային բնութիւն մարմին առաւ , որով և ճշմարիտ մարդ եղաւ , այն՝ որ ճշմարիտ ինձ էր : Աւտի և ճշմարտապէս մարմին առնուլը և մարդ ըլլալը հաստատելու հա-

Համար կը դրվին ետքի բաները , որով
կիմացվի իւր սննարատ ծնունդը նք
անծածնէն :

18 . 47 . **Ի**նչ կուզէ ըսել * () հաւ
(կատարելապէս) ի մարիամայ (սթյ)
կուսէն հոգւով սրբով ॥ :

պէ . **Լ**ուզէ ըսել , թէ որդին նոյ Ճշմա,
րիտ մարդ ըլլալու , և մարդկային մար-
մին առնլու համար՝ ուզէց անանկ ծը-
նունիլ աշխրբիս մէջը , և ունենալ զայն
նախ , որով մարդս կըլլայ կատարելա-
պէս ծնեալ :

Իսկ թէ ինչպէս եղաւ՝ աւետարանին
պատմութենէն յայտնի է , որ երբոր
ուզէց որդին նոյ մարդանալ մեր փըր-
կութեը համար , խրկեց էն առաջ
գաբրիէլ հրեշտակապետը , որ եր-
թայ աւետիս տայ նք կուսին մարիա
մու , որ կընստէր նազարէթ քաղ-
քին մէջը . փասն զի՝ զանիկայ ընտրե-
ր իւր մայրը ընելու , իրեն խոնար
հութեանը և սրբութեը համար : Եւ
հրեշտակին աւետիք տրված ատենը՝
յղացաւ նք կոյսն մարիամ զքն նորն
մեր . և ինը ամսէն ետքը՝ ծնաւ մեզի
փրկիչ աշխարհի . և այն չէ՝ թէ անկա-
տար

մուգարար իթմէք իչիւն՝ դօնուլուր
արթտաքի քէլամէր , քի անէր իլէ
անկլաշըլըր թահիր թէվլիտ օլմա
սի պիքիր մէյիրէմտէն :

18 . «Է . Սէ տէմէք իսթէր . * Տօղ
տի (թէքմիլէն) ազիզ պիքիր մէյիր
էմտէն ըուհիլ գուտա իլէ ॥ :

Ճէլ . Տէմէք իսթէր՝ քի խոնուլահ
սահիհ ինսան օլմադ , վէ ինսան թէ
նի ալմադ . իչիւն , իրատէթ իյլէտի
շէօյլէ թէվլիտ օլմագ տիւնեատէ ,
վէ ճէմի օլ շէյլէրի էտինմէք , քի ին
սան գըսուի անէր իլէ թէմամէն տօղ
մուշ տէնիլիր :

Փէս՝ նիճէ օլտուլի ինճիլի շէրիֆ ըլ
վայէթինտէ պու ըհսմէ պէյան օլու
նուր : Խոնուլահ հազրէթլէրի նէ
վագըթ իրատէթ իթտի իսէ՝ ճանրմը
զըն խէլասը իչիւն ինսան օլմագ , իլք
էվլէլ ճէպըայիլ մէլայիդի իրտալ իյ
լէտի նազարէթ շէհրինտէ տաքին օլմա
պիքիր մէյիրէմէ , քի կիտիւպ միւթ
տէ վէրսին անէ . զիրա անի մուխթար
իթմիշ իտի կէնտինէ վալիտէ իթմէ
կէ՝ ազիմ թահիրաթի ու թէվլադիսի
իչիւն : Վէ օլ տէմ մէլայիք միւթտէ
սինտէ պիքիր մէյիրէմ համիլէ գալ
տը իսա էֆէնտիմիզ իլէ . վէ տօքուզ
այ

տար ընութի՞ր՝ կամ պակասաւոր , այլ՝
* կատարելապէս ॥ :

Եւ ասոր համար ալ մեր հայոց 'տք
հարքը աւելցուցեր են զայս բաւրս ,
որպէս զի չը տարակուսի մարդ՝ թի
որդին 'այ պակաս բան մը առած ըլլայ
մարդկային ընութի՞ն . կի՞մ ուրիշ կեր
պով ծնած ըլլայ 'ի 'տք կուսէն , այլ
ծներ է կատարելապէս մարդկային
ընութի՞ք , և այն՝ հողւով սքով :

Ի՞նչ ո՞նց զի քո կատարելապէս ծը
նած ըսվէր , պէտք էր որ ունենար զայն
բաները , որով մարդս կը ծնանի :
Ի՞նչ առաջ պիտի ունենար մայր . և
այս մայրս ինչպէս որ ըսինք՝ եղաւ
կոյսն մարիամ , որ ծնաւ զորդին 'այ .
ուստի և 'մծածին ըսվեցաւ :

Երկրորդ՝ աշխրբիս կարգին նայե
լով , պէտք էր՝ որ ունենար հայր . սա
կայն՝ որովհետեւ վայել էր որդւոյն 'այ
ծնանիլ 'ի կոյս մօրէ , առանց գոր
ծակցութի հօր . ինչպէս որ մարդա
բէքն

այտան սօնկրա՝ տօղուրտի պիղէ տիւն
եա մուխալ լիսի . տէկիւլ քի գու
սուր, եախօտ՝ էքսիկլի թապիաթ իլէ .
իլլա՝ հէր կիունէ թէմամէն թէքմիլ :
Խմտի՝ պսւ սէպէպտէն՝ պիղիմ միլլէ
թին ազիզ րուհայանլէրի արթըրմըշ-
լար տըր (թէքմիլլէն) լուղէթի , օլ-
մայեա քի շիւպհէլէնսին պիր քիմսէ .
եանի՝ իպնուլլահ հազըթիլէրի պիր
գուսուրլու ինսան թապիաթի ալմըշ
օլսուն . եախօտ՝ թարզը ախէր տօղ-
մուշ օլսուն պիքիրտէն . իլլա՝ տօղ-
մուշ տիր թէքմիլլէն ինսան թապիա-
թինտէ՝ րուհլ գուտս գուվլէթի իլէ :
Խմմա՝ իսա էֆէնտիմիզ թէքմիլլէն
տօղմուշ տէնիլմէկէ՝ լազըմ քի էտին
միշ օլսուն ճիւմլէ օլ շէյլէրի , նէլէր
իլէ ինսան տօղար իսէ :

Խվլէլա՝ իլազըմ իտի վալիտէսի օլ-
մագ , վէ պու վալիտէ՝ նիճէ պալա
տէ սեյլէնտի , օլտու պիքիր մէյի
րէմ . օլ քի տօղուրտի իպնուլլահի .
վէ անըն իշիւն թանկրի վալիտէսի տէ
նիլտի :

Խքինճի՝ տիւնեա ատէթինէ պազա
րադ՝ իլազըմ իտի փէտէրի օլմագ .
էմմա չիւնքի եազըշըր իտի իպնուլ-
լահէ պիքիր վալիտէտէն՝ փէտէրսիզ
թէվլիտ օլմագ . նիճէ փէվամպէրլէր
տաւ

բէքն ալ յառաջ գուշակէր էին (Եսայ. Կ. 14:) անոր համար՝ հօր ոսկսու-
թիւ լեցուց հոգին՝ որ իւր անձային զօ-
րութիւն. ինչպէս որ դաբրիէլ հրեշ-
տակն ալ աւետիս տալու ատենը ըսաւ
որ կուսին, [Թէ * հոգի՝ որ եկեացէ
'ի քեզ, և զօրութիւն բարձրելոյն հովա-
նի լիցի՝ ի վերայ քո ॥ : (Ղուկ. Կ. 35 :)
|| ասն զի անձային զօրութիւն անանկ
ըրաւ, որ անարատ արիւնով որ կու-
սին գոյացաւ մարմին որդւոյն նոյն .
ուստի՝ և կարօտ չեղաւ գործակցու-
թեան մարդու : (Եւրոպ. համար կրտսէ .
*) Կառարեւելապէս ի մարիա
մայ սթյ կուսէն հոգւով սթիլ ॥ :

Երրորդ՝ պէտք էր՝ որ ունենար զայն
անձ, որով մարդս բանական կենդանի
է . անոր համար մեր հաւատամքին մէ-
ջը աւելցուցեր են հայոց որ հարքը
ետեւի բաները, որով կերեւնայ քոի
կառարեալ և ճշմարիտ մարդ ըլլալը :

տախի եղելտէն տէլալէթ իթմիշէր
 իտի • (Էսայ. Է. 14:) Պոլ սէպէպտէն
 փէտէր եքսիկլիդինի ըուհլ գուտս
 թէմամ իյլէտի կէնտի թանկրի գուլ
 վէթի իլէ: Նիճէ ճէպրայիլ մէլայիք
 տախի միւթտէ վէրտիկի գէման սեօյ
 լէտի ազիզ պիքիրէ: * Րուհլ գուտս
 սանա կէլէ • վէ թաալէանըն գուվվէ
 թի իւզէրընէ քեօլկէ օլէ ||: (ղուկ.
 ւն:) () Իրա թանկրի գուվվէթի շէօյ
 լէ իյլէտի քի՝ ազիզ պիքիրին գիւլալ
 գանի իլէ հասըլայ կէլալն խանուլա
 հըն թէնի • իմտի ինսան եարտըմընա
 մեօհտաճ օլմատը՝ պունուլն իշիւն տէ
 նիլիր • * տօղտի թէքմիլէն ազիզ պի
 քիր մէյիրէմտէն ըուհլ գուտս իլէ ||:
 Սալմնաճի՝ իլազըմ իտի ճիւմլէ օլ շէյ
 լէր օլմագ կէնտինտէ, քի անըն իլէ
 ինսան՝ հայվանի նաթըգ տիր: Պոլ
 սէպէպտէն պիզիմ իթիգատ քէլա
 մինտէ արթըրմը շար ազիզ ըուհպան
 լէր արթտան կէլէն սեօզլէրի, քի ան
 լէր իլէ կեօրիւնիւր մէսիհին թէքմիլ
 վէ սահիհ ինսան օլմասի:

19 . 49 . **Ի**նչ կիմացվի ըսելը :

* (Որով էառ մարմին , հոգի , միտք
և զնամ , որ ինչ է 'ի մարդ . ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք) :

պի . **Կ**ուզէ ըսել , թէ որդին նոյ որով
հետեւ կատարելապէս ծնաւ . ուստի՝
առաւ կի՞ ունեցաւ զայն բաներն ալ ,
որով մարդս կըսվի ու կը լլայ կատա-
րեալ մարդ . իսկ մարդուս կատարեալ
ըլլալու համար , հոգի և մարմին ունե-
նալէն ետքը , պէտք է ունենալ զայն
կատարելութիւններն ալ , որ կը կատա-
րելագործեն զհոգին և զմարմինն .
ինչպէս միտք , կամք , յիշողութիւն և
բանական կիրք , որք ամբողջացուցիչ
դօրութիւք կըսվին մարդուս : Եւ այս
պատճառաւ կրդրվի այս տեղս , թէ
* էառ . . . զնամ , որ ինչ է 'ի մարդ . ք
առաւ զայն բաները , որով մարդս
կը լլայ և կըսվի կատարեալ մարդ :

Իսկ ըսելը * Ճշմարտապէս և ոչ կար-
ծեօք . Կուզէ ըսել , թէ որդւոյն նոյ
ծնանիլը և մարմին առնուլը և ունե-
նալը զնամ մարդկային կատարելութիւ-
նէ թէ սուտ կի՞ երեւոյթ էր , և կամ
ինչպէս հերետիկոսները կըսէին՝ առ-
աջօք էր , սյլ իրական և ճշմարիտ
մարդ .

19. «Եւ . . . Եւ անկաշոր լըր տէմէսի :
(*) Եւ տի՛ ալտը (Թէն, ճան, Ֆիքը , վէ
ինսանտա օլան ճիւմէ շէյլէրի . հա
գըգաթա՛ տէկիլ քի՛ շիւպհէ՛ իլէ ॥) :

Ճէլ : Տէմէք իսթէր քի՛ իպնուլլահ
շիւնքի (Թէմամէն տօղտի , իմտի՛ ալ-
տը , եախօտ՝ էտինտի օլ շէյլէրի տա
խի , քի անը՛ն իլէ աաէմ օլուր՝ վէ տէ-
նիլիը (Թէքմիլլէն ինսան : Վէս՝ ինսան
Թէքմիլ օլմագ իշիւն՝ ճան ու ճէսէտ-
տէն մասատա , իլազըմ քի՛ էտինմիշ
օլտուն օլ նէսնէլէրի տախի , քի (Թէն
իլէ ճանի քեւամիլ իտէրլէր . նիճէ՛
Ֆիքը , իրատէթ , զիքը , վէ ճան հէ-
րագէթլէրի , քի ինսանըն քէմալէ
թինէ զայլէթ իգթիզա տիրլէր : Եւ
ճագ սլու սէպէսլտէն՝ գօնուլուր սլու
մահալտէ . * ալտը . . . ինսանտա օլան
ճիւմէ շէյլէրի ॥ : Եւ անիւեա՛ ալտը օլ
շէյլէրի , քի ինսան անլէր իլէ օլուր
վէ տէնիլիը (Թէքմիլլէն ինսան :

Պատէհու տէմէսի , * հագըգաթա
տէկիլ քի՛ շիւպհէ՛ իլէ . ॥ տէմէք տիր՝
քի իպնուլլահըն (Թէվլիտ օլմասը վէ
ճէսէտլէնմէսի , վէ էտինմէսի ճիւմ
լէ ինսան քէմալէթինի , տէկիլ քի
եալան , եախօտ՝ իսէյալ իտի . նիճէ՛
քի՛ ֆազի աաէմլէր ֆասլ իթտիլէր ,

մարդկային մարմին էր , որ առաւ որդին այ . որով և եղաւ ճշմարիտ մարդկատարեալ , անանկ որ՝ մարմին չառաժ միայն ճշմարիտ իմ ինքն էր . իսկ մարմին առնելէն ետքը՝ եղաւ ևս ճշմարիտ մարդ . վս զի ունենալով զիմացին կատարեալ բնութիւն , սուաւ ամբողջ և մարդկային բնութիւն , որով եղաւ իմ և մարդ կատարեալ :

Եւ ըսածներէս յայտնի կերեւայ թէ քս ինքն մեր ունէր երկու կատարեալ բնութիւն , իմ իմացին և մարդկային : Եւստի նր եկեղեցին և իմ նր հարք սլ կրսէն՝ թէ քս կատարեալ իմ է և կատարեալ մարդ . որով կուզեն իմացընել մեզի՝ թէ ունէր երկու բնութիւն ալ . վս զի ինչպէս որ կրսէն նր ներսէս լամբրոնացին ատենաբար նուրթ մէջը . * Եւ ինքն է իմ և մարդ ասել զքս և երկու բնութիւն ॥ :

Եւ այս պէտք էր ասանկ ըլլալ , որ պէս զի՝ քս ինքն մեր մարդուս փրկու թէ համար կարենար կատարել զայն իմ , ինչ որ կատարեց . վս զի՝ թէ որ միայն իմ ըլլար , չէր կրնար չարչար վիլ ու մեռնիլ . թէ որ միայն մարդ ըլլար , չէր կրնար զմեզ փրկել . իսկ եթէ

իլլա՝ սահիճ վէ ասըլ ինսան թէնի
իտի իսնուլլահըն ալտըղի . անըն ի
լէ օլտի սահիճ վէ թէփուլ ինսան .
շեօյլէ քի՝ թէն անմատան եանընըզ
հագ ալլահ իտի . էմմա՝ թէն ալտըզ
տան սօնկրա , օլտի հէմ սահիճ ին
սան : () իրա կէնտինին թէփուլէն
թանկրի թապիաթի վար իքէն՝ ալտը
թէմամէն հէմ ինսան թապիաթինի .
վէ շեօյլէճէ՝ օլտու քեաթիլէն սլլահ ,
վէ քեաթիլէն ինսան :

Տէտիքլէրիմիգտէն պէյան օլուր իսա
էֆէնտիմիզին իքի թէփուլ թապիա
թի օլտուղի . եանիեա՝ ինսանի վէ
խիւտալի : Վմտի՝ քիլիսէի շէրիֆ , վէ
ճիւմլէ ազիզ բուհպանլէր վազ իտէր ,
քի իսա մէսիճ թէփուլ ալլահ տըր վէ
թէփուլ ինսան : Տէմէք իսթէրլէր
քի իքի թապիաթի տէ թէմամէն վար
տըր , զիրա՝ նիճէ վազ իտէր հագըր
թի (նէրսէս լամբըրօնացի) , * Վիւր
տիր ալլահ վէ ինսան տէմէք մէսիճի՝
վէ իքի թապիաթ . :

|| Է պու կէլպէթ պէօյլէ օլմալը իտի ,
քի իսա էֆէնտիմիզ ինսան իսէլասը
իչիւն գատիր օլտուն իշլէմէկէ օլ
ամէլլէրի , նէ քի իթտի իսէ . զիրա՝
էկէր եանընըզ ալլահ օլայ իտի՝ իս
թիլա չէքիւպ էօլմէզ իտի . էկէր
եանընըզ ինսան օլայ իտի , պիզի գուր

Եթէ՝ երկուքէն խառնըված բան մը
ըլլար՝ եւտիքէսի ըսածին պէս, ոչ
կատարե՛լ լծ կըսվէր. և ոչ կատարե՛լ
մարդ, որ է ընդդէմ՝ սը գրոց և վար
դապետութե սըց հարց և ուղղափառ
հաւատոյ :

Ուստի՝ եղաւ կատարեալ մարդ, այն՝
որ կատարեալ լծ էր, առանց փոխար
կելոյ մարդկութեն յծուծի. այլ
անշփոթ միաւորվելով մարդկային բը
նութիւն, լծային բնութեը հետի
միութե անձին բանին նոյն : Որով ըս
վեցաւ յո քո. ցի փրկիչ աշխարհի՝ և
օծեալ նոյն. վո զի բանն լծ մարմին
առնելով, և իւր մարդկային բնութիւն
անշփոթ միաւորվելով լծային բնու
թեը հետ, իբր թէ՝ մարդկութիւն քո
օծվեցաւ լծութե, որով եղաւ փրկիչ
աշխարհի և հաշտարար նոյն և մարդ
կան իւր չարչարանօքը :

Եւ զայս ճամարտութիւն ամեն բա
նով հաստատելու համար, կաւեցընէ
եկեղէցին ետեւի բաները հաւատամ
քին մէջը :

Թարմաղա գատիր օլամագ խտի , վէ
էկէր իքիսինտէն գարըշըք պիր շէյ
օլայ իտի՝ եւտիքէս տինսիզին Թապի-
րինէ կէօրէ , նէ՝ Թէմամ ալլահ տէնի-
լիր իտի , վէ նէ՝ Թէքմիլ ինսան . օ՛լ
քի՝ աշքեար գարշը տըր նէֆէսուլլահ
Թէվրատէ , վէ ճէմի ազիզ բուհայմն
լերին վազինէ , վէ տօղրու տին իգրա-
րինէ :

Խմտի՝ օլտի Թէքմիլ ինսան , օ՛լ քի
Թէքմիլ ալլահ խտի . Թէճէստէտին
Թէպտիլ իթմէյէքէք ալլահլըղէ .
իլլա՝ գարըշմատան պիր օլուպ ինսան
Թապիաթի Թանկրի Թապիաթինէ ,
իսնուլլահըն եէք իւզնիւմիւնտէ :
Ի՛նըն իլէ տէնիլտի իսա ու մէսիհ .
եանիեա՝ տիւնեա մուխալլիսի՝ վէ
Թանկրի մէսիհի . զիրա իսնուլլահ
ճէսէտլէնիւպ վէ կէնտի ինսան Թա-
պիաթինի գարըշտըրմատան պիր է-
տիւպ Թանկրի Թապիաթինէ , սան
քի՝ իսա էֆէնտիմիզին ինսանլըղի մէ-
սիհլէնտի ալլահլըղ իլէ . վէ օլու
տիւնեա մուխալլիսի ու սուլհ էտի-
ճի Թանկրի վէ ինսանի՝ կէնտի սիյա-
սէթլերի իլէ :

Պու սահիհ իման իգրարին հէր տիւլ-
լիւ մուգարար էթմէք իչիւն , արթը-
րըր քիլիսէի շերիֆ արթտան կէլէն
քէլամլերի :

20. 47. **Անչ կիմացվի ըսելը .** * **Չարչարեալ , խաչեալ , թաղեալ ॥ :**

պէս . **Այս երեք բառովս կիմացընէ մեզի որ եկեղեցին մեր փրկութեան խորհուրդը , որ քս թոն մեր կատարեց իւր մարմնովը :** Այս կուղէ ըսել , կը հաւատամք կը դաւանիմք , թէ որդին այ ինչպէս որ ճշմարտապէս մարմին առաւ ու մարդ եղաւ , ասանկ ալ մեր փրկութենը համար ճշմարտապէս չարչարվեցաւ , խաչվեցաւ , մեռաւ ու թաղվեցաւ , որով ազատեց զմեզ ՚ի գերութէ սատանայի :

* **Չարչարեալ ॥ ըսելով՝** կիմացընէ թէ այնպիսի խիստ տանջանք ու չարչարանք ունեցաւքս թոն մեր , ինչվան խաչին վրայ մեռաւ , անոր համար հին ձեռագրորներու մէջը կը գրուի . * **չարչարեալ , այսինքն՝ խաչեալ ॥ .** որով կուղէ ըսել , թէ քո չարչարանքը՝ միայն տանջանք մը չըլլանցաւ , այլ և խաչին վրայ ալ բեռելով մեռաւ . ինչպէս որ տեղն ՚ի տեղը կը պատմէ՝ որ աւետարանը :

Այս որպէս զի՝ բարեպաշտներուն փափաքը կարօտ չըմնայ , կարճ բաներով քա

20 . . . **Ե** անկլաշըլըր տէմէսի .

* Իպթիլա չէքիւպ , հաչա չըգըպ ,
տէֆն օլուպ ॥ :

Ճէ՛լ . Պ ու իւլ լուղէթ իլէ անկլատըր
պիղէ աղի՛ղ քիլիսէ ճանըմըղըն սէլա
մէթ սըրընի , քի իսա էֆէնտիմիղ
թիքմիլ իթտի կէնտի թէնի իլէ . վէ
տէմէք իսթէր՝ իթիգատ ու իգըար
իտէրիղ . իպնուլահ՝ նի՛ճէ քի հաղը
գաթա ճէսէտլէնիւպ ինսան օլտի ,
քէզալիք պիղիմ իսլասըմըղ իչիւն՝
հագըգաթա իսքէնճէ չ՛քտի , հաչա
չըգտը , էօլտիւ վէ կեօմիւլտիւ . վէ
անլը իլէ գուրթարտը պիղի շէյթա
նըն էսիյըլիգինտէն :

* Իպթիլա չէքիւպ՝ ॥ տէմէյ իլէ անկ
լատըր քի՛ շէյլէ՛ պիր շիտտէթլիւ սիյ
ասէթի օլտու իսա էֆէնտիմիղին , թա՛
հաչ իւսթիւնտէ էօլտիւ . անըն իչիւն
էղէլտէն եաղըլմը շ պու քէլամ գթա
սինտէ գօնուլուր . * Իպթիլա չէքիւպ՝
եանիւեա՝ հաչա չըգըպ ॥ . տէմէք իս
թէր քի՛ իսա էֆէնտիմիղին իպթիլա
սը՝ եալընըղ իսքէնճէ իլէ թիքմիլ
օլմատը . իլլա՝ հաչ իւսթիւնտէ մըխ
լանըպ էօլմէսի իլէ , նի՛ճէ ֆիրատէ
ֆիրատէ թարիֆ օլունուր ինճիլի շէ
րիֆտէ : 1) Է պիղ տախի պու մահալ

քաղենք աւետարանէն չարչարանաց
պատմութիւնը և սնոր խորհուրդները :

Երբոր քո տուն մեր իւր քարոզութիւն
կատարեց , իմացընելով ամմէնուն՝
թէ եկեր է զմարդիկ ազամայ մեղ-
քէն ազատելու համար , ուղեց քաղել
զայն տոմ պատիւը և տանջանքները՝
որ ազամ մեր նախահայրը արժանի
էր եղեր քաղելու իւր մեղացը համար :
Ուստի՝ ինչպէս որ տօնային կարգա-
դրութիւն սահմաններ էր , իւր աշակեր-
տէն մատնեցաւ հրէից ձեռքը , որ
թշնամի էին քո տուն մերոյ , և կուզէին
սպաննել : Բռնըվեցաւ յանցաւորի մը
պէս , որ ամմէնուն բարերարութիւն էր
ըրած : Վասիվեցաւ չունսով , որ եկած
էր աշխարհ զմարդիկ մեղքէն արձը-
կելու համար : Տըրվեցաւ պիղատոս
դատաւորին ձեռքը , ոնկ զի՝ զմարդիկ
ազատէ սատանային ձեռքէն : Վաստ-
վեցաւ ու անմեղ գտնըվեցաւ . սա
կայն՝ չարչարվեցաւ ու նախատվեցաւ
անողորմ զինուորներէն . ոնկ զի՝ մեր
մեղքին չարչարանքը ու պատիւը վեր-
ցնէ : Փշով պատկվեցաւ ամենամեծ
գլուխը , որպէս զի՝ խրլէ մեր մեղաց
փուշը , որ սատանան տնկեր էր մեր
հոգ

տէ՛ զաճիտ օլանլէրին արգուսի հաա
րէթ գալմասըն տիյու, մուխթասար
սեօղլէր իլէ տէվլէրէլիմ ինճիլտէն
էֆէնտիմիզին սիյասէթ ըիվայէթինի
վէ անըն սըրլէրինի :

Հաճան իսա էֆէնտիմիզ կէնտի վա
զինի թէքուիլ էթտի իսէ, տույ իտէ
րէք ամմէյէ, քի կէլմիշ տիր ինսանը
իլք ասէմ կիւնաճինտէն իտէլաս էթ
մէք իչիւն. իրաստէթ իյլէտի շէքմէկէ
ճիւմլէ օլ էզասլէրի վէ իսքէնճէլէրի,
քի իլք փէտէրիմիզ ատամ մուստա
հագլը օլմուշ իտի կէնտի կիւնաճի
իչիւն : Եւտի՛ նիճէ քի թանկրի գատ
րինտէն մուգ աստէր իտի, կէնտի շա
կիրտինտէն եահուտիլէր էլլինէ վէ
րիլտի, անլէր քի՛ տիւշման իտիլէր
իսա էֆէնտիմիզէ. վէ արգու իտէր
լէր իտի էօլտիւլմէկէ : Տուլթուլտի
պիր սուչու կիպի, օլ քի ճիւմլէյէ էյ
լիկ իթմիշ իտի : Սաղլանտը ուրկան
իլէ. օլ քի կէլմիշ իտի տիւնէայէ ին
սանը կիւնաճտէն իտէլաս էթմէք ի
չիւն : Ալ էրիլտի պիղաստուս զապիդին
էլլինէ. քի ինսանը շէյթան էլլինտէն
գուրթարսըն : (Ժ) Էճէսսիւզ օլուպ՝ գալ
պահաթարղ պուլունտի, պու ճիւմլէ՛
իպթիլա շէքիւպ, մասգարէ օլտի հա
գիմին զալմ գուլլէրինտէն՝ քի պիղիմ
կիւնաճրմըզն էզասլընը վէ իսզէպ
լէ

Հոգւոյն մէջը : () Եւ ծվեցաւ անարատ
մարմինը ու սաստիկ ցաւեր քաշեց ,
որպէս զի՝ բժշկէ մեր Հոգւոյն ցաւը :
| Ն ետքը վճռեցաւ որ հրէից ուղածին
պէս՝ խաչվի երկու աւազակի մէջ , ա-
նարգ և նախատական մահովն ալ
մեռնի . ուստի՝ ծանր խաչափայտ մը
շինեցին , ու տըվին քո՛ի ուսը , որ տա-
նի գողգոթայ լեռը . սակայն ասով
մեր դատապարտուէ վճիռը պատուեց .
ու շալկեց իւր վրայ ադամայ մեղաց
ծանրութիւնը , որպէս զի՝ այն մեղքին
պատիժը թեթեւցընէ մեզմէ : | Ն վեր-
ջապէս՝ խաչին վրայ տարածվեցաւ ,
բւեռեցաւ ու կախվեցաւ , որպէս զի՝
յայտնի ընէ՝ ամմէնուն իւր դառն
մահը մեր փրկութեւն համար :

() այս նո՛մ չարչարանքս քո՛ յորն մեր
չէ՛ թէ միայն մարմնով քաշեց՝ այլև
Հոգւով , որովհետեւ առա՛ծ էր ճշմար-
տապէս մարդկային բնուի՛ր , իրապէս
Հոգւով ալ ունեցաւ կսկիծ ու ցաւ իւր
չարչարանաց մէջը : | Ն թէ՛ պէտքո՛ի
մարդկային բնուի՛ր՝ միաւորված ըլ-
լաւ

Լէրինի տէ՛ֆ իյլէսին : Թիքէնլի Թաճ
 գօնուլտի ազիզ պաշընա , քի դօփար
 սըն շէյթանտէն ճանըմըշա տիքիլմիշ
 կիւնա՛հ Թիքէնին : Վամէըլանտը ա
 զիզ Թէնի . վէ զալըմ աղըրլէր չէքտի
 ճանըմըզըն վէճասընա շիֆա իյլէսին
 տիյու : Վ'նճամը՝ իլամ օլտի՝ եու
 հուտիլէրին արզուսինէ կեօրէ հաչա
 չըզսըն իքի Թիւրիւտի իչինտէ , վէ ըն
 զիլ ու պէթնամէօլիւմ իլէ ֆէվթ օլ
 սուն . իմտի՝ պիր աղըր հաչ ետիտի
 լէր . վէ վըտիլէր իսա էֆէնտիմիզին
 օմուզունա . գողգոթա դաղինէ կեօ
 Թիւրմէք իչին . անճագ՝ սլունուն իլէ
 երթթտը պիզիմ մէհքում իլամըմիզի ,
 վէ արգասընէ ալտը իլք փէտէրիմի
 զին կիւնա՛հ աղըրլըզընի . քի օլ կիւ
 նահըն էզապլէրինի խաֆիֆլէթսին
 պիզտէն : Վէթիճէ՛ հաչ իւզէրինէ եա
 Թըպ մըխլանտի վէ սալպ օլունտի . քի
 աշքեար իյլէսին ճիւմլէյէ կէնտի աճը
 լը էօլիւմիւնիւ՝ ճանըմըզըն խէլասը
 իչին :

Ղիմի սլու սիյասէթլէրին սգլէթինի՝
 իսա էֆէնտիմիզ՝ տէկիլ քի եալընըզ
 Թէն իլէ չէքտի , իլլա՝ հէմ ճան իլէ .
 չիւնքի հագըգաթա ալմըշ իտի ին
 սան Թապիաթին . իմտի՝ օլտու կէն
 տինտէ Թէն ու ճան աճըսի օլ սիա
 սէթլէր իչինտէ : Վէ ֆարազա էֆէն
 տի

լալով Թժային անձին հետ , ունէր
երանական տեսութի . սակայն՝ անանկ
ուզեց քաշել , ինչպէս թէ միսւորված
չըլլար Թժային անձին հետ : Բայց
զայս ըսելով՝ պիտի իմանանք միշտ քնի
կամաւոր յոժարութիւն , որ ինքն ուզեց
սիրով չարչարվիլ մեզի համար . և պի-
տի զանազանեմք քնի երկուց բնուեց
յատկութիւները . անանկ որ՝ մարդ-
կային բնութիւն էր չարչարելի և մահ-
կանացու . իսկ Թժային բնութիւն ան-
չարչար և անմահ : Ինչպէս որ կրնդու-
նի յոք եկեղեցին , ու կը գրքովի շարա-
կանին մէջն ալ : * Ա՛րեւով բնութիւն
մեռանի , Թժ անմահ խոստովանի || :
Եւ թէ՛ * Երկալիդ սերովելից և ա-
հաւորդ քրովելից խոնարհեցար 'ի
չարչարանս , չարչարելի բնութիւն մարդ-
կան || :

Իսկ թէ ի՞նչ կերպ նեղութիւն ու չար-
չարանք հոգւոյ քաշեց քն Թժին մեր այն
ատենները , բաց 'ի չարչարանաց մարմ-
նոյն , յայտնի է աւետարանէն : Ա՛ն-
գի կրեց նախատինք , զրպարտութիւն ,
հայհոյութիւն , անիրաւ վճիւռ , որով
զատապարտւիլեցաւ 'ի մահ : Ա՛սոնց
վրայ աւելցաւ սրճն պետրոսի ուրա-
նալը . յուդայի մատնութիւն , և անոր
հոգւոյն կորսրվիլը . աշակերտներուն
փախչիլը իրմէ . և կսկիծը ամենամեծ
կու-

տիմիզին ինսանի թապիաթի պիր օլ-
մադ իլէ թանկրի իւգնիւմիւնէ թէ-
ճէլլի սաուտէթի իլէ մէհսուտ իտի .
էմմա՝ պիլ ճիւմլէ շէօյլէ իրատէթ իյ-
լէտի չէքմէ կէ : Վ՝նճազ՝ պուռնի տէմէ-
միզտէ անկլայաճադըզ միւտէմ կէն-
տի իրատէթլի մէյլինի , քիարզու իլէ
իսթէտի իպթիլա չէքմէք պիպիմ ի-
չիւն . վէ հէմֆէրգ իթմէլիիզ էֆէն
տիմիզին իքի թապիաթընըն մազսու-
սիյէթլէրինի . շէօյլէ քի՝ ինսան թա-
պիաթի իլէ իսքէնճէլլի վէ էօլիւմիւ
իտի . էմմա՝ թանկրի թապիաթի իլէ
իսքէնճէ վէ էօլիւմ ալթընտա տէկիլ
իտի : Պէօյլէ իթիգատ իտէր քիլիսէի
շէրիֆ . վէ հէմէազըլըր (շարական)
քիթապընտէ : * Պիզիմ թապիաթի-
միզ իլէ ֆէվթ օլուր , թանկրի պի-
մէվթ իգըար օլուռուր ॥ :

Վ՝մմա՝ նէ կեօնէ սըգլէթ վէ ճան իպ-
թիլասի չէքտի իսա էֆէնտիմիզ օլ վա-
գըթլէր , թէն իսքէնճէսինտէն մաա-
տա , պէյան տըր ինճիլի շէրիֆտէն :

Օ իրա՝ չէքտի իթապ , իֆթիրա ,
քիւֆր , նէհապ իլամ , քի անըն իլէ
մէհքում օլտի էօլիւմէ : Պուռնլար-
տան թէճապուզ օլտի հազըթթի պէտ-
րոսուն ինքէար իթմէսի . յուգանըն
իպընլըղի վէ անըն ճանըն գայպ օլ-
մասը . օն իքի հէվարիուռուռն կէնտին-
տէն

կուսին : Սակայն ամմէնէն 'ի վեր այն
եղաւ՝ որ քո տուն մեր գիտնալով՝ թէ
չատ մարդիկ իրենց մեղքովը ու ան-
զեղջ մնալով պիտի դատապարտուին ,
և իւր քաջած չարչարանքներէն օգուտ
մը պիտի չըլլայ իրենց , կը ցաւէր ու
կը տրտմէր :

Եւ ամմէկ տեղ գալով , կուտային
քոի հոգւոյն ծանր չարչարանք մը ,
կսկիծ ու տրտմութի : Եւ այս ամ-
չարչարանաց մէջը՝ չունեցաւ ամե-
նեին միութարուի մը . այլ ինչպէս թէ՛
այն ատենը թողւած ըլլար յաճու-
թէն , անանկ քաշեց զամմէնը . ուս-
տի և իրաւամբ ըսաւ խաչին վրայ :
* Եւ իմ ամ իմ ընդէ՛ր թողեր զիս ॥
(մատ . իէ . 46 :)

Օ ասոնք ամմէնը մէկ տեղ մտածե-
լով՝ կրնայ մարդս իմանալ , թէ՛ որչափ
խիստ ու դառն եղան չարչարանք յոի
քոի տն մերոյ , որ կրեց մեզի համար .
ինչպէս կրնայ իրաւամբ հրաւիրել
զմեզ երեմիա մարգարէին բերանովը ,
մտքով ելլել գողգոթա լեռը . ու հոն
տեսնել ու մըտմըտալ իւր քաջած յա-
ւերը . ինչպէս որ կըսէ : * Զեզ ասեմ
ան

տէն գալմասը . վէ ազիղ վալիտէսինին
ճան աճրսը : | աքին՝ ճիւղէսինտէն
էֆգալ օլտու՝ իսաէֆէնտիմիզին տիւ
շիւնմէսի , քի նէչէ՝ նէչէ՝ ատէմլէր
կէնտի կիւնասլէրի վէ թեօպէսիզ
գալմալէրի իշիւն մէտան օլաճագ տիր
լէր . վէ կէնտի չէքտիկի սիյասէթլէր
տէն ասլա պիր Ֆէյտա օլմայաճագ
անլէրէ տիյու , դայէթ աճըյարագ
մահսուն օլուր իտի :

Ղիւմլէ պու Ֆիքիրլէր ճէմ օլուպ՝
էֆէնտիմիզին ճանրնէ պիր շիտտէթ
լիւ իսքէնճէ , աճը վէ մահսունլիկ
վէրիրլէր իտի : | Է հէր պու սիյա
սէթլէր իշինտէ ասլա օլմատը կէնտի
նին պիր թէսէլլիսի . եա՝ սանքի օլ
տէմ թէրք օլմուշ կիպի ալլահլըդին
տէն , շեօյլէ չէքտի ամմէսին . իմտի՝
հադըգաթա սեօյլէտի հաշ իւզլէրին
տէ : * | Եաալլահըմ եաալլահըմ նի
չըն թէրքէթտըն պէնի || : (մաու . իէ :)

Ղէմի պունլարը պիր տէմ տիւշիւ
նիւպ ինսան՝ անկլայա պիլիր , քի նէ
գատար զալըմ վէ կիւճ՝ օլտիրլէր իսա
էֆէնտիմիզին՝ պիզիմ իշիւն չէքտիկի
սիյասէթլէր , թա՝ հագ իւզլէ տապէթ
իտէպիլիր պիզի երեմիա փէդամպէ
րին լիսանի իլէ , ֆիքրէն չըքմադա
գողգոթա դաղինէ , գանտէ կեօրիւպ
տիւշիւնմէկէ չէքտիկի աղըրլէրի . նիւ
ճի :

անցաւորք ճանապարհաց՝ դարձայք
հայեցարուք և տեսէք , թէ իցէն եր
բէք ցաւք ըստ ցաւոց լեալ՝ ուր ՚ի վե
րայ իմ հասին ։ (Ողբ . գլ . 12 :)

() այս ցաւերըս քաշեց քո յօրն մեր ,
որպէս զի իմացընէ մեզի իւր անչափ
սէրը , որ ունի մարդկանց վրայ . ինչ
պէս որ ինքն ալ կըսէ : * Եւ յապէս սի
րեաց անձ զաշխարհ՝ մինչև զօրդին իւր
միածին ետ ։ (յովհ . 7 . 16 :) Եւստի
պէտք է մեզի , տեսնելով զայսպիսի
մեծ սէրը և բարերարութիւնը քոի ,
ճանչնանք մեր փրկութիւն մեծութիւնը ,
և անոր յարմար ալ՝ սիրենք զքո , ու
շնորհակալ ըլլալով՝ աղէկ ծառայու
թիւն ընենք իրեն . զգուշանանք որ
չըլլայ թէ մեղքով մը իւր երախտի
քը ոտքի տակ առնելով՝ սրդողցընենք
զինքը :

Եւս չարչարանքս և մահն քոի՝ է մէկ
գլխաւոր հիմն քրիստոնէական հա
ւատքին . և քրիստոնէայ մը պարտրկան
է բոլոր որտով հաւատալ թէ քո յօրն
մեր՝ իւր չարչարանօքը և մահունամբը
ազատեր է զմեզ աղամայ մեղքէն , և
սատանային դերութիւն . ու իւր ան
գին արիւնովը հաշտեցուցեր է զմեզ
հօր անհատ :

ճէ վաճ իտէր : * Սիւղէրէ սեօյլէրիմ
 եօլլարտէն կէջիճիլէր . տեօնիւպ պա-
 գրն , կեօրըն . աճէպա օլմո՞ւշ մի աղբի
 իւզէրիմէ կէլէն աղբիլէր միսալի ॥ :
 (ողբ . ա :) Պու աճըլէրի իսա էֆէն-
 տիմիզ չէքտի , քի անկլաթսըն պիղէ՝
 գարերսիզ մուհապպէթինի ինսան
 իւզէրինէ . նիճէ կէնտի տախի վաճ
 իտէր : * Լլահ ալէմի շեօյլէ սէվտի
 թա՝ քի կէնտու պիր տօղմըշ օղլընի
 վերտի ॥ : (յովհ . ք :) Խմտի վաճիւպ
 տիր պիղէ՝ կեօրէրէք իսա էֆէնտիմի-
 զին շեօյլէ աղիմ մուհապպէթինի վէ
 էյլիկինի , թանըյալլամ խէլասըմըզըն
 գըյմէթինի . վէ անէ ույկուն սէվէ-
 լիմ իսա մէսիհի . վէ մէմուն օլարագ
 էյի իպատէթ իտէլիմ կէնտինէ , զայ-
 էթ սագընարագ , օլմայեա քի՝ պիր
 կիւնահ իլէ անըն էյլիկին այագ ալ-
 թընա ալլապ պիհուղուր իտէլիմ կէն-
 տինի :

Խա էֆէնտիմիզին սիյասէթլէրի վէ
 էօլլամի տինիմիզին պիր պաշլըճա թէ-
 մէլի՝ տիր . վէ քրիստիոն օլան պօրճ
 լու տիր պիւթիւն իւրէկտէն իման
 կէթիրմէք , քի իսա էֆէնտիմիզ կէն-
 տի իպթիլասի վէ էօլլամիւ իլէ գուր-
 թարմըշ տըր պիղի իլք փէտէրիմիզին
 կիւնահինտէն . վէ շէյթան էսիյրլէ
 զինտէն . վէ տախի կէնտի գըյմէթլի

Եւ յս ամենահարկաւոր հիմն հաւա-
տոյ՝ պէտք է որ խորունկ տընկըվի
մեր սրտին մէջ, ինչպէս որ կը ջանար
պօղոս առաքեալն ալ սորվեցընել
զայս քրիստոնէից իւր քարոզութիւնը .
ուստի կըսէ : * () Ի ոչ եթէ 'ի մտի
եղի գիտել ինչ 'ի ձեզ՝ բայց միայն
ՂԵՐԵՄ՝ և զնոյն 'ի խաչ ելեալ ։ (Խ .
կոր . Թ . 2 :)

21 . 49 . Եւ յորեօք մեր փրկունքը հա-
մար քօի նոն մերոյ չարչարվիլը հա-
կաւոր էր՝ թէ չէ :

Դի . Եւ յս մեծ խորհուրդս քօի չար-
չարանաց կատարվելէն ետքը՝ կիմա-
նանք որ հարկաւոր է եղեր մեր փրկ-
կութիւնը համար , որ նո՞ւ ալ անանկ է
կարգադրեր . ուստի՝ պիտի ըսենք՝
թէ հարկաւոր էր քօի քաշելը զայս
չարչարանքներըս . ինչպէս որ ինքն ալ
կըսէ աւետարանին մէջը : * () Եւ զնոյնս
պարտ էր չարչարիլ քօի , և մտանել 'ի
փառս իւր ։ (Ղուկ . իդ . 26 :)

Սակայն չէնք կրնար ըսել՝ թէ բացար-
ձակապէս հարկաւոր էր . վո՞ր զի կըր-
նար

գանի իլէ՝ սո՛ւլ՛ իթմիշ տիր պիզի փէ-
տէր ուլլահ իլէ : Պու տին թէմէլի
ղայէթ իգթիզա օլտուղինտէն , իլա
զըմ քի՝ տէրին տիքիլսին իւրէկիմիզ-
տէ . նիճէ , զայիրէթ իտէր իտի պօղոս
(սուաքեշ) տախի էօկրէթմէղէ պու-
նի քրիստիանէրէ կէնտի վազի իլէ .
իմտի սեօյլէր : * Հիչ պիւր շէյ գօյմա-
տըմ ֆիքրիմէ անկլամագ սիզտէ . ան
ճագ եալընըզ իսա մէսիհի . վէ անը՝
հաչ իւզէրինտէ սալպ օլունմուշ ॥ :

(ւն . կոր . ք .)

21 . սի . . Մէպա ճանըմըզըն խէլա
սը իջիւն իսա էֆէնտիմիզին իսքէն
ճէ չէքմէսի կէրէքլի՞ մի իտի :

ճէլ . Պու ազիմսրըր թէքմիշ օլտու-
ղինտէն անկլարըզ քի՝ իգթիզա իմիշ
պիզիմ ճանըմըզըն խէլասը իջիւն , քի
թանկրիտան պեօյլէճէ մուգատտիր
օլմուշ : Սմտի տէյէճէյիզ քի՝ կէրէք-
լի իտի իսա մէսիհէ պու իսքէնճէլէ
րի չէքմէք . նիճէ կէնտի տախի սեօյ-
լէր ինճիլի շէրիֆտէ : * Նա մէսիհէ
լազըմ տէկիլ՝ մի իտի սիթէմլէրի չէ
քիւպ , վէ կէնտի մէճտինէ կիրմէք ॥ :

(զուկաս . ին . 26 :)

Մնճագ՝ տէյէմէյիզ քի էլպէթ վա-
ճիւպ իտի , գիրա թանկրի թաալեա

հար իմ ռերիչ ճամբով ալ զմեզ փրկե-
կել . կի՞ իւր անհուն ողորմութիւն ձրի
թողութիւն շնորհելով մեզացն ազա-
մայ . կի՞ միայն մարմին առնելով առանց
չարչարմելու ազատել զաշխարհս . կի՞
այլ ուրիշ շատ կերպով կրնար ընել
մեզի զայս շնորհս փրկութեան : Իսկ
հիմա՝ որ ասանկ կամեցաւ ու ըրաւ ,
յայտնի է՝ թէ քան զայս աւելի յար-
մար ճամբայ , կի՞ միջոց չկայ եղեր մեր
փրկութեանը համար . ուստի՝ պիտի
ըսենք , թէ քիչ ինչ մերոյ չարչարմիլը
պէտք էր . ոնկ զի աշխարհս իրաւամբ
և արդարութիւն ազատի աստանային
գերութեն :

Եւ յս միջոցս՝ կի՛մ ճամբանս չե՛լ թի՛ միայն
դեղ և ազատութի եղաւ մեր մեղաց ,
այլ և՛ մեծ ու հրաշալի օրինակ մը
խոնարհութե՛ , հնազանդութե՛ , համ-
բերութե՛ , սիրոյ՝ և այլ նմ ախտաւ
կան առաքինութեց , զոր որդին նոյ
ցըցուց , ու սորվեցուց մեզի իւր չար-
չարանօքը : Ուստի՝ մենք ալ սլարտը
կան ենք , չե՛լ թի՛ միայն շնորհակալ
ըլլալ ու փառք տալ իրեն երախտեա-
ցը , այլ և պիտի ջանանք հետեւիլ իւր
տրված օրինակներուն . ինչո՞ւս որ ինքն

ալ

գատորր իտի ախէր կիռնէ տախի պիզի
 գուրթարմագ . եախօտ՝ կէնտի նիհայ-
 Լթսիզ քէրրէմի իլէ մէճճանէն մաղ-
 ֆիրէթ ինայէթ իյլէյիւպ իլք փէտէ-
 ըմիզին կիւնասիւնէ . եախօտ՝ եալը-
 նըզ թէն ալըպ՝ իպթիլա չէքմէտէն
 գուրթարմագ ալէմի . եախօտ՝ ախէր
 թարզ իլէ գատորրըղի վար իտի պիզի
 պու խէլաս քէրրէմին իթմէկէ : Վաճ
 մա՝ պու հալտէ պեօյլէ իրատէթ իթ-
 մէսի , պէյան տըր քի՝ պուռնտան մի
 նաաիպ եօլ վէ վասիթա օլամագ իմիշ
 պիզիմ՝ ճան սէլամէ թիմիզէ . իմտի
 տէմէլի քի՝ իսա Լֆէնտիմիզին իսքէն
 ճէ չէքմէսի իղթիզա իտէր իտի , քի
 տիւնեա չէրան վէ աուալէթ իւզրէ
 գուրթուլտուն շէյթան Էսիյըլիղլին
 տէն :

Պու եօլ՝ եախօտ վասիթա՝ տէկիլ քի
 եալընըզ իլաճ ու խէլաս օլտու պի-
 զիմ կիւնասիմիզէ , իլլա՝ պիր պեօյիւք
 վէ թաաճիւպլիլ իպրէթ տիւրլիլ ֆա-
 զիլէթլէրի . եանի՝ թէվագիյէ , միւ-
 թիլիկէ , սապըլիկէ , մուհապպէթէ
 վէ ճէմի ախէր խայր ամէլլէրէ , քի
 իպնուլլահ հազրէթլէրի կեօսթիւրտի
 վէ Էօկրէթտի պիզի կէնտի սիյա
 սէթլէրի իլէ : Պու սէպէպտէն պօրճ-
 լիւիզ , տէկիլ քի՝ եալընըզ չիւքը վէր-
 մէկէ վէ թէշէքքիւր գլմաղա կէնտի

ալ կրսէ . թէ * Ուսարհէ յինէն՝ զի
 հեղ եմ և խոնարհ սրտիւն ։ (մատթ .
 ԺԹ . 29) Որով զինքը կարենանք
 գործքով փառաւորել , ասոր համար
 կըխրատէ զմեզ պօղոս առաքեալն ալ ,
 իմացընելով՝ թէ մեծ օրինակ եղաւ
 աշխրբիս քո չարչարանքը . ուստի կը
 սէ : * Օայն խորհեացի իւրաքանչիւ
 րոք 'ի ձեռն , որ և 'ի քոյն . որ 'ի կեր
 պարանս նոյ է , ոչինչ յափշտակու
 թի համարեցաւ զլինելն հաւասար
 նոյ . այլ զանձն ունայնացոյց՝ զկեր
 պարանս ծառայի առեալ . . . խոնար
 հեցոյց զանձն , լեալ հնարանդ մա
 հուհափ՝ և մահու խաչի ։ (փիլիպ .
 ԳԼ . Թ . 5 . 8 :)

22 . 47 . Խնչո՛ւ համար խաչին վրայ
 ուղեց մեռնիլ քո տօն մեր :

ԳԼ . Ասոր համար , նախ՝ որպէս զի
 դեղ մը ըլլայ այն վիրացը , որով վի
 ըաւորվեցաւ ադամ մեր նախահայրը .
 վս զի սատանան՝ ինչպէս որ ծառով
 խտրէր էր զադամ , ու մեղքի մէջ ձը
 գէր էր , անանկ ալ քո տօն մեր փայ
 տին

էյլիկէրինէ . իլլա՛ զայիրէթ Էտիւպ
 Թապիյ օլմաղա վերտիկի Էօրնէկէ-
 րէ . նիճէ կէնտի տախի վաղ իտէր :
 * Պէնտէն Էօկրէնըն . զիրա պէն հա-
 լիմ Էմ . վէ գալայ իլէ մոլթէվազի || :
 (մատ . գլ . Ժււ :) Պէօյլէճէ գաւոր
 օլա սիլլիբիզ ամէլ իլէ կէնտինի մէճտ
 իթմէկէ . նիճէ պօղոս (առաքեչ) նա-
 սիհաթ իտէր պիզէ . տոլյ իտէրէք՝ քի
 իսա Էֆէնտիմիզին սիյասէթլէրի աղիմ
 իպրէթ օլտու ալէմէ . իմտի սեօյլէր :
 * () նի միւլհազա իթսին հէր պիրի-
 նիզ իսա մէսիհտէ . քի Թանկրի Թաս-
 վիրինտէ իքէն , աւլա հիչ պիր զու-
 լում տայմատի ալլահա պերապէր օլ-
 մասին . իլլա՛ կէնտինի կէտա՛ իյլէտի,
 պէնտէ քիսվէթի ալլա կէնտին
 մոլթէվազի Էտիւպ՝ միւլթի օլտի Էօ-
 լիւմէ գատար՝ վէ հաչ Էօլիւմիւնէ || :
 (փիւ . գլ . Թ :)

22 . սի . Սիլիւն իսա Էֆէնտիմիզ
 իսթէտի հաչ իւսթիւնտէ Էօլմէք :

Ճէլ . Սիլվէլա՛ պու սէպէպտէն , քի
 իլաճ օլսուն իլք փէտերիմիզին կիւ-
 նահ Էարէսինէ . զիրա շէյթան նիճէ
 քի՛ աղաճ իլէ ալտայըպ անը կիւնահէ
 տիւշիւրմիւշ իտի , շեօյլէ՛ տէ՛ իսա
 Էֆէնտիմիզ հաչ իւսթիւնտէ սալալ օլ-
 մայ

տին վրայ խաչվելով՝ ուղեց յաղթել
սատանայի, ու բժշկել աղամայ վեր-
քը: Աւ ինչպէս որ աղամ ուտելով
սրգելած ծառին պտղէն, մեռնելու
պատիժը առաւ, ասանկ ալ քն տրն
մեր՝ պտղոյ նման խաչափայտին վրայ
կախվելով, եղաւ մեզի կեանք և ան
մահութիւն. ուստի՝ դեղեցիկ կը գրէ
շարականը: * Փայտ կենաց՝ որ փո-
խանակ մահացու պտղոյն, զքն պըտ-
ղաբերեցեր: և թէ՛ * Վե ազատե-
ցաւ նախահայրն՝ ի ճաշակմանէ պըտ-
ղոյն: և

Արկրորդ՝ ուղեց խաչվել, որպէս զի՝
կատարէ այն օրինակները և գուշա-
կութիւնները, որ հին օրինաց մէջը տը-
վեր էր անհրէից ազգին: Ինչո՞ւ օձն
պղնձի, որ մովսէս մարգարէն կանգ-
նեցուց սննդատին մէջը, որպէս զի՝
օձէն զարնըվածները իրենց մեղացը
համար, անոր նայելով խալըսին մեռ-
նելէն: Օ այս օրինակս՝ ինքն քն տրն
մեր ալ յիշեց իւր վրայ, երբոր ըսաւ:
* Որպէս մովսէս բարձրացոյց զօձն
յանապատին, նոյնպէս բարձրանալ
պարտ է որդւոյ մարդոյ. զի անոր հա-
ւանանայ ի նա՞ս մի կոթիցէ, այլ ընկալցի
ԸԳ-

մայ իլէ՝ իսթէտի շէյթանը եհնկմէք՝
վէ իլք փէտէրիմիզին եարէսինի մոռա
լէճէ իթմէք : Վ է հէմ՝ նիճէ քի իլք
փէտէրիմիզ մէն օլան աղաճ՝ մէյվասին
եհմէյ իլէ , էօլիւմ զազէպին էտինտի ,
շեօյլէ տէ՝ իսա էֆէնտիմիզ մէյվա մի
սալի՝ հաչ իւսթիւնտէ սալպ օլունուպ ,
օլտու պիզէ էօմիւր ու պիմէվթլիկ .
իմտի՝ կիւզէլ թէմսիլէն եազըլըր (շա
րահան) քիթասպընտա : * Հայսթ օ
տունի (տէյէրէք հաչա՝) քի էօլիւմ
մէյվասինէ պէտէլ՝ մէսիհի մէյվա եհ
թիշտիրտին ॥ : Վ է թէքրարէն սեօյ
լէր : * Սէնին իլէ գուրթուլտի իլք
փէտէրիմիզ մէյվա եհմէք (կիւնասին
տէն) ॥ :

Իքինճի՝ իսթէտի հաչ իւսթիւնէ սալպ
օլմագ , թէքմիլ էթմէք իչիւն օլ էօր
նէկլէրի վէ նէպիլէրին քէլամլէրինի ,
քի թանկրի թաալեա վէրմիշ իտի եա
հուտի միլլէթինէ էսկի նամուստէ :
Իիճէ օլ թուճ թասպիր երլան սու
րէթինտէ , քի մուպա փէղամպէր իւգ
սէլթտի չեօլ իչինտէ , քի երլանտէն
վուրուլանլէր կէնտի կիւնահլէրի իչիւն
անէ պագարագ գուրթուլտինլէր էօ
լիւմտէն : Վ ու էօրնէկի՝ իսա էֆէնտի
միզ տախի՝ զիքր էթտի կէնտի իւզէ
րինէ՝ շեօյլէ տէյէրէք : * Վ է մուսա
պիդիտէ երլանի նիճէ իւճէ գօտի իսէ ,
իպ

զկեանսն յաւիտեանականս ॥ : (յովհ .
գլ . Գ . 14 . 15 :)

Երրորդ՝ որովհետեւ խաչվիլը նախա-
տական մահ մի էր ու անիծեալ մով-
սիսական օրէնքէն , ուզեց ինքն քո
նորն մեր խաչ ելլելով իւր վրայ առ-
նուլ զայն անէծքը , որպէս զի՝ ազատէ
զմեզ աղամայ անէծքէն , որ իւր մե-
ղօքը առեր էր աստուծմէ . ինչպէս որ
կը հաստատէ պօղոս առաքեալ : * Ի՞նչ
գնեաց զմեզ յանիծից օրինացն , ե-
ղեալ վո՞ մեր անէծք . զի գրեալ է ,
թէ անիծեալ նմ , որ կախեալ կայցէ
զփայտէ ॥ : (գաղ . գլ . Գ . 13 :)

Չորրորդ՝ ուզեց խաչին վրայ բարձրա-
նալով մեռնիլ . որպէս զի՝ համարձակ
երևնայ ամմէնուն՝ ու ցըցընէ , թէ
ամմէնուն փրկութէր համար եկեր է
սոխարք , ու կուզէ՝ որ ամմէննալ զին-
քն տեսնելով հաւատան ու փրկուե-
հասնին , օրով և շահի զամմէնքը .
ինչպէս որ ինքնալ կրսէ աւետարանին
մէջը : * Եւ ես յորժամ բարձրացայց
յերկրէ , զնամսին ձգեցից առ իս ॥ :
(յովհ . ԺԳ . 32 :)

Հինգ

իպնինսանէ կէրէք տիր քի՝ անճիլէյին
ժէրֆու օլէ . թա՛ հէր քի անա իթի
գատ իտէր իսէ , գայլ օլմասըն . էմ
մա՛ կպէտիյէ հէյաթի պուլէ ॥ :

(յովհ . 7 . 14 :)

Իւչինճի՛ չիւնքի հաչ իւզէրինտէ սալպ
օլմագ՝ պիր պէթնամ էօլլւմ իտի վէ
լանէթ օլունմիշ մուսա նամուսինտէն ,
իրատէթ իյլէտի իսա էֆէնտիմիզ հա
չա չըգմայ իլէ կէնտի իւզէրինէ ալ
մագ անը , քի գուրթարսըն պիզի իւք
փէտէրիմիզին լանէթինտէն . օլ քի
կէնտի կիւնահի իչիւն մուստահագլը
օլմուշ իտի անէ , նիճէ թէքիտ իտէր
պօղոս (առաքեալ) : * Սէսիհ սաթըն
ալտը պիզինամուս լանէթինտէն , պի
զիմ իչիւն լանէթ օլմայ իլէ . զիրա եա
զըլմըշ տըր՝ լանէթ ճիւմլէյէ , քիմ
քի սալպ օլուր իսէ օտունտէն ॥ :

Տեօրտինճի՛ իսթէտի հաչ իւզէրինտէ
իւզսէլիւպ էօլմէք , քի սէրպէսթ կեօ
րինսին ճիւմլէյէ . վէ կեօսթէրսին՝
քի ալէմին խէլասը իչիւն կէլմիշ տիր
տիւնեայէ . վէ արզու իտէր՝ ճիւմլէ
սի կեօրիւպ կէնտինի՛ ինանսընլար վէ
եէրիշսինլէր սէլամէթէ . նիճէ կէն
տի տախի վազ իտէր ինճիլտէ : * Սէ
պէն եէրտէն նէ տէմ իրթիֆա օլուր
իսէմ՝ հէփիսինի պանա չէքէյիմ ॥ :

(յովհ . ԺԶ . 32 :)

պէ

Հինգերորդ՝ ուղեց բարձրանալ օդին մէջը, ու կախվիլ խաչին վրայ, որպէս զի՝ մաքրէ ու հալածէ անկից սատա նաները. և ցըցընէ մեզի արքայութե ճամբան, որ աշխրդբէս բաժնրվելով ու հեռանալով կրնանք հասնիլ եր կինքը:

Ս եցերորդ՝ ուղեց խաչին վրայ բարձ րանալով յայտնապէս մեռնիլ. որպէս զի՝ ետքը յայտնի և անտարակուսելի ընէ իւր փառաւոր յարութիւնը. ու չկա րենան մարդիկ ըսել, թէ մեռած չէր՝ և յարութի ալ չառաւ. այլ տեսնեն ու գիտնան ամմէնքը, թէ ճշմարտա պէս մեռաւ. ուստի և ճշմարտապէս յարութի առաւ:

Եօթներորդ՝ ուղեց բարձրանալ խա ւչին վրայ. որպէս զի՝ օրինակ տայ հա ւատացելոց ու սորվեցընէ, թէ պէտ շքը չէ՝ վախնալ նախատական մահոճա նէ, երբոր մէկը պիտի մեռնի արդա րութե ու ճշմարտութե համար: Եւ թէ մարդիկ՝ որ կուզեն փրկըվիլ, պէտք է որ խաչեն ու մեռցընեն իրենց չար ցանկութիւնները, և ոտքի տակ առ նեն աշխրդբիս հպարտութիւնները. ինչ պէս որ քս յորն մեր՝ խաչը ելլելով, կոխեց ու խայտառակ ըրաւ մարդ կային հպարտութիւնը:

Պէշինձի՝ իսթէտի իւգսէլմէք հէվա
տէ՝ վէ ասըլմագ հաչ իւսթիւնտէ , քի
թէմիզլէյիւպ տէֆ իյլէսին անտէն
շէյթանլէրի . վէ հէմ կեօսթէրսին
պիզլէ ճէննէթ եօլունի , քի տիւնեա
տէն այրըլըպ երրագլանարագ եէրի
շէ պիլիւրիզ կեօկէ :

Լլթընձի՝ իսթէտի հաչ իւզլէրինէ
իւգսէլիւպ աշքեար էօլմէք , քի սօնկ
րա պէյան ու շիւպհէսիզ իյլէսին կէն
տի սալթանսթըր գըյամէսինի . վէ
քիմսէ գատըր օլմասըն տէմէ կէ էօլ
միւշ տէկիլ իտի՝ վէ գըյամէ օլմատը .
իլլա՝ կեօրսիւնլէր վէ պիլսինլէր ճիւմ
լէսի , քի հագըգլաթա վէֆաթ իթտի ,
հէմ սահիհէն տիրիլտի :

Լէտինձի՝ իրատէթ իթտի հաչ իւս
թիւնէ իւգսէլմէք , քի էօրնէկ վէրսին
կէնտի ճումաաթինէ վէ էօկըլէթսին ,
լազըմ տէկիլ տիր գօրգմագ պէթնամ
էօլիւմտէն , նէ վագըլթ պիրի էօլէճէք
օլուն իսէ ատալէթ վէ հագըգլէթ ի
չիւն : Սէ հէմ էկէր ինսան արզու
իտէր իսէ ճան սէլսմէթի պուլմագ ,
իլազըմ քի՝ սալպ իտէրէք էօլտիւրսին
կէնտի ֆէնա ամէլլէրին . վէ այնինէ
ալմասըն տիւնեա մազըուրլուղինի .
նիճէ իսա էֆէնտիմիզ հաչա չըգմայ
իլէ եէնկտի ու ըէզիլ իյլէտի ինսան
քիպըրինի :

Օ այս խաչս քո՛ի կընշանակէր կենաց
Ժառը, որ տընկած էր դրախտին մէջ,
որոյ պտուղը անմահութիւն կուտար
ուտողներուն: (Ծննդ. ք. 9. ք. 22):
Ինչպէս որ քո՛ տըն մեր ալ՝ խաչին պը-
տուղը ըլլալով, անմահութի կուտայ
իւր հաւատացելոց:

Ի՛սոր նման՝ տապանն նոյի օրինակ էր
խաչին քո՛ի. որ ինչպէս ջրհեղեղին ա-
տենը՝ խալըսեցաւ միայն նոյ նահա-
պետը և իւր ընտանիքը, (Ծնն. գլ. 5):
ասանկ ալ աշխրոյքիս մէջը՝ կը փրկը-
վին միայն ուղղամիառ հաւատացեալք
խաչին քո՛ի:

Օ այս խաչս կըցըցընէր սանդուխը,
որ տեսաւ յակոբ նահապետ, ուսկից
որ կելլէին ու կիջնէին հրեշտակնե-
րը: (Ծնն. գլ. իւր. 12): Եւ կը նշա-
նակէր՝ թէ հրեայք, որք առաջ ժո-
ղովուրդ մի էին, քո՛ի խաչվելէն ետքը՝
հաւատաւով խաչին, իբր թէ սան-
դուխ մը եղաւ խաչը, որով հեռացան
յմոյ, ու ընկան շնորքէն. իսկ հեթա-
նոսները՝ հաւատաւով խաչին քո՛ի, ան-
պաշտութեմ ելան երկինքը. ու սիրե-
լի եղան մի:

Օ այս խաչս կըցըցընէր մովսէսի դա-
ւալ

Իսա Էֆէնտիմիզին հաչընը կեօսթէր
 իր իտի հայաթ աղաճի ֆիրտէվս իչինս
 տէ տիքիլէն . օլ քի մէյվասին եէյէն
 լէրէ պիմէվթլիկ վէրիւր իտի . նիճէ քի
 իսա Էֆէնտիմիզ տախի՝ հաչ մէյվասի
 օլմայ իլէ՝ պիմէվթլիկ վէրիւր կէնտի
 ճումասթինէ :

Պունա մէնէնտ՝ նուհ կէմիսի էօրնէկ
 իտի մէսիհ հաչընա . նիճէ քի սու
 թֆանըն վագթինտէ եալընըզ գուր
 թուլտի նուհ նէպի կէնտի էհլիպէյ
 թի իլէ . քէզալիք տիւնեա իչինտէ խէ
 լաս օլուրլէր եալընըզ իթիգատլը ճու
 մասթլէր մէսիհ հաչընա :

Պու հաչը պէյան իտէր իտի օլ նէր
 տիւպան, քի հազրէթի եագուպ խէյ
 ալինտէ կեօրտի , քի անտէն էնէր
 լէր վէ չըգարլար իտի ֆերիշթիլէր :
 Կեօսթէրէրէք եահուտի միլլէթին ,
 քի սապըզ թանկրի ճումասթի իտի,
 վէ իսա Էֆէնտիմիզին հաչա սալպ
 օլտուղինտէն սօնկրա , իման կէթիւր
 մէյիւպ անէ . սանքի՝ հաչ պիր նէր
 տիւպան օլտի , քի անըն իլէ երրագ
 լանտրլար ալլահտան , վէ թէրք օլտի
 լէր անըն լուգֆինտէն . էմմա՝ ումէթ
 լէր ինանըպ մէսիհ հաչընա , խիւտա
 փերէսթլիկ իլէ չըգտիլէր կեօկէ . վէ

հապիպ օլտիլէր թանկրիյէ :

Պու հաչը կեօսթէրիւր իտի մուսա ա
 սալ

ւազանք , որով պատուեց կարմիր ծո-
վուն ջուրը ու ցամքեցուց . որպէս զի՝
ժողովուրդը խալըսի փարաւօնի ձեռ-
քէն : (Ելից . Ժդ . 16 . 21 :) Ինչպէս
որ քս ինն մեր ալ իւր խաչովը պատ-
ուեց մեղքին ծովը , ու ճամբայ բացաւ
իւր հաւատացելոյ՝ սատանային ձեռ-
քէն ազատելու համար . և զսատա-
նան՝ որ փարաւօնի պէս մարդկանց
ետեւէն ընկեր էր բռնելու համար ,
խեղդեց դժոխքին կրակովը :

Եսոնց նման՝ կայ ուրիշ շատ օրինակ
ներ , որ ինծ մարդարէից ձեռօք իմա-
ցուցեր էր հրէից՝ քսի ինն մերոյ ան-
ճառելի խորհուրդները՝ և խաչին զօ-
րութիւր . որով պիտի ազատինք սա-
տանային գերութեն . ու շնորհօք՝ ըլ-
լանք որդիք նոյ և ժառանգք արքայու-
թեան :

Ուստի՝ պէտք է մեզի , որ աղէկ մըտ-
մտալով ճանչնանք զասոնք , ու ջեր
մեռանդ սրտիւ պատուենք , և երկրը
պագութի ընենք՝ սք խաչին , որ եղեր
է գործիք մեր յաւիտենական փրկու-
թեանը :

տասի , քի անըն իլէ այրըտը վէ գու-
րուծտի գրմըղը տէնկիղին սուլինի .
քի ճումաաթ իսէլան օլսուն Ֆիրէֆն
էլինտէն : Նիճէ իսա էֆէնտիմիզ տա-
խի կէնտի հաչը իլէ այրըտը կիւնահ
տէրեասին , վէ եօլ աչտը ճումաաթի-
նէ շէյթան էլինտէն գուրթուլմագ
իչին . վէ շէյթանը քի Ֆիրէֆն միսա-
լի ինսան փէշինէ տիւշմիւշ իտի սայտ
իթմէկէ , պօղտի նարի ճէհէննէմ
իլէ :

Պունլարա մէնէնտ՝ պուլունուր տա-
հա տիւրլիւ թէմսիլէր , քի թանկրի
թաալեա փէղամպէրլէր լիսանի իլէ
ինհա իթմիշ տիր եահուտի միլէթինէ
իսա էֆէնտիմիզին թաաճիւպլիւ էս-
րարինի , վէ հաչ գուլվէթինի , քի ա-
նըն իլէ շէյթան էսիյրլիղլինտէն գուր-
թուլուպ՝ լուդֆ իլէ լայըգ օլաճաղ
իտէք , թանկրի էվատիյէթինէ վէ
ճէննէթէ :

Իմոի՝ վաճիւպ տիր պիզէ , էյի միւլ-
հազա էտիւպ թանըմագ՝ պունլարը ,
վէ զահիտլիկ իլէ իգրամ իթմէք վէ
սէճտէ գըլմագ ազիզ հաչա , օլ քի
ալեաթ օլմուշ տուր պիղիմ էպէտի
սէլամէթիմիզէ :

23. 49. **Ի**նչո՞ւ համար հաւատաւքին
մէջը քօի չարչարվիլը , խաչվիլը ,
թաղվիլը կը դնէ , ու մեռնիլը չի
դնէր :

դի . **Պ**ատճառը յայտնի է , որովհե-
տե որ խաչվիլը ու թաղվիլը կը զրու-
ցէ , հարկաւորապէս մեռնիլն ալ կի-
մացվի . վո՞ր զի՝ չի թաղվիր մէկ մարդ-
մը՝ ինչպէ՞ս որ մեռած չըլլայ . ուստի՝
* թաղեալ || ըսելով , կիմացընէ քօի
ճշմարտապէս մեռած ըլլալը , որով
հոգին բանական բաժնը վեցսաւ մար-
մինէն . ինչպէս որ կը լլայ ամմէն մար-
դու՝ մեռնելու ատենը . միայն այս
տարբերութիւն , որ քօ յորն մեր նա՞ծ
ըլլալով , ինքնիշխանութիւն ուզեց որ
ելլէ իւր հոգին , չի թէ բռնի և ակա-
մայ . այլ՝ ատենելով որ նամ մարգա-
րէութիւն , և նամ խորհուրդ մեր փրկ-
կութե՛նը կատարված է , հաճութիւն և
յոժարութիւն աւանդեց իւր հոգին .
ինչպէս որ կըսվի աւետարանին մէջն
ալ . թէ * (Արձակեաց զհոգին || . մտթ .
իէ . 50 :

Ուստի և իսկապէս մեռած ըլլալուն
հաւ

23. «Է- . Սրիչիւն ի թիգատ քէլամին
տէ իսա էֆէնտիմիզին իպլթիլա չէ-
քիւպ' սալպ օլմասի վէ տէֆն օլմասի
թէրգիմ օլունուր . էմմա' էօլմէսի
էազը լմազ :

Ճէ՛՛ . Սէպէպի այան տըր . չիւնքի'
հաչա չըգմասի վէ կէօմիւլմէսի էազը
լըր . անլէրտէն էլպէթ տույուլուր
էօլմէսի տախի . զիրա կէօմիւլմէզ պիր
ինսան' թա' քի էօլմիւլ օլմայընճա .
իմտի' * տէֆն օլուպ' || տէմէյ իլէն ,
անկլատըր էֆէնտիմիզին հազըգաթա
էօլմիւլ օլտուղին , քի անըն իլէ հաւ
թըգ ճանի այրըտըր կէնտի թէնին
տէն . նիճէ քի ճիւլմէյէ վադի օլուր
էօլտիւկի զէման . ֆադէթ պու ֆէրգ
իլէ' քի իսա էֆէնտիմիզ թանկրի օլ-
մայ իլէ , իրատէթէն հիւքմ ու էմը
իյլէտի կէնտի ճանընէ' թէսլիմ օլմա
ղա . տէկիլ քի ճէպրան , էախօտ' մէճ
պուրէն , զիրա' կէօրտիւքտէ քի ճիւլմ
լէ փէղամպէրլիկ վէ ճէմի խէլասըմը
զըն էսրարի թէրմիլ օլմիւլ տուր , խօշ-
լանրպ' արզու իլէ թէսլիմ իյլէտի կէն-
տի ճանընի . նիճէ քի' էազըլըր ինճի-
լի շէրիֆտէ : * Րուհընի սալի վէրտի || :

(մտթ . իէ :)

Իմտի' հազըգաթա էօլմիւլ օլտուղի'
I 2 իչիւն ,

Համար՝ հրէայք ալ որ եկան խաչված
առաքակներուն ծնկվրները ջարդե-
լու, չըզրպան քնի մարմնոյն, մի՞ զի՝
տեսան որ մեռած էր, ինչպէս որ իրենք
կուղէին, ու կը փափաքէին տեսնել :
Եւ այս պատճառաւ ալ անհոգ եղան,
որպէս զի՝ ոմ ինչ որ կուղէ նէ, երթայ
ինքեցընէ խաչէն ու թաղէ, ուստի՝
յովսէփ յարեմաթացին, որ երևելի
իշխան մի էր երուսաղէմ քաղքին մէջը,
և ծածուկ քրիստոնէայ, դնաց՝ հրա-
ման առաւ պիղատոս դատաւորէն, որ
վերցընէ ու թաղէ քնի մարմինը. անոր
հետ մէկ տեղ եկան նիկողեմոս և
բարեպաշտ կանայք, ու անանկ գնա-
ցին խաչէն վար առին քնի մարմինը :
Եւ այն տեղը մօտ՝ յովսէփ յարեմա-
թացին իրեն համարնոր գերեզման մը
չինել տրվեր էր քարէ փորված, ու
զեց անոր մէջը դնել. ուստի՝ պատե-
ցին որ մարմինը նոր և մաքուր կտա-
ւով մը, ու զանազան խնկերով, և ա-
նանկ դրին գերեզմանը ու ծածկեցին
վրան ալ մէկ մեծ քարով մը, որպէս
զի՝ մարդ չըկարենայ բանալ :

Եւ յս նոմ եղաւ կարգադրութիւն նոյ,
որովհետեւ հրէայք ուղեցին անարդ-
մահունամբ խայտառակել զքո, իրենց
կա-

իջիւն , եահուտիւր տախի՝ քի կէլտիւ
լէր սաւայ օլմուշ թիւրիտիւլէրին պաւ-
տրուլէրինի գըրմադա , ինճի՝ թմէտիւլէր
էֆէնտիմիզին թէնինի . գիրա արզու-
լէրինէ կեօրէ կօլմիւշ կեօրտիւլէր աւ-
նը . հէմ օլ սէպէպտէն՝ էլէմսիզ օլ-
տիւլէր , քիմ քի իսթէր իսէ վարսըն ,
վէ հաչտան էնտիրիւպ տէֆն իյլէսին
տիյու : Վմտի՝ իւսուֆ յարէմաթլը՝ քի
կիզլի քրիստիան իտի վէ պիր նամ
տար ըլծալ գուտա շէհրինտէ , վարըպ
իզին ալտը պիղատուս դապիթտէն գաւ-
տրմադա վէ կեօմմէդէ էֆէնտիմիզին
թէնինի . անըն իյէ պէրապէր կիթաիւ
լէր նիկոդէմոս վէ էհլըրզ գարըլէր ,
ու շէօյլէճէ՝ հաչտան էնտիրտիւլէր է-
ֆէնտիմիզին թէնինի : Վ է չիւնքի՝ օլ
էերէ , եադըն իւսուֆ յարէմաթլը՝ կէն-
տի իջիւն պիր ճէտիտ թիւրպէ եաւի-
տըրմիշ իտի թաշտան օյուլմա , իրա-
տէթ իթտի օլ թիւրպէյէ գօյմադ .
իմտի՝ սարտիւլէր ազիզ թէնինի պիր
փաք ու ճէտիտ քէթէն պէզէ տիւրլիւ
պուհուրլէր իլէ . վէ գօյտիւլէր մէզա-
րէ վէ իւսթիւնիւ գաւաատիւլէր պիր
պէօյիւք թաշ իլէ , քի ասլա պիր քիմ
սէ գատորը օլմասըն աչմադա .

Ղիւմլէ պու թէտպիրլէր թանկրի
թագտիրի՝ իլէ օլտի . չիւնքի՝ եահու-
տիւլէրին արզուսի՝ պէթնամ էօլիւմ

կամացը դէմ՝ պատճառ եղան փութ
նօք և պատուով թաղվելու քնի մար-
մինը :

24. 49. **Ի**նչո՞ւ համար ուզեց թաղ-
վիւ քն տօրն մեր :

Կի . **Ե**թա՛ն ուզեց թաղվիւ, ու անով
յայտնի ընել իւր ճշմարիտ մահը ,
որնքս զի՛ ետքը յայտնի ըլլայ և ճշմա-
րիտ յարութիւր , որ պիտի ըլլար ե-
րեք օրէն . ինչպէս որ եղաւ : Ս-
զի՛ հրէայք ճշմարտապէս մեռած ըլ-
լալը հրատարակեցին ժողովուրդեան մէ-
ջը . ու գերեզմանն ալ ուզեցին կրն-
քել , որ չըլլայ թէ՛ քնի աշկերտները
գիշերով գան՝ գողնան , ու բսեն ժո-
ղովրդեան՝ թէ յարութի առաւ . ա-
սոր համար ալ զինուորներ դրին գե-
րեզմանին քովը , որ պահեն ու մարդ-
չը թողուն որ մօտենայ . և չէին հա-
ւատար՝ թէ քն ինքն իրեն կրնայ ելլել
գերեզմանէն . ուստի՛ այս նամ հրէից
դպուշուինները եղաւ մասնաւոր կար-
գադրութիւն տոյ , ոնց զի՛ աւելի հաս-
տատովի քնի ճշմարիտ յարութիւր :

Երկրորդ՝ ուզեց թաղվիւ , որպէս զի՛
կատարէ զայն մարգարէութիւր և օրի-
նաւ

իւն րեզիւ Էթմէք իտի Էֆէնտիմիզի ,
իրատէթլէրինէ գարշը սէպէպ օլտի-
լէր սալթանաթ իւն Էթմիւլմէդէ :

24. «Է- . Սիւլուն իսա Էֆէնտիմիզ
իսթէտի Էթմիւլմէք :

25. Սիւլլա իրատէթ իյլէտի՝ անըն
իւն պէյան իտէրէք Էֆնտի սահիհ Էօ-
լիւմին , աշքեար իյլէսին սահիհ գըյաշ
մէսին տախի , քի օլաճանդ իտի իւհ
Էիւնտէն : Օ իրա՝ Էահուտիլէր հա-
գըգաթա Էօլմիւշ օլտուղին , թէվա
թուր իթտիլէր ճումաաթէ . վի մէ-
գարին իսթէտիլէր սիճիլլէմէդէ . օլ-
մայեաքի՝ իսա շակիրտլէրի Էիճէ վագ-
թինտէ Էլլիւպ չալսինլէր , վի տէսին-
լէր ճումաաթէ , քի գըյամէ օլուպ տի-
րիտի տիյու . շօլ սէպէպտէն ճէնկճի
գօյտիլէր մէղարը սագլամաղա , քի
աւլա պիր քիմսէ գատըր օլմասըն Էագ-
լաշմաղա . զիրա՝ ինանմաղլար իտի՝ քի
իսա Էֆէնտիմիզ Էֆնտի Էֆնտինէ Էա-
տը՝ր օլա մէղարտէն չըգմաղա . իմտի՝
ճէմի Էահուտիլէրին պու սագընմու-
սի՝ թանկրի գատըրնտէն մագսուսէն
օլտի , քի զիյատէսի իւն թէքիտ օլուն
սուն իսանըն սահիհ գըյամիսի :

Սքինճի՝ իրատէթ իթտի Էթմիւլմէք ,
թէքմիլ իթմէք իչիւն օլ փէղամպէր

նակը՝ որ ցրցուցեր էր Կոմանու
մարգարէին ձեռօքը . ինչպիսի որ ինքն
քն ինքն մեր ալ ըսեր էր առաջ : * Ար
պէս էր յոմանն 'ի փոր կիտին զերիս
տիւնս և զերիս գիշերս , նոյնպէս եղի
ցի և որդի մարդոյ 'ի սիրտ երկրի զե
րիս տիւնս և զերիս գիշերս ։ (մատ
Ժբ . 40 :)

Երրորդ՝ ուղեց Թաղմիւլ , ցրցրնելով
որ ինչպէս Կոմ աշխարքս ստեղծելու
ատենը՝ վեց օր արարչագործութիւն
ըրաւ , ու Եօթներորդ օրը Հանգչե
ցաւ իւր գործքերէն . ասանկ ալ քն
ինքն մեր զաշխարքս փրկելու ատենը .
(որ երկրորդ արարչութի կրսմի) . եր
բոր լրմնացուց ամմէն տնօրէնութիւնները ,
իջաւ Հանգչիլ գերեզմանին մէջը .
ու այս Հանգչելովս՝ Կնաց Հանգիստ
պարգևել այն Հոգիներուն ալ , որ
իրեն կրսպասէին լիմպոսին մէջը .
ինչպէս կրսէ շնորհալին արարչական
երգին մէջ : * Ար 'ի յերկրորդ արար
չութեն՝ յետ կատարման տնօրէնու
թեն . յեօթներորդ օր Հանգստեան՝
իջեալ մարմնով 'ի գերեզմանս . զկա
պեալ Հոգիսն վերածեաց՝ զանանց
Հանգիստն սլատրաստեաց ։

լիկի վէ Կօրնէկի , քի Թանկրի Թա-
ալեա կեօսթէրմիշ իտի իւնան նէպի
աւ , նիճէ կէնտի տախի՝ իսա Էֆէն
տիմիզ սապըզ սեօյլէմիշ իտի : * Եւ
նան նէպի պալըզ գարնընտէ իւչ կիւն
իւչ կիճէ նիճէ իտի իսէ , իսիննսան
տա արզուէն իւրէկինտէ՝ իւչ կիւն իւչ
կիճէ Էօյլէ օլաճէք տըր ॥ : (մտթ .
ԺԹ . 40 :)

Եւ ինձի՝ իսթէտի կեօմիւլմէք , պէյան
խտէրէք՝ քի նիճէ Թանկրի Թաալեա
տիւնեայը եարաթտըքտա՝ ալթը կիւն
ամէլիսալգ իյլէտի , վէ եէտինձի կիւն
տինկլէնտի կէնտի քեարինտէն , քէ-
զալիք՝ իսա Էֆէնտիմիզ ալէմի գուր
Թարմստա՝ (քի իքինձի ամէլիսալգ
սայըլըր ,) նէ ղէման Թէքմիլ իթտի
իսէ հէր հիքմէթլէրին , էնտի մէզա-
րէ՝ ըահէթ օլմագ իչիւն . վէ օլ ըա-
հէթ իլէ՝ վարտը հուզուրլուկ իհսան
իթմէկէ օլ ճանլէրէ տախի՝ քի պէք-
լէրլէր իտի կէնտինէ լիմպուս իչինտէ .
նիճէ վաղ իտէր հազրէթի (նէրսէս)
քիլիսէ տուամըզտա՝ շեօյլէ տէյէրէք :
* () Եւ քի իքինձի ամէլիսալգտէ՝ ալէա
մէթին Թէքմիլ իթտիքտէն սօնկրա ,
եէտինձի ըահէթ կիւնիւ՝ Թէն իլէ էն
տի մէզարէ , պաղլը ճանլէրի անտէն
գուլթարիւպ , Թիւքէնմէզ ըահէթի
վէրտի անլէրէ ॥ :

25. 49. Քանի՞ օր մնաց յորն մեր
գերեզմանին մէջը :

Դիւ . Ենչպէս որ հաւանական կերե-
նայ , երեսունըվեց ժամ պիտի կե-
ցած ըլլայ . ի՞նչ ուրբաթ իրիկվընե-
կնչվան կիրակի առաւօտ . սակայն ե-
րեք օր կըսվի . վն զի երեք օրվան հետ
ալ կապակցութի ունի . ի՞նչ ուրբաթ՝
շաբաթ և կիրակի օրվան հետ . անոր
համար հաւատամքին մէջն ալ դըռ-
ված է՝ * յերրորդ աւուր յարուցեալ :
Իբր թէ՛ թաղված օրէն հաշիւ ընե-
լով , որ էր ուրբաթ իրիկունը , կիրա-
կի առվըտանց , որ է երրորդ օրը յա-
րութի առաւ :

Եւս միջոցիս մէջը , որ քսի մարմինը
թաղված էր գերեզմանին մէջ , իւր
հոգին նստութիւն իջաւ լիմպոսը , (որ
գող աբրահամու ալ կըսվի .) ուր նք
նահապետաց և մարգարէից հոգիքը՝
առամայ մեղացը համար՝ արգելւած
կեցած էին , ու կըստասէին քսի գա-
լըստեանը . վասն զի գիտէին որ՝ նո՛ս
խոստացեր էր իրենց , թէ՛ պիտի գայ
փրկիչ մը՝ ու ազատէ զիրենք այն բան
տէն :

Ենչպէս որ յովհաննէս մկրտիչ ալ ա-
ւե

25. Եւ . Իսա Կփէնտիմիզ գաջ կիւն
գալտը մէզարտէ :

Ճէ՛ւ . Իիճէ քի սաճիճ գըյաս օլու
նուր , օթուղ ալթը սաաթ գալմը՝ օլ-
մալը . Եանիեա՝ ճումաա ագշամինտէն
պազար սապաճասընա գատար : Ի՛ն
ճադ՝ իւչ կիւն տէնիլը . զիրա իւչ կիւն
իլէ շիրքէլթլիլի վար . Եանի՝ ճումաա
ճումա իրթէսի . մէ սպազար կիւնիւ
իլէ . պու ֆիքիրէն գօնուլմուշ տուր
իթիզատ քէլամինտէ՝ * Իւչինճի կիւն
տէ գըյամէ օլուսլ ॥ . Եանիեա՝ կեօ-
միւլտիլի կիւնտէն ճիսալ իտէրէք ,
քի ճումա ագշամը իտի , Եէքչէնպէ
կիւնիւ սապաճըն , քի իւչինճի կիւն
իտի , գըյամէ օլտի :

Պու օթուղալթը սաաթ գարֆընտա՝
քի Կփէնտիմիզին թէնի կեօմիւլմիշ
իտի մէզարտէ , կէնտի ճանի՝ ալլաճը
լի իլէ կէնտի լիմպուսա . գանտէ ազիզ
փէղամպէրլէրին ճանը մաճպուղ օլ-
մուշլէր իտի իլք փէտէրիմիզին կիւնա
ճի իչիւն մէ պէքլէրլէր իտի մէսիճին
կէլմէսինէ . զիրա պիլիւլէր իտի , քի
թանկրի թաալեա իգրար իթմիշ , քի
պիր մուխալլիս կէլիւսլ գուրթարա
ճադ տըր կէնտիլէրինի օլ մաճպուղ-
տէն . Եիճէ քի ճէմ (յովճաննէս մկըր
տիլ)

ւետիս տըվէր էր իրենց՝ քսի աշխարք
 Կալը . ուստի՝ օրէ օր կը փափաքէին
 ու կը հառաչէին իրեն : Աւ երբոր
 քս ինն մեր իջաւ իրենց քովը , լցան
 անպատմելի խնդուածք և ուրախու
 թք . վն գի՝ իմացան որ եկեր է զի
 րենք անկից ազատելու համար . մա
 նաւանդ՝ տեսնելով իւր իմաստին զօ
 րութիւն , որ տիրաբար և իշխանութք
 իջեր է իբրեւ յաղթօղ թագաւոր մը .
 փրկիչ և ազատիչ բլաւով կենդա
 նեաց և մեռելոց : Ինչպէս որ հոն ալ
 ցըցուց զայն իրենց . կապելով զսա
 տանան ու խորտակելով անոր ուժը .
 որով ադամայ մեղացը համար տիրէր
 էր մարդկանց վրայ . և կողոպտեց ան
 կից զայն անմեղ հոգիները , որ գերի
 եղած էին սկզբնական մեղօք , ինչ
 պէս կրտէ պօղոս առաքեալ . (կողոս .
 ք . 15 :) * Ա՛րկեաց զիշխանութիւն
 և զպետութիւնս . յայտ յանդիման
 խայտառակեաց նշաւակե՛լ զնս յան
 ձին իւրում՝ ի յարութեան իւրում ॥ :
 Այս բանս է՝ որ գեղեցիկ բացատ
 րութք կը զրուցէ առ քս՝ մեր շարա
 կանն ալ : * Ար զմահ գերի առեալ
 մահո՛ւամբ զմահ կոխեցեր . արձակե
 լով զերամս մարգարէիցն յանստո՛ւեր
 քո հանգիստ ॥ :

Այս հոգիք արդարոց , որ քսի ինն մե

տիչ) միւսժտէ վերմիշ խտի անլերէ մէ-
սի՛՛՛ն տիւնեայէ կէլմէսինի . խմտի՛
կիւն պէ կիւն արղո՛ւ խտիւպ՛ ֆիրեատ
խտերլէր խտի անէ : Վէ՛ օլ տէմ քի
խսա էֆէնտիմիզ էնտի եանլերինն՝ նա
գիլիզ սէվինձ՝ վէ շազլիկ օլտի անլէ-
րէ . զիրաւ անկլատըւար՝ քի կէլմիշ տիր
կէնտիլերին խէլան էթմէք իջիւն .
խոսուսա՛ կեօրերէք անըն թանկրի-
լիկ գուվլէթինի , քի Տիւքմ իլէ պիր
ալիշան խունքեար միսալի էնմիշ տիր՝
գուրթարըճը օլարագ տիրիլերէ վէ
էօլմիւշլերէ : Վիճէ անտէ տախի՛ կեօւ
թերտի կէնտիլերինն , շէյթանի պաղ-
լայարագ վէ անըն գուվլէթին քէսէ-
րէք՝ սալի վերտի օլ գապահաթսիզ
ճանլերի՛ քի իլք փէտերիմիզին կիւնաւ
Տի իջիւն էսիյը օլմուշլէր խտի անէ .
շեօյլէճէ՛ պէյան խտեր (պօղոս առա-
քեալ) : * Սօյտի հաքիմլիկլերի վէ
սէրվերլիկլերի . այան աշքեար՝ ըկլի-
լի պէթնամ խտերէք անլերի կէնտի
վիճութինտէ կէնտի գըյամէսինտէ ॥
Պու քէլամի՛ կիւզէլ մանայ իլէ սեօյ-
լէր (շարահան) քիթապը : * Սէն քի
էօլիւմիւ էսիյը էյլէյիւպ՝ էօլիւմ իլէ
էօլիւմի պսատըն . սալի վերերէք փէ-
ղամպերլէր ճէմայէթին սէնին նու-
րանի ըաճէթինն ॥ :

Պու ազիզլերին ճանը՝ խսա էֆէնտի
միզին

բոյ իջնալով լիմպոսը՝ թէպէտ ազատեցան , և երանական տեսութիւնն ինչ զմայլեցան , սակայն չեւան անկից ինչ վան յարութիւն օրը . ուստի՝ այն միջոցին մէջը քս ինչ մեր քովերնին ըլլալով , միտթարեց զիրենք . իմացընելով՝ թէ շուտով պիտի իաւրսին անկից , ու իրեն հետ երթան արքայութիւն :

Սխանգամայն լուսաւորելով մտքերնին , յայտնեց իրենց մեր փրկութեան խորհուրդը , որ ինչն աշխարհ գալով կատարել էր : Ստի՝ այն նախապետաց և մարդարեւից հողիքը անպատմելի ցնծութիւն զմայլելով քսի քաղցր տեսութիւն , մեծ երանութիւն համարեցան իրենց քսի դաւաւոր և անոր տեսութիւն . ինչպէս որ նոյն տեսութիւն քսի փառացը՝ զմայլեցան աշխրբիս վրայ ալ յարութիւն ետքը՝ քառասուն օր մինչև համբարձում , և համբարձման ատենը՝ քսի հետ մտան երկինքը :

միզին լիմպուսա կնմէսի իլէ ֆաւրազա
գուրթուլտիլէր անտէն , վէ թանկրի
նազարի իլէ մէսրուր օլտիլէր , լաքին՝
չը գմատիլէր թա՛կ ֆէնտիմիզին գըյա
մէ կիւնիւնէտէք . իմտի օլ վազթտէ՝
էֆէնտիմիզ էանլէրինտէ օլարագ՝ թէ
սէլլի էթտի անլէրի վէ ինհա՝ թէզ
խէլաս օլսաճագ տիրլէր օլ մահպուզ-
տէն . վէ կէնտի իլէ պերապէր կիրէ-
ճէքլէր տիր ճէննէթ մէճտինէ . վէ
հէմ ֆիքիրլէրինի միւնէվլէր էտիւպ՝
անկլաթտը անլէրէ խէլասըմրզըն սըը-
րընի . նիճէ կէնտի տիւնէայէ կէլմէ-
սի իլէ թէքմիլ իթմիշ իտի : իմտի՝
օլ ազիզ նէպիլէրին վէ փէղամպէրլէ-
րին ճանը շազ ու մէսրուր օլարագ է-
ֆէնտիմիզին նուր ճէմալի՝ իլէ , սա-
ատէթ սայտիլէր կէնտիլէրինէ մէսի-
հին կէլմէսինի վէ անըն նազարինի .
նիճէ հէմ էֆէնտիմիզին օլ մէճտինա
զարի իլէ ճէզիլ օլտիլէր տիւնէա իւ-
զէրինտէ տախի գըրգ կիւն գըյամէ-
տէն սօնկրա , թա՛կ ֆէնտիմիզին կէօ-
կէ միրաճ իթմէսինէ գատար . վէ օլ
տէմ մէսիհ իլէ պերապէր կիրտիլէր
կէօկէ :

26. 47. Ի՞նչ կիմացվի ըսելը, * Յեր
րորդ աւուր յարուցեալ ։

դի . Եւ ի զի ըսել՝ թէ քո նորն մեր
որ ուրբաթ օրը մեռաւ , ու մարմնով
թաղեցաւ դերեղմանը , և հողւով
իջաւ ի լիմսոսը , երեք օրէն ետքը յա
րու[թի] առաւ . քո՛ իւր նախնի առե
նակարօղ զօրու[թի] ինքն իրեն ելաւ
գերեղմանէն . անիկայ՝ որ ճշմարտա
պէս մեռած էր , նորէն եկաւ հողին
միացաւ մարմնոյն հետ ու կենդանա
ցաւ , և այնպէս յարու[թի]ն առաւ :
Ինչպէս որ ինքնաւ առաջուց ըսեր էր
իւր աշակերտացը , թէ երեք օրէն պի
տի յարու[թի] առնում , սատր համար
կըսվի . * յերդ աւուր յարուցեալ ։
Եւ յարու[թի]ս քո՛ է մէկ գլխաւոր
հաւատալու բան մը քրիստոնէից հա
մար . վո՛րդի ասով կորուզվինք անհա
ւատներէն , որք թէպէտ կընդունին
քո՛ չարչարվիլը , մեռնիլը , թաղվի
լը , սակայն կուրանան յարու[թի]ր . և
չեն ընդունիր՝ թէ ինքն իրեն կենդա
նացեր է . ինչպէս որ մենք կընդու
նինք ու կը հաւատանք . վո՛րդի ասով
կերենայ քո՛ ճշմարիտ նախնի :
Ի՞նչ հաւատներուն առջևը մեծ բան
մը չէ՛ , թէ որ մէկը՝ նախնի զօրու
[թի]

26. «Է. **Ա**նկլաշըլըր տէմսի ,
* Խւչինճի կիւնտէ գըյամէ օլուպ ॥ :

Ճէլ. **Տ**էմէք իսթէր քի իսա էֆէն
տիմիզ ճումա կիւնիւ էօլտիւ վէ թէն
իլէ կեօմիւլտիւ մէզարէ , ու ճան իլէ
էնտի լիմպուսա , իւչ կիւնտէն սօնկրա
տիրիլտի . Էանիւա՝ գուտրէթքեանի
գուլվէթի իլէ՝ կէնտի կէնտինէ չըգ
տը մէզարտէն . օլ քի՝ հադըպաթա
էօլմիւշ իտի . Թէքրաթէն ճանը պիր
օլտի թէնսինէ . վէ տիրիլիւպ գըյամէ
օլտի . նիճէ կէնտի տախի էզէլտէն
սեօյլէմիշ իտի շակիրտլէրինէ , քի
իւչ կիւնտէն տիրիլէճէյիմ . պու սէ
պէպտէն տէնիլիր . * Խւչինճի կիւն
տէ գըյամէ օլուպ ॥ :

Խաա էֆէնտիմիզին գըյամէսի՝ քրիւ
տիան օլանա պիր պաշ լըճա իման կէ
թիրէճէք մատտէլէրտէն տիր . զիրա
պունոււն իլէ ֆէրգ օլուրուպ տինսիզ
լէրտէն . զիրա անլէր՝ ֆարազա գա
պուլ իտերլէր մէսիհին իսթէնճէ չէ
քիւպ էօլմէսին վէ կեօմիւլմէսին ,
էմմա ինքեար իտերլէր քի կէնտի կէն
տինէ տիրիլմիշ տիր տիյու . նիճէ պիզ
իգրար իտեր վէ ինանըրըզ . չիւնքի՝
անը՝ն իլէ սէյան օլուր մէսիհին հադ
թանկրիլիլի : Տինսիզլէրէ պիր ազիմ

Ժ

Կ

Տիք

Թ՛ք հրաշք ընէ ու յարուցանէ մեռած մը . ինչպէս որ ըրին եղիա և եղիսէ մարգարէն . սակայն մեծ ու անհաւատալի բան է՝ որ մեռած մարդ մը ինք իրեն յարութիւն առնու . ինչպէս որ եղաւ քո՛ի ին մերոյ : Աստի՛ այս յարութիւնս կը ցըցնէ , թէ քո՛ ինքն մեր սոսկ մարդ չէր . այլ ինք և մարդ էր կատարեալ , որ միայն կրնայ բաժնը ված հոգին դարձնել իւր մարմինը , ու անանկ ընել , որ չկարենայ այնուհետև չարչարիլ ու մեռնիլ :

Եւս հրաշալի յարութիւն՝ նոր և անսովոր բան մը ըլլալով աշխարհիս մէջը , քո՛ի աշակերտներն ալ առջի բերանը տարակուսեցան ճշմարտութիւն վրայ . մինչև որ քո՛ ինքն մեր մէկ քանի անգամ մը երևնալով իրենց , հաւատացուց՝ ու յանդիմանեց զիրենց թերեհաւատութիւնը . ինչպէս որ կը դիմեաւ տարանին մէջը : (մարկոսի . ԺԴ . 14 : և զուկաս . իԴ . 25 :) Աստի՛ անկից ետքը երբոր ճշմարտապէս տեսան , ու անտարակոյս հաւատացին , թէ իսկապէս յարութիւն է առեր , սկսան իմ հոգւով քարոզել , ու հաւտացնել զամենք քո՛ի ճշմարտապէս ըրու

Հիբմէթ սայրւմազ , էկէր պիր քիմնէ
 Թանկրի գուվլէթի իլէ միւճիւզաթ
 իտէ , Էախօտ՝ Էօլիւ տիրիլտէ . նիճէ
 իլիաս վէ էլիսէ նէպիլէր իթտիլէր . Էմ
 մա՝ ղայէթ պէօյիւք վէ ինանըմայա
 ճադ շէյ տիր , քի Էօլմիւշ ինսան կէն
 տի կէնտինէ տիրիլտին , նիճէ օլտի իսա
 Էֆէնտիմիզէ : Իմտի՝ պու տիրիլմէք
 պէյան իտէր՝ քի մէսիճ Էֆէնտիմիզ
 Էալընըզ ինսան տէկիլ իտի , իլլա Թէք
 միլէն ալլաճ , վէ Թէքմիլէն ինսան .
 օլ քի՝ Էալընըզ գատիր տըր այրըմըշ
 ճանը Թէնինէ տեօնտիւրմէք . շէօյլէ
 քի՝ անտէն կէրի՝ ասլա իպթիլա չէ
 քիւպ Էօլէմէսին :

Պու Թաաճիւպլիւ գըյամէ . պիր նէվ
 ու էճնէպի նէսնէ օլտուղինտէն ալէմ
 իչինտէ , իսա Էֆէնտիմիզին շակիրտ
 լերի տախի՝ Էվլէլլէրի շիւպհէլէնտի
 լեր սահիճլիղինէ . Թա Էֆէնտիմիզ
 պիր գաչ տէֆա կեօրիւնիւպ անլերէ ,
 ինանտըրտը վէ իմանսըզլիկլերին ի
 Թասլ իլլէտի . նիճէ Էազըլըր ինճիլի
 շերիֆտէ : (մրկ . Ժդ : ղկ . իդ :) Իմ
 տի՝ անտէն սօնկրա՝ նէ վապթ հագը
 գաթա կեօրտիւլէր վէ շիւպհէսիզ
 ինանտըլար , քի սահիճէն տիրիլմիշ
 տիր . պաշլատիլէր ճէմի գուվլէթէն
 վազ Էթմէք՝ վէ ինանտըրմազ ճիւմ
 լէսին . նիճէ նագլ իտէր (ղուկաս

բուծեր վրայ • ինչպէս որ կրօնատմէ
 դուկաս աւետարանիչ : * Այլ զօրութիւն
 բազմաւ տային վկայութի առաքեալքն
 զյարութենն ինն յսի քսի ॥ : (զործք •
 Դ • 33 :) Այլ ինչպէս որ պետրոս առա-
 քեալ ալ ըստ հրէից՝ իւր քարոզու-
 թիւն ատենը , թէ * () այս յոյս յարոյց
 անձ • որով ամենեքին մեք վկայ եմք ॥

(զործք • ԳԼ • Բ • 32 •)

Այլ թէպէտ այս ճշմարտութիւն շատ
 կերպ ներհակութի քաշեց անհաւատ
 ներքէն , ու կը քաշէ ինչպէս այսօր ,
 սակայն մեք քրիստոնէայքս բաւական
 ցուցմունք և վկայութիւն ունինք սբ
 գրքէն , որ կը հաստատէ զայս ճշմար-
 տութիւն • ուստի և ճշմարիտ սրտիւ
 պիտի հաւատանք՝ ու հաստատուն յու-
 սով սպասենք ըսել զայն երանին , (որ
 ի՞նչ մեր յանդիմանելով զթովմաս ա
 ռաքեալ իւր թերեհաւատութիւնը հա-
 մար) , տրվաւ անոնց՝ որ չեն տեսած ,
 ու կը հաւատան • ինչպէս որ կրօն •

* Այդ զի տեսերդ զիս և հաւատա-
 ցեր , երանի՛ որոյ սէ իցէ տեսեալ և
 հաւատացեն ॥ : (յովհ • Ի • 29 :)

Այս ճշմարտութիւն կերպ կերպ օրի-
 նակներով յայտնեց անձ հին օրինաց
 մէջն ալ :

Վախ՝ եւայի ստեղծման ատենը , եր-
 բոր անձ թմրութիւն ձգեց աղամայ
 վրայ ,

աւտօրնիչ) : * Ս է վաճիւր գուլմէթ
իլէ շէհատէթ վերուրլէր իտի ըն-
սուլլէր իսա մէսիհ ըսպալինին գըյա-
մէսի իչիւն ॥ : Ս է հազըէթի (պետ-
րոս առաքեչ) կէնտի վազինտէ պեօյ-
լէճէ շէհատէթ վերտի եահուտիլէ-
րէ : * Պ ու իսայի տիրիլթտի թանկ
րի , քի ճիւմլէ պիզ շահիտիզ ॥ :
(գործ . ք :)

Ս է ֆաբազա՝ պու հագիգէթ չօգ-
տիրլիւ նիզալէր չէքմիշ տիր տինսիզ-
լէրտէն , վէ շիմտիյէ գատար չէքեր .
հիմա՝ պիզէ քիֆայէթլի իսպալթ ու
շէհատէթ վար տրր նէֆէսուլլահ
թէվրատտէն . օլ քի մուգարար իտէր
պու հագիգէթի . իմտի՝ տօղրու իւ-
րէկ իլէ վէ գալլի ումիտ իլէ միւնթա-
զիր օլաճաղղզ լայրգ օլմաղա օլ մուգ-
լիլիկէ , քի իսա էֆէնտիմիզ վերտի
անլէրէ՝ քիմլէր քի կէօրմէյիւպ անը
ինանրրլէր . շէօյլէ տէյէրէք թումաս
շակիրտինէ : * (օլ կէօրտիւկըն իչիւն
պէնի վէ իթիգատ էթտըն . մուգլի
տիր կէօրմէյէնլէր վէ իթիգատ իտէ-
լէր ॥ : (յուհ . ք :)

Պ ու հագիգէթի տիրլիւ թէմսիլլէր
իլէ ինհա՝ իյլէտի թանկրի էսկի նա-
մուստէ :

Ս վիլէլա՝ իւք փէտէրիմիզ էվայի եա-
թաթտըղը զէման . օլ տէմ քի՝ թանկ

վրայ, ու առաւ մէկ ոսկոր մը անոր
կողէն, ու անկից ստեղծեց զեւա. և
երբոր նախաձայրը արթնցաւ իւր
թմրութենէն, տեսաւ զեւա. որ և
եղաւ իւր կենացը ընկեր. (ծննդ. գլ.
թ. 1) կընշանակէր քոի նոն մերոյ խա-
չին վրայ մեռնիլը, ու նր կողէն արիւն
և ջուր ելլելը, որով վաստակեցաւ
զմեզ. ու յետ յարութե ըրաւ իրեն
նոր ժողովուրդ.:

Արկրորդ՝ նոյ նաճապետն՝ որ այգի
տնկեց, ու անոր գինիէն խմեց ու գի-
նովցաւ, և մերկ պառկեցաւ իր տանը
մէջը. ու ծաղը եղաւ իր զաւկէն, և
երբոր ետքը արթնցաւ նէ՝ անիծեց
իւր զաւակը. (ծննդ. 3)

() Երկրորդն էր քոի նոն մերոյ մաճուսն
և յարութեանը. վս զի նոյ նաճա-
պետին պէս այգի տնկելով իւր եկե-
ղեցին. և անոր սիրովը՝ իբրու թէ
գինովցաւ, ու մերկ պառկելով տա-
րածվեցաւ խաչին վրայ ու մեռաւ, և
ծաղը ըլլալով նախատվեցաւ ի հը-
րէից, որ նոյ հաճոյ և սիրելի զաւակ
կը համարվէին. սակայն երբոր ար-
թնցաւ, այսինքն՝ ելաւ գերեզմա-
նէն փառաւոր յարութի, անիծեց և
անարգեց հրէից ազգը, ու անհա-

րի թաալեա սիւսլաթ վերտի ա տամէ,
վէ ալտը պիր քէմիկ անըն եանընտէն,
ու անըն իլէ եարաթտը Էվայի . վէ նէ
վադթ հազընթի ատամ օյանտը իսէ
կէնտի հէքրինտէն , կեօրտի Էվայի վէ
հտինտի անը կէնտինէ Էօմիւր հնպաւ
զի : (ծննդ . գլ . ք :) (Էմսիլ իտի
իսա Էֆէնտիմիզին հաչ իւզէրինտէ
Էօլիւմինէ , վէ ազիզ եանընտէն գան
իլէ սու չըգմասընէ , քի անըն իլէ պիւ
զի Էտինիւս Էթտի կէնտինէ եէնի
ճումսաթ :

Իքինձի՝ նուհ փէղամպէր քի պաղ
տիքտի , վէ անըն շէրապ մահսուլին
տէն իչիւս սէրհօշ օլտի . վէ Էսվապ
սիզ չըպլագ եաթըպ կէնտի Էվինտէ ,
զէմմօլտի Էվլատինտէն . վէ նէ վադթ
օյանտը իսէ՝ պէտտուա վերտի Էվլա
տինէ : (ծննդ . [Թ . 1]) (Էմսիլ իտի իսա
Էֆէնտիմիզին Էօլմէսինէ վէ գըյամէ
սինէ . զիրա՝ նուհ փէղամպէր միսալի
պաղ տիքիւս կէնտի քիլիսէսինի , ա
նըն աչգը իլէ՝ սանքի սէրհօշ օլտու .
վէ չըպլագ եաթըպ հաչ իւսթիւնտէ
սալպ օլունտի , վէ Էօլտիւ . վէ զէմմ
օլուպ մասգարէ օլտու եահուտիլէր
տէն . անլէր քի՝ սապրգ սէվկիւլիւ
Էվլատ սայիլիլէր իտի թանկրիյէ .
անձագ՝ օյանտըքտա սալթանաթը
գըյամէ իլէ , պէտտուա Էտիւս խօր

Լատ հեթանոսները ըրաւ իրեն ժողովուրդ :

Երրորդ՝ սամփսոն նահապետը գաղութադքին մէջ՝ գիշեր ատեն պահապաններով կը պահէին , որ չը փախչի քաղքէն դուրս , այլ բռնեն ու սպաննեն . սակայն ինքը կէս գիշերոյն ելաւ տրնէն , ու գաղա քաղքին դռները տեղէն վերցրնելով շալկեց , ու անանկ ելաւ գնաց քաղքէն դուրս . (դատ . ԺԿ :) () րինակ էր քսի յարութիւն , որ իւր նոյնին զօրութիւն գերեզմանէն անանկ ելաւ դուրս , որ պահապաններն ալ չիմացան ամենեւին :

Չորրորդ՝ յովնան մարգարէն , որ ողջ թաղվեցաւ կէտ ձկան փորը , ու երեք օրէն ետքը նստէն դուրս ելաւ . (յովնան . Թ :) կը նշանակէր քսի տն մերոյ երեք օրվան թաղումը և փառաւոր յարութիւն . ինչպէս որ ինքնալ առաջուց ըսէր էր իւր անսուտ բերնովը . Թէ * Այլ էր յովնան ի փոր կիտին զերիս տիւն և զերիս գիշերս , նոյնպէս եղիցի և որդի մարդոյ ի սիրտ երկրի զերիս տիւն և զերիս գիշերս : (մատ . ԺԹ . 40 :)

Սոնցմէ ի զատ՝ կան ուրիշ օրինակներ ալ , որ կը գրվի տեղ գրոյ մէջը .
ինչ-

լաթտը եռահուտի միլլէթինի, վէ ու
մէթլէրի՝ ճուճնաթէթտի կէնտինէ ։
Իւջինճի՝ սամիսօն տէնիլէն նէպիյի
գազա շէհրինտէ կիճէ՝ իլէ պէքճիլէր
սագլարլար իտի, քի գաշմասըն շէհր
տէն տիշարը . վէ թութուպ էօլտիւր
սիւնլէր . էմմա՝ կէնտի եարը կիճէ
վազթինտէ չըգտը էվտէն, ու գազա
շէհրին գափուլէրինի գօփարըպ ար
գասինէ ալտը . վէ չըգտը շէհրտէն
տիշարը ։ (Սէմսիլ իտի իսա էֆէնտի
միզին գըյամէսինէ, օլ քի՝ կէնտի
թանկրի գուվլէթի՝ իլէ չըգտը մէ
զարտէն . շէօյլէ քի՝ պէքճիլէր տախի
տույամատիլէր ։

Տեօրտինճի՝ իւնսն փէղամպէր, քի
տիրի տիրի կեօմիւլտիւ պալըգ գար
նընտէ, վէ իւջ կիւնտէն սօնկրա՝ թէք
րարէն չըգտը տիշարը, (յոֆն . ք ։)
թէշպիհէն կեօսթէրիւր իտի իսա է
ֆէնտիմիզին իւջ կիւնլէք տէֆն օլմա
սինի վէ սալթանաթլը գըյամէսինի .
նիճէ կէնտի տախի իլէրտէն սեօյլէ
միշ իտի իֆիքսիզ լիսանի իլէ ։ * () Է
րա իւնսն նէպի պալըգ գարնընտէ
իւջ կիւն իւջ կիճէ նիճէ, իտի իսէ, իպ
նինսան տա արզուն իւրէկընտէ իւջ
կիւն իւջ կիճէ էօյլէ օլաճէք տըր ॥ ։
Վունլարտան մանտա՝ պուլունուր
թէվրատտէ հէմ ախէր թէմսիլլէր .
նի

ինչպէս իսահակ նահապետը, որ գնաց
ողջակէ՛ղ ըլլալու, ու ողջ դարձաւ
տունը: (ծն. իբ:) Զովսեփ նահա-
պետ, որ ծախովեցաւ իր եղբարներէն.
և գնաց եգիպտոս, ու հոն զրպարտը
վելով մտաւ բանտը. և ետքը ելաւ
անկից, ու Թադաւորական իշխանու-
թե՛ հասաւ: (ծննդ. խմ:)

Լսոնց նման և այլ շատ օրինակներ,
որով ինձ առաջուց ցրցուցէր էր ետքի
ըլլալու ճշմարտութիւն: Ինչպէս որ մար-
գարէից բերնով ալ զանազան գուշա-
կութիւններ եղած էր այս բանիս հա-
մար: Աւտի և քո՞ ի՞նչ մեր յարուէն
ետքը ըսաւ իւր աշակերտացը որ կեր-
թային յէմմաւուս, և տարակուսէր
էին այս բաներուս վրայ. Թէ * Ա՛յ
անմիտք և հեղգասիրտք՝ ի հաւատալ
յիմի, զոր խօսեցան մարգարէքն. ո՞չ
զնոյնս պարտ էր չարչարիլ քո՞ի և մը
տանել ի փառս իւր. և սկսե՛լ ի մով-
սէսէ և յիմ մարգարէից մեկներ նոյն,
որ ինչ յիմ գիրս գրեալ է զնմանէ: (զկ. իգ. 25:) Արով յայտնի՛ կըլ-
լայ, Թէ ճշմարտապէս պիտի ըլլար
յարութիւն քո՞ի իւր մեռնելէն ետքը:

նիճէ իսհադ նէպի , քի կիթտի դուր
 պան օլմադա . վէ սաղ տեօնտիւ էվի
 նէ : (ծննդ . իբ :) Սառլի նէպի , քի
 սաթըլտը կէնտի գարտաշէրինտէն ,
 վէ կեօթիւրիլտի մըսըրէ . վէ սնտէ
 իֆթիրայէ կէլիւպ՝ մահպոլա օլունտի .
 էնճամի՝ գուրթուլուպ եհրտի խուն
 քեար փայէսինէ : (ծնն . խն :) Պուն
 լարա՝ մէնէնտ՝ կիուն է կիուն թէմսիւ
 լէր , քի թանկրի թաալէա էսկի նա
 մուստէ պէյան էյլէմիշ իտի մինախիր
 օլաճադ հադիդէթի . նիճէ փէղամ
 պերլէր լիսանի՝ իլէ տախի տիւրլիւ տէ
 լալէթլէր օլմոլշ իտի պու մատտէ իւս
 թիւնէ : Սմոի՝ իսա էֆէնտիմիզ կէն
 տի գըյամէսինտէն սօնկրա՝ սեօյլէտի
 էմմուսուս քեօյինէ կիտէն շակիրտլէ
 րինէ : * Ս համագլէր վէ դալպի սա
 գիլլէր փէղամպերլէրն հէփ սեօյլէ
 տիքլէրինէ ինանմադ իշիւն . եա՝ մէ
 սիհէ լազըմ տէկիլ մի իտի սիթէմլէ
 րի չէքիւպ , վէ կէնտի մէճտինէ կիր
 մէք : Ս է մուսատէն վէ ճէմի փէղամ
 պերլէրտէն պաշլայիւպ՝ ճէմի քիւ
 թիւպտէ կէնտի հադընտէ եազըլա
 նի՝ անլէրէ թէֆսի՝ր էյլէտի ॥ : (զհս .
 իդ :) Պունլարտան աշքեար օլունուր՝
 քի հադըգաթա օլաճադ իտի էֆէն
 տիմիզին գըյամէսի՝ կէնտի էօլիւմին
 տէն սօնկրա :

27. 49. **Ⲭ**րդեօք հարկաւոր էր, որ
քո՞ յորն մեր յարուծի առնուր :

դէ . **Պ**էտք էր և ամբնահարկաւոր ,
որ քո՞ յորն մերոյ մարմինը չմնայ դե-
րեղմանին մէջը , այլ յարուծի առ-
նու , ոնչ զի՞ մեր բովանդակ յոյսը և
հաւատքը որ ունինք իրեն , այս բա-
նովս հաստատվի . անոր համար կըսէ
պօղոս առաքեալը : * **Ⲭ**թէ քո՞ չիցէ
յարուցեալ , ընդունայն է քարոզու-
ծին մեր . ընդունայն են և հաւատքն
ձեր , և տակաւին ինմին մեզս
կայցէք ॥ : (Թ . կոր . Ժն . 14 . 17 :)

* **Ⲭ**ախ՝ թէ որ քո՞ յարուծի առած չըլ-
լար , ուրեմն սուտ կըլլար մեր հա-
ւատքն ալ որ ունինք քո՞ յորն յարուծե-
վոյ , որով կը դաւանինք , թէ յար-
մեզի համար եկեր է աշխարհ . և զմեզ
փրկէր է սատանային ձեռքէն , ուստի
և խաբւած կըլլային ասղըտար ազգ
և ազինք քրիստոնէից , որք այս յու-
սով և հաւատքով կը չարչարվին ու
կը մեռնին , որ անկարելի բան է :

Ⲭրկրորդ՝ թէ որ քո՞ չէր կրցեր յարու-
ծիւն առնուլ , և յաղթել մահուն ,
ուրեմն՝ և ոչ մեղաց կրցաւ յաղթել ,
որ

27. Եւ զի ի թիւս իսրէ Եֆէն
տիմիղէ Եւլալէթ գըյամէ օլմագ :

Ճէ՛ւ. Եւրէքլի՛ իսրի՛ վէ զայնէթ ի թիւ
զա, քի իսա Եֆէնտիմիղին թէնի գալ
մասըն մէզարտէ, եա՛ տիրիլիւպ Գըյ
ամէ օլսուն , պիղիմ ճիւմէ ումի
տիմիղ՝ վէ կէնտինէ օլան ի թիւ ատի
միղ՝ պունուն իլէ գալիլէնսին տիյու
անը՛ն իչիւն վագ իտէր պօղոս (առա
քեալ) : * | Վէր մէսի՛ճ գըյամէ օլմա
միշ իսէ , նաֆիլէ տիր պիղիմ վաղը
մըղ . նաֆիլէ տիր տախի սիզին ի թիւ
գատընըղ . վէ կինէ օլ կիւնա՛ճ տէ սի
նիղ : || (ն . կոր . ԺԵ :)

| Վիլլէլա՛ Եկէր մէսի՛ճ տիրիլմիշ օլմա
սայ իսրի , իմտի՛ եալան օլուր իսր տի
նիմիղ տախի՛ քի ինանըրըղ անըն ալ
լա՛ճըղինէ , ի թիւ ատ իտէրէք՝ քի
թանկրի պիղիմ իչիւն կէլմիշ տիր
տիւնեայէ . վէ պիղի իսլաւ Եթմիշ
չէյթան Եսիյրլիղինսէն . իմտի՛ մսիղ
պուն օլուրլէր իսրի ճէմի ճինս ու միլ
լէթ . քի պու ումիտ վէ ի թիւ ատ իլէ
իսթիլա չէքիւպ վէֆաթ իտէրլէր .
օլ քի գապիլսիղ պիր շէյ տիր :

| Քինճի՛ Եկէր Եֆէնտիմիղ գատըր օլ
մամըլ իսէ գըյամէ օլուպ Եէնկիմէք
Եօլիւմի , գատըր օլմամտը Եէնկիմէ՛ղ
կիւ

որ քան զմահը մեծ է և զօրաւոր . վո՞ր
զի մահը հետեւութի մի է սկզբնական
մեղաց . ուստի և քո՞ր մահը մեղի
օգուտ մը ըրած չէր ըլլար :

Երրորդ՝ քո՞ր տն մերոյ յարութիւն է
պատճառ մեր արդարանալուն . ինչ
պէս կրսէ պօղոս առաքեալ . [Թէ * յա
րեաւ վո՞ր զմեզ արդարացուցանելոյ] :
(հռովմ . 7 . 25 :) Աստի՛ [Թէ որ քո՞ր
յարութիւն առած չըլլար , մենք ալ
մեղքէ սրբբըւած չեինք ըլլար . ուս
տի՛ շիտակ կելլէ առաջի խօսքը առա
քելոյն , որ կրսէ [Թէրեհաւատ քրիս
տոնէից դէմ , ե[Թէ քո՞ր յարութիւն առած
չէ , դատարկ է մեր քարոզութիւն , և
դատարկ է ձեր հաւատքը , որ ունիք
քո՞ր վրայ , [Թէ զմեզ մեղքէն սրբեր
է . ինչու որ՝ դեռ նոյն աշխմայ մե
ղաց մէջը կըլլաք : Արեմն պէտք էր
որ յարութիւն առնուր , ոնչ զի հաստատէ
մեր հաւատքը , ու սնտարակուսելի
ընէ մեր փրկութիւն , և մեղքէն սրբը
վիլը :

Չորրորդ՝ հարկաւոր էր որ քո՞ր տն մեր
յարութիւն առնու , ոնչ զի ցըցընէ մեզի ,
[Թէ հաւատարիմ է իւր խոստմանցը
վրայ . և [Թէ ինչպէս որ խոստացէր է ,
անանկ

կիւնասի տախի , քի էօլիւմտէն ուլու
վէ գուվլէթլի տիր . զիրա՝ էօլիւմ
իւք կիւնասըն պիր հասըլաթի տիր :
Խմտի՝ իսա էօլիւմիւ պիգէ անլա պիր
Ֆէյտա իթմիշ օլամագ իտի :

Իւչինձի՝ էֆէնտիմիգին տիրիլմէսի է
ձիլ սայըլըր կիւնաստէն գուրթուլ-
մամըզա . նիձէ վագ իտէր պօղոս (ա
ռաքեալ) : * Գըյամէ օլտի պիգի մու-
աստիլ իթմէք իչիւն || : (հռովմ . 77 :)
Խմտի՝ էկէր տիրիլմիշ օլմասայ իտի ,
պիգ տախի՝ կիւնաստէն գուրթուլ-
միշ օլամագ իտիք . վէ պեօյլէ՝ թաս
տիգլէնիր մէգպուր օլունան պօղոս
(առաքեալըն) սօհպէթի իմանսըզ
քրիստիանլէրէ գարշը . էկէր մէսիհ
գըյամէ օլմամըշ իսէ , նաֆիլէ՝ տիր
պիգլմ վագըմըզ . վէ նաֆիլէ՝ սիգին
անա իթիգաստ իթմէնիզ , քի պիգի
կիւնաստէն գուրթարմըշ տիյու , չիւն
քի՝ տահա իւք փէտէրինիգին կիւնա-
հինտէ սինիզ : Խմտի՝ կէրէքլի իտի
էֆէնտիմիգէ գըյամէ օլմագ , քի գա
վիլէթսին տինիմիգի ու շիւպհէսիզ իյ-
լէսին ճանրմըզըն սէլամէթինի վէ
կիւնաստէն իսէլան օլտուղիմիգի :

Տեօրտինձի՝ իգթիգայ իտի էֆէնտի-
միգէ գըյամէ օլմագ , քի անըն իլէ
կեօսթէրսին պիգէ կէնտի իգրարինէ
էմին օլտուղինի . վէ հէմ նիձէ սեօզ
վէր-

անանկ ալ կը կատարէ : Միանգա
մայն երեցընէ ու հաստատէ իւր
նոճութիւն . վս զի ինչպէս մեռնելով
ցըցուց՝ թէ առեր էր ճշմարտապէս
մեր մարդկային տկար բնութիւնը ,
ստանկալ յարութիւն առնելով , պէտք
էր՝ որ ցըցընէ իւր ճշմարտա ուղիի նոյ
ըլլալը :

Հինգերորդ՝ հարկաւոր էր յարութիւն
առնուլը , ոպ զի՝ յայտնի ընէ աշխարհա
իւր չարհարանաց և մահուն պտուղը ,
որ չէ թէ միայն եկած էր աշխարհ մեր
հոգին ազատելու . ադամայ մեղքէն ,
ու սատանային դերութեն , այլ և տա
լու մեղի օրինակ և յոյս յարութե մեր
մարմնոյն . ուստի՝ կըսէ պօղոս առա
քեալ : * Վս յարուցեալ է՝ ի մեռե
լոց առաջին պտուղ ննջեցելոց . քան
զի մարդով եղև մահ , և մարդով յա
րութի մեռելոց : Արպէս ա բամաւն
նոմքին մեռանին , նոյնպէս և քսիւ
ամենեքեան կենդանացին ॥ : (Խ .
կոր . ԺԵ . 20 :)

Վ եցերորդ՝ պատշաճ էր՝ որ քո յարու
թիւն առնու , որպէս զի զօրացընէ մեր
յոյսը յարութե և անմահութե , ու
քաջակերէ զմեզ , որ համբերութե
թ քա

վերմիշ իտի, շեօյլէ տէ թէքմիլ իթ
տի: Սուստան մատտա՝ պէյան էտիւոյ
թէքիտ իյլէսին կէնտի ալլահլըղինի.
զիրա՝ նիճ, ֆէվթ օլմաղ իլէ կէօս
թէքտի, քի հազըգաթիս ալմը՝ տրո
ինսանըն զայիֆ թապիաթինի, քէզա
լիք՝ գըյամէ օլմաղ իլէ լաղըմ իտի
կէօսթէքմէք սահիհ իալնուլահ օլ-
տուղինի:

Սէշինճի՝ իգթիզայ իտի գըյամէ օլ-
մադ էֆէնաթմիզէ, ալէմէ պէյան իտէ
րէք կէնտի իսքէնճէ վէ էօլիւմ մէյ-
վասին. զիրա՝ կէլմիշ իտի տիւնեայէ,
տէկիլ քի էալընըզ ճանւմըզը գուր
թարմաղա իլք փէտերիմիզին կիւնա
հինտէն, վէ շէյթան էսիյըլիղինտէն,
իլլա՝ էօրնէկ վէ ումիտ վէքմէկէ պի-
ղէ՝ թէնիմիզին տաիի գըյամէսինէ.
իմաի վազ իտէր պօղոս (առաքեալ):

* Սէսիհ գըյամէ օլմուշ տիր էօլիւմ
տէն. էօլմիւշէրին իլք մէյվասի օլա-
րադ. զիրա՝ ինսան իլէ օլտի էօլիւմ.
վէ ինսան իլէ գըյամէ էօլմիւշէրէ:
Սիճ, ատամ իլէ ճիւմէտի վէֆաթ
իտէրէր. շեօյլէ տէ՝ մէսիհ իլէ ճէմի
տիրիլէ կէրէք ||: (Խ. կոր. Ժէ:)

Սլթընճի՝ ճայիզ իտի մէսիհէ գըյա-
մէ օլմադ, քի պիղիմ գըյամէ վէ պի-
մէվթիկ ումիտիմիզի մէթին իյլէսին՝
ու տիլգալի, քի սապը իլէ ճէքէլիմ
Ժաւ L պի.

քաջեմք նեղուի և հալածանքները ,
որ կուգան մեր վրայ : Ինչպէս որ յոր
նահապետն ալ այս յարութե յուսովը
կը համբերէր իւր նեղութեն . ուստի
կըսէր : * 'Իտեմ՝ զի մշտնջենաւոր
է , որ լուծանելոցն է զիս . յերկրէ յա-
րուցանել զմորթ իմ , որ կրեաց զայս
մամ ॥ : (յովբ . ԺԺ . 25 :) Ինչպէս սքն
պետորոս սուաքեալն ալ զայս բանս կը
հաստատուի իւր ԺղԺին մէջը : * () Նաւ
զմեզ վերստին 'ի յոյսն կենդանի . 'ի
ձեռն յարութեն յսի քսի 'ի մեռելոց ,
յանեղծ և յանարատ և յանժառամ
ժառանգութիւն , որ պահեալ է յեր-
կինս 'ի ձեզ ॥ : (Դմ . պետ . Գլ . Դմ . 3 :)
Եւ յովհերորդ՝ հարկ էր քսի յարութի
առնուլ . որպէս զի կատարելապէս լը-
մընցնէ մեր փրկութիւն և ազատու-
թիւն՝ Ժէ՛ հողւոյ և Ժէ՛ մարմնոյ . վս-
ղի՝ ինչպէս որ մեռնելով յաղթեց
մահու , առանկ ալ յարուի առնելով ,
պէտք էր՝ որ նորոգէ զկեանքը ու
մարդկային բնութեան անմահական
կեանք պարգեւէ . ուստի իւր յարու-
թիւնը ունեցանք օրինակ և մեծ յոյս
մը , որ պիտի կատարվի ընդհանրա-
կան յարութե ատենը . ասոր համար
իրաւամբ կըսվի քս մորն մեր * Ինդ-
րանիկ 'ի մեռելոց ॥ : (Կող . Դմ . 18 :)

պիղէ վագի օլան մուսիպէթի ու տար
լըգլէրի: Նիճէ էյիւպ նէպի պու գըյ
ամէ ումիտի իլէ սապը իտէր իտի
կէնտի մէշագգաթինէ, շեօյլէ տէյէ
րէք: * Պիլիլիմ քի՝ էպէտի տիր հալլ
իտէն սլէնի. խագտան տիրիլթմէք շօլ
տէրիմի, քի չէքտի ճիւմլէսին: (յուլմ.
թթ): Նիճէ պետրոս (առաքեալ)
տախի պուենի մուգարան իտէր կէնտի
նամէսինտէ: * Սէքրարէն տօղուրտի
պիղի ումիտի հէյաթէ՝ իսա մէսիհին
էօլիւմտէն գըյամ օլմասի իլէ, իպ
գա վէ գուտս վէ գատիմ միրասինէ,
օլ քի՝ սագլի տիր կեօկտէ սիզին ի
չիւն: (յմ. պետ. գլ. րմ. 3:)

Նէտինճի՝ իգթիգայ իտի էֆէնտիմի
ղէ գըյամէ օլմագ. քի թէքմիլէն պա
շա չըգարսըն պիղիմ սէլամէթիւ խէ
լասիմիզի, կէրէք ճանէն՝ վէ կէրէք
թէնէն. գիրա՝ նիճէ էօլմէսի իլէ
եէնկտի էօլիւմի, քէզալիք գըյամէ
օլուպ՝ իլազըմ իտի եէնիլէթմէք հէյ
աթիմիզի. վէ ինսանի թապիաթէ
էպէտի էօմիւր ինամ իյլէմէք. իմոթ
անըն տիրիլմէսի իլէ՝ էտինտիք էօր
նէկ վէ ումիտ. քի թէքմիլ օլաճագ
տըր ուլու գըյամէ կիւնիւնտէ. պու
սէպէպտէն էֆէնտիմիզ իսթիհագ իլէ
տէնիլիւր, վէֆաթ իտէնլէրին՝ իլք
տիրիլմիշի:

28 . 49 . **Ի**նչ ատեն յարութի առաւ
քն յորն մեր :

պի . **Լ**եւտարանին պատմութիւն
պէտ որոշակի ատենը չի՝ գրելը , սա
կայն՝ կերեւնայ որ կէս գիշերէն ետքը՝
դէպ ՚ի լոյս կիրակի օրվան եղած ըւ-
լայ . վս զի կըսէ զուկաս աւետարա-
նիչ (գլ . Իդ) : * **Ս**աղքաջ ընդ առա-
ւօտն ॥ : **Ե**սկ մատթէոս աւետարանի
չը կը գրէ , (գլ . ԻԵ .) Թէ * **Յ**երեկոյի
շաբաթուն (քր ՚ի գիշերին ,) յորում
լուսանայր միաշաբաթին ॥ : **Ո**րով
կուզէ խմացրնել , Թէ առվըտանց կա-
նուխ արշալուսին ատենները :
Ուզեց քն յորն մեր ասանկ ընել . նիս
ոպ զի ցըցրնէ մեզի , Թէ իւր յարութիւն
կը հանէ զմեզ մեղաց ու անհա-
ւատութե խաւարէն , և կառաջնորդէ
մեզի շնորհաց և անձպաշտուէ լոյսը :
Երկրորդ՝ ուզեց արեւուն ելլելէն ա-
ռաջ յարութի առնուլ . ոպ զի իմա-
նանք , Թէ ինքն է նոր արեգակ մը ,
որ նոր օր մը պիտի ծագէ աշխրբիս .
նորգրնելով ճշմարիտ հաւատքը և
երկրպագութիւնը ամենամեծ երրորդուն :
Երրորդ՝ ոպ զի իւր յարութե օրինա-
կաւ խրատէ զհաւատացեալս դառ-
նալ ՚ի խաւարէ մեղաց՝ ՚ի լոյս ապաշ-
խա

28. « Եւ վաղթ գրչամէ օլտի
էֆէնտիմիդ :

ՃԷԼ. Եւ ճիլի շէրիֆ ըվայէթինտէ
ֆարազա աշքեսր գօնուլմազ հանկի
սաաթ օլտուղի , էմմա՝ գրչաս օլու
նուր քի՝ օլմուշ օլա եարր կիճէտէն
սօնկրա՝ պազար սապահա գարշը . զի
րա՝ հազրէթի ղուհաս պէօյլէճէ՝ եա
զար ինճիլտէ : * Եր չին սապահրն
տէ ॥ : Ե հազրէթի մատթէոս եա
զար . * Ե պլթրն ազշամրնտէ (եանի՝
կիճէսինտէ .) եէքչէնպիհրն սապա
հիսի օլիճէք ॥ . տէմէք իսթէր , սա
պահտան երքէն կիւնէշ տօղմատան :
Ե պլթլէճէ իրատէթ էթտի էֆէնտի
միդ . էվլէլա՝ կեօսթէրսին քի՝ գրչա
մէսի իլէ գուրթարը՝ պիղի կիւնահ
ու տինսիղլիկ գարանլիղլինտէն . իհ
զար իտէրէք պիղի խիւտափէրէսթլիկ
նուրինէ :

Ե քինճի՝ իսթէտի կիւնէշ տօղմատան
գրչամէ օլմազ , անկլատարազ պիղէ՝
քի կէնտի շէմսի նէվ օլուպ՝ տօղաճազ
տըր ալէմէ . ճէտիտ իտէրէք աօղրու
տինի ու սէճտէյի շէրիֆ թէսլիսին :
Եւ չինճի՝ կէնտի գրչամէսին իպրէթի
իլէ , նասիհաթ իթսին ճումատթինէ
թէպտիլ օլմազա կիւնահ գարանլը .

խարուծե՛ն . 'ի չար սովորուծե՛ց' 'ի բարի առաքինուծիս :

Ասոր համար պէ՛տք է՝ որ քրիստոնէայք ջանան իրենց գէշ ու խաւաւային կեանքը փոխեն , ու բարի վարուց ետեւէն ըլլալով՝ հաստատուն միտն իրենց բարի առաջադիւժեցը վրայ . որով կըլլան ու կըսվին ճշմարիտ հետեօղ քնի . ինչպէս որ պօղոս առաքեալն ալ կը յորդորէ զմեզ իւր թղթերուն մէջը : * Արպէս յարեալ քն 'ի մեռելոց փառօք հօր . նոյնպէս և մեք 'ի նորոգումն կենաց շրջեսցուք || (հռովմ . 7 . 4 :) || Եւ զի այս է նշանը ճշմարիտ յարուծե՛ն , որ մեզաւորը փոխէ իւր գէշ կեանքը 'ի բարին , և թէ որ մեզաց մէջը թաղված է նէ , պիտի ելլէ կանգնի ու յարուծի առնու հոգւով . և իւր սիրտը երկինքը ըլլայ՝ ուր որ քն է . ուստի կըսէ պօղոս առաքել : * Այլ թէ յարերուք ընդ քնի , ասպա ըզվերինն խնդրեցէք , ուր քնն նստի ը աջմէ այ . զվերինն խորհեցարուք . մի՛ վայս՝ որ յերկրի աստ է || : (կող , 7 . 1 :)

ղինտէն թեօպէքեարլիկ ըշըղինէ ,
 Ֆէնա Ֆիլլերտէն էյի Ֆագիլէթէրէ :
 Խմտի՝ պօրճ տուր քրիստիանն օլանա
 ղայիրէթ իտէրէք խայր ամէլլէրտէ
 պուլունմագ , վէ կէնտի նիյ՝ թլէրին
 տէ գատէմ օլմագ . քի անըն իլէ օլուր
 վէ տէնիլիր ինսան հագըգաթա իսա
 շակիրտի . նիճէ պօղոս (առաքեալ)
 նասիհաթ իտէր պիզէ կէնտի նամէ
 լէրինտէ շեյլլէ տէյէրէք : * Եւ իճէ մէ
 սիհ տիրիլտի էօլիւմտէն փէտէր մէճ
 տի իլէ , քէզալիք պիզ տախի եհնի
 էօմիւրէ թէպտիլ օլալում : (հռովմ .
 Գ :) Օ իրա՝ պու տուր սահիհ տիրիլ
 մէնին նիշանէսի , քի կիւնահքեար օ
 լան էյիլէ թէպտիլ էյլէսին կէնտի Ֆէ
 նա Ֆիլլինի . վէ էկէր կիւնահտէ տա
 խի ղարգ օլմուշ իսէ , իլաղում քի իգա
 մէթ իտիւս գըյամէ օլտուն ճան իլէ .
 վէ կէնտի արգուսին կեօկէ էյլէսին .
 գանտէ իսա էֆէնտիմիզ տիր . նիճէ
 սեյլէր պօղոս (առաքեալ) : * Եւ
 գըյամէ օլմուշ սինիզ մէսիհ իլէ պէ
 րսպէր , իմտի՝ եօգարըսին տիլէկին ,
 գանտէ մէսիհ թանկրի սաղընտէ
 օթուրուր . եօգարըսին տիւշիւնին .
 տէկիլ քի պու խագտէ օլանի :
 (Կող . Գ .)

29. 45. **Ի**նչ կիմացվի ըսելը. * յլել
յերկինս (նովին մարմնով) նստա-
լնդ աջմէ հօր ॥ :

դի . **Ի**յս բանով կիմացընէ մեզի որ
եկեղեցին՝ քոն ինն մերոյ փառաւոր
յաղթանակաւ և հանդիսի՛ն երկինք
երթալը , կի՛յետ յարութէ համբառ-
նալը յերկինս , որ եղաւ քառասուն
օրէն ետքը : **Ե**զի՛ քո ինն մեր եր-
բոր կատարեց մեր փրկուն գործքերը
իւր չարչարանօք և որ յարութի՛ք , քա-
ռասուն օր ալ ուզեց մնալ աշխրբիս
վրայ , որպս զի՛ երևնալով իւր առա-
քելոցը ու աշակերտացը՝ մխիթարէ
զիրենք , քաջալերէ ու հաստատէ հա-
ւատքին մէջ . միանգամայն կարգէ ու
տահմանէ զանազան խորհուրդներ
եկեղեցւոյ , որով կարենան մարդիկ
փրկուն հասնիլ . ու ժառանգել ար-
քայութի փառքը : **Ի**նչպէս որ որդու
կաս աւետարանիչ կը պատմէ գործք
առաքելոց մէջը : * **Ա**րոց յանդիման
կացոյց զինքն կենդանի յետ չարչա-
րանաց իւրոց ՚ի քաջում արուեստո՛ւ
յաւուրս քառասուն երեւել նոցա՝ և
ասել լի՛ր արքայութեանն **այ** ॥ : (ԳԼ .
3 :)

29. Կ. Եւ անկլաշը ըրր տէմէսի .

* Զըգիւս կեօկէ (օլ թէն իլէ)
օթուրտի փետերին սաղընտէ ॥ :

ՃԷԼ. Պոլ քէլամ իլէ անկլատըր պի-
ղէ ազիգ քիլիսէ՝ էֆէնտիմիզին սալ-
թանսաթը ալայ իլէ զիյնէթէն կեօ-
կէ չըղմասին . եախօտ՝ գըրդ կիւն
դըյամէսինտէն սօնկրա , թէն իլէ
կեօկէ միրաձ իթմէսին : Օ իրա՝ իսա
էֆէնտիմիզ կէնտի իսքէնձէսի վէ ալ
զիզ գըյամէսի իլէ թէքմիլէթտիքտի
պիզիմ խէլասըմըզըն ճէմի ֆիյլէրի-
նի , իրատէթ իյլէտի գըրդ կիւն տա-
հա տուրմադ տիւնեա իւզէրինտէ ,
քի կեօրիւնէրէք կէնտի շակիրտլէրի-
նէ , թէսէլլա իթսին անլէրի՝ տիլգալ
վի ու մամուր իտէրէք տին ու իման
իչինտէ , վէ հէմ նիզամ ու թաափիֆ
իյլէսին քիլիսէնին կիուկէ կիուկէ ս-
րարինի , քի անլէր իլէ ինսան գատիր
օլսուն սէլամէթ տախիլ օլմաղա , վէ
մալիք ճէնէթ մէճտինէ , նիճէ հազ-
րէթի զուկու նագլ իտէր : * Խաքէնձէ-
լէրտէն սօնկրա կէնտինի տիրի կեօս-
թէրտի անլէրէ , տիւրլիւ միւճիւզաթ-
լէր իլէ , գըրդ կիւն կեօրիւնիւս ան-
լէրէ . վէ վազ իտէրէք թանկրի ճէն-
նէթի իչիւն ॥ : (գործ . Կ)

Պոլն

Ասոնք ընելէն ետքը , քառասներորդ
օրը իւր նբ յարուածն , ուղեց համբառ
նալ երկինքը . ուստի՝ իւր նծային ա
մենակարօղ զօրուածքը ձիթենեաց լե
ռանը վրայ՝ առաքելոց հետ խօսելու
ատեն , սկսաւ վերանալ դէպ 'ի եր
կինքը . չէ՛ թէ եղիա և ամբակում
մարդարէներուն պէս , որ հրեշտակի
ձեռք վերացան մէկ տեղէ մը ուրիշ
տեղ . այլ իւր նծային անձին զօրու
ածքը , որ միացեր էր մարդկային բնու
թեւը հետ՝ և փառաւորեալ մարմնոյն
թեթեւութեւն ձրիւքը , նոյն իսկ մարդ
կային մարմինը ինքն իրեն համբար
ձաւ երկինքը : Աստի անոր համար
կըսվի : * Ալե՛ւ յերկինս նովին մարմ
նով ॥ . Ի՞նչ այն մարմնով , որով բանն
նծ ծներ էր նբ նծածնէն . և Զմար
տապէս չարչարվեր , խաչվեր , թաղ
վեր ու յարուի՝ էր առեր , նոյն մարմ
նով ալ ելաւ երկինքը : Ննչպէս որ
կըսէ պօղոս առաքեալն ալ . * Ար էջն ,
նոյն է՝ և որ ելն 'ի վերոյ քան զնմ
երկինս . զի լցցէ զնմ (Եփես. Դ. 10)

Այս երկու բառս՝ * (նովին մարմնով) ॥
մեր նբ հարքը աւելցուցեր են հաւա
թամբին մէջը՝ (այն հերետիկոսաց
դէմ , որք կըսէին , թէ քս առանց
մարմնոյ մտաւ երկինքը .) ուր զի՝ չը
տա

Պոռնուարը թէքմիլէ թտիքտէն սօնկ
 րա՝ գրրգրնճը կիւն գրյամէսինտէն՝
 իրատէթ իյլէտի իրթիֆա օլմագ կեօ
 կէ . իմտի՝ վէյթուէլէր դաղընտէ օն
 իքի հէվրայ իլէ սօհայէթ իտէր իքէն՝
 կէնտի գուտրէթքեանի գուվլէթի ի
 լէ՝ պաշլատի կեօկէ միրաճ իթմէկէ .
 տէկիլքի իլիաու վէ ամբակումնէսլի
 լէր միսալի մէ լայիք եէտի իլէ սլիր մա
 հալլտէն օ սլիր կեահէ կիւզար օլտի
 լէր , եա՝ կէնտի թանկրի իւգնիւմիւ
 դուվլէթի իլէ , վէ իհթիշամլը թէն
 խիֆթէթի իլէ , օլ ինսանի թէն կէնտի
 կէնտինէ կեօկէ իրթիֆա օլտի . իմտի
 շօլ սէպէպտէն տէնիլիր . * չըգիւպ կեօ
 կէ օլ թէն իլէ ॥ . եանի՝ օլ ճէսէտ իլէ
 քի քէլամուլլահ սլիքիւր վալիտէտէն
 տօղմուշ իտի , վէ հագրգաթա իպթի
 լա՝ չէքիւպ՝ հաշա՝ չըգիւպ , վէ տէֆն
 օլուպ՝ գրյամէ օլմուշ իտի . կեօկէ
 տախի միրաճ իյլէտի . նիճէ պօղոս ա
 ռաքեալ վաղ իտէր : * () Լ կէնտի ի
 տի նիւզիւլ իտէն , վէ ճէմի սէմալէր
 տէն եօգարը չըգան . քի դանիմ իյլէ
 սին ճիւմլէսին ॥ : (եփես . 76) :
 Պոռ իքի լուղէթի՝ * () Լ թէն իլէ ॥ ,
 սլիղիմ միլլէթին ազիզ րուհպանլէրի
 արթըրմըշլար տըր իթիգատ քէլամին
 տէ . օլմայա քի շիւպհէլէնսին սլիր
 քիմէսնէ՝ կէֆէնտիլիզին կեօկէ չըգ
 մասը

տարակուսի մէկը՝ թէ երեւոյթ էր քոյ
 ին մերոյ համբարձումը . այլ՝ իրական
 և ճշմարիտ նոյն մարմնովն էր , որով
 կատարեց մեր փրկութիւն խորհուրդը :
 Այս փառաւոր համբարձման հան
 դէսը՝ ըրաւ քո ին մեր ճիշտեանաց
 լեռը . որովհետեւ չարչարանաց սկիզ
 բը հոն դրվեր էր , ուզեց որ յաղթու
 թիւ և փառաց սկիզբն ալ հոն տեսնը
 վի . անոր համար՝ չէ թէ ծածուկ տե
 դաց մը , այլ լեռանը գլխէն և ամմէ
 նուն առջեւը յայտնապէս ելաւ եր
 կինքը , ոպ զի՝ ամմէնն ալ տեսնեն ,
 ու վկայ ըլլան այսպիսի մեծ սքանչե
 լեացը :

Իսկ թէ որպիսի փառօք և հանդիսիւ
 գնաց ու մտաւ երկինք քո ին մեր ,
 կերեւայ դաւիթ մարդարէին ըսած
 սաղմոսէն , (իգ և խգ .) որ կրսկսի .
 * () Եւսիս հարէք իմ հեթանոսք , և ն
 ուր կը խօսի ու կը պատմէ քո փառօք
 համբարձումը : Ինչպէս եսայի մար
 դարէն ալ իմօյին յայտնութիւն տե
 սաւ , ու գրեց զայս հանդէսը քո
 համբարձման . (գլ . կգ :) Եւ զի՝ քո
 ին մեր երբոր սկսաւ իշխանաբար
 երթալ իւր հայրական աթոռը , այն
 հրեշտակներն որ՝ գիտէին մարդեղու
 թիւ խորհուրդը , սկսան բազմուք ընդ
 ա

մասը խեղալ իտի տիյոււ . իլլա սահի՛
հէն օլ թէն իտի , քի անըն իլէ թէք
միլ էթտի պիղիւմ խէլասըմըղըն սըր
ընի :

Պու սալթանաթլը զիյնէթի իրատէ՛թ
իլլէտի էֆէնտիմիզ զէյթուէլէր դա
ղընտէ իճրա՛ իթմէք . չիւնքի՛ իսքէն
ճէսինին պաշանկըճի անտէ օլմուշ ի
տի , իսթէտի քի զալիպէսինին ու մէճ
տինին տախի պաշանկըճի անտէ կեօ
ըիւնսին . պու սէպէպտէն տէկիլ քի
մախֆի պիր էէրտէն , իլլա՛ դաղըն տէ
փէսինտէն ամմէ էօնիւտտէ՛ աշքեար
իրթիֆա՛ օլտու կեօկէ , քի ճիւմլէսի
կեօրիւպ՝ շահիտ օլտուէլէր պէօյլէճէ
պիր հիքմէթլի միւճիւզաթէ :

Պատէհու՛ իսա էֆէնտիմիզ , նէ՛ մէճա
ու ալայ իլէ վարուպ կիրտի իսէ կեօ
կէ պէյան օլուր տալուտ փէղամպէ
րին օլ զէպուրինտէն՝ քի պաշանկըճ
իտէր տէմէղէ : * Այա՛ ճէմի իւմէթլէր
էլ չըրփըն՝ ֆիրեատ իլլէյին և՛ ॥ .
դանտէ նա՛գլ իտէր մէսիհին սալ
թանաթլը իրթիֆա՛ օլմասինի : Այ
ճէ եսայի փէղամպէր տախի՛ թանկրի
վէհիսի իլէ կեօրտիւ վէ եազտը պու
զիյնէթի : (Կ. Լ . ԿԳ :) Օ իրա՛ իսա է
ֆէնտիմիզ օլ տէմ քի՛ պաշատը հիւ
քիւմաթ իլէ տախիւլ օլմաղա կէնտի
փէտէր թախթինէ , օլ ֆերիշթէլէր՝
քի

առաջ ելլել իրեն , միանգամայն ձայն տրվին վերի հրեշտակներուն , որ պատ-
րաստըվին ընդ առաջ ելլելու , և այն-
պէս ամմէնը մէկ տեղ ուրախութեւ
ցնծութեւ ընդունեցան զքո երկինքը :

Եւս փառաւոր հանդիսիս մէջը մտան
մարգարէից և նահապետաց հոգիքն
ալ , որ քո յորն մեր ազատեր էր 'ի լիմ
պոսէն , և իւր հետը մէկ տեղ կը տա-
նէր երկինք , իբր յաղթօղ թագաւոր
մը . որով երեցուց զինքը , որ հրեշտա-
կաց և մարգկանց յորը ինքն է :

Իսկ ըսելը . * նստաւ ընդ աջմէ հօր ॥ .
ըսել է . թէ քո յորն մեր՝ երբոր եր-
կինքը մտաւ , ունեցաւ զայն անկախ
իշխանութիւն և փառքը , ինչ որ ունէր
հայրն ան : Եւս ի կրսէ պօղոս առա-
քեալն ալ՝ (եփես . ան . 20 :) * (Բժ
հայր) յարոյց զնա 'ի մեռելոյ . և նըս-
տոյց ընդ աջմէ իւրմէ յերկնաւորս , 'ի
վերայ ան իշխանութեւ և պետութեւ և
զօրութեւ և յորութեւ և ան անուն
անունեւոյ , ոչ միայն յաշխարհիս
յայսմիկ՝ այլ և 'ի հանդերձեւումն ॥ :

* Եւստաւ ընդ աջմէ ॥ ըսելը՝ այլաբա-
նական զրոյց մի է , և սբ գրքին մէ-

քի վուգո՛ւֆ իտիւնը իսկուլաճըն թէ-
 ճէսսէտ սըրըրնա, ճէմիյէթ իլէ պաշ-
 լատիւնը թէպրիքէ կէլմէ կէ, իսապէր
 վերէրէք իւճտէ օլան ֆէրիշթէլէրէ,
 քի անլէր տախի հազը օլսունլէր գար-
 շըլամաղա, վէ պու գըյաս՝ ճիւմլէսի
 պիրլիքտէ սուրուր ու ահէնկ իլէ գա-
 պո՛ւլ իթտիւնը կեօկէ մէսիհի :

Պու ալայլը սալթանաթա կիրտիւնը
 օլ ազիզ նէպիւլէրին ճանը, քի իսա է-
 ֆէնտիմիզ գուրթարմը՝ իտի լիմպուս
 տան. վէ կէնտի իլէ պերապէր կեօ-
 թիւրի իտի կեօկէ պիր ալիշան իսուն-
 քեար միսալի՝ կէնտին սահիպ կեօս-
 թէրէրէք մէլայիքլէրէ վէ ինսանլէրէ :
 | ամա տէմէսի, քի * () թուրտի փէ-
 տէրին սաղընտէ ||, տէմէք տիր՝ իսա
 էֆէնտիմիզ կեօկէ տախիլ օլտուքտէ
 էտինտի օլ հիւքիւմաթի ու մէճտի,
 նէ քի փէտէրուլաճըն վա՛ր իտի :
 | նըն իչիւն սէօյլէր պօղոս (առ. քլ) :
 * (փէտէրուլաճ) տիրիլթտի ծնի էօ-
 լիւմտէն վէ սէմալիլէրտէ օթուրթ-
 տի կէնտի սաղընտէ, ճէմի հաքիմլիկ՝
 վէ սէրվէրլիկ՝ վէ գուվլէթլիկ՝ վէ սա-
 հիպլիկ՝ վէ հէր իսմի նամիւղէրինէ .
 տէկիլ քի՝ եալընըզ պո՛ւլ ճիհանտէ .
 իլլա՝ հէմ ախրէթտէ || (էփէս . Խ :)

* () թուրտի սաղընտէ || տէմէք՝ իսմի
 ալէամէթ տիր. վէ թէվրատտէ թանկ
 րի

ջը շատ տեղ՝ այ աջ կողմը՝ կը նշանա-
կէ ամօսին փառքը և երանութիւնը .
իսկ ձախ կողմը՝ յաւիտենական դա-
տապարտութիւնը . ինչպէս որ կըսվի աւե-
տարանին մէջն ալ : * Այլ կացուցէ
զօդին ընդ աջմէ իւրմէ՝ և զայծինն՝ ի
ձախմէ : (մտ. իե. 33) Աստի այս տեղս
ընդ աջմէ հօր՝ ըսելով, կիմացընէ՝ թէ
քն իորն մեր իշխանութիւնք և փառօք
բարձրացաւ հաւատար հօր այ : Այլ
զայս փառքս՝ թէպէտ ամօսութիւնք՝ ի յա-
ւիտենից ունէր քն իորն մեր . սակայն
մարդկուք ալ յունեցաւ համբարձման
ատենը՝ ըստ որում որ մարդկութիւն
միաւորված էր ամօսին անձին հետ .
ուստի քն ամօս և մարդ ըլլալով նստաւ
իշխանութե աթոռը և ամօսութե փա-
ռաց մէջը :

30. 47. Այնչո՛ւ համար քն իորն մեր
ուզէց մարմնով ելլել երկինքը :

պի . Այսինքն որովհետեւ որ երկինքէն
ինքած էր քարոզելու համար, երբոր
լմայուց իւր քարոզութիւնը, ուզէց նո-
րէն դառնալ իւր տեղը, ըլլալով ճշմա-
րիտ

ընդհանուր մէջտէի ու սառնակութի՝ ալլահըն
 սաղի թապիր օլունուր . նիճէ էպէն
 տի մէտան վէ ընտ օլմադ անտէն՝ սօլ
 տէնիլը , շէօյլէճէ պէյան օլուր ին
 ճիլի շէրիֆ վազինտէն , էֆէնտիմի
 զին տէմէսի իլէ : * 1) Է գօյունլէրի կէն
 տու սաղընտէ տուրտուրէ . վէ թէքէ
 լէրի սօլունտէ 11 : (մտ . ին :) Իմտի պու
 քէլամտէ՝ փէտէր սաղի տէմէյ իլէ
 անկլատըր , քի իսա էֆէնտիմիզ հիւ
 քիւմաթ ու մէջտէ իլէ իրթիֆա՝ օլտի
 փէտէրուլլահ փայէսինէ պէրապէր :
 1) Է պու մէջտէի՝ ֆարազա ալլահըլի
 իլէ էպէտիտէն վար իտի էֆէնտիմի
 զին , անճադ՝ հէմ ինսանլըղի իլէ
 էտինտի կէօկէ միրաճ էթտիկինտէ .
 զինքի՝ թէճէսսէտի պիր օլմուլ իտի
 թանկրի իւզնիւմինէ . իմտի՝ էֆէնտի
 միզ սահիհ ալլահ վէ ինսան օլարադ
 օթուրտի հիւքիւմաթ թախթինտէ ,
 վէ թանկրիլիկ մէջտինտէ :

30 . « Ի . Երչիւն էֆէնտիմիզ իրա
 տէթ իյլէտի թէն իլէ կէօկէ իրթի
 ֆա՝ օլմադ :

ճէլ . 1) Վիլլա՝ մուգարա՝ իյլէսին
 կէնտի գուրտուղի նամուսի , կէօսթէ
 ըրէք՝ քի կէօկտէն էնմիլ իտի վազ ի
 չիւն . իմտի՝ թէքրարէն տէօնիւս կի
 ԺԸ M տէր

ըիտ որդի նոյ, ինչպէս որ ինքն ալ կը
սէ : * Ոչ ոք եւ յերկինս, եթէ ոչ որ
էջն յերկնից՝ որդին մարդոյ, որ էն
յերկինս ॥ : (յովհ. Գ. 13 :) Սիան
դամայն երկինքը ելլելով, ուղեց հաւ
տատելիւր դրած օրէնքները . ցրցը
նելով թէ նոժային էր իւր քարոզուիւ,
որ ըրաւ աշխրեփս մէջը :

Արկորդ՝ որովհետեւ քո թորն մեր իւր
նք յարուքը փառաւոր և անապական
կեանք մը ունեցաւ, չէր վայելէր որ
ապականացու աշխրեփս մէջը մնայ :
Անոր համար ուղեց երթալ երկինքը
ու բանալ արքայու թէ դուռը, և հոն
մեզի համար տեղ պատրաստել . ինչ
պէս որ խոստացեր էր առաքելոց :
(յովհ. ԺԳ. 3 :)

Արորդ՝ ոպ զի երկինքը երթալով,
ըլլայ մեզի համար միջնորդ և բարե
խօս երկնաւոր հօրը քովը, ու խրկէ
մեզի զհոգին նք, ինչպէս որ խոստա
ցաւ առաքելոց, ու կատարեց : (յովհ.
զԼ. ԺԳ. 7 :)

Սորորդ՝ ինչպէս որ մարմին առնլով
ու փրկելով զմարդիկ, ցրցուց զինքը
թէ աշխրեփս տէրն է, ասանկ ալ եր
կինքը ելլելով՝ երևցունէ, թէ երկ
նից ալ թոր է : Սիանդամայն իմացընէ
մե

տէր կէնտի կեահիսէ, սահիհ իսնու-
լահ օլմասի իլէ . նիճէ կէնտի տախի
սեօյլէր ինձիլտէ : * Վիմնէ կեօկէ
չըգմատի . իլլա՝ օլքի կեօկտէն էն
տի . իսնինսան քի մէվճուտ տըր կեօկ-
տէ ॥ : (յովհ . Դ :) Սունտան մանտա
կեօկէ չըգմասը՝ իլէ իսթէտի մուհ-
քէմ իթմէք գօյտուղի գանունի . պէյ-
ան իտէրէք՝ քի տիւնեա իւղէրինտէ
իթտիկի վասֆ իիւտավի իտի :

Իքինձի՝ չիւնքի էֆէնտիմիզ կէնտի ա-
զիզ գըյամէսի իլէ՝ սալթանաթլը ու
պիմէվթլի հէյաթ էտինմիշ իտի , եա-
գըշմազ իտի ֆանի տիւնեատէ տուլ-
մագ . իմտի՝ իսթէտի կեօկէ չըգիւպ
ճէննէթ գափուսին աչմաղա , վէ պի-
զէ անտէ եէր հազըր իթմէղէ . նի-
ճէ իգըար իթմիշ իտի ըսուլլէրէ :
(յովհ . ԺԴ :)

Իւչինձի՝ կեօկէ չըգըպ պիզիմ իչիւն
րիճաճը վէ սուլհճի օլտուն փէտէրու-
լահէ , ու իրսալ իյլէսին պիզէ ըուհ-
հագը . վէ նիճէ վատ իթտի իսէ շա
կիրտլէրինէ՝ իքմալ իյլէտի : (յովհ .
գլ . ԺԶ :)

Տեօրտինձի՝ նասըլքի ճէսէտլէնիւպ՝
վէ ինսանը իսէլաս իթմէղ իլէ կեօս-
թէրտի կէնտինի՝ քի տիւնեա սահի-
պի տիր , քէզալիք՝ կեօկէ չըգմաղ իլէ
պէյան իյլէսին , քի սէմալէրին տախի

մեզի՝ թէ իւր թագաւորութիւն երկ-
րաւոր և անցաւոր չէ՝ . այլ՝ հողւոր ,
երկնաւոր և անսխալման է : (յովհ .
գլ . ԺԷ . 36 :)

Հինգերորդ՝ քո տօնն մեր համբառնու-
լով երկինքը՝ հեռացաւ մեզմէ մարմ-
նով . ոնց զի զօրացնէ մեր հաւատքը ,
հաստատէ մեր յոյսը , և վառէ մեր
սիրտը իւր սիրով , ինչպէս որ տեսանք
իւր առաքելոց և աշակերտացը վրայ ,
որ տկար էին և արիութիւն չունէին ,
քանի՜ որ քո իրենց հետ էր . սակայն՝
համբարձմանէն ետքը անդըտար զօ-
րացան , ինչպիսի դառն ու խիստ տան-
ջանաց համբերելով , կեանքերնին ալ
տրվին քոի հաւատքին համար :

Ս եցերորդ՝ ուղեց տօնն մեր երկինքը
էլլելով սորվըցնել մեզի՝ թէ մենք ալ
մեր սիրտը և փափաքը պիտի ունե-
նանք միշտ երկինքը . ու չի կրպչինք
աշխրբիս վրայ . ինչպէս որ կըսէս պօ-
ղոս առաքեալն ալ : * (Ս վերինն խնդ-
րեցէք , ուր քոն նստի ընդ աջմէ տոյ .
զվերինն խորհեցարուք . մի զայս՝ որ
յերկրի աստ է ॥ : (կող . Գ . 1 :)

(Օ այս փափաքս ունեցաւ մեզի հա-
մար և քո տօնն մեր . ուստի՝ ըսաւ իւր
ա

սահիպի տիր . վէ հէմ անկլաթսըն
պիղէ՝ քի կէնտի փատիշահլըղի կէջլ
ճի՝ վէ տիւնեավի տէկիլ տիր . եա՝ է
պէտի , ոէմավի՝ վէ րուհանի :

Վիշինճի՝ է ֆէնտիմիզ կեօկէ իրթիֆա
սլմաղ իլէ , երրագլանտը պիզտէն ,
քի տինիմիզի տիլավէր իյլէսին , ումի
տիմիզի գավիլէթսին , վէ իւրէկիմիզի
կէնտի մուհապպէթի իլէ ալէվլէթ-
սին . նիճէ պէյան օլտու կէնտի շա
կիրտլէրինտէ , անլէր քի զայէթ գօր
գապ իտիլէր վէ ճէսարէթսիզ էֆէն
տիմիզ իլէ պէրապէր օլտուքտէ . էմ-
մա՝ իսանըն իրթիֆա օլմասինտէն
սօնկլա , շօլ գարար գուվլէթլէնտի
լէր , թա՝ զալիմ ու կիւճ իսքէնճէլէրէ
սապր էտիւպ՝ էօմիւրլէրին տախի մէ-
սիհ տինինէ , գուրպան իթտիլէր :

Ելթընճի՝ իրատէթ իյլէտի էֆէնտի
միզ կեօկէ չըգմասի իլէ էօկրէթմէք
պիղէ , քի պիզ տէ իւրէկիմիզի վէ ալ
գումիզի հէր տայըմ կեօկէ իտէլիմ ,
ինթիսապ իթսէյերէք տիւնեայէ .
նիճէ սօղոս (առաքեալ) վազ իտէր :

* Եօգարըսին տիլէյին , գանտէ մէսիհ
օթուրուր թանկրի սաղընտէ . եօգա-
րըսին տիւշիւնին՝ տէկիլ քի պու խազ
տէ օլանի || : (կող . ք :)

Պու արզուի հէր պար շէքէր իտի է
ֆէնտիմիզ պիղիմ իշիւն . իմտի՝ սեօյ

աղօթքին մէջը: * Հայր՝ զորս ետուն
ինձ, կամիմ՝ զի ուր եմ եմ, և նոքա
իցեն ընդ իս, զի տեսանիցեն զփառսն
իմ: (յովհ. ԺԷ. 24:)

3 I. 49. Եւս կիմացվի ըսելը. * Վա
լոց է (նովին մարմնովն) և փառօր
(հօր) դատել զկենդանիս և զմե
ռեալս: :

Եւս բանս կը նշանակէ քի երկ
րորդ գալուստը, որ պիտի ըլլայ աշխր
բիս ետքը. ինչպէս որ երկու հրեշ
տակներն ալ որ երեցան առաքելոց
քի տն մերոյ համբարձման ատենը,
ըսին իրենց: * Եւս յն՝ որ վերացան
ի ձէնք յերկինս, սոյնպէս եկեսցէ՝
զորօրինակ տեսիք զնա երթալ յեր
կինս: (գործ. Գ. 11:)

Եւս բանովըս կիմացրնէ մեզի նր
եկեղեցին, թէ ինչպէս որ կը հաւա
տանք քի մարդեղութե խորհուրդնե
րը, ասանկ ալ պէտք է որ հաստատ
սրտիւ դաւանինք, թէ քս պիտի գայ
աշխրբիս ետքը, ու իւր տրութե և
իշխանութե փառքը ցըցնելով՝ դատա
տան ընէ, երեցընելով զինքը՝ թէ տէր
է և դատաւոր կենդանեաց և մեռելոց:
Եւսոր համար կըսվի. * Վալոց է (նո
վին

լէտի կէնտի տուասինտէ : * Եւ փէ-
տէր իսթէրլա՛ քի՛ պանոս վէրտիկին
քիմէսնէլէր , գանտէ պէն օլուրլա՛ ,
անլէր տախի պէնիմ իլէ օլէլէր ॥ :
(յուլհ . ժէ :)

31 . «է» . Եւ անկլաշլլլլ տէմէսի՛
* Ելէլէճէք տիր (օլթէն իլէ) վէ (ա-
թանըն)մէճտի իլէ . թէճէսսիւս իթ-
մէղէ տիրիլէրի վէ հօլմիւշլէրի ॥ :

Ճէլ . Պու քէլամ պէյան իտէր իսա է-
ֆէնտիմիղին թէքրա՛ր կէլէճէկինի՛ քի
օլաճա՛գ տրր տիւնեա ախիրինտէ . նի-
ճէ օլ կեօրիւնէն իքի ֆէրիշթէլէր տա-
խի՛ էֆէնտիմիղին իրթիֆա՛ օլտուղի
ղէման սեյլէտիլէրըէսուլլէրէ : * Պու
իսա՛քի սիղլէրտէն իրթիֆա՛ օլտի կեօ-
կէ . շեյլէճէ կէլէ՛նիճէ կեօկէ կիտէր
կեօրտիւնիղ անը ॥ : (գործ . նա :)

Պու քէլամ իլէ տույ իտէր պիղէ քի-
լիսէի՛ շէրիֆ , քի՛նիճէ իթիգատ իտէ՛
րիղ իսա էֆէնտիմիղին թէճէսսէտ սըր-
ըրնի , քէզալիք՛ իլաղը՛մ տրր քի գա-
վի իւրէկ իլէ իգրա՛ր իտէլիմ անըն
թէքրա՛րէն կէլէճէկինի տիւնեա ա-
խիրինտէ . վէ կէնտի զապիդլիկ սալ-
թանաթըն կեօսթէրիւս շէրիաթ ի-
տէճէք տիր . պէյան իտէրէք կէնտի-
նի , սահիս ու շէրիաթճի՛ տիրիլէրի

վին մարմնովն ,) և փառօք (հօր) դա-
տել զկենդանիս և զմեռեալս ॥ :

Մ.յս բանիս մէջն ալ երկու բառը՝
* նովին մարմնովն ॥ , մեր նք հարքը
աւելցուցեր են , ոնց զի՝ անտարակու-
սելի՝ ըլլայ քի ճամարիտ մարմինը , և
նոյն մարմնով երկինք ելլելը և եր-
կինքէն գալը :

Իսկ ըսելը՝ * և փառօք հօր ॥ , կուզե-
լսել , [Թէ պիտի դայ բազմուք հրեշ-
տակաց և պայծառուք լուսոյ տօժու
[Թէ . որով ցըցընէ իւր զօրութիւնը և
տօժուիը , զոր ուրացան անհաւատք .
ու յանդիմանէ զանոնք , որ չէին ըն-
դուներ զորդին տոյ հաւասար և հա-
մագոյ հօր : Ուստի՝ պիտի գայ բանն
տօժ , նոյն մարմնովը և նոյն փառօք
տօժային էութե , որով որ՝ հաւասար է
հօր տոյ հետ , և պիտի դատէ՝ զամեն-
քը ու հատուցանէ ամեն մարդուն
իւր վարձքը կմպատիժը : Մ.յս պատ-
ճառաւ մեր նք հարքը դրեր են զայն
բառն ալ , նոյն (հօր .) ոնց զի՝ յայտնի
իմացվի , [Թէ որդւոյն փառքը հօր տոյ
փառքն է . ինչպէս որ ինքնալ ըսաւ
աւետարանին մէջը : * () ի գալոց է

վէ հօրմուշէրէ : Պու սէպէպտէն տէ
նիւր : * Կէլէճէք տիր (օլ թէն իլէ)
վէ (աթանըն) մէճտի իլէ , թէճէս
սիւս իթմէղէ տիրիլէրի վէ հօրմուշ-
լէրի ॥ :

Պու քէլամիջլիսէ՝ օլ իքի լուղէթի .
եանի՝ * օլ թէն իլէ ॥ , էրմէնիան միլ-
լէթին ալիմ րուհպանլէրի արթըր
մըշար տըր , քի շիւպհէսիզ օլտուն
էֆէնտիմիզին սահիհ թէնի . վէ օլ
թէն իլէ կեօկէ չըզմասի , վէ կեօկ
տէն տախի կէլմէսի :

Պաւտէհու տէմէսի , * վէ (աթանըն)
մէճտի իլէ՝ ॥ տէմէք իսթէր քի՝ կէլէ-
ճէք տիր ֆէրիշթէլէր ճէմիյէթի իլէ .
վէ թանկրիլիկ նուրի իլէ . կեօսթէ
րէրէք կէնտի գուվլէթին վէ իւհէյէ-
թին . անը՝ քի՝ տինսիզլէր ինքեար էթ-
տիրլէր . վէ իթապ իտէճէք անլէրի՝
քի իպնուլլահի փէտէր զաթընտան
գապուլ իթմէտիլէր : Լամի՝ կէլէճէք
տիր քէլամուլլահ՝ օլ թէն իլէ վէ օլ
թանկրիլիկ զաթըն մէճտի իլէ , քի
փէտէրուլլահ իլէ պէրապէր տիր , վէ
կէլիւպ թէճէսսիւս իտէճէք ճիւմլէ
սին , հէր քէշին էճրինի ու աղապինի
ամէլլէրինէ կեօրէ վէրէճէք տիր . նի
ճէ կէնտի տախի սեօյլէտի ինճիլտէ :
* () իրա իպնինսան կէնտի աթատը-
նըն մէճտի իլէ , վէ ֆէրիշթէլէրի է

որդի մարդոյ փառօք հօր իւրոյ՝ հան-
դերձ հրեշտակօք իւրովք, և յայն-
ժամ հատուցէ իւրաքանչիւր ըս գոր-
ծըս իւր ։ (մտ . ԺԴ . 27 :)

Իսկ այն՝ որ կրօն, * Օ կենդանիս և
զմեռեալս ։ պիտի իմանանք ողջե-
րը ու մեռածները . վս զի՝ այն Լտքի
դատաստանին օրը՝ անոնք որ դեռ ողջ
մնացեր են աշխրբիս վրայ, [Թէպէտ
ան ատենը մէկէն կը մեռնին ամմէն-
քը . սակայն՝ շուտով յարուի որ կառ-
նուն, իբր [Թէ մեռած չեն սեպվիր .
ինչպէս որ պօղոս առաքեալն ալ իս-
սելով ասանկ ատենին վրայ՝ կրօն ։
* Ի՛ պա և մեք, որ կենդանւոյն մնացել
իցեմք՝ նոքօք հանդերձ յափշտակեա-
ցուք ամպովք ընդ առաջ տն յօդս ։
(տ . Թեսաղ . Դ . 18 :)

Վարձեալ՝ կենդանի և մեռեալ ըսե-
լով, կրնան իմացվիլ սուրբերը ու մե-
ղաւորներն ալ, որ իրենց գործքովը
ողջ՝ կի մեռած կը սեպվին . ինչպէս
որ յայտնու[Թէ մէջը կը գրէ յովհ .
աւետի . (գլ . Դ . 1 :) սարդիացւոց և
կեղեցւոյն համար . [Թէ * Ի՛ նուն կեն-
դանւոյ ունիս՝ և մեռեալ ես ։ Եւ
տի ըսելը՝ դատել զկենդանիս և զմե-
ռեալս, ըսել է՝ [Թէ քս տն մեր պիտի
գայ ու դատաւորան ընէ ամմէնուն .
արդարոց՝ որ իրենց բարի գործքովը
ողջ

լէ կէլէճէք տըր . վէ օլ վազթ հէր քի
մէսնէյէ ամէլընէ կեօրէ վիրէ ॥ : (մտ.
գլ . ԺԶ :)

Լամա՛ պագը տէնիլէն՝ * Տերիւրի վէ
հօլմիւշլէրի ॥ . անկլայաճաղըզ սաղ
գալմնլէրի վէ հօլիւլէրի . զիրա՛ օլ
միշագ կիւնինտէ՛անլէր քի տիրի գալ-
մըշլէր տիր տիւնեատէ . Ֆարգա՛ ա-
նիտէ հօլիւրլէր ճըւմլէսի . անճագ՝
թէքըրնէն տէրագէպ գըյամէ օլտուք-
լէրինտէն . սանքի՛ հօլմիւշ տիյուսայ-
իլմաղլէր . նիճէ սլօղոս առաքեալ օլ
վազթ իչիւն վսիլ իտէրէք սեօյլէր :
* Ա՛ է պիզ տախի՛ քի սաղ գալմըշ ի
սէք , անլէր իլէ պէրապէր՝ իրթիֆա
օլուրըզ սլուլուտլէր իլէ հէվայէ՛ րաս-
պի գարշըսընա ॥ : (Իմ . թեսաղ . ԴԷ :)
Տէտիկիմիղտէն մաատա՛ տիրիւր վէ
հօլմիւշլէր՝ տէմէսի իլէ անկլաշըլըր
գատիսլէր վէ կիւնահքեարլէր տախի,
քի կէնտի ֆիյլէրի իլէ սաղ , եախօտ՝
հօլմիւշ սայիլըրլէր , նիճէ վէհի քի
թասլընտէ հաղընթի (յովհաննէս ա-
ւետարանիչ) եազար սարգիկէ քիլիսէ-
սի իչիւն * Լամին տիրի, վէ հօլմիւշ-
սըն ॥ : Լամի՛ տէմէսի * Ի՛յէճէսսիւս
իթմէղէ տիրիւրի վէ հօլմիւշլէրի ॥ ,
տէմէք տիր քի՛ իսա էֆէնտիմիղ կէլէ
ճէք շէրիաթ իթմէղէ ճիւմլէսին . գա-
տիս

նոր էն , արքայութիւն պիտի տայ . և մեղաւորներուն՝ որ մեռած էն իրենց չար գործքովը , դժոխք . ինչպէս որ ինքն ալ պէսպէս օրինականերով քաւրողեց զայս աւետարանին մէջը : *) Եւ յորժամ եկեսցէ որդի մարդոյ փառօք իւրովք՝ և նամ հրեշտակք ընդ նմա , յայնժամ նստցի յաթոռ փառաց իւրոց . և ժողովեսցին առաջի նորա նամ ազգք , և մեկնեսցէ զնա ի միմեանց , ոպ հովիւ՝ զի մեկնեսցէ զօղիս յայծեաց ॥ : (մատթ . ին . 31 . 32 :)

32 . 43 . () Եւ որդեօք մէկն որ մեռնի , հոգւոյն համար առանձնական դատաստան կը լլայ , թէ կը պահվի ինչ վան ետքի դատաստանին օրը :

պի . () Եւ այս բանս յայտնի կը բարոզեն մեզի նմաշունչը և սք հարք , թէ մէկ արդար մը մե՛ռածին պէս կընդունի յայ իւր վարձքը , և մեղաւորը իւր պատիժը . ինչպէս կերենայ աղքատին և մեծատան առակէն , զոր քննորն մեր պատմեց աւետարանին մէջը : (Ղուկաս . ԺԷ . 19 :) Եւ կը տեսնենք՝

տիսլէրէ՝ քի կէնտի խայր ամէլէրի՝
իլէ սաղ տիրլէր , ճէնսէթ վերէճէք ,
վէ կիւնաճքեարլէրի՝ քի ֆէնաճ ամէլ-
լէրի իլէ հօլմիւշ տիրլէր , ճէհէնսէմէ
մէտան իտէճէք . նիճէ կէնտի տախի
տիրլիւ թէմսիլէր իլէ վաղ իթտի
պունի ինճիլի շէրիֆտէ : * Վէ նէ
տէմ կէլիւր իսէ իպնիսսան կէնտի մէճ-
տի իլէ , վէ ճիւմլէ մէլէքլէր պիլէ-
սընճէ , ոլ տէմ կէնտու թախթի մէճ-
տինէ օթուրէ . վէ տէվշ իրէլէր հու-
ղուրընէ ճիւմլէ թայֆէլէրի , վէ ան-
լէրի՝ պիրի պիրինտէն այրըլէր . նի-
ճէ չօպան գօյունլէրի թէքէլէրտէն
այրըլէ || : (մտ . ին :)

32 . «է» . **Լ**ճէպ պիր ինսան հօլտիւ-
կի զէման՝ ճանը իջիւն շէրիաթ օլուր
մի մուսթէգիլ , եա՝ թէնհա , եօղ իսէ
պէքլէր թա՝ ուլու շէրիաթ կիւնինէ
տէք :

Ճէվ . **Պ**ու մատտէյի աշքեալր վաղ ի-
տէլլէր պիզէ նէֆէսուլլահ քիթապը
վէ ազիզ բուհայանլէր . քի պիր ատիւ
քիմէսնէ հօլտիւկի զէման ալըր թանկ
րիտան կէնտի ուճրէթին , վէ կիւնաճ-
քեար կէնտի զազէպին . նիճէ կեօրիւ-
նիւր ֆուքարէնին վէ զանինին մէսէ-
լինտէն , քի իսա կէֆէնտիմիզ նազլ-
էթ :

նենք՝ որ աղքատն ալ և մեծատունն ալ մեռնելէն ետքը անմիջապէս առին հատուցումը իրենց գործոցը յարմար մէկը գնաց ի գողն աբրահամու . (յո ի լիմպոսը , ուր էին արդարոց հոգիքը) : Իսկ մէկալը գնաց դժոխքը (ուր կային մեղաւորք) : Աստի ասոնց զատ վելէն յայտնի՝ կերենայ , որ իրենց հոգւոյն առանձնական դատաստանը պիտի կրորըված ըլլայ . թէ չէ՝ երկուքն ալ մէկ տեղ կըլլային . մէկը տանջանաց , և մէկալը հանգստեան մէջ չէր ըլլար :

Օ այս առանձնական դատաստանը կը հաստատէ պօղոս առաքել ապանկ ըսելով : * Կայ մնայ մարդկան միանգամ մեռանել և յետ այնորիկ դատաստանն ։ (եբր . թ . 27 :) Կուզէ ըսել , թէ մարդս մեռնելէն ետքը անմիջապէս դատաստան կերթայ . կի՞ թէ՝ մեռնելէն ետքը դատաստանը կուգայ : Աստի՝ այն դատաստանին մէջը թէ՛ որ մէկը արդար գրտնըվի , արքայութե արժանի կըլլայ . եթէ մահուչափ մեղաւոր , դժոխքը կը դատապարտըվի . իսկ եթէ ներելի մեղաւոր՝ քաւարանը կերթայ , որ հոն սրբըլի ու արդարանայ իւր թեթեւ մեղ-

էթտի ինճիլտէ : (ղուկ . ԺԳ . 19 :)
 վէ կեօրիւրիգ քի՝ ֆուքարէ վէ հէմ
 ղանի էօլտիւքտէն սօնկրա՝ տէրագէպ
 ալտըլար ամէլէրինէ ույկուն մուգա
 պէլէսին . պիրի տախիլ օլտու խալիլ
 իպրահիմ գուճադինէ . (եանի՝ լիմպու
 սա գանտէ իտիլէր սատրգլէրին ճանր :)
 || էօլ պիրի վարտը ճէհէնէմէ . (կիւ
 նահքեարլէր մէքեանինէ :) | ամի՝
 պունլարըն այրըլտըղինտէն աշքեար
 կեօրիւնիւր , քի կէնտի ճանլէրինին
 թէնհա շէրիաթը քէսիլմիշ օլմալը .
 եօղ իսէ՝ իքիսի տէ պիր մահալլտէ
 օլուրլէր իտի . պիրի իսքէնճէտէ , վէ
 օլ պիրի րահէթտէ օլամագ իտի :
 Պու մուսթէգիլ , եա՝ թէնհա շէրիա
 թը թէքիտ իտէր պօղոս առաքեալ ,
 շէօյլէ տէյերէք : * Պապի գալըր ին
 սանէ պիր տէֆա էօլմէք՝ վէ անտէն
 սօնկրա՝ շէրիաթ || : (եբր . թ . 27 :)
 Տէմէք իսթէր քի՝ ինսան էօլտիւքտէն
 սօնկրա՝ շէրիաթէ վարըր . եախօտ՝
 էօլիւմտէն սօնկրա շէրիաթ կէլըր :
 | ամի՝ օլ թէճէսսիւտէ , էկէր պիրի
 սատրգ պուլունուր իսէ , ճէնէթէ
 լայը գ օլուր . էկէր միւմիյէթէ կիւ
 նահքեար , ճէհէնէմէ մէտան օլուր .
 վէ էկէր արիլիյէ իսէթալը՝ գապը է
 զապէ վարըր . գանտէ փաքլէնիւպ ա
 տիլլէնսին կէնտի իսաֆիֆ կիւնահլէ
 րին

մեղքերէն . ինչպէս որ պիտի ըսեն
վարը . (Թիւ . 44 :)

Եւս է պատճառը որ երբ մէկը մեռ
նելու կը լլայ՝ հոգւոյն համար աղօթք
կրնեն , որ լո՛ւծ դատաստանը քաղցր
ընէ . կ'ոգորմուծք դատէ զայն հո
գին . որով յայտնի կը լլայ՝ Թէ մարդ
մեռնելէն ետքը դատաստան կերթայ .
անոր համար ալ կաղաչէ եկեղեցին
ու կըսէ մեռնողին վրայ : * Կոչօղն ե
հաս՝ վերին կոչողին . կոչնատէրն ք
հեղ՝ կոչօղն ահաւոր . դատաւորն ա
նաչառ՝ դատաստանն արդար . հրեշ
տակք անողորմ դատեն զմեղաւորս . և
այժմ աղաչեմք զստեղծօղդ ամենից .
ընկալ և հանգսն զհրաժարել հոգիս .
յեօթնաստեղեան լուսեղէն խորանս՝
ուր ժողովքն են սքցն 'ի խաղաղու
Թէ || : (շար . հանգստ :)

Եւս բանս անհից ալ յայտնի է , որ
եկեղեցին քսի՝ սրբոց աղօթք կրնէ ,
որ զլո՛ւծ տեսնելով բարեխօս կը լլան
մեղի համար . իսկ անդէղ՝ մեղաւորաց
և անհաւատից հոգիներուն համար
աղօթք չընէր . վս զի իրենց գործոցը
և անհաւատութիւնը համար անարժան
ըլլալով լո՛ւծային ողորմութիւն , զըր
ժք
կը

րինտէն , նիճէ սեօյլէյէճէյիզ Էազըն
տէ . (րաքամ . 44 :) | Եւ ճազ՝ պու տուր
սէպէպի՝ քի պիր ինտան նէ՝ վազթ Էօ
լէճէք օլուր իսէ , ճանր իջիւն տուս
օլունուր , քի թանկրի թանկեա շէրիւ
թրնր լաճմիլէ իյլէսին . պունտան
սեօյլէ՝ պէյան օլուր քի՝ ինտան Էօլ
տիւքտէն սօնկրա շէրիաթէ վարր .
անրն իջիւն նիսիզ իտէր քիլիսէյի շէ
րիֆ . վէ սեօյլէր Էօլիւ իւզէրինէ . անկ
լատարազ թանկրի տալէ թաճիսինին
կէլմէսինի , տալէթ սաճապըսընըն
խէվիլի օլտուլինի . տալէթաճի գօր
գուլու , շէրիաթաճի նամիւրա , շէրիա
թը ճազգ . ֆէրիշթէլէր մէրճամէթ
սիզ մէտան իտէրլէր կիւնաճքեարլէ
րի : * | Եւ տի թիլէրիզ Էաճիւմէյի վար
իտէն , գապուլ իտիւպ տինկէնտիր
տիւնեայը թէրք իտէն պու ճանր Էիւ
թէրիյէ նուր մեքեանինտէ , գանտէ
ազիզլէր ճէմայէթի ասուտէ ճալտէ
տիրլէր || : (շար . ճանգ :)

Պու ճապիգէթ անտէն տախի պէյան
տըր , քի քիլիսէյի շէրիֆ ճէննէթտէ
օլան ազիզլէրէ նիսիզ իտէր . կեօրէ
րէք թանկրիյի ըիճաճի օլտունլէր պի
զիմ իջիւն տիյու . Էմմա՝ թեօպէսիզ
կիւնաճքեարլէր վէ տինսիզլէր իջիւն
տիլէմէզ , զիրա կէնտի ֆիլլէրի ու տին
սիզլիկլէրի իջիւն՝ նալայըգ պուլու

կրված են նոյ տեսութեն , ու դժոխքը
դատապարտը ված :

Օայս առանձնական դատաստանըս
կը հաստատեն մեր սուրբ հարք : Սք
ներսէս շնորհալին ասանկ կրխօսի
մատթէոսի աւետարանին մեկնութե
մէջը . (գլ . 7 . 12 :) * Արում հեծաւ
նոյն 'ի ձեռին իւրում՝ ասէ . ք ճըշ
մարտութի դատաստանին , որով լի
նելոց է անաչառ և համառօտ ընտ
րութիւն . . : Ալ ոչ ասաց՝ թէ յայն
ժամ միայն (ք ետքի դատաստանին)
առնուցու 'ի ձեռս . այլ՝ զի՞նչ . որոյ
հեծանոյն 'ի ձեռին իւրում , ք միշտ
ընդ ինքեան կրելով . յորմէ ուսանիմք
յամ ժամ լինել դատաստան նոյ յարա
րածս . թէպէտև ոչ համօրէն և յայտ
նի , (ինչպէս պիտի ըլլայ ետքի դա
տաստանին օրը .) այլ մասնաւորաբար
և 'ի ծածուկ ॥ :

Ասոր նման՝ մանաւանդ թէ աւելի
յայտնի կրխօսին ու կիմացընեն մեզի
իգնատիոս վարդապետ զուկասու աւե
տարանին մեկնութե մէջը . և լամբրոնա
ցին պատարագի մեկնութե մէջը : Այս
ուղիղ դաւանութիս հաւատոյ կրդրը
վի ննջեցելոց շարականին մէջն ալ .
ասանկ իօսելով հոգեվարքի կմ մեռ
նողին բերնէն : *

Եոյս

նարագ Թանկրի րահմէթինէ ընտ
օլմուշէն տրո անըն նազարինտէն .

վէ ճէհէնէմէ մէտսն օլմուշէն :

Պու մուսթէգիլ շէրիաթը մուգա
րար իտերլէր պիղիմ ազիզ բուհպան
լէր : Հազրէթի (ներսէս շնորհալի)
պէօլէճէ սեօլէր ինճիլ մանասինտէ
(մտթ . գլ . 7 . 12 :) * Նրն եապա
սի կէնտու էլինտէ տրո . եանի՝ շէ
րիաթ հազգը . անըն իլէ օլիճէք տրո
նամիւրա վէ տօղրու թէշիս . . : Վէ
տէմէգ քի՝ եալընըգ օլ վազթ . (եանի՝
սօնկ շէրիաթտէ) ալէ եէտինէ . եա՝
անըն եապասի կէնտու էլինտէ . եա
նիեա՝ տայիմա կէնտի իլէ պերապէր
տիր . իմտի՝ հօկրէնիւրիզ հէր պար
Թանկրի շէրիաթընըն օլմասինիքեպ
ինաթլէրտէ . Փարազա՝ տէկիլ ու
լու վէ աշքեար . եա՝ մուսթէգիլ ու

կիզլի :

Պուհա մէնէնտ՝ իլլա գիյատէ աշքեար՝
վաճ ու ինհա իտերլէր պիղէ (իգնա
տիտս վարդապետ .) ինճիլ մանասին
տէ . վէ (լամբրոնացի) նէսիքէթ թէֆ
սիրինտէ : Պու սահիհ իման իգրարի
եազըլըր հէմ (շարական) . քիթապըն
տա . շեօլէ տէյերէք ճան շէքիշէնին ,
եախօս՝ հօլէնին ազգընտէն : * Նա
նըմ թէնիմտէն այրըլտըղի գէման ,
կիւզէլ պինամըն ինհիտամ օլտուղին

ւոյս 'ի մարմնոյս' 'ի քակտիւ գեղեցիկ
շինուածոյս (յի՛ մեռած ատենըս) զար-
հուրիմ 'ի սպառնալեաց թաղաւորին,
թէ պահանջէ յինէն զտաղանդ պատ-
ուիրանին . օգնեա՛ւ և ինձ քի՛ այսօր յա-
ռաջին ճանապարհին՝ (յի՛ հոգիս ելած
ատենըս) և՛ի միւսանդ ամգալստեանդ
քո՛ (յի՛ ընդհանրական դատաստանին
օրն ալ,) օգնեա՛ւ ինձ ॥ :

33 . 49 . **Դ**նչու համար քի կը տըրվի
դատաստան ընելը, և ոչ ամենամօր
երրորդութե՛ :

պի . **Թ**էպէտ իշխանուիր դատաստան
ընելու հասարակ է ամենամօր երրորդ
դութե՛ և մի րոճութե՛, սակայն կը-
տըրվի որդւոյն նոյ . ին՝ որում որ՝ ինքն
է յաւիտենական իմաստութիւն հօր
նոյ, և որովհետեւ դատաստանն ալ
պիտի ըլլայ անսահման իմաստութի
և արդարութի . անոր համար կըսվի,
թէ հայրն րոճ զայս դատաւորական
իշխանութիւն տըրվաւ որդւոյն . ինչպէս
որ կըսէ աւետարանը, թէ * **Օ** ամե-
նայն դատաստան ետ որդւոյ իւրոյ ॥ :

(յովհ . ե . 22 .)

Եւ զայս իշխանութիւնս ունեցաւ քի
նորն մեր՝ չէ՛ թէ միայն ին՝ րոճութե՛,
որով որդի նոյ կը՛ համադոյակից հօր
և

տէ, (Եանի՛ Էօլէճէք վազթիմտէ .)
 դօրդարմփատիշաս դահրինտէն, քի
 դսլէպիտէր պէնտէն թէնպիհաթըն
 գանդարինի . իմտատ իյլէ պանա եա՛
 մէսիհ իլք թարիգիմտէ, (Եանի՛ ճա
 նրմըն չուտըղի վազթ .) վէ թէքրա՛
 լէն կէլէճէկինտէ, (Եանի՛ հէմ ու
 լու շէրիաթ կիւնինտէ,) իմտատ իյլէ
 պանա ॥ :

33 . «Է . Երչիւն շէրիաթ տիվանի՛
 մէսիհէ վէրիլըր, ու շէրիֆ թէսլի
 տէ վէրիլմէզ :

Ճէ՛՛. Փարազա՛ շէրիաթ հիւքմիւ միւշ
 թէրէք տիր շէրիֆ թէսլիտէ վէ եէք
 ալլահլըղէ, անճագ՛ իանուլլահէ իշա
 ֆէթ գըլընըր, զիրա կէնտի տիր էպէ՛
 տի հիքմէթ փէտերուլլահըն. վէ չիւն
 քի՛ շէրիաթ ու թէճէսսիւս օլաճագ
 տըր գարէրսիզ հիքմէթ ու հագ իւզ
 լէ, շօլ սէպէպտէն տէնիլըր քի՛ փէ
 տերուլլահ պոլ հիւքիւմաթի վէրմիշ
 տիր էվլաստէ . ինճիլի շէրիֆ վազինէ
 կեօրէ : * Ղիւմլէ հիւքիւմաթի կէն
 տու օղլունէ վիրտի ॥ : (յովհ . Է :)

Պու հիւքիւմաթ փայէսին էտինտի
 իսա էֆէնտիմիզ՝ տէկիլ քի եալընըզ
 ալլահլըղի իջիւն, պիր զաթ օլարագ
 փէ

և հողւոյն , այլև ը մարդկութե . ը որում մարդկային բնութիւնը միաւոր ված էր ինծային անձին հետ :

Սկստի կրսէ աւետարանը . թէ * Եւ խանութի ետ նմա դատաստան առնել . և զի որդի մարդոյ է՝ ընդ այն զի՞ զարմանայք ॥ : (յովհ . ե . 27 :)

Արով կուզէ ըսել , թէ որդին այ պիտի դատաստան ընէ նոյն մարմնով և նոյն մարդկային բնութիւն , որով եղաւ որդի մարդոյ :

Ս ասն զի՝ բանն ինծ մարդանալով մեր փրկութեւ համար , երեք պաշտօն կի՞ գործք տրուեցաւ իրեն . նախ փրկիչ ըլլալու մարդկանց . երկրորդ՝ միջնորդ ըլլալու . երրորդ՝ դատաւոր ըլլալու :

Փրկիչ եղաւ՝ երբոր իւր չարչարանօքը ազատեց զմարդիկ սատանային գերութենէն : Ս իջնորդ եղաւ՝ երբոր հաշտեցուց զմարդիկ հօր իւր հետ : Սա տաւոր եղաւ , ոնչ զի՝ ինքն դատէ զամ մարդիկ , որ իւր արիւնովը փրկուած էին : Սկստի՝ կրսէ պետրոս առաքել . * Եւ սահմանեալն յոյ՝ դատաւոր կենդանեաց և մեռելոց ॥ : (գործ . գլ . Ժ . 42 :)

փետէր վէ բուհուլահէ . իլլա՛ ինսան
լըղի՛ իջիւն . զիրա ինսան թապիաթի
պիր օլմուշ իտի թանկրի իւզնիւմնէ .
իմտի վազ իտէր ինճիլի շէրիֆ : * () նա
սալթանէթ վիրտի տինուէնէթ էթմէ
ղէ . էմմա՛ քի իպնինսան օլտուղինէ՛
անա նէյէ թաաճիւպ իտէրսըզ ॥ :
(յովհ . է :) Տէմէք իսթէր քի՛ իպն
ուլահ շէրիաթ իտէճէք տիր օլթէն
իլէ . վէ օլ ինսանի թապիաթ իլէ ,
քի իպնինսան օլտի :

() իրա քէլամուլահ ինսան օլմասին
տէ՛ ճանրմըզըն խէլասը՛ իջիւն , իւջ
փայէ , եախօտ՛ իւջ ումուր վէրիլտի
կէնտինէ . էվվէլա՛ մուխալլիս օլ-
մագ ինսանէ . սանիյէ՛ վասիթա , եա
խօտ՛ սուլհա՛ . սալիս՛ հաքիմ ու շէ-
րիաթա՛ օլմաղա : () ուխալլիս օլտու՛
հաջան կէնտի իպթիլասի իլէ գուր
թարտը պիզի շէթանըն էսիյրլիղին
տէն : () ասիթա՛ օլտու օլ տէմ՛ քի ին-
սանը փետէրուլահ իլէ պարըշտըրըպ
սուլհ իթտի : Հաքիմ ու շէրիաթա՛
օլտու , թէճէսսիւս իթմէղէ ճիւմլէ
սին . անլէրի՛ քի՛ ազիզ գանի՛ իլէ սա-
թըն ալմը՛ իտի . պու սէպէպտէն իտու
էֆէնտիմիզ իջիւն սեյլէր հաղըթի
պետրոս (առքէլ) : * () կէնտի տիր
թանկրիտան մուգատտէր օլունմուշ
հաքիմ , տիրիլէրէ վէ էօլմիւշէրէ ॥ :

Օ այս դատաւորական իշխանութիւն
 և պատիւն արժան էր որ առնուր քո
 տօն մեր : Վախ՝ որովհետեւ փրկելով
 զմարդիկ , եղէր էր մեզի թագաւոր ,
 տօն և գլուխ . ուստի՝ ինչպէս որ կը
 տիրէ ամմէնուն վրայ . ասանկ ալ՝ պիւ
 տի դատէ զամմէնքը : Ասոր համար
 կրտէս պօղոս առաքեալ : * Քանզի՝ ի
 նոյն իսկ և քո մեռաւ և եկեաց , զի
 մեռելոց և կենդանեաց առ հասա
 րակ տիրեսցէ ॥ : (հռովմ . դԼ . ԺԴ .

9 :)

Երբորդ՝ կը վայլէ որ այս դատաւո
 րութիւն ընէ քո տօն մեր . որովհետեւ
 մարմնանալով մեզի նման մարդ եղու ,
 գիտէ մեր տկարութիւն . ուստի՝ ցաւա
 կից կրնայ ըլլալ մեզի . և մենք ալ
 չենք կրնար տրտնջել իւր դատաստա
 նացը վրայ . վստ զի գիտէ արդարութե
 ւ ողորմութե դատել . անոր համար
 կրտէս պօղոս առաքեալ : * Քանզի ոչ
 եթէ ունիմք քահանայապետ՝ որ չի
 ցէ կարող չարչարակից լինել տկարու
 թեան մերոյ . այլ փորձ է նմիւ ըստ
 նմանութե առանց մեղաց ॥ : (եբր .

դԼ . ԴԴ . 15 :)

Երբորդ՝ արժան է որ քո տօն մեր ըլ
 լայ դատաւոր մարդկանց . որովհետեւ
 մար

Պու շէրիաթ Տիւրքիւմաթըն վէ փայէ
սին՝ անճադ էֆէնտիմիզէ փաճիւպ
իտի էտինմէք : Վվէլա՝ չիւնքի ինսա
նը խէլան իտէրէք՝ օլմուշ իտի անլէ
րէ փատիշահ՝ սահիպ՝ ու սէրվէր , իմ
տի՝ նիճէ քի զապդ իտէր ճիւմլէսին ,
շէօյլէ տէ թէճէսսիւս իտէճէք տիր
ամմէսին : Պունի անկլատարագ վազ
իտէր պօղոս (առաքեալ) : * () Իրա
անըն իչիւն մէսիճ էօլտիւ վէ տիրիւ
տի , քի էօլմիւշլէրէ վէ տիրիւլէրէ պէ
րապէր պէկլիկ իյլէսին ॥ : (հռովմ .
ԺԴ :)

Իքինճի՝ ետգը շըր քի՝ պու զապիդլի
դի իսա էֆէնտիմիզ իտէ . չիւնքի՝ ճէ
սէտլէնմէ՛ղ իլէ պիդիմ կիպի ինսան
օլուպ՝ վուգուֆ օլտի թապիաթի պէ
շիրիյէթէ , իմտի՝ մէրհամէթլի՝ օլուր
պիդէ . վէ պիդ տաիի՝ լէնտիշ իտէ
մէյիզ անըն շէրիաթինտէն , զիրա՝ պի
լիր հազգ ու քէրէմ իւզրէ թէճէս
սիւս իթմէք : Պունի տույ իտէրէք
սէօյլէր պօղոս (առաքեալ) : * () Իրա
շէօյլէ՝ ուլուքեահեամըզ Էօգ տուր
քի զատիր օլմասին շէֆգէթլիւ օլմա
ղա զայիֆլիդիմիզէ . եա՝ թէճրուպէ
սի վար տըր հէր կիուսէ պէնկզլէրէք՝
կիւնահատան մաատա ॥ : (Էբր . ԴԷ :)

Իւչինճի՝ փաճիւպ տիր էֆէնտիմիզէ
շէրիաթի օլմագ ինսանէ . չիւնքի՝
ին

մարդիկ զինքը դատեր ու անսպարտ
տեղը դատասպարտեր էին 'ի մահ ,
պէտք է որ ինքն ալ դատաւոր նստի
ու դատէ զմարդիկ , ցըցընելով թէ
ինչպէս պէտք է շիտակ դատաստան
ընել , բարեգործները պսակելով և
չարագործները պատժելով :

Չորրորդ՝ որովհետև քս նորն մեր պի
տի դայ աշխարհիս ետքը , ու յարուծի
առնուլ տայ մեռած մարմիններուն ,
և անանկ դատաստան ընէ , արժան է
որ ինքն դատաւորն ալ ըլլայ երևելի
մարմնով . և ամմէնուն վճիռը տայ
զգալի ձայնիւ . որպէս զի՝ ամմէնքն ալ
լսեն իրենց ականջովը , ու իմանան
նոյ արդարութիւնը : Ս'իմանգամայն երև
ցընէ խստասիրտ անհաւատներուն ,
թէ ինքն ճշմարիտ ան էր , որ եկաւ աշ
խարհ մարդկանց փրկութեւ համար .
և իրենք չուզեցին հաւատալ : Ս'ստի
կրսէ պօղոս առաքեալ . * Մենեցուն
մեզ յանդիման լինել կայ առաջի ա
տենին քոյ . զի ընկալցի իւրաքանչիւր
իւրով մարմնով՝ զոր ինչ գործեաց յա
ռաջ՝ եթէ բարի , և եթէ չար ॥ : (Թ .
կոր . գլ . ե . 10 :)

Ս'յս դատաւորութիւն քի՛ է նշան իւր
գերագոյն թագաւորութեւ , որ ունի
ամ

ինսանլէր անը հիւքմ' իտիւպ' գապա
հաթսիզ եկրտէ Էօլիւմէ իլամ իթ
միշէր իտի, իլազըմ տըր քի կէնտի
տախի' հաքիմ օլուպ թէճէսսիւս իթ
սին ինսանը, կեօսթէրէրէք' նիճէ լա
զըմ տըր հագ շէրիաթ քէսմէք. սա
տըգլէրին Էճրինի վիրիւպ, վէ զա
լմլէրին դազէպինի:

Տեօրտինճի' Էֆէնտիմիզ չիւնքի կէ
լէճէք տիւնեա ախիրինտէ, վէ գըյա
մէ վիրիւպ Էօլմիւշ թէնլէրէ, չիւնս
շէրիաթ իտէճէք. ճայիզ տըր քի' օլ
շէրիաթճի տախի' օլտուն կեօրիւնիւր
թէն իլէ. վէ ճիւմլէնին իլամինի վէր
սին ալազ իլէ, քի ճիւմիա իշիթսին
գուլազլէրի իլէ, վէ անկլատինլէր
թանկրի շէրիաթինի: Ա Է հէմ կեօս
թէրսին ինատճի տինսիզլէրէ' կէն
տինին հագ ալլահ օլտուդինի. օլ քի'
կէլմիշ իտի տիւնեպէ ինսանըն խէ
լասը' իչիւն, ու անլէր իսթէմէտիլէր
ինանմազ. իմտի' սեօյլէր պօղոս (առա
քէալ): * իլազըմ տըր ճիւմլէմիզէ
մէսի' տիւնընտէ քէշի օլմազ, քի
հէր քէշ' կէնտի թէնի իլէ ալսըն (իհ
սուն մուգապէլէսինտէ) նէ քի սապըզ
իթմիշ իսէ. կերէք խայր' վէ կերէք
շէր || (թ. կոր. Է. 101)

Էֆէնտիմիզին պու զապիգլիկի պիր
Էսէր տիր կէնտի ազիմ փատիշահլը
դի

ամմէնուն վրայ . ինչպէս որ կը ցըցնէ
Ետեւի բանը :

34 . 47 . **Եւ** ըսեւ է . * Արոյ թա-
գաւորուն ոչ գոյ վախճանն ॥ :

դի . **Ա**ռաւ ըսեւ , թէ քի՞ չորն մեր
ճշմարիտ թագաւոր ըլլալով , ինչպէս
որ հիմայ կիշխէ և կրտիրէ ամմէնուն
վրայ աշխրբիս մէջը , առանկ ալ իւր
թագաւորութիւնը պիտի տեսէ յաւի-
տեանս : **Ա**ռ որնոյս զի՞ չըլլայ որ մէկը
կարծէ՝ թէ աշխարհս վերջանալով
ընդհանրական դատաստանէն ետքը ,
քի՞ թագաւորութիւն ալ պիտի դադ-
րի , անոր համար կըսէ , թէ * **Թագա-**
ւորութիւնն ոչ գոյ վախճանն ॥ :

Օ այս բանս գաբրիէլ հրեշտակապէ-
տը ըսաւ քի՞ համար՝ երբոր տեսիս
տրիստ . որ անձամբն . թէ՛ * **Թագա-**
ւորեացի՝ ի վրէժ տանն յակովբայ ի յա-
ւիտեանս . և թագաւորուն նր վախ-
ճան մի լիցի ॥ : (զուկաս . Գ . 32 . 33 :)
Ինչպէս որ դանիէլ մարգարէն ալ ,
առաջուց գրէր էր քի՞ համար . թէ՛
* **Իշխանութի նորա իշխանութի յա-**
ւիտեանական , որ ոչ անցանէ . և թա-
գաւորութի նորա ոչ եղծանիցի ॥ :
Թագաւորութիւն քի՞ երեք կերպ կի-
մաց

ղինէ . նիձէ քի կեօսթէրիր արթտան
գօնուլան քէլամ :

34 . «Ե . Եւ տէմէք տիր . * Եւնն
փատիշահլըղնընն նիհայէթի եօգ
տուր ॥ :

Ճէլ . Տէմէք իսթէր քի՝ իսա էֆէն
տիսիդ հագ փատիշահ օլմանդ իլէ . նի
ձէ շիմտի՝ տիւնէա իւղէրինտէ զապդ
իտէրէք ճիւմլէյի՝ հիւքիւմաթ սիւ
րէր , քէզալիք՝ կէնտի փատիշահլըղի
դատիւմ օլաճագ տրր : Եւ օլմայա քի՝
պիր քիմէսնէ զանն իտէ՝ տիւնէա ախլ
րինտէ սօնկ շէրիաթ օլունձէ , մէսիհ
փատիշահլըղի թէրք օլաճագ , օլ սէ
սլէպտէն սեօյլէր : * Եւնն փատիշահ
լըղնընն նիհայէթի եօգ տուր ॥ :

Պիւ քէլամի ձէպրայիլ ֆերիշթէ մէ
սիհ իչիւն վազ իյլէտի սլէքիր մէյրէ
մէ : * Փատիշահլըի իտէ եագուարն
օճաղի իւղէրընէ էպէտի . վէ անըն միւ
քիւթինըն ինթիհասի օլմայէ ॥ : (Կէս
ն :) Եւ ձէ դանիէլ փիղամպէր տա
լի՝ էզէլտէն եագմըշ իտի մէսիհ
իչիւն : * Եւնն հիւքիւմաթի՝ էպէ
տիյէ հիւքիւմաթ՝ քի թէրք օլմանդ
վէ անըն փատիշահլըղի պօղուլաճագ
տէկիլ տրր ॥ : (Կան . է . 14 :)

Իսա էֆէնտիսիդին փատիշահլըղի իւլ
թար

Մացվի . նախ՝ աշխրբիս մէջը հաւա-
տացելոց վրայ . երկրորդ՝ երկինքը
սքց վրայ . երրորդ՝ դժոխքը դատա-
պարտելոց վրայ : Աշխրբիս մէջը իւր
Թագաւորուիւր պիտի չի պակսի . վս-
գի հաւատացեալքը՝ որոնց վրայ կը-
Թագաւորէ քս , անպակաս պիտի ըլ-
լան ինչպան աշխրբիս կատարածը :
Երկինքը՝ սրբոց վրայ կը Թագաւորէ
քս իմրն մեր իւր փառօքը և իշխանու-
թիւ . ըստ որում որ՝ ինքն պսակեր ու
վարձատրեր է զամմէնքը . ինչպէս որ
սուրբերն ալ կը ճանչնան ու կը դա-
ւանին , Թէ նա է իրենց իմրը և Թա-
գաւորը . ուստի և կը փառաւորեն
զքս յաւիտեանս յաւիտենից : (յայտ .
գլ . 7 . ե . 5 . Ժ 2 :) Իսկ դատապար-
տելոց վրայ պիտի ցըցնէ քս իւր Թա-
գաւորուիւր . ըստ որում որ՝ ինքն դա-
տեր է զանոնք ու արդարութիւն պատ-
ժէր է . և այն վճիռն որ մէկ անգամ
մը տրվէր է՝ ետ չի՝ դառնար . այլ պի-
տի մնայ յաւիտեան : Աստի՛ ասոր հա-
մար կըսվի : * Արդ Թագաւորութեն
նչ գոյ վախճան ॥ :

Այս բանովս կը լըմնցընէ՝ սբ. եկեղե-
ցին , ինչ որ հարկաւոր է մէկ ուղղա-
փառ. քրիստոնէի մը դաւանիլ քսի իմ
մե-

Թարգմանակաշարը . հավելա՝ տիւ-
նեա իշխնատէ Զուամաթ իւղերինէ .
իբրինձի՝ կեօկտէ հվլ իալէր իւթիւնէ .
իւղինձի՝ ճէհէննէմտէ մէտանն օլան-
լէր իւղերինէ : Տիւնեատէ կէնտի փա-
տիշահլըղի հքսիլմէյէճէք . զիրա՝ օլ
Զուամաթ , քի անլերէ փատիշահ տըր ,
հքսիլմէճէք տէկիլ տիրլէր տիւնեա
ախիրինէ տէք : Աեօկտէ ազիզ հվլիա-
լերէ շահլի՝ իտէր հֆէնտիմիզ հիւք-
միւ իհթիշամ իլէ , զիրա՝ կէնտի ճիւմ-
լէսինին իւճրէթինի վիրիւպ Թաաղիմ
ու Թէքրիմ հթմիշ տիր . նիճէ անլէր
տախի՝ Թանըյիւպ վէ իգըար իտիւպ
անը կէնտիլերինէ փատիշահ ու սա-
հիւպ տիյու , իսա մէճաին իտէրլէր հ-
պէտիլ հպէտ : (յայտ . գլ . դ . ե . հ :)
Պատէհու՝ ճէհէննէմէ մէքս օլան
ճանլերէ կեօսթերէճէք հֆէնտիմիզ
կէնտի փատիշահլըղինի . զիրա՝ կէնտի
Թէճէսսիւս հտիւպ անլերի , հագ-
իւզրէ զազէպլերին վիրմիշ տիր . վէ
օլ իլամ՝ քի պիր տէֆա օլմուշ տուր՝
ասլա կերի տեօնէճէք տէկիլ , եա՝
գատիմ գուրան տըր . անըն իշիւն սեօյ-
լէնիր : * Փատիշահլըղընըն նիհայէ
Թի եօգ տուր || :

Պու քէլամ իլէ Թէքմիլ իտէր քիլէ
սէյի շերիֆ՝ նէ քի լազըմ իտէ քրիւ-
տիանն օլանա՝ տօղրու իթիգատ իլէ
իգ-

մերոյ վրայովը • ուստի՝ ասկից ետքը
կըսկրսի սորվեցնել զայն բաներն ալ,
որ պէտք է հաւատալ հողւոյն սրբոյ
վրայով • որ է երրորդ անձն ամենամբ
երրորդութի :

35. հ. Մ. Անշ կուզէ բսել * (հաւա
տամբ) և 'ի սբ հոգին' (յանեղ և 'ի
կատարեալ || :

պի • Այս բանովս կիմացընէ մեզի 'սբ
եկեղեցին , թէ մարդուս փրկութիւնը
համար՝ գլխաւոր հաւատաւոր բանե
րուն մէկն ալ՝ հողւոյն սբայ յաճուի՛ն է ,
որով խորհուրդ ամենամբ երրորդութի
յայտնի կը լլայ : Անշ կուզէ բսել , թէ
ինչպէս որ հաւատացինք 'ի հայր ամե
նակալ և յորդին միածին , ասանկ ալ
կը հաւատանք ու կը դաւանինք 'ի հո
գին 'սբ , թէ է յաճ ճշմարիտ՝ հաւա
սար և համագոյ հօր և որդւոյ :

Այս բանիս մէջը երկու գիտնալու
բնն կայ . նախ՝ բառս * հաւատամբ ,
մեր 'սբ հարքը աւելցուցեր են . որպս
զի՛ իմանայ ուղղափառ քրիստոնեայն ,
Ժգ թէ

իգրար Էթմէք իսա մէսի՜՜ Էֆէնտի
միզ իչիւն . իմտի՜ սլունտան սօնկրա ,
սլաշլանկը՝ Զ իտէր ԷօկըԷթմէք օԼ քէ
լամլէրի տախի , քի իգթիզա տըր ի
ման կէրթիրմէք ըուհուլլահ իւզէլը
նէ , քի իւչիւնձի իւգնիւմ տիր շէրիֆ
թէսլիսին :

35 . սի . Եթմէք իսթէր , * (Էթի
գատ իտէրիզ) տախի ըուհիԼ գուտ
սէ՜ (օԼ քի պիտիսլգ վէ թէմամ
տիր) ॥ :

ՃԷԼ . Պուքէլամ իլէ անկլատըր պի
զէ ազիզ քիլիսէ , քի ինսանըն ճան
սէլամէթի իչիւն՝ Էլպէթ ինանըլա
ճագ մատտէլէրին պիրի՜ գուտտուս
ըուհին իլահլիյէթի տիր . քի անը՜ն
իլէ շէրիֆ թէսլիս սըրըրի զահիր օլու
նուր : Եթմէք իսթէր , նիձէ ինան
տը՛ք իսէ փէտէրուլլահէ՜՜ վէ անըն
Էլէք Էվլատինէ , քէզալիք՜ ինանըր ու
իգրար իտէրիզ ըուհիԼ գուտսէ . իման
կէթիրէրէք հագ սլլահ օլտուղինի .
ագրան ու հէմզաթ փէտէրուլլահէ
վէ իսնուլլահէ :

Պուքէլամտէ իքի պիլէձէք մատտէ
վար : Եվլէլա՜ օԼ լուղէթ , Էանի՜
* իթիզատ իտէրիզ ॥ . գօնուլմուշ
տուր պիզիմ միլլէթին ազիզ ըուհ
ժի 0 պան

Թի, սլարտրկան է բոլորով սրտին՝ հա-
ւատալ հոգւոյն սթյ . ինչպէս որ կը
հաւատայ 'ի հայր և յորդին ամ : Ս'ի
անգամայն՝ հաւատամք բառս բերնով
ըսելու ատենը , սըրտանց ալ սլիտի
նորոգէ մարդ հաւատոյ ներգործու-
թիւր . ճանաչելով զհոգին սթ տր և
սրարիչ ամի , երկրպագելով և փառա-
ւորելով զինքը հօր և որդւոյ հետ մէկ
տեղ . ինչպէս որ կոստանդնուպօլսոյ
սթ ժողովն ալ սահմանեց մակեդոն
հերեաթիկոսին դէմ՝ ըսելով այսպէս :
* Ալ 'ի հոգին սթ տրն՝ կենդանա-
րարն 'ի հօրէ ելօղն , ընդ հօր և որդ-
ւոյ երկրպագակից և փառաւորակից ॥ :

Արկրորդ՝ ետքի երկու բառն ալ , սթ
* յանեղ և 'ի կատարեալ ॥ , առջի բա-
ռին պէս՝ հայոց սթ հարբը աւելցու-
ցէր են , ոնդ զի՝ երեզրնեն հոգւոյն սթ
ճամարիտ ամօութիւր , և անտարակու-
սելի՝ ընեն՝ Թի ինչպէս հայր և որդի
անեղ և կատարեալ է բնութիւն , ա-
նանկ ալ հոգին սթ :

Ս' ասն զի անեղ ըլլալով՝ ամ սլիտոր
ԸԼ

պանլէրինտէն , քի քրիստիա՛ն օլան
անկլասըն պօրճլու օլտուղին պիւթիւն
իւրէկտէն իման կէթիրմէք ըուհուլ-
լահէ , նիճէ քի՛ ինանըր փէտէրէ վէ
իսնուլլահէ : Վէ հէմ՝ շօլ լուղէթի
* իթիգատ իտէրիզ ॥ , ինսան թէլէֆ
ֆուզ էթտիքտէ լիսանէն , տէրունիւ
տէն տախի տին ամէլին՝ եհնիլէյէճէք
տիր , թանըյարագ ըուհլ հագը եհզ-
տան ու սահիպ ճիւմլէյէ . սէճտէ
գլարագ ու մէճտ իտէրէք անը փէտէր
վէ իսնուլլահէ իլէ պէրապէր . նիճէ
քի՛ իսթանպուլ սիւնհողոսի թաալիֆ
իլլէտի մակեդոն տինսիզէ գարշը ,
շեօյլէ տէյէրէք : * (Վնանըրըզ) վէ
գուտտուօ ըուհէ՛ օլ քի սահիպ վէ
հէյաթպախշ տիր . փէտէրտէն սա-
տիր օլունան . աթա վէ իսն իլէ սէճ-
տէ գլլընմիշ ու մէճտ օլունմիշ ॥ :
Իքինճի՛ արթտան գօնուլան լուղէթ-
լէր տախի . եանիւա՛ * ()՝ Լ քի պիւ
խալգ վէ թէմամ տիր ॥ , իլք լուղէթ
միսալի՛ գօնուլմուշ տուր էրմէնիան
միլլէթին ազիզ ըուհպանլէրինտէն .
քի անըն իլէ պէյան օլտուն ըուհիլ
գուտտուն հագ ալլահլլի . աշքեար
կէօսթէրէրէք՝ քի նիճէ փէտէր վէ
իսն պիլսալգ ու թէմամ տիրլէր
զաթ իլէ , շեօյլէ տէ ըուհլ հագգ :
Օ իրա՛ պիլսալգ օլմաղ իլէ , էլպէթ

ըլլայ . և կատարեալ ըլլալով , պիտի
ըլլայ՝ թէ միայն ի հօրէ ելօղ ,
այլև յորդույ . ինչպէս պիտոր ըսենք
վարդ : Սատր՝ մեր նք հարքը խորհր-
դով դրենք են զայս երկու բառը . ո-
րով կիմացվի ուղղափառ վարդապե-
տութիւն :

36 . 43 . Միողեօք այս տեղըս պէտք
է աւելցընել այն կրտոր բանը , որ
կըսվի թէ՝ * Մի հօրէ և յորդույ
բղենի ॥ :

պի . Միս բանս թէպէտ լուսաւորչայ
հաւատամքին մէջը չըկայ , որովհետեւ
այն ատենը այս վարդապետութեանս
վրայ տարակոյս ու գէմ ելլօղ մը չը-
կար . անոր համար նք լուսաւորիչ , և
մեր հին նք հարքը բացայայտ չըդը-
րին զայս կտոր բանըս հաւատամքին
մէջը . սակայն ետքը՝ երբոր ելան զա-
նազան հերետիկոսներ , որ կուրանայ-
ին զբղիւումն հոգւոյն սքյ և յորդույ ,
հարկ եղաւ որ՝ եկեղեցին քնի ժողո-
վով բացայայտ տահմանէ զայս ճմար-
տութիւն , որնպս զի յայտնի ըլլայ՝ թէ
պարտւեալն է ուղղափառ քրիստոն-
եայն իւր հոգւոյն փրկութենը համար
հաւ

ալլահ՝ օլմալը, վէ թէմամ օլմանը իլէ,
տէկիլ քի՝ եալընըզ փէտէրտէն, եա
հէմէ, վլատտէն սատիր օլմալը օլմալը.
նիճի, քի՝ եագընտէ, իսպաթ օլունա
ճանգ տըր : Վմտի՝ պիղիմ ազիզ ըուհ
պանլէր մագսուս ֆիքր իլէ գոյմալը
լէր պու լուղէթլէրի, քի տողըու իթի
գատ պէյան օլունսուն :

36 . «Է . Վճէպ իթիգատ քէլամլն
պու գըթասինտէ՝ վաճիւպ տիր աը
թըրմագ օլ մէհուր այէթի ըուհ
հագգ իւզէրինէ . * Վթատան վէ
էվլատտէն սատիր օլուր ॥ :

ՃէՂ . Պու այէթ՝ ֆարազա էրմէնիան
իթիգատ քէլամինտէ գօնուլմալ տէ
կիլ տիր, զիրա օլ վագթ՝ քի հագըէ
թի (լուսաւորիչ) վէ տէնէր ազիզ ըուհ
պանլէր գուրտուլէր իսէ պու քէլամի,
ասլա պիր շիւպհէլէրի վէ գարշը կէ
լէն պուլունմամըշ իտի պու տողըու
իթիգատէ . օլ սէպէպտէն՝ աշքէար
գոյմատիլէր պու գըթայի իթիգատ
քէլամինտէ : Վնճագ՝ սօնկրա նէ
վագթ տիւրլիւ ըիֆագիլէր զուհուր
իթտիլէր իսէ, ինքեար իտէրէք ըուհ
ուլահըն էվլատտէն սատիր օլմասի
նի, իգթիզա օլտի՝ քի ազիզ քիլիսէ
սիւնհոգոս իլէ աշքէար թարիֆ իլէ

Հաւատալ և դաւանիլ զնձուի հոգւոյն սբյ, և անոր բղխումն կի՛մ ելումն 'ի հօրէ և յորդւոյ :

* Բղխումն կի՛մ ելումն || ըսելով, կի՛մացվի այն նոճային անհաս ծագումը, որով անձն հոգւոյն սբյ կելէ 'ի հօրէ և յորդւոյ, և միայն իւր անձնաւորութեամբը կը զանազանի անոնցմէ : Եւ զայս ճշմարտութիւն և ուղղափառ վարդապետութիւնս կը սորովեցնէ մեզի նոճաշունչը, և յայտնի կը քարոզեն սուրբ հարք :

Ի՞նչ որ փրնտրուենք նոճաշունչը, կը գըտնենք զայս խօսքերըս, որ կըսէ քս նորն մեր : * () նմ ինչ, զոր ունի հայր՝ իմ է. վսկ ասացի ձեզ, թէ (հոգին սբ) յիմմէ անտի առնուցու || : (յովհ. Ժ. 15 :) Եւ թէ * {} որժամ եկեսցէ միսի թարիչն՝ զոր ես առաքեցիք ձեզ 'ի հօրէ՝ զհոգին ճշմարտութեան || : (յովհ. Ժ. 26 :) * Եւ թէ * Եւ հա ես առաքեմ զաւետիս հօր իմի 'ի ձեզ || . (զուկ. ի. 49 :) Եւ թէ * Դէսաց 'ի նս և ասէ. առէք հոգի սբ || : (յովհ. Ի. 22 :)

սին պո՛ւ հագիգէթի, պէյան իտերէք
քրիստիան օլանըն պօրճլու օլտուղինի
ճան սէլամէթի իչիւն՝ ինանըպ իպ-
րար իթմէկէ ըուհլ հագգըն ալլահ-
լըղլընի, վէ անըն սատիր օլմասինի փէ-
տէրտէն ու էվլատտէն :

* Սատիր օլմագ՝ ॥ տէմէյ իլէ, անկ-
լաշըլըր օլ խիւտալի միւթէպա, քի
ըուհուլահ իւգնիւմի չըգար աթա-
տան ու էվլատտէն. վէ եալընըզ կէն
տի իւգնիւմի իլէ ֆէրզ օլունուր ան-
լէրտէն : Սո՛ւ հագիգէթի վէ տօղըու
իման իգրարինի էօկրէտիր պիղէ նէ-
ֆէսուլահ. քիթապը, վէ աշքեար վաղ
իտերլէր ազիզ ու ալիմ ըուհպանլէր :
Ե՛կէր թէվրատը թէֆթիշ իտէճէք
օլուր իսէք, պուլուրուզ շու քէլամլէ-
րի՝ քի սեօյլէր իսա էֆէնտիմիզ : * Փէ-
տէրլմըն հէր նէլէրի վար իսէ՝ պէնըմ
տըր. անըն իչիւն տէտըմ սիզէ, քի
(ըուհլ հագ) պէնըմքիտէն ալէ ॥ :
(յովհ. ԺԴ :) Ս է թէքրար . * Փէս
չուն՝ թէսէլ լի իտէն կէլի՛ր իսէ՝ քի
պէն սիզէ փէտէրտէն կեօնտէրըրըմ,
օլ հագիգէթ ըուհի ॥ : (ինոյն :) Ս է
թէքրար . * Եթէ պէն փէտէրլմըն
միւթտէսընի սիզէ կեօնտէրըրըմ ॥ :
(զուկ. իդ. 49) : Ս է կի՛նէ . * Ենլէ-
րէ իւֆլէյիւպ՝ վէ տէր, ըուհ գուտսի
ալըն ॥ : (յովհ. Ե :)

Լ.յս քսի ըսած բաներէն առաքեալք լուսաւորվելով, աւելի բացայայտ գրեցին այս բանիս վրայ. ինչպէս որ կը տեսնենք իրենց թղթերուն մէջը, որ զհոգին սբ. կը կոչեն * հոգի քսի ||. ինչպէս կըսէ պօղոս առաքեալը (գաղ. 4. 6:) * Լ. աքեաց Դոմ զհոգի որդւոյն իւրոյ 'ի սիրտս մեր ||: Եւ թէ * Եթէ դք զհոգի քսի ոչ ունի, սա չ'նորա ||: (հռովմ. Ը. 9:) Եւ պետրոս առաքելն ալ կըսէ. * Բննէին յորում և յորպիսի ժամանակի գուշակէր 'ի նոսա (քսի մարդարէս) հոգին քսի || (ն. պետ. ն. 11:)

Օ այս բաներըս կարդալով և քննելով սբ. հարք աւելի յայտնի գրեցին, ու քարոզեցին հոգւոյն սբ. բղխման վրայ. ուստի կը տեսնենք որ բացայայտ խօսքերով կը բացատրեն, ու կը սորվեցընեն մեզի զայս ճշմարտութիս: Ինչպէս սբ. գրիգոր լուսաւորիչ՝ երբոր դարձուց մեր ազգը, ասանկ սորվեցուց հաւատալ. * Հայր յանձնէ որդի 'ի հօրէ, հոգին 'ի նոցունց՝ 'ի նոսին || (ազաթանդեղոս. երես. 153:) Եւ զայս դաւանութիս, որ սբ. գրիգոր լուսաւորիչ սորվեցուց մեզի, առեր

Եւ ֆէնտիմիզին պու տէտիղի սեօզէր
տէն կէնտի շակիրտէրի միւնէվիւր
օլուպ՝ զիյատէ աշքեար եազտիւր պու
մատտէ իւզէրինէ . նիճէ կեօրիւրիւզ
անլէրին նամէսինտէ , քի ըուհլ հա
գը՝ օգուրլար մէսիհ ըուհի . շեօյլէ
վազ իտէր պօղոս (առաքեչ) : * Եւ
տա իրսալ իյլէտի իւրէկիմիզէ կէնտի
էվլատինին ըուհընի || : (գաղ . Դ :) վէ
թէքրար . * Եւ կէր պիրինին մէսիհ
ըուհի եօղ ինէ , շու անրն տէկիւ
տիր || : (հռովմ . Ը :) վէ պետրոս
(առաքեալ) վազ իտէր : * Եւ ֆթիշ
իտէրլէր իտի . հանկը վէ նիճէ զէ
մանտէ տէլալէթ իտէր իտի անլէր
տէ , (եանիեա՝ նէպիլէրտէ) իսանըն
ըուհի || : (Խ . պետ . Խ . 11 :)

Պու մէզպուր օլունան քէլամլէրի
թէֆթիշ իտէրէք ազիզ ու ալիմ
ըուհպանլէր , էֆղուն աշքեար եազ
տիւր . վէ վազ իթտիւր ըուհուլա
հըն սատիր օլմասընի աթատան վէ
էվլատտէն : Եւ մտի կեօրիւրիւզ քի՝ պէյ
ան սեօզէր իլէ հօկրէտիւրլէր պիզէ
պու հագ իմանի : Եւ ճէ հազրէթի
(Կրիգոր լուսաւորիչ) հրմէնի միլլէ
թին քրիստիան իթտիքտէ , պեօյլէ
ճէ իման կէթիրմէք էօկրէթտի : * Եւ
տէր կէնտի իւզնիւմիւնտէն . էվլատ
փէտէրտէն . ըուհլ անլէրտէն՝ ան
լէր

ուեր էր այն ուղղափառ վարդապետու
թէն , որ մնացեր էր հայաստան՝ սք
թաղէոս առաքեալէն . ինչպէս կը
տեսնենք սրբուհւոյն սանդուխտայ
վարուց մէջը , որ կըսէ՝ թէ թաղէոս
առաքեալը * () անոյց ինձ զորն իմ,
զարարիչ երկնի և երկրի , և զորդին
միաժին , և զմբ հոգին , որ ինոցունց || :
('ի հին ճառընտիրս :) () Եւ որ նման
կը քարոզէն և կը վարդապետեն մեր
ետքի հարք ալ : Ինչպէս շիրակ վանու
ժողովոյն առաջի կանոնին մէջը սահ
մանեցին այսոյս : * () Եւ որ ինոս
տովանեսցի սք և կենդանարար եր
րորդութեն՝ մի բնութի և երեք ան
ձինք . զհայր անուատճառ , և զորդի
'ի հօրէ , և զհոգին մբ 'ինոցունց էու
թենէն , հարթ և հաւասար և հա
սարակաց , այնպիսին նշովեալ եղի
ցի || :

Ուստի այս կանոնիս նման , մանա
ւանդ թէ՛ աւելի բացայայտ կըսէ
խոսրով վարդապետ : ('ի մեկնութե
ժամադրքին . ձեռագր") * () Եւ հենմք
զհայր իբրև զպատճառ որդւոյ ծնն
դեամբ .

լէրտէ ॥ : (ագաթ . երեւ . 153 :) ॥ Է
 պու իման իգրարինի՝ հազրէ՛թի (լու
 սաւորիչ) ախզ ու գապզ իթմի՛շ խտի
 օլ տօղրու իթիգատտէն՝ քի գարար
 օլունմիշ իտի էրմէնի մէմլէքէթինտէ
 հազրէ՛թի թադէոս հէվրատէն . նի
 ճէ զահիր օլուր ազիզ սանդուխտ
 սուլթանըն էօմիւր րիվայէթինտէ .
 սուլթան կէնտի իգրար իտէր քի՝ հազ
 րէ՛թի թադէոս (առաքեալ) * Թա
 նրթտը՝ պանա րապպիմի՝ եարատըճի
 կեօկի վէ եէրի . ու անըն եէք էվլա
 տինի . վէ ազիզ րուհի , քի անլէրտէն
 տիր ॥ : (ճառընտ) : ॥ Ու թարզա վաճ
 խտէրէք էօկրէտիրլէր ախէր րուհպան
 լէր տախի . նիճէ շիրակվան սիւնհո
 դոսուն իլք գանունինտէ շէօյլէճէ
 թաարիֆ օլունտի : * Եկէր պիր քիւ
 մէսնէ իգրար իթմէ՛զսէ շէրիֆ ու հէյ
 աթպախշ թէսլիսի . պիր թապիաթ՝
 վէ իւշ իւգնիւմ . փէտէրի պիպայիս ,
 վէ էվլատը փէտէրտէն , վէ րուհլ հազ
 անլէրին զաթընտան վահիտ վէ եէք
 սան ու պէրապէր , էօյլէսի լանէթ օլ
 սուն ॥ :

Իմտի՝ պու գանունէ մութապրզ ,
 իլլա՝ իզնիաթ աշքետը վաճ խտէր
 խոսրով րուհպան՝ շէօյլէ տէյերէք :
 * Եռպարէք իտէրիզ փէտէրի՝ սէ
 պէպ կիպի էվլատէ թէվլլիտ իլէ . վէ
 Էվ-

դեամբ . և զորդի՝ իբր ծնեալ ի հօրէ
բնութենակից և հաւասար հօր . և
զհօգին՝ իբրև բղխումն ի նոցունց
էութիւնս ॥ :

Իսկ լամբրոնացին և վանականն վար
դապետը և այլ ուրիշ հարք գեղեցիկ
օրինակներով կը մեկնեն զայս բող-
խումն հողւոյն սրբի ի հօրէ և յորդւոյ :
Արեւմտեան գնմանուի ծառի . զհայրն
նո՞՞ք կը կոչեն բուն՝ կի՛ արմատ . զոր-
դին ոստ՝ կի՛ ճիւղ . և զհօգին սուրբ
պտուղ , որ կելլէ ծառին արմատէն
և ճիւղէն մէկ տեղ :

Արմանցընեն արևու՝ ըսելով , թի-
հայր նո՞՞ք արև՝ է . որդին ճառագայթ՝
որ կը ծագի անկից . իսկ հօգին սուրբ
ւոյս , որ կը բողխի կի՛ կելլէ արևէն ու
ճառագայթէն :

Արմանցընեն չնչոյ՝ ու կըսեն , թի-
խնչալէս շունչը պէտք է որ բերնէն
դուրս ելլէ , ասանկ ալ հօգին սուրբ՝
որո՞՞քս զի ելլէ ի հօրէ , պէտք է որ ելլէ
և յորդւոյ : Ասն զի կըսէ վանական
վարդապետը , թի * հօգին շունչ է ,
և որդին բերան ॥ : Ասոր նման ուրիշ
չատ օրինակներով կը մեկնեն մեզի
զայս անհասանելի խորհուրդս , յայտ-
նի խօսքերով կը զրուցեն՝ թի հօգին
որ

Էվլատի՝ մէվլատ կիպի փետերտէն .
պիր զաթ ու պերսապէր օլարագ փե-
տերէ . վէ բուհի՝ սատիր օլմուշ կիպի
անլէրին զաթընտան ॥ : (մեկն . Ժա-
մագիրք . ձեռագր :)

Եւմա՝ լամբրոնացի վէ (վանահան)
տէնիլէն քէշիշէր ախէր բուհպանլէր
իլէ միտասիպէօրնէկլէր վէրերէք պէյ-
ան խտերլէր բուհլ գուտտուն սատիր
օլմասինի փետերտէն վէ Էվլատտէն :
Եւմաիլ կէթիրերէք աղաճի՝ փետեր-
ուլլահի քեօք օգուրլար . Էվլատի
տալ , վէ բուհի՝ մէյվա . քի չըգար ա-
ղաճըն քեօքիւնտէն վէ հէմ տալին
տէն պերսապէր :

Պէնկզէտիրլէր կիւնէշէ . փետերի շէմա
թապիր խտերէք՝ Էվլատի շօհլէ ան-
տէն տօղմուշ . վէ բուհի՝ նուր , կիւ-
նէշտէն վէ շօհլէտէն միւթէպատիր
օլմուշ :

Եւմաիլ խտերլէր նէֆէսէ . նիճէքի
աղըզտան չըգար տիշարը , շէօյլէ տէ
բուհլ փետերտէն սատիր օլմաղա՝ կէ-
պէթ Էվլատտէն չըգուալը . զիրա՝ վազ
խտեր (վանահան) բուհպան : Բուհլ
նէֆէս տիր . վէ Էվլատ աղըզ ॥ :

Պունա՝ մէնէնա՝ տիւրլիւ ախէր թէմ
սիլլէր իլէ պէյան խտերլէր պու նիհայ-
էթ սիզ սըրրի , աշքեսար քէլամլէր իլէ
անկլատարագ , քի բուհուլլահ սատիր
օլուր

Եւ կը բղիւի կո՞կ եւլէ՝ ի հօրէ և յորդ-
ւոյ . ինչպէս չը մնար ամենեւին տարա-
կոյս մը այս ուղղափառ և ճշմարիտ
դաւանութեան վրայ :

Եւս վարդապետութիս ժողովով ալ
հրատարակվեցաւ մեր աղգին մէջը .
ինչպէս որ կը պատմեն երկու ժամա-
նակակից մարդիկներ . կիրակոս վար-
դապետ , և մեծն վարդան՝ որ կը գրէ
այսպէս . [Թէ *] Եւ [Թուին (հայոց)
(իմ յամի տն 1251) շարժեցաւ խնդիր
՝ ի մեծ բաբէն հռովմայ , և գրեաց
յաղգս ամենայն քրիստոնէից . եւ [Թէ
պարտ է զամենայն հոգին տո՛ խոս-
տովանել ի հօրէ և յորդւոյ բղիւեալ :
] Եւ ոչ եղև հաճոյ ասորւոց և յունաց
և վրաց՝ բաց ի հայոց . (իմ ուրիշ աղ-
գերը չուզեցին ընդունիլ . սակայն
հայերը ընդունեցան .) որք քննեցին
զդաւանութի առաջնոցն սբց (իմ ա-
ռաջին Եւ հարցն) ի ձեռն տո՛ ամերձ
վարդապետին վանականին . և գտին
համախոհ երեւելի սրանց փառաւո-
րաց՝ աթանասի , գրիգորի տո՛ Եւ Եւ ,
գրիգորի նիւսացւոյն , գրիգորի լուսա-
ւորչին , և այլոց սբց || : Եւսոր նման
կը գրէ ու կը հաստատէ կիրակոս վար-
դապետն ալ : Սրով յայտնի կերեւայ
[Թէ այս վարդապետութիս ուղիղ և
ճշմարիտ է . և ասանկ կը հաստատեն

օլուր փետերտէն վէ էվլատտէն . Թա՛
անլա հիչ շիւպհէ գանժայարագ պու
տօղրու վէ սահիհ իման իգրարինէ :

Պու իթիգատ՝ սիւնհոդոս իլէ տախի
թէվաթուր օլունտի էրմէնիան միլլէ
թինտէ . նիճէ նագլ օլունուր իքի
ինամ րավիլերտէն՝ քի օլ սիւնհոդոս
վագթինտէ իտիլեր . կիրակոս ու վար
դան իսիմլի , քի շէօյլէճէ եազար :

* Սէնէյի 700 (էրմէնիան Թարիխինտէ
եախօտ՝ իսա սէնէսի 1251) սիւալ
օլունտի հռօմանըն պէօյիւք փափա
սինտէն վէ եազար ճիւմլէ քրիստիան
միլլէթլերէ . աճէպա լազը՝ մի ազիզ
րուհուլլահի՝ փետերտէն վէ էվլատ
տէն սատիր օլմուշ իգրար իթմէք :

Վ է մագպուլ օլմատը սիւրեանլերէ ,
վէ րումլերէ , վէ կիւրճիլերէ , էրմէնի
լերտէն մաատա . (եանի՝ ախէր միլլէթ
լեր գապուլ իթմէք իսթէ՛մէտիլեր .
էմմա՝ էրմէնիլեր գապուլ իթտիլեր .)

զիրա՝ թէճէսսիւա իտիւպ էվալիլտէ
օլան գատիսլերին իման իգրարինի ,
ազիզ վանտիւան րուհպանըն վասիթա
սի իլէ . վէ մութապըգ պուլտուլեր
իպրէթլի ու իհթիշամլը ատէմլերէ .

(եանի՝) աթանաս , գրիգոր նոճաբան ,
գրիգոր նիւսացի , գրիգոր լուսաւո
րիչ , վէ ախէր էվլիպէ || :

Պունտան
պէօյ

Ծը հարք և վարդապետք եկեղեցւոյ .
 ուստի՝ պէտք է որ մենք ալ ասանկ
 ընդունինք ու ճշմարիտ սրտով դաւա-
 նինք զայն :

Անաց որ՝ եթէ ըսէ մէկը , [Թէ այս
 ճշմարտութիւն երբոր ասանկ յայտնի
 էր , ինչո՞ւ համար հապա մեր Ծը հար-
 քը հաւատամքին մէջը բացայայտ չը-
 դրին զայս դաւանութիւն : Ախտի գիտ
 նայ այնպիսին՝ [Թէ այն ատենները
 ինչպէս որ ըսինք վերը , մասնաւոր
 մուտքութի մը չէր ելած անոր վրայ .
 ասոր համար չուզեցին աւելցնել
 զայս բանս . [Թէ չէ՞ ինչպէս որ արիւ-
 սի , և ուրիշ հերետիկոսներու դէմ
 աւելցուցին երկու բառը , իմ * յանեղ
 և 'ի կատարեալ ॥ . և մակեդոնի՝ դէմ
 ետքի բառերը , իմ յօրհնս և յաւետա-
 րանս , ևն . ասիկայ ալ կաւելցնէին
 անտարակոյս , [Թէ որ գիտնային , [Թէ
 ետքի մարդիկները պիտի տարակու-
 սին այսպիսի յայտնի ճշմարտութեան
 վրայ :

(Ը) ող զայն որ՝ մեր սուրբ հարքը զայս
 հաւատամքը երբոր առին հոռմներէն ,
 ԺԴ շատ

պեօյլէ՝ աշքեար կեօրիւնիւր , քի
պու իթիգատ՝ տօղրու վէ սահի՛հ տիր .
հէմ մուգարար օլունմուշ ազիզ ու
ալիմ քիլիսէ ըուհպանլէրինտէն : Իմ
տի՝ վաճիւպ տիր պիզէ սատէտիլ օ
լուպ գապուլ ու իգրար իթմէք անր :
Իմմա՝ էկէր տէր իսէ պիրի . պու հա
գիգէթ հաչան՝ պեօյլէ այան իտի .
նիչիւն պիզիմ ազիզ ըուհպանլէր իթի
գատ քէլամինտէ աշքեար գօյմամըշ
լար պու իգրարի : Պիլէճէք տիր շօլ
տէյէն . քի օլ վազթլէրտէ պու մատ
տէ իւզէրինէ (նիճէ պալատէ տախի
զիքր օլունտի .) մախսուս պիր դալատ
դուհուր իթմէմիշ իտի . անր՝ն իչիւն՝
իսթէմէտիլէր պու գթայի արթըր
մագ . եօղ իսէ՝ նասըլ քի արիոս վէ
ախէր ըիֆագիլէրէ գարշը արթըրտի
լէր օլ լուղէթի , * պիխալգ վէ թէ
մամ . հէմ մակեգոն տինսիզէ գար
շը օլ սօնկ տէնիլէն լուղէթլէրի . եա
նի՝ * սեօյլէտի նամուստէ վէ ինճիլ
տէ , եւ ॥ , քէզալիք՝ պունի՝ տախի
շիւպհէսիզ արթըրըլար իտի զիյատէ
աշքեար սնկլաշըլմագ իչիւն . էկէր
պիլէյիտիլէր՝ քի արթտան կէլէն քի
մէսնէլէր շիւպհէլէնիւպ՝ գարշը գօյա
ճագլէր տիր պեօյլէ այան ու տօղրու
հագիգէթէ :

Պունտան մամտա՝ պիզիմ ազիզ ըուհ
Ժէ P պան

շատ բան մէջը բացատրեցին , ու ա-
նանկ յանձնեցին մեզի . և այս տեղըս
կը տեսնենք որ՝ կոստանդնուպօլսոյ
հաւատամքին մէջն որ դրած է հոգ-
ւոյն սթյ համար , * ՚ի հօրէ ելօղն ॥ ,
մեր՝ սբ հարքը անոր տեղը դրեր են ,
* Յանեղ և ՚ի կատարեալ ॥ : Յայտնի
է՝ որ չէ թէ տարակուսելնուն համար
ասանկ դրին , իբր թէ՝ հոգին սբ ՚ի
հօրէ կելլէ՞ արդեօք , թէ չէ . այլ
չուզեցին առիթ տալ մեզի , որ պըն-
դենք՝ թէ միայն ՚ի հօրէ կելլէ . այլ
անեղ և կատարեալ դնելով՝ իմացու-
ցին մեզի , թէ հոգին սբ՝ չէ թէ մի-
այն ՚ի հօրէ կելլէ , այլև յորդւոյ .
որովհետև անեղ է և կատարել . իսկ
անեղ ըլլալու՝ պէտք է որ ըլլայ ան-
և կատարեալ ըլլալու համար , պէտք
է որ ըլլայ՝ չէ թէ միայն ՚ի հօրէ ,
այլև յորդւոյ . ինչպէս գեղեցիկ կը
բացատրէ զայս և վանական վարդա-
պետք՝ այսպէս ըսելով : * հոգին եթէ
՚ի հօրէ միայն ասիցես ել և բղխումն ,
անբան է հոգին . և թէ յորդւոյ մի-
այն ասիցես , օտար սկիզբն է . իսկ
եթէ ՚ի հօրէ և յորդւոյ , ճշմարիտ է ,
որնքս և է ॥ : Այս վանական վգնտըս
շատ կերպ օրինակներով կըխօսի այս
բանիս վրայ , գրելով և առ կոստան-
դին կթղկս հայոց և առ հեթումար
քայ ,

սլանէր սու իթիգատ քէլամինի աւ-
տըլէր իսէ բուսլէրտէն , չօգ գըթա
սին թէֆսիր իտէրէք՝ շեօյլ թէսլիմ
իթտիլէր պիզէ . վէ պու մահալլատէ՝
կէօրիւրիչ քի իսթանպուլ սիւնհո
դոսուն քէլամինտէ գօնուլմուշ տուր
բուհլ գուտս իջիւն՝ * Վէ, տէրտէն
սատիր օլունան || , պիզիմ բուհպանլէր
անրն եւրինէ գօյմուշար տըր * Վի
խալպ վէ թէմամ՝ || : Վէրամլէրի՝ տէ
կիւլ քի շիւպհէլէրի իջիւն . եանի բու-
հլ հապ աճէպա փէտէրտէն սատիր
օլուր մի , եախօտ՝ օլմաչ մի . իլլա՝ իս
թէմէտիլէր վէսիլէթ վէրմէք պիզէ՝
իթտահէ սիւրմէղէ՝ եալընըզ փէտէր
տէն սատիր օլունուր տիյու . եա՝ * պի
խալպ վէ թէմամ՝ || լուղէթլէրի գօյ-
մաղ իլէ՝ սուկլաթտըլար պիզէ քի՝
բուհուլլահ տէկիւլ քի՝ եալընըզ փէ-
տէրտէն սատիր օլունուր , եա՝ հէմ
էվլատտէն . չիւնքի պիխալպ ու թէ-
մամ տըր . իմաի պիխալպ օլմաղա
ալլահ օլմալը . վէ թէմամ օլմաղ
իջիւն՝ իլլաղըմ տըր եօգ քի եալընըզ
փէտէրտէն , իլլա՝ հէմ էվլատտէն չըգ-
մը՝ շօլա . սիւնէ կիւղէլ վաղ իտէր պու-
նի (վանապան) բուհպան շեօյլէ տէյէ
րէք : * Վէ կէր բուհի՝ եալընըզ փէտէր
տէն սեօյլէր իտէն սատիր վէ միւթէ
պա՝ պինաթըգ բուհ տըր . վէ կէկէր

քայ , ու հաստատելով թէ պէտք է
խոստովանիլ զհոգին նք բղխեալ 'ի
հօրէ և յորդոյ . ինչպէս կըստամէ
կիրակոս վարդապետը :

37 . 49 . **Ի**նչ կիմացվի ըսելը . * Որ
խօսեցաւ (յօրէնս և) 'ի մարգարէս
(և յաւետարանս) :

պէ . **Ի**ս բանովս սուելի կը հաստատ
վի հոգւոյն սբյ տծուծիր . որով կի
մացընէ մեզի նք եկեղեցին , թէ հո
գին նք ճշմարիտ տծ ըլլալով , ինքն
էր՝ որ խօսեցաւ մովսէս մարգարէին
բերնովը՝ երբոր տրվաւ տասնաբան
եայ օրէնքը . կամ թէ՝ ինչ օրէնք որ
գրեց մովսէս մարգարէն՝ ու սորվե
ցուց ժողովրդեան , նոյն ինքն հոգին
նք էր , որ խօսեցաւ ու իրեն տուն
տրվաւ գրելու : **Եւ այս՝** չէ՝ թէ միայն
մովսէսի , այլև տմ մարգարէից և ա
ռաքելոց , որ այ խօսքերը գրեցին , ու
իմացուցին մեզի այ կամքը : **Ինչպէս**
որ կըսէ պետրոս առաքեալն ալ . (ք .
պետ . տ . 211) * **Բանգի** ոչ եթէ ը կա
մաց մարդկան տունաւ մարգարէուի
երբ՝ ք , այլ 'ի հոգւոյն սբյ կրեալք՝
խօսեցան մարդիկ յայ || : **Իսոր** հա
մաք կըսէ * **Որ** խօսեցաւ յօրէնս և 'ի
մարգարէս և յաւետարանս || : **Իս**
ինքն

Եալընըզ Կվլատտէն սեօյլէր իսէն ,
Էճնէսլիսլայիս տիւր . Էմմա՝ Կէկը փե-
սէրտէն վի Կվլատտէն , Տաղ տըր .
Նիճէ քի տըր ॥ :

37. - Է. Լ անկլաշը լըր տէմէ-սի.
 * ()'Լ քի սէօյլէտի (նամուստէ վէ)
 նէպիլէրտէ. (վէ ինճիլտէ) ॥ :

ԶԷԼ. Պու քելամ իլէ մուգարան օլու
 նուր բուհը հագգըն ալլահըդի . ին
 հա իտերէքէ օկրէտիր պիզէ ազիզ քի
 լիսէ , քի բուհը գուտս՝ հագ ալլահ
 օլմահը իլէ , օլ կէնտի իտի սեօյլէյէն
 մուսա փէղամպէր լիսանի իլէ , նէ
 լագթ վէրտի իսէ կսկինամուսըն թէն
 պիհաթլէրինի . եախօտ՝ հէր նէ նա
 մուս եազոր՝ իսէ մուսա նէպի՝ վէ
 էօկրէթտի ճումամաթէ , օլ կէնտի
 բուհը գուտս իտի սեօյլէյէն վէ իլ
 համ իտէն , Հէմտէկիլ քի եալընըզ
 մուսայէ , եա՝ Զէմի փէղամպէրլէրէ ,
 վէ հէվարիունէ տախի , քի թանկրի
 քելամլէրին եազըպ՝ պիտիրտիլէր պի
 զէ ալլահըն իրատէթինի . նիճէ վնգ
 իտեր պէտրոս (առաքէլ) : * () իրա
 տէկիլ քի՝ անլա ինսան իրատէթինէ
 կէօրէ վէրիլտի փէղամպէրլիկ , եա՝
 բուհը հագտան ալուպ ինսանլէր ,
 թանկրի թէրաֆինտէն սեօյլէտիլէր :

ինքն թէ օրէնքն ալ մարգարէութիւններ
նալ ու աւետարաննալ հոգւոյն սբլ
առդէցու թիւր գորովեցան :

Այս բանիս մէջը այն երկու բառը
որ կըսվի * յօրէնս և յաւետարանս || ,
մեր սբ. հարքը աւելցուցեր են , որպէս
զի՛ իմացընեն թէ ինչ որ հին օրինաց
մէջը գրված էր հոգւով սբլ , ամմէնը
կատարվեցաւ և գրվեցաւ նոր օրինաց
մէջը նոյն հոգւով սրբով :

38 . 43 . Ինչ կուզէ ըսել . * (Ար էջն
'ի յօրդանան . քարոզեաց զառաքելչն
և բնակեցաւ 'ի սբսն) || :

պի . Այս բանս ամբողջ աւելցուցեր
են մեր սբ. հարքը , որպէս զի իմացը
նեն՝ թէ հոգին սբ՝ ճշմարիտ անձային
անձնաւորութի է՝ հօր և որդւոյ նման :
Աստի ինչ գործք ալ՝ հոգւոյն սբլ ա
նուանով որ կը պատմւի հին և նոր օ
րինաց մէջը ժողված ու գրված է ա
տեղը , զրցընելու համար՝ թէ մի և
նոյն հոգին սբ է , որ ըրաւ զայս ան
է

(ք . պետ . ւն :) (օ՛լ սէպէպտէն տէ
նիլլը : * ()՛Լ քի նեօյլէտի (նամուս
տէ վէ) նէպիլէրտէ (վէ ինճիլտէ) ॥ :
Սեօյեա՝ նամուսլէր՝ տէլալէթլէր վէ
ինճիլ տախի բուհլ գուտսուն իլհա
մի իլէ եազըլտը :

Պու քէլամ գըթասինտէ՝ օ՛լ իքի լու
ղէթ . եանի՝ * նամուստէ վէ ինճիլ
տէ ॥ , էրմէնի միլլէթին ազիզ բուհ
պանլէրի արթըրմըշլար տըր . անկլա
տարափ պիղէ , հէր նէ քի՝ աթըզ նա
մուստէ եազըլմիշ բուհլ գուտս իլէ ,
ճէմի թէքմիլ օլմուշ վէ եազըլմըշ
տըր ճէտիտ նամուստէ օ՛լ բուհլ
գուտս իլէ :

38 . « Է . (Է՛ տէմէք իսթէր , * (()՛Լ
քի էնտի եօրտանան Է՛հէհէհէ , վազ
իլլէտի իրսալ օլունանի . վէ սաքին
օլտի Է՛վլլիատէ) ॥ :

Ճէվ . Պիլթիւն պու գըթայի արթըր
մըշլար տըր պիգիմ միլլէթին ազիզ
բուհպանլէրի . անկլատմափ իչիւն՝ քի
բուհլ գուտս սահիհ իսլատամի իւզ
նիւմ տիր . փէտէր ու Է՛վլլատ Է՛իպի :
(օ՛լ սէպէպտէն՝ հէր նէ Ֆիյլ ու ա
մէլ բուհլ հազ իսմինէ՝ նազլ օլու
նուր Է՛սկի վէ Է՛էնի նամուստէ , ամմէ
սին ճէմ Է՛տիւպ գօյմուշլէր պու մա

էն թիւ, այլ և այլ հոգիք կ'ը զօրութիւնք
նոյ . ինչպէս որ հերետիկոսները կը
սէին :

Եւ յա բանով կուզեն ըսել, թէ հոգին
նոք ճշմարիտ անձնաւորութիւն ըլլա
լով՝ քօի նոն մերոյ մկրտութեան ա
տենը աղաւնիի ձեով իջաւ յորդանան
գետը քօի վրայ , ու երեցուց անոր
որդի նոյ ըլլալը , որ մարդկանց փրկ
կութեանը համար եկեր է աշխարհ .
ուստի կըսէ՝ քարոզեաց զառաքեալն ॥
այսինքն՝ իմացուց և յայտնի ըրաւ ամ
մէնուն , թէ որդին նոյ խորկըվեր է 'ի
հօրէ զմեզ փրկելու համար , ինչպէս
որ ըսաւ ինքն ալ աւետարանին մէջը :
* Եւ թէ հայր առաքեաց զիս . և որ ա
ռաքեացն զիս հայր՝ նա վկայեաց վո
խմ ॥ : (յովհ . ե . 36 :) Եւ եսայի մար
գարէն ալ կըսէ քօի բերնէն (զԼ . խմ .
16 :) * Տը նոր առաքեաց զիս , և հոգի
նորա ॥ :

Եւ յա բանս քանի մի ձեռագիր օրի
նականերու մէջ կըդրվի , * քարոզեաց
յառաքեալն ॥ : Որով պիտի իմացվի թէ
հոգին նոք պէնտէկոստէին օրը՝ երբոր
իջաւ վերնատունը առաքելոց վրայ ,
բա

հալլտէ , կեօսթերերէք՝ քի օլ կէնտի
րուհլ հագ տըր ճիւմլէսին իշլէյէն .
տէկիլ քի զայրի րուհլ , եախօտ՝ թանկ
րի գուլլէթի . նիճէ ըկֆաղի ատէմ
լէր ֆասլ իթտիլէր :

Պու քէլամ իլէ տէմէք իսթերլէր քի՝
րուհուլահ սահիհ իւզնիւմ օլարագ ,
մէսիհ վաֆթի շինտէ կեօկերճի՛ն մի
սալի էնտի իւզերինէ եօրտանան նէհ
րինտէ . վէ կեօսթերտի անըն իսնուլ-
լահ օլտուղինի , քի ինսան խէլասը՝
իչիւն կէլմիշ տիր տիւնեայէ . նիճէ քի
սեօյլէնի . * վագ իյլէտի իրսալ օլու-
լանի || . եանիւեա՝ պէյան իտերէք անկ
լաթտը ալէմէ՝ քի իսնուլլահ փէտեր
տէն եօլլանմը՝ տըր պիլի խէլաս իթ-
մէք իչիւն . նիճէ՝ կէնտի տախի սեօյ-
լէր ինճիլտէ : * Փէտեր իրսալ էթ-
մը՝ տըր պէնի . վէ պէնի իրսալ իյլէյ-
էն փէտեր , կէնտու պանա շէհա
տէթ վերտի || : (յովհ . Ե :) Վ է ետայի
փէղամպէր մէսիհ աղգընտան շեօյլէ-
ճէ վագ իտեր : * Բապպի րապպի իր-
սալ իյլէտի պէնը . վէ անըն րուհի || :

(գլ . խը :)

Պու քէլամ՝ պիր գաչ էլ եաղըսի եօր-
նէկլէրտէ գօնուլուր . * Վ աղ իյլէտի
րէսուլլէրտէ || : Պեօյլէ՝ օլտուքտա՝
անկլամալը քի րուհլ հագ էնտիքտէ
պէնտէգօստէ կիւնիւ չարտաղա սա-
քին

քարողեց անոնց, քի մտքերնին լուսա-
ւորեց, որ իմանան քի տնօրէնութե
խորհուրդները :

Իսկ այն որ կրսէ . * Բնակեցաւ 'ի
սքսն՝ ॥ կուզէ ըսել, թէ հոգին սուրբ
իջնալով առաքելոց վրայ, անոնց քա-
րողութիւնը իջաւ ու հանգչեցաւ հա-
ւատացելոց վրայ, կի՞ սբ եկեղեցնայ
մէջը : Կամ որ նոյն է, ով որ առաքե-
լոց ձեռքով հաւատացել էր քի, և մկր-
տուք սրբաբան էր 'ի մեղաց, հոգին
սուրբ իջաւ անոնց վրայ և լեցուց իւր
շնորհօքը :

Եւս բանս կրցըցրնէ՝ թէ կատարված
է այն խոստումնքը քի, որ կրսէ :
* Եւս աղաչեցից զհայր, և այլ միսի
թարիչ տացէ ձեզ . զի ընդ ձեզ բնա-
կեսցէ 'ի յաւիտեան . զհոգին ճշմար-
տուէ, զոր աշխարհս ոչ կարէ ընդու-
նել . զի ոչ տեսանէ զնա, և ոչ ճա-
նաչէ զնա . բայց դուք ճանաչէք զնա,
զի առ ձեզ բնակեսցէ՝ և ընդ ձեզ ե-
ղեցի ॥ : (յովհ . ԺԴ . 16. 17 :)

Եւսկից յայտնի է՝ որ հոգին սբ աղ-
տոտ տեղէն կրփախցի . ինչպէս որ կը-
սէ իմաստունը՝ (զլ . Կ . 5 :) * Օ ի՞սբ
հոգին իմաստութե փախիցէ՝ 'ի նեն-
դու

քին օլան հեվարիունէ , վազ իյլէտի .
եանիեա՝ ֆլքելլէրին միւնէզվէր է
տիւպ անկլաթար՝ անլէրէ մէսիհ հիք-
մէ թլէրինին էսրարինի :

Պատէհու՝ տէմէսի , * Սաքին օլտի
էվլլառէ՝ ॥ տէմէք տիր քի՝ բուհուլ-
լահ հազրէթլէրի հեվարիունէ՝ էնիւպ ,
անլէրին վազը՝ իլէ էնտի վէ գօնտի
իթիգատլը ճումաաթէ , եախօտ՝ քի-
լիսէյի շէրիֆէ . քիմլէր քի՝ բէսուլ-
լէր վասիթասի իլէ ինանմըշլէր իտի
մէսիհէ . վէ վաֆթիղ օլուպ կիւ-
նաստէն փաքլէնմիշ իտիլէր , բոհսլ
գուտս անլէրէ էնիւպ՝ զանիմ իյլէտի
կէնտի լուգֆի իլէ :

Պու քէլամ՝ թիքմիլ օլմուշ կեօսթէ-
րիր մէսիհ էֆէնտիմիզին օլ իգրարե-
նի , քի սեօյլէր : * Ս է պէն փէտէրէ
եալվարրըմ , վէ սիզէ ղայրի մուաղի
վիրէ . քի սիզըն իլէ էպէտըլ էպէտ
սաքին օլէ : () Լ բոհսլ հազի՝ քի ճի
հան անը գապուլ իտէմէզ . զիրա՝
անը կեօրմէզ . վէ անը թանըլէմէզ :
| սքին սիզ անը թանըլըսըզ . զիրա
սիզտէ թէմէքքիւն օլուր . վէ սիզտէ
պազի՝ օլուր ॥ : (յուլհ . Ժդ :)

Պունտան պէլլի տիր՝ քի բոհսլ գուտս ,
մէքրուհ գալպլէրտէն ֆիրաթ իտէր .
նիճէ սեօյլէր հազրէթի (սողումոն) :
* () Իրա՝ բոհսլ հազ հիքմէթի՝ ին-
թի

գուծէ . և հեռացի 'ի խորհրդոց ան-
մտաց : Եւ թէ : Յանձն չարարուէստ'
իմաստութի ոչ մտցէ . և ոչ բնակէ 'ի
մարմնի վարեցելոյ մեղօք : (Գլ . Խ .
4 :) Եւ ինչպէ՛ս մաքուր և սուրբ
սիրտ որ հանգչէ . ինչպէ՛ս ին առաք-
եալք , որ հրեղէն լեզւօք լիդուռե-
ցան զհոգին 'սբ , և անանկ բնակե-
ցաւ անոնց սրտին մէջը , որ սամեհեին
չը զատվեցաւ իրենցմէ . և լցան ամ
պարգևօք :

39 . Կ . Ի՛նչ բանով կրբնակի հո-
գին 'սբ բարեպաշտ հաւատացելոց
սիրտը :

Դե . Եւ բնակի իւր պարգևօքը՝ կի՛մ
այնպիսի շնորքներով , զորս հոգին
'սբ իբրեւ աղբիւր շնորհաց կրլեցընէ
'ի սիրտս և 'ի հոգիս սբց :

Եւ այսպիսի պարգևք եօթն են . ինչ-
պէս որ ետայի մարգարէն գուշակելով
քո՛ի վրայ կըսէ : (Գլ . Ժ Խ . 2 . 3 :) * Եւ
հանգիցէ 'ի վր'նք հոգի Խ . հոգի ի-
մաստուէ և հանձարոյ . հոգի խորհր-
դոյ և զօրութի . հոգի գիտութի և
անծալաշտութի . և լցցէ զնա հոգի եր-
կիւղի Խ .

Եւ յա պարգևներըս հոգւոյն սբ՛յ՝ կը պատրաստեն ու կը յարմարցնեն մարդուն սիրտը , որ կարենայ աղէկ ծառայել տոյ :

Խմաստութիւն կը վերցնէ մարդուն միտքը՝ մարմնաւոր և աշխարհային բաներէն , ու կը սորվեցնէ մտածել և զմայլիւ հոգեւոր և երկնային բաներով :

Համաճարը կը լուսաւորէ մարդուն միտքը՝ դիւրաւ իմանալ քրիստոնէական հաւատքին ճշմարտութիւն , ու անոր խորհուրդները :

Խորհուրդը կը բանայ մարդուն միտքը՝ դժար ու տաժանելի բաներու մէջ . որ շուտով ճանչնայ ու զատէ ինչ որ պիտի ընէ՝ ի փառս տոյ , ի փրկութիւն , և յօգուտ ընկերին :

Օրութիւնը արիութիւն կուտայ մարդուն , որ դէմ կենայ ամմէն փորձութե , ու հասնի իւր վախճանին , որ է յաւիտենական երանութիւն :

Վիտութիւն կը շըտկէ մարդուն միտքը , որ շիտակ դատաստան ընէ աշխարհիս մէջի եղած բաներուն վրայ , ու աղէկ մըտքով դործածէ զանոնք ի փառս տոյ :

Ընդաշտութիւնը կը շարժէ , ու կը յորդորէ զմարդը ի ջերմեռանդութիւն և

Պիւ ինայէթէր հազըր իտիւպ տիւ
զէտիր ինսանըն գալպինի . գատըր
օլմաղա էյի իպատէթ իթմէք թանկ
ըլլէ :

Հիքմէթ ինայէթի իրթիֆա իտէր ին
սանըն ֆիքրինի ճիհանի ու ճիամանի
նէսնէլէրտէն . վէ էօկրէտիր թասավ
վիւր իտիւպ ճէզիլ օլմագ բուհանի
վէ սէմավի էշէայ իլէ :

Խորաք ինայէթի նուրլատըր ինսա
նըն ֆիքրինի ասան իլէ անկլամագ
իսավի տինին սահիհլիլինի , վէ սնըն
սըրլէրինի :

Թիւպտիր ինայէթի ֆէթհ իտէր ին
սանըն ֆիքրինի կիւճ վէ մշխուլ
մաստէլէրտէ . գօլայ թանըմագ ու
ֆէրգ իթմէք՝ նէ քի իտէճէք իսէ
բապլի աշգընա , կէնտի ճան սէլամէ
թինէ վէ գարտաշ խայրընա :

Տիւլալէրլիկ գուվլէթ վէրիւր ինսանէ
գարշը գօյմագ հէր թէճրուպէյէ . վէ
գատըր օլուպ էէրմէք կէնտի ահսա
նինէ , քի էպէտի սաստէթ տիր :

Իւմ իիւլաս իտէր ինսանըն ֆիքրինի
հագ շէրիաթ իթմէկէ տիւնէատէ
օլան մախլիւգաթ իւզէրինէ . վէ էյի
ֆիքր իլէ գուլլանմագ անլէրի թանկ
րի աշգընա :

Խիւտափէրէսթլիկ զահիտլիկ զայի
րէթինէ՝ ու թանկրի իպատէթինէ

Եւ ի ծառայութիւնն անոր և սրբոց . միանգա-
մայն և յընկերսիրտն ի սրատիւնն անոր :
Եւ ի իւրեւելոց կուտայ մարդուն պատկա-
ռանք մը մեծութենէն անոր . և վախ կը
դնէ մարդուն սիրտը , որ մեղքէն ըզ-
գուշանայ :

Եւս պարգևներըս կուտայ հոգին
 որ միայն բարեպաշտ քրիստոնէից . և
 թէ որ մէկը արժանի ըլլայ ասոնց,
 կը փայլէ և այն պտուղները, որ կըս-
 վին՝ պտուղք հոգւոյն սբջ . ինչպէս որ
 կը համբէ՛ պօղոս առաքեալ : * Իսկ
 պտուղ հոգւոյն այս է . յէր՝ խնդուի՛,
 խաղաղուի՛, երկայնմտուի՛, քաղցրու-
 թի՛, բարութի՛, հաւատք՝ հեղութի՛,
 ժուժկալութի՛ ॥ : (Կաղ . ե . 22 . 23 :

«Ստուգ կըսվին , վասն զի՝ ինչպէս որ
հասած ստուգ մը համ կուտայ մար
դուն բերնին մէջը , անանկ ալ այս
առաքինութիւնէրը անուշուի մը կըբե
րեն մարդուն սիրտը : Ս՝ իանդամայն՝
ինչպէս որ ստուգը կը ցրցընէ ծառին
ինչ ըլլալը . ասանկ ալ այս առաքի
նութիւնէրը յայտնի կընեն մարդուն
աղէկութիւր և դէշութիւր :

() այս պտուղները անձաբանք տալ
վերիու կը համրեն :

Լուսինն է սէրը , որով ախորժանօք
կը դիմենք առ ձեռն . ճանչնալով զանի
կայ մեր գերագոյն բարին :
ԺԷ

1,84

գօշար ինսանի . վէ հէմ գարտաշ մու
հապպէթինէ ալլահ աշգընա :

Ի՛հթիրազ ինայէթի՝ հիճապ վերիւր
ինսանէ թանկրի՝ ազիմլիդինտէն . վէ
տախի գօրգ ու պրագըր ինսանըն իւրէ
կինէ կիւնահտէն սագընմադ իչիւն :

Պու ինայէթլերի ահսան իտէր բուհլ
գուտս զահիտ քրիստիանլերէ . վէ
էկէր պիր քիմէսնէ իւայրգ օլուր իտէ
անլերէ , թէսերրիւֆ իտէր օլ մէյ
վալերի՝ տախի , քի թապիր օլունուր
բուհլ գուտս մէյվասի . նիճէ իհսա
իտէր պօղոս (առաքեալ) : * Բուհլ
մէյվասի պու տըր . աշգի հագգ . մէ
սերրէթ . սուհլ . սսպրիւ գէրար . բէ
էֆէթ . իսէյրաթ . իսթիգամէթ . հա
լիմլիկ , վէ փերհլիկ || : (գաղ . Դ :)

Սէյվա տէնիլերլեր . զիրա եէթիլիշ
մէյվա միսալի լեզգէթ վերիւրլեր ին
սանըն իւրէկինէ : Հէմ՝ նիճէ քի մէյ
վա կեօսթերիւր աղաճըն նէ՛ ճինս օլ
տուղինի , շեօյլէ տէ՛ պու ֆազիլէթ
լեր պէյան իտերլեր ինսանըն էյի վէ
քեօթիւ օլտուղինի :

Պու մէյվալերի՝ (անաբան) տէնիլէն
բուհպանլեր՝ օնիքի անտ իտերլեր :

Պիրինճիսի աշգի հագգ , քի իրատէ
թէն արզու իտերիւ թանկրիյէ . անը
պիղէ ազիմէյլիկ թանըյարապ :

Երրորդն է խնդուծիր, որով աւելի
ուրախ կըլլանք նոյ ծառայուէր մէջ.
քան թէ աշխրդիս ոչընչուծիւնը
վայելէլով:

Երրորդն է խաղաղուծիր, որով հան-
գիստ և հանդարտ կը մընանք վշտաց
ու նեղուծէ մէջը:

Չորրորդն է համբերուծիր, որով ա-
ռանց տոգոհալու կը քաշենք մեր նե-
ղուծիր. գիտնալով՝ որ անձ կը խըր-
կէ մեզի զանոնք:

Հինգերորդն է երկայնմտուծիր, ո-
րով առանց ճանճրանալու կըսպասենք
յաւիտենական երանուծեան, ևս և
ժամանակաւոր բարեաց կամօքն նոյ:

Վեցերորդն է բարուծիւնը, որով
չենք ուզեր ուրիշի չար ընել. այլ՝ միշտ
բարի:

Եօթներորդն է քաղցրուծիր, որով
կը հանդարտի հոգինիս, ու անուշու-
ծիք կըլարվինք ուրիշի հետ:

Ութերորդն է հեզուծիր, որով կը
զըսպենք մեր բարկուծիր. ու հան-
դարտ կը պահենք մեր հոգին:

Վններորդն է հաւատքը, որով կըլլանք
ճշմարտախօս և անխարդախ կենցա-
ղավարուծէ մէջը:

Տասներորդն է համեստուծիր, որով
կը պատկառինք նոյ մեծուծենէն. և
կը ջանանք առաքինուծիք կամ պէս
պէս

Իբրինճիսի մէսէրրէթ , քի տիւնեա
ֆանիլիղին թէսէրրիւֆ իթմէտէն
իսէ , գիյատէսինճէ մէսրոօր օլուրըզ
թանկրի իպատէթինտէ :

Իւչինճիսի սոօւճ , քի ըաճէթ վէ հոօ
զուր իսէրիզ տէրտ ու մէշագգաթ
իչինտէ :

Տեօրտինճիսի թաճամփիւլ , քի լէն
տիշսիզ գապոօլ իտէրիզ մէշագգա
թի , պիլէրէք՝ քի անլէրի պիզէ իր
սալ իյլէյէն թանկրի տիր :

Պէշինճիսի սապրիւ գէրար , քի օսան
մատան պէքլէրիզ էպէտի սաատէթէ ,
վէ հէմ տիւնեա պէրէքէթինէ տախի
թանկրի էմրի իլէ :

Լթընճիսի իսէյրաթ , քի իսթէմէյիզ
աիսէրէ քէմլիկ իթմէք , եա հէր տա
լմ էյլիկ :

Իէտինճիսի ըէէֆէթ , քի ճանըմըզ
իսթիրաճաթ օլուպ՝ հոօզոօր իլէ կէ
չինիրիզ միւտէմ :

Սէքիզինճի հալիմլիկ , քի զապդ իտէ
րիզ իօվքէի . վէ ըաճէթ սագլարըզ
ճանիմիզի :

Տօքուզունճի իսթիդամէթ , քի անըն
իլէ սատըգ ու սալիհ օլուրուզ իւլ
ֆէթ իթմէտէ :

()նունճի էտէպ , քի իհթիրազ ի
տէրէք թանկրիտան՝ ղայիրէթիմիզ
օլուր էյի ֆազիլէթ ու տիւրլիւ նի

պէս բարեգործութիւն զարդարել մեր
Հոգին :

Տասնըմէկերորդն է ժողովակալութիւնը,
որով կը ջանանք՝ չի՛ թի միայն զգուշանալ մեղքէն , այլև երբեմն անմեղ բաներէն ալ ետ կը կենանք այ փառացր համար :

Տասնութերկուերորդն է ողջախոհութիւնը,
որով մեր միտքը մաքուր և անարատ կը սրահենք ազտեղի իտորհուրդներէն :
() այս պտուղներըս թի որ ունենայ մէկը , կը լլայ երջանիկ և արժանաւոր բնակարան հոգւոյն սթյ . ինչպէս որ կըսէ անձ եսայի մարդարէին բերնովը : (գլ . կղ . 2 :) * Աս յո՛ հանգեայց , եթէ ոչ ՚ի հեզս և ՚ի խոնարհս , և որ դողան ՚ի բանից իմոց ॥ :

Ինչպան աս տեղըս՝ ինչ որ պէտք էր քրիստոնէի մը ուղղափառութիւնը դասանիլ և հաւատալ ՚ի վր անձոնց ամենամբ երրորդութիւն , ամմէնր դնելէն ետքը սբ եկեղեցին՝ կըսկըսի սորվեցընել ուրիշ պիտվախան բաներ ալ , որ հարկ է քրիստոնէին անոնց ալ հաւատալ և ճշմարիտ սրտով ընդունիլ իւր հոգւոյն փրկուեր համար : Առ տի նորէն առջևնիս կը դնէ հաւատալ , թի կայ աշխրբիս վրայ , մէկ ճշմարիտ՝ ուղղափառ՝ և առաքելական եկե

մէթլէր իլէ տօնաթմագ ճանիւի
զի :

(Եսպիրինճի փէհրէյզ , քի ճէհտ իտէ
րիզ տէկիւ քի եալընըզ կիւնահտէն
սագընմագ . իլլա կեահիճէ կիւնահ
սիզ շէյլէրի տախի՝ թէրք իտէրիզ
թանկրի աշգընա :

(Եիքինճի զահիտաթ , քի անր'ն իլէ
Ֆիքրիմիզի թէմիզ ու փաք տուծա
ըրզ մէքրուհ թէֆէքթիւրլէրտէն :

Պու մէյվալէրի էտինտիքտէ պիր ին
սան՝ սաատէթլիւ օլուր , վէ լայըզլը
մէքեան ընհլ գուտսէ . նիճէ կէնտի
տախի սեյլէր եսայի նէպինին լիսա
նի իլէ : * Պէն քիմտէ գօնամ . մէկեր
հալիմլէրտէ վէ մուծէվագիլէրտէ .
վէ քիմլէր քի իհթիրազ իտէրլէր պէ
նըմ քէլամլէրըմտէն || : (եսայի . կիւ)

Եւա պու մահալլէ կէլինճէ հէր նէ
քի լազըմ իտի տօղըու իման իգրա
րի իլէ իթիգատ իթմէք շէրիֆ թէս
լիսին իւգնիւմլէրի իչիւն , ճիւմլէսին
եազտըքտան սօնկրա , պաշլանկըճ
իտէր ազիզ քիլիսէ էօկրէթմէք հէմ
ախէր լազըմլը շէյլէրի , քի քրիստիան
օլանա իգթիգա տըր անլէրի տախի
ինանմագ , վէ տօղըու իւրէկ իլէ գաւ
պոլ իթմէք կէնտի ճանը սէլամէթի
իչիւն : Եւտի՝ թէքրարէն վազ իտէր
իթիգատ իթմէք , քի տիւնեա իւզէ

դէցի մը , որ կը սորվեցընէ ու կը վը-
կայէ վերի ըսած բաներուն ճշմարտու-
թիւն . և թէ մարդուս փրկութեն չա-
մար տո՞՞՞ երկու ճամբայ է դրբեր . քո՞
մկրտութի և ապաշխարութի . և թէ՞
կայ հանդերձեալ կեանք և ըհանրա-
կան դատաստան , որով բարի և չար
մարդիկ պիտի դատվին . արդարոց
արքայուհի պիտի տրբվի , և մեղաւոր-
ներուն դժոխք :

40 . հո . **Լ**նչ կիմացվի ըսելը . * (Հա-
ւատամք) և 'ի մի (միայն) ընդհանրա-
կան և առաքելական եկեղեցի || :

պի . **Լ**ուզէ ըսել , թէ քրիստոնեայն՝
բաց 'ի վերի դրած դաւանութեն բա-
ներէն , պիտի հաւատայ և ընդունի՝
թէ կայ աշխրբիս վրայ մէկ ուղղափառ
եկեղեցի մը , որ հոգւով սքով կը սոր-
վեցընէ մեզի զայս նամ ճշմարիտ վար-
դապետութիս հաւատոյ :

Լ. յսեմս ալ կըրնայ իմացվիլ . թէ զայն
նամ վերի դրված դաւանութիւնները կը
հաւատայ և կընդունի նը եկեղեցին
քո՞ . քո՞ հաւատացեալ ժողովուրդը ,

յորս

ըինտէ վար տըր պիր սահիճ՝ տօղրու
վէ ըհսուլի քիլիսէ . օլ քի շէհատէթ
վէրէրէք էօկրէտիր ճէմի պալատէ
մէզպոլ օլունան հագիգէթլէրի , վէ
հէմ ինսանըն ճան սէլամէթի իչին
թանկրի թաալէս իքի էօլ գօյմոլ
տուր . եանի՝ վաֆթիզ վէ թեօպէյի
իսթիզիար . վէ տախի պուլունուր
էպէտիյէ էօմիւր , վէ ուլու շէրիաթ .
գանտէ էյիլէր վէ քեօթիւլէր թէ
ճէսսիւս օլաճագ տիրլէր . սատրգլա
րա՝ ճէննէթ , վէ կիւնահքեարլէրէ՝
ճէհէննէմ վէրիլէճէք տիր :

40 . «իւ . Սէ անկլաշը լըր տէմէսի .
* (իթիգատ իտէրիզ) տախի եէք
թա՝ ճէմի վէ ըհսուլի քիլիսէյէ ॥ :

Ճէլ . Տէմէք իսթէր . քրիստիան օլան
պալատէ մէզպոլ օլունան իթիգատ
իգրարլէրինտէն մաաւտա , ինանրոյ
գապուլ իտէճէք տիր , քի ալէմ իչին
տէ տօղրու իման իլէ պիր ճէմիյէթ
պուլունուր . քի ըուհլ գուտսիլէ էօկ
րէտիր պիզէ ճիւմլէ պու սահիճ տին
թաալիմլէրինի :

Նախօտ՝ հէմ շէօյլէ՝ անկլաշը լա պի
լիր . ճիւմլէ մէզպոլ օլան իթիգատ
իգրարլէրինի ինանրո ու գապուլ
իտէր քիլիսէյի շէրիֆ . կէօյէա՝ տին

յորս բնակեր է հողին՝ սբ. ուստի այս մտքով դրոված կերևնայ քանի մի ձեռագրաց մէջը, [Թէ՝ * Հաւատայ այսմ (կմ' յայս միայն՝) ըհանրական և առաքելական եկեղեցի || : Այսինքն՝ կաթողիկէ և առաքելական եկեղեցին քսի ասանկ կը հաւատայ՝ և առանկ կը քարոզէ :

Այեղեցի ըսելով՝ պիտի իմանանք քսի ուղղափառ հաւատացեալ թողովուրդը, որ կը կառավարի քսի ճշմարիտ փոխանորդովը . և այս եկեղեցին պիտի ըլլայ, * մի միայն. ընդհանրական և առաքելական || . ինչպէս որ պիտի բացատրենք վարը :

Այս բանիս մէջը՝ * Հաւատամք || Բայ որ՝ մեր սբ. հարքը աւելցուցեր են . յայտնապէս դնելով զայն, որ նիկիոյ և կոստանդնուպօլսոյ հանգանակը զգրուած թիւ թողուցեր էր իմանալ վերի դրածէն :

Արով կուզեն իմացընել մեզի, [Թէ հարկաւոր է մարդուս փրկութեանը այս ետքի դրած բաներուն ալ հաւատալ :

տար ճումնաթ, անլէրտէ քիմ՝ ըուհլ
գուտս սաքին օլմուշ տուր : Եմտի՝
զանն օլունուր քի՝ պու Ֆիքր իլէ գօ
նուլմուշ օլա պիր գաչ էլ եագըսը հօր
նէկլէրտէ : * Ինանըր պունի . (եա
խօս՝ սալթ պունի .) Ճէմի վէ ըհսուլի
քիլիսէ ॥ : Եանիեա՝ իւմմի վէ ըհսու
լի մհսիհ քիլիսէսի՝ պեօյլէ իման կէ
թիրիւպ վաղ իտէր :

Վիլիսէ իսմի իլէ անկլաշըլըր օլ
տօղրու իթիգատլը իսա ճումնաթի ,
քի թէտպիր օլունուր սահիհ իսա մհ
սիհ վէքիլինտէն . վէ պոլ քիլիսէ՝ օլա
ճագ տըր , * Եեքթա՝ , Ճէմի , վէ ըհ
սուլի ॥ . նիճէ քի՝ եագընտէ պէյան
իտէճէյիզ :

Պու քէլամտէ , * Եթիգատ իտէրիզ ॥
լուղէթի՝ արթըրմըշլար տըր պիգիմ
միլլէթին ալիմ ու ազիզ ըուհպանլէ
րի . աշքեար գօյարագ անը՝ , քի չի
նիզլիք վէ իսթանպուլ սիւնհօդոսու
պրագմըշ իտի Ֆիքրէն անկլամագ :
Սէ տէմէք իսթէրլէր քի՝ ինսանըն
ճան օէլամէթի իչիւն՝ իգթիգա՝ տըր
ինանմագ արթուան գօնուլուն քէլամ
լէրի տախի :

41 . 47 . Ո՞ր եկեղեցին կ'իջաւատա
ցելոց բազմութիւնը կրնայ ըստիլ ճշ-
մարիտ եկեղեցի քնի :

պէ . Մեն եկեղեցին կ'իժողովուրդը
միայն կրնայ ըստիլ ճշմարիտ եկեղե-
ցի քնի , որ ուղղափառ հաւատով կը
պաշտէ զքսմած . և ունի զայս չորս նշա-
նըս ճշմարիտ եկեղեցւոյ . Ի՞նչ , մի , եր-
բայեան և առաքելական : Ինչպիսի
որ մեր ազգն ալ ամէն օր կրտէ երե-
կոյեան ժամերգութե մէջն ալ , [Թէ՛
* Ի՞նչպիսիք զամենակալն ան
մի միայնոյ՝ երբ՝ կաթողիկէ և առա-
քելական եկեղեցւոյ ։ Որով յայտնի
կերենայ՝ [Թէ մէկ եկեղեցի մը ճշմա-
րիտ եկեղեցի ըլլալու համար՝ պէտք
է որ ունենայ զայս չորս նշանն :

Սախ՝ պիտի ըլլայ * մի միայն ։ . այս
ինքն՝ մէկ հաւատքով , մէկ հոգւով ,
և մէկ գլխոյ կառավարութե տակը .
ինչպէս որ կրտէ քսմորն մեր , [Թէ՛
* Ի՞նչպիսի մի հօտ՝ և մի հովիւն ։ (յովհ .
Ժ . 16 :) Ի՞նչ պօղոս առաքելալն ալ կը-
տէ : * Ի՞նչ մարմին՝ և մի հոգի . որպիսի
և կոչեցարուք ՚ի մի յոյս կոչման ձե-
րոյ : Ի՞նչ է տր , մի հաւատք , մի մկը-
տութե

41 . Եւ . Պանկը քիլիսէ , եախօտ՝
իթիգատլը ճէմիյէթ տէնիլէ պիլիր
սահիհ իսա մէսիհ քիլիսէսի :

Ճէլ . () Լ քիլիսէ , եախօտ՝ ճումա
աթ եալընըզ տէնիլիր սահիհ իսա
քիլիսէսի , քի տօղրու իման իլէ իպա
տէթ իտէր մէսիհ թանկրիյէ . վէ իւ
զէրինտէ պուլունուր պու տէօրտ սա
հիհ քիլիսէ նիշանլէրի . եանիեա պիր ,
մուգատտէս , ճէմի , վէ ըհսուլի . նիւ
ճէ էրմէնիան միլլէթի կիւն պէ կիւն
ագշամ տուասընտա քիլիսէտէ վաճ
իտէր : * Եիաճ իտէլիմ գուտրէթ քեա
նի խիւտայէ . . . եէքթա՝ մուգատ
տէս՝ ճէմի վէ ըհսուլի քիլիսէ՝ իչիւն ॥
Եմտի՝ շէօյլէճէ աշքեաթ օլունուր , քի
պիր քիլիսէ սահիհ մէսիհ ճումաաթի
օլմադ իչիւն՝ իլազը՝ մտրը պու տէօրտ
նիշանի օլսուն կէնտինին :

Եվվէլա՝ օլաճագ * Եէքթա ॥ . եանի՝
պիր տին , պիր ըուհ իլէ՝ վէ պիր էմը
ալթընտա , իսա էֆէնտիմիզին պույ
ուրտուղինէ կէօրէ : * Եիր ազըլ
սուրուսի օլէլէր վէ պիր չօպան ॥ :
(յովհ . Ժ :) Եիճէ պօղոս (առաքէլ)
տախի վաճ իտէր : * Եիր ճէսէտ՝ վէ
պիր ճան . նիճէ օգունտունիզ պիր
ումիտ տալլէթինէ . պիր ըապպի , պիր
տին ,

տուութիւնս ॥ : (եփես . գլ . 7 . 4 . 5 :)
 Այս մէկ ըլլալս եկեղեցւոյ , որ մեծ
 նշան մի է ճշմարիտ եկեղեցի ըլլա-
 լու , կերեւոյ նախ՝ երբոր բաղմութի
 հաւատացելոց ունենայ մէկ շիտակ
 կօ՛ւղղափառ դաւանութի մը : Արդ-
 ըորդ կերեւոյ՝ երբոր միասիրտ և մէկ
 հոգի ըլլայ նէ , ինչպէս որ էին հաւա-
 տացեալք առաքելոց ատենը . ուստի
 կըսվի գործք առաքելոց մէջը . (գլ .
 7 . 32 :) [Ե՛] * (Բաղմութե՛ հաւատա-
 ցելոցն էր սիրտ և անձն մի ॥ : Ար-
 ըորդ կերեւոյ՝ երբոր մէկ գլխոյ մը
 տակ ըլլայ նէ . և այն գլուխը պիտի
 ըլլայ ինքն քո յերկինս . և իւր փո-
 խանորդը պիտի ըլլայ աշխարհիս վրայ .
 և այնպիսի փոխանորդ , որ քո տօն
 մեր դրած ըլլայ իւր տեղը :

Աստի այս բանիս մէջը՝ մեր հայոց
 նք հարբը խորհրդով աւելցուցեր են
 զայն բառը՝ * միայն ॥ . որպէս զի՝ աղէկ
 իմացվի միութի դաւանուն և գլխա-
 ւորութե եկեղեցւոյ : Այլ կերեւոյ
 որ՝ այս բառըս այն մարդիկներուն
 դէմ դրված է , որ կըսեն՝ [Ե՛ տաւ
 վերկու առաքեալք ալ՝ տասվերկու
 եկեղեցի հաստատեցին : Ա՛յ զի՝ եկե-
 ղեցի ըսելով կիմանանք քո ուղղա-
 փառ հաւատացեալքը , որ մէկ անօր-

խալ

տին , պիլը վաթիթիղ ॥ : (Եփես . 7 :)
 Վիլիսէնին պիլըլիղի՝ քի աշքեար նիւ
 շան տրը սահիհլիդինէ , Էվվէլա օլ
 տէմ կեօրիւնիւր , հանան իթիգատը
 ճէմիյէթին պիլը սահիհ վէ տօղրու
 տին իգրարի օլուր իսէ : Վիլինճի՝ կեօ
 րիւնիւր , Էկէր պիլը ճան վէ պիլը իւ
 րէկ օլուր իսէ րէսթալլէր միսալի , նիւ
 ճէ նաղ օլունուր անլէրին րիվայէ
 թինստէ : * Վիթիգատը ճէմայէթըն
 Էէք տիլ՝ վէ պիլը ճան իտի ॥ : (Գործ . 7 :)
 Վիլինճի՝ կեօրիւնիւր , Էկէր պիլը սէր՝
 վէ պիլը Էմը ալթընտա օլուր իսէ . վէ
 օլ պաշ . Եախօտ՝ սահիպ՝ օլաճափ տրը
 իսա Էֆէնտիմիղ կեօկտէ . վէ անըն
 վէթիլի օլաճափ տրը տիւնեա իւղէրին
 տէ . շէօյլէ վէթիլ օլարափ՝ քի իսա
 Էֆէնտիմիղ անը նասպ իթմիշ օլտուն
 կէնտի Էէրինէ :

Վամի՝ պոլ քէլամ գըթասինտէ , Էր
 մէնի միլլէթին աղիղ բուհպանլէրի
 մախսուս Փիքը իլէ գօյմուշլար տըր
 օլ (* Էէքթա՝ , Եախօտ՝ Էէք Էալընըղ ॥)
 տէնիլէն լուղէթի . քի Էյի՝ անկլաշը
 սըն քիլիսէնին իման ու Էմը պիլըլիղի :
 ॥ Է հէմ զանն օլունուր քի՝ պոլ լու
 ղէթի Էաղմըշլար օլ ատէմլէրէ գար
 շը , քի իթսահէ սիւրիւպ տէրլէր ,
 օնիքի հէվարիուն օնիքի քիլիսէ գուր
 մուշլար տիյու : Օ իրա՝ քիլիսէ իամի
 իլէ

խաւ դաւանութիւն կը հաւատանքքի •
 իսկ այս ուղիղ դաւանութիւնս պէտք է
 որ ըլլայ մի միայն • և ոչ շատ՝ կամ
 տասնութեան • ուստի՝ թէպէտ առա-
 քեալք ու աշակերտքքքի գնացինքա-
 ըողել և քրիստոնեայ ընել զանազան
 ազգեր, սակայն ամմէնուն վարդապէ-
 տութիւնը ըլլալով մի և նոյն ճշմար-
 տութիւնը, իմ հաւատացեալք՝ եղան-
 մէկ ժողովուրդ և մէկ եկեղեցի • ա-
 նոր համար կըսվի՝ * մի միայն ॥ :

Երկրորդ նշան եկեղեցւոյ է, որ պի-
 տի ըլլայ * սբ. ॥ • այսինքն՝ մաքուր և
 առանց արատոյ մեղաց և մոլորութե-
 ուստի՝ կըսէ պօղոս առաքեալ : * Բն-
 սիրեաց զեկեղեցի, և զանձն իւր մատ-
 նեաց վսնր, զի զնա սրբեսցէ սրբութե-
 աւազանին բանիւ • զի կացուսցէ ինքն
 իւր յանդիման փառաւոր զեկեղեցի,
 զի մի ունիցի ինչ արատ՝ կմաղտեղու-
 թի, կմայլ ինչ յայնպիսեաց • այլ զի
 իցէ սբ. և անարատ ॥ : (Եփես. Ե. 25.
 26. 27.)

Ուստի՝ սբ. կըսվի եկեղեցի մը իւր
 գլխոյն սրբութեւնը համար, որ պիտի
 ըլլայ քսնորն մեր սբն սրբոց : Սուրբ
 կըսվի՝ իւր խորհուրդներուն համար,
 որ

իլէ անկլարըզ օլ իսա ճումաաթինի ,
 քի պիր տողըու իման իգրարի իլէ՝
 ինանըրլար մէսիհէ . վէ պու տողըու
 տին իգրարի՝ օլաճագ տըր եալընըզ
 պիր . տէկիլէ քի չօգ , եախօտ՝ օնիքի
 իմտի՝ ֆարագա մէսիհ շակիրտլերի
 ալէմէ վագ իտիւպ քրիստիան իթտի
 լեր տիւրլիւ միլլէթլերի , անճագ՝ հէ
 փիսինին էօկրէթտիկի , եալընըզ պիր
 հագիգէթ օլտուղինտէն , ճիւմլէ ի
 թիգատլըլեր . պիր ճումաաթ վէ պիր
 քիլիսէ օլտիլեր . անըն իչիւն սեօյլէ
 նիր . * իգթա ॥ :

Իքինճի նիշան քիլիսէնին՝ * մուգատ
 տէս ॥ օլաճագ տըր . կեօյեա՝ փաք վէ
 թէմիզ , կիւնահասիղ ու զալատսիզ .
 պօղոս (առաքեալըն) վագինէ կեօրէ :
 * Եսիհ սէվտի քիլիսէյի , վէ կէն
 տինի վիրտի անըն իչիւն՝ քի անը փաք
 լէսին , թէմիզլէյերէք (վաֆթիզ)
 հաւուզդուն քէլամի իլէ , քի օլ կէնտի
 տուրտուրէ կէնտի դարչըսընէ իհթի
 շամլը քիլիսէ . օլմայարագ իւզէրըն
 տէ պիր լէքէ , եախօտ՝ քիր , եախօտ՝
 անլէրէ տայիր պիր նէսնէ . իլլա՝
 օլտուն գատիս ու թէմիզ ॥ : (եփես . ե)
 իմտի՝ քիլիսէ մուգատտէս տէնիլիր ,
 կէնտի սահիպին , եախօտ՝ սերվերին
 շերիֆլիղի իչիւն . եանի՝ իսա էֆէն
 տիմիզ իչիւն , քի գատիսլէրին գուտ
 սի

որ պիտի սրբեն զմարդիկ: Սուրբ կրօն
վի՛ ուղղափառ վարդապետութեն Տա
մար, որ պիտի ըլլայ մաքուր և առանց
մոլորութե: Սուրբ կրօնի՛ իւր բարի
խրատներուն Տամար, որ պիտի զգու
շացնէ զմարդիկ մեղքէն: Սուրբ կրօ
նի՛ արդար և բարի մարդկանց Տամար,
որ անպակաս պիտի դռնըլին եկեղեց
նայ մէջը:

Երբորդ նշան եկեղեցւոյ է, որ պի
տի ըլլայ * ըհանրական կի՛ կաթողի
կէ || . այսինքն՝ իւր հաւատքը և ուղ
ղափառ վարդապետութիւն պիտի սփռ
ված, կամ տարածված ըլլայ ամէն
երկիր, և ամէն ազգի մէջ . ինչպէս
որ հրաման տրվաւ առաքելոց քո՛ տոն
մեր . (Թէ * Երթայք յաշխարհ տամ, և
բարոգեցէք զաւետարանն տամ արարա
ծոց || : (մարկ . ԺԳ . 15) և պօղոս առա
քեալն ալ կրօն, (Թէ * հաւատք ձեր
պատմեալ են ը ամենայն աշխարհ || :
(հռովմ . Գ . 8) :

Ուստի՛ ընդհանրական կրօնի եկե
ղեցին՝ երբոր իւր հոգեւոր իշխանութիւն
ամէն տեղ կը հասնի . և իւր տակը
կունենայ բազմութիւն հաւատացելոց .
ու ամէն ազգէ ալ մէջը կը դռնըլի :
Սիանգամայն պիտի տեսնէ ինչպան աշ
խարհ
խոր

սի տիր : Սուգատուէս տէնիլիր , եւ
տի էսրարի իչիւն , քի փաք խտերէր
ինսանի : Սուգատուէս տէնիլիր՝ տօղ
րու վազ ու քէլամէրի իչիւն . զիրա՝
փաք ու զալատուիզ օլաճազ տիրէր :
Սուգատուէս տէնիլիր՝ էյինասիհաթ
էրի իչիւն , քի կիւնաստէն ինսանը
սապընտրումազ օլաճազ տրր : Սու
գատուէս տէնիլիր . սալիհ ու սասըգ
ատէմէր իչիւն , քի տայրմպուլունա
ճազ տրր քիլիսէ իչինտէ :

Խւչինձի նիշան քիլիսէնին . * Ճէմի ,
էտիստ՝ գաթօլիկ || օլաճազ տիր : Եա
նիեա՝ կէնտի տինի , վէ տօղրու իման
իգրարի եայրումիշ օլմալը հէր տիյարէ ,
վէ հէր միլլէթէ . նիճէ իսա էֆէնտի
միզ պուլուրտի հէվարիունէ : * Ղէմի
տիւնեայէ վարրն՝ վէ ինձիլի հէր մախ
լիւգէ վազ էյլէն || : (մրկ . ԺԳ :) Սէ
պօղոս (առաքեալ) թէքմիլ օլմուշ
կեօսթերիր էֆէնտիմիզին էմրինի ,
շեօյլէ տէյերէք : * Սիզըն տինընիզ
պէյան օլունմուշ տրր Ճէմի ճիհան
տէ || : (հռովմ . Խ . 8 :)

Խմտի՝ Ճէմի տէնիլիր քիլիսէ , էկեր
կէնտի րուհանի հիւքմի հէր տիյարէ
եերիշիւպ կէնտի հիւքմին ալթընտա
օլուր իսէ իթիգատլը Ճէմիյէթ . վէ
հէր միլլէթտէն կէնտինտէ պուլու
նուր իսէ : Սունտան մաւտա գատիմ

խորքիս վերջը • ինչպէս որ խոստացաւ
քո տօրն մեր , [Թէ *] Եւ ընդ ձեզ եմ
զամենայն աւուրս մինչև ի կատարած
Յի ॥ : (մատթ • ԳԼ • ԻԸ • 20 :)

Նորրորդ նշան եկեղեցւոյ է , որ պիտի
ըլլայ * առաքելական ॥ • այսինքն
[Թէ՛ իրեն սկզբնաւորութիւնը և սնույա
կաս շարունակութիւնը պիտի ըլլայ առա
քեալներէն , ինչպէս որ իւր հոգեւոր
իշխանութիւն ալ , և ուղղափառ հաւատ
քին վարդապետութիւն ալ պիտի առնը
ված ու իջած ըլլայ առաքեալներէն •
վս զի առաքելք եղան , * Սիւնք հա
ւատոյ կաթուղիկէ եկեղեցւոյ ॥ • ինչ
պէս որ կրսէ շարականը :

Եւս չորս նշաններս են , որով յայտ
նի կըլլայ՝ [Թէ մէկ ժողովուրդ մը
ճշմարիտ եկեղեցիոյ է , [Թէ չէ • ուս
տի՛ այս չորս նշանը՝ որ եկեղեցնայ որ
կըյարմարի , անոր պիտի ըսենք ճշմա
րիտ եկեղեցի քո , որ զքո ան շիտակ
հաւատքով կըճանաչէ ու կը պաշտէ •
և քո տօրն մեր ալ զանիկայ կը ճանչնայ
իւր ժողովուրդը • վս զի բաւական չէ
որ եկեղեցի մը միայն ճանաչէ զքո ,
այլ և պէտք է՝ որ քո ալ ճանչնայ՝ [Թէ
այն ժողովուրդը իւրն է • և ուղղա
փառ հաւատքով կըդաւանի զինքը ,

տուրաճագ տրր թա՛ տիւնեա ախիրի
նէ տէք , նիճէ իգրա՛ր իթտի իսա է-
ֆէնտիմիզ , շեօյլէ՛ տէյէրէք : * Պէն
սիզըն իլէ էմ՝ ճէմի՛ կիւնլէրտէ . թա՛
տիւնեանըն ախիրինէ տէք ॥ : (մատ .
դւ . իւ . 20 :)

Տեօրտինճի՛ նիշան՝ * ըհսուլի ॥ օլա
ճագ տրր . եանի՛ կէնտի իպթիտասի
վէ միւտամէմէթլիկի օլմալը ըհսուլ-
լէրտէն . նիճէ քի՛ կէնտիբուհանի հիւ
քիւմաթի վէ տօղրու տին թաալիմ
լէրի՛ տախի ալընմըշ վէ էնմիշ օլմա
լը ըհսուլլէրտէն , զիրա՛ անլէր օլ-
տիլէր * Տին սիթուհի , ճէմի՛ քիլի
տէյէ ॥ : Նիճէ սեօյլէր (շարահան) քի
թապը :

Պու տեօրտ նիշանլէր պէյան էտիճի՛
տիրլէր , քի պիր ճումաաթ սահիհ
թանկրի քիլիսէսի՞ մի տիր , եախօտ՝
տէկիլ մի : Վատի՛ պու նիշանլէր հան
կը քիլիսէյէ ույար իսէ , անկա վա
ճիւպ տիր տէմէք հագըղաթա մէսիհ
քիլիսէսի , քի մէսիհ բապպի տօղրու
իման իլէ թանըր վէ իպատէթ իտէր-
նիճէ իսա էֆէնտիմիզ տախի՛ անը
թանըր կէնտինէ ճումաաթ : () իրա՛
եէթիշիր տէկիլ քի՛ պիր քիլիսէ թա
նըսըն մէսիհի . եա՛ լազըմ՝ քի մէսիհ
տախի անը թանըսըն , քի օլ ճումա
R 2 աթ

ուստի՝ կրտէ՛ աւետարանին մէջը , [Թ.՝
* Եւ եմ հովիւն քաջ , և ճանաչեմ
զիման՝ և ճանաչեմ յիմոցն ॥ : (յովհ .
զԼ . Ժ . 14 :)

Իսկ [Թ.՝ որ եկեղեցնայ կրօնանք յար-
մարցընել զայս նշաններըս , պէտք է
որ աննախանձ հոգւով նայինք ու քննե-
նենք : (Թ.՝ որ այսպիսի եկեղեցի մը
փրկատուելու ըլլանք աշխրբիս մէջը,
չենք կրօնար այլ ուրիշ գանել՝ բաց ի
հոռիմէական եկեղեցնայ , որ ուղղա-
փառ դաւանութիւն կը ճանչնայ ու կը-
պաշտէ զքս մծ . և ունի զմօմ նշանս
Ճշմարիտ եկեղեցւոյն քսի :

Վախ՝ մի միայն կրօնայ ըսվիլ հոռի-
մէական եկեղեցին՝ իւր ուղղափառ
հաւատոյ վարդապետութե կողմանէ .
որ ինչպէս սուեր է նէ գլխաւոր առա-
քեալներէն , նո՛ պետրոս և պօղոս ա-
ռաքեալէն , անանկ ալ կը պահէ ան-
փոփոխ ինչվան հիմայ : Վմանապէս
մէկ արժանաւոր և օրինաւոր գլուխ
մը ըլլալուն կողմանէ՝ ամենեւին տա-
րակոյս չըկայ . վս զի՛ ինչպէս որ մօմ
ազգ և ազինք կը ունին , միայն հոռի-
մայ հայրապետը Ճշմարիտ յաջորդ է
պետրոս առաքելոյն , որ քս տրն մեր
դրաւ

աթ կէնտինին տիր . վէ տօղրու իման
իլէ իգրար իտէր կէնտինի . շօլ սէպէս
տէն վագ օլունուր ինճիլտէ : * **Վէն**
էմ եէկին չօպան , վէ պէնրմքիլէրի
Թանըրում . վէ պէնրմքիլէրտէն Թա
նըլըրում : (յովհ . Ժ :)

Ինճագ՝ հանկը քիլիսէյէ եագըշտըր
մագ վաճիւպ իսէ պու նիշանլէրի ,
իլագըմտըր պիղարէզ իւրէկ իլէ Թէ
Ճէսսիւս էտիւպ աբամագ : **Վ** է էկէր՝
շէօյլէ պիր քիլիսէ արայաճագ օլուր
իսէք ալէմ իչինտէ , ախէր պուլամայ
իզ հռօմ քիլիսէսինտէն մաստաճ քի
տօղրու իման իգրարի իլէ Թանըր վէ
իպատէթ իտէր մէսիհ ուլասէ . վէ
հէմ ճիւմլէ սահիհ իօա քիլիսէսինին
նիշանլէրի իւզէրինտէ պուլունուր :

Վ վլէլա՝ եէքթա տէնիլէ պիլիր հռօմ
քիլիսէսի , կէնտի տօղրու աին իգրա
րի իչիւն . զիրա նիճէ քի ալմըշ իսէ
պետրոս վէ պօղոս քէթիսիւտա հէվա
րիունտէն , շէօյլէ տէ Թէքմիլ ու գա
տիւմ սագլամըշ տըր միւտէմ : **Վ** իզա
լիք՝ պիր լայրգլը վէ հագ պաշ օլմա
սի իչիւն , ասլա հիչ պիր շիւպհէ եօգ .
զիրա՝ ճիւմլէ միլլէթլէրին գապուլ
իթտիղինէ կեօրէ , եալընըզ ըսիմ
փափասի հագ իսլէֆի տիր հագըէ
Թի պետրոս հէվրանըն . օլ հէվրա քի
իսա էֆէնտիմիզտէն նասպ օլմուշ տըր

դրաւ իւր տեղը՝ իբրեւ փոխանորդ և
գլուխ եկեղեցւոյ , ու իրեն յանձնեց
իւր հաւատացեալքը ըսելով . [Թի՛
* Լ'րաճեա՛ զգառինս իմ... արածեա՛
զոչխարս իմ ॥ : (յովհ . իմ . 15 . 16 :)
Ուստի՛ կըսէ սուրբ ներսէս շնորհալին
Եղեսիոյ ողբին մէջը :

* Եւ դու հռոմ՝ մայր քաղաքաց ,
գերապայծառ՝ և պատուելի .
մեծին աթոռ՝ ըդ պետրոսի ,
առաքելոց՝ գլխաւորի .
եկեղեցիդ՝ անշարժելի ,
'ի կեփայեան՝ շինեալ վիմի .
դրանց դժոխոց՝ անյաղթելի ,
և կնիք երկնից՝ ըն բացողի ॥ :

Երկրորդ՝ ըբ կրօնայ ըսվիլ հռովմէս
կան եկեղեցին . իւր անսխալ վարդապետութեւ
համար , որ միշտ ու զղափառութի քարոզեր և
կը քարոզէ , ու ամմէն եկեղեցեաց մայր կրսվի . ը
որում որ՝ ամմէնուն հոգ կրտանի ու սխալանքնին
կը ջանայ սրբել ու մաքրել : Սո՛ղ զանազան
սուրբերը , որ բարի վարդապետութեւ ծաղկեր են
այս եկեղեցնայ մէջը , և պէսպէս սքանչելի
հրաշքներով պայծառացեր են . որ յայտնի և
մեծ նշան և սրբուն :

Երրորդ՝ ճմարիտ ըհանրական կը
նայ

կէնտի եէրինէ՝ վէքիլ ու սէրվէր պու-
ուրուճի քիլիսէյէ . վէ անկա թէսլիմ
իթմիշ տիր կէնտի ճումնաթինի . շէօյ-
լէ տէյերէք : * Աիւթ պէնըմ գուզի-
լէրըմի . . . օթլատ պէնըմ գոյունլէ-
րըմի || : (յովհ . ին :) Ամտի՝ հռօմ
հազգընա սեօյլէր հազըլէթի (նէրսէս
շտորհալի) . վազ իտէրէք անը վիլայ-
էթլէր վալիտէսի . իհթիշամլը վէ իգ-
րամլը շէհիր . քէթիսիւտա պետրոս
հէվրանըն փայիթաիւթը , վէ մէթին
քիլիսէ . պետրոս կէփաա իւզլէրինտէ
պիննա՝ օլունմուշ . ճէհէննէմ գափու-
լէրինտէն զալիպ օլմայաճէք . վէ
միւֆթաւհ՝ սէմայի ֆէթհ իտէն :

Աքինճի՝ մուգատտէս տէնիլէ պիլիր
հռօմ քիլիսէսի , կէնտի զալատսիզ
քէլամլէրի վէ թալիմի իջիւն . քի միւ-
տէմ տօղրու իթիգատ վազ իթմիշ՝ վէ
իտէր ճիւմլէյէ . վէ հէր քիլիսէյէ վա-
լիտէ օգունուր . զիրս ամմէսին գայ-
լըրը , վէ ճէհտ իտէր զալատլէրին
փաքլէմէղէ : Ա՛նկմա տիւրլիւ գա-
տիսլէրի՝ քի ֆազիլ քէլամլէր իլէ
մէշհուր օլմուշլէր տիր պու քիլիսէտէ .
վէ կիունէ կիուն թաանճիւպլիւ միւ-
ճիւզաթլէր իլէ իհթիշամ սուլմուշ-
լէր , քի այան աշքեար մուգատտէս
լիկ նիշանի տիր :

Աւլինճի՝ սահիհ ճէմի տէնիլէ պիլիր

նայ ըսվիլ հռովմէական եկեղեցին՝ իւր
 ուղղափառ հաւատքը և իշխանութիւն
 ամմէն երկիր տարածված ըլլալուն
 համար. ինչպէս որ կը տեսնենք՝ որ ամ
 մէն երկիր և ամմէն ազգի մէջ կը գրու
 նըվի հռովմէական դաւանութիւն :

Եւորորդ՝ իսկապէս առաքելական կրը
 նայ ըսվիլ հռովմէական եկեղեցին ,
 որ սկսեալ պետրոս առաքեալէն ան
 պակաս ունի իւր յաջորդութիւն . և
 առանց այլայլուէ մէկ զմէկու ետե
 կէն իջեր է , ու կիջնի միակերպ : Աւ
 զայն ուղղափառ հաւատոյ վարդապե
 տութիւն՝ որ առեր է պետրոս առաքեա
 լէն առանց փոփոխելոյ՝ անսխալ պա
 հեր է և կը պահէ ինչպէս հիմայ՝
 ինչպէս որ ըսինք վերը : Եւ որ առաքե
 լական քարոզութիւնները , որ իւր վար
 դապետները տարածված են՝ ու կը
 քարոզեն ամմէն աշխարհ :

Առաքի՛ այս եկեղեցնայ միայն կը յար
 մարի այն բանը , որ ըսաւ քս յորն մեր
 պետրոս առաքելոյն : * Աւ ես քեզ
 ասեմ. զի դու ես վէմ , և ի վր այդը
 վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ , և դրունք
 դժոխոց զնա մի յաղթահարեսցեն :
 Աւ տաց քեզ փականս արքայութեան
 երկնից . և զոր միանդամ կապեսցես
 յերկրի , եղիցի կապեալ յերկինս . և
 զոր արձակեսցես յերկրի , եղիցի ար

հռօմ քիլիսէսի . կէնտի տօղրու իթի-
գատը վէ հիւքմի ճիհանտէ եայլը-
միշ օլտուղի՛ իչիւն . նիճէ աշքեար
կեօրիւրիզ , քի հէր մէմլէքէթտէ վէ
հէր միլլէթտէ պուլունուր հռօմա
քիլիսէսին իման իգրարի՛ իլէ :

Տեօրտինճի՛ հագգ իւզրէ բէսուլի՛
տէնիլէ պիլիը հռօմ քիլիսէսի , զիրա՛
պետրոս հէվրատէն պէրիւ՛ պիը գա-
րար էքսիկսիզ միւտապէմէթլիկի վա՛ր
տըր . վէ պիըի՛ պիը արտընտէն էնմիշ
տիր վէ էնէր պիը տիւզիյէ : Վէ հէմ՝
օլ տօղրու իթիգատ թալիմին՛ հագ-
րէթի պետրոս հէվրատէն ալուպ գա-
տիմ սագլամը՛շ տըր վէ զալատուիզ
տուլթար շիմտիյէ՛ գատար . նիճէ քի
պալատէ զիքր օլունտի :

Ի՛ նկմա՛ օլ բէսուլի վազլէր ունատի-
հաթլէր ճէմի ճիհանտէ օլունան ա-
նըն բուհպանլէրինտէն :

Իմտի՛ անճագ պու քիլիսէյէ ույար վէ
եագըշըր էֆէնտիմիզին քէլամի , պետ-
րոս հէվրայէ սեօյլէտիկի : * Սէն թա՛շ
սըն՝ վէ շօլ գայա իւզէրընէ պէնիմէք-
լէսիամի պինա՛ իտէյիմ . վէ ճիհէնսէ-
մըն գափուլէրի անա զալուպ օլմայէլէր
վէ սէմալաթ միլքիւթըն մուֆթահ-
լէրընի սանա՛ վիրէյիմ . վէ հէր նէ՛ քի
էէր իւզրէ պաղլայէսըն՝ սէմալէրտէ
պաղլանմը՛շ օլտուն / վէ նէ՛ քի էէր
իւզ-

Հակեալ յերկինս ॥ : (մատթ . 4 . Ժ . 18 . 19 :)

Սնաց որ՝ այս բաներուս աղէկ տեղեակ կը լայ մարդ , թէ որ աննախանձ սրտով փափաքի ճշմարտութիւն գրտնելու :

42 . 43 . Սնաց սլիտի իմացիլի ըսելը .
* Ս մի մկրտութի ॥ :

Կէս . Սուղէ ըսել՝ թէ քսի ուղղափառ եկեղեցնայ մէջը , (որ վերը հաւատացինք ,) կայ ճշմարիտ մկրտութի մը , որով կազատինք աղամայ սկզբնական մեղքէն , ու շնորհօք կը լանք որդիքնայ , և ժառանգ արքայութի : () այս բանս՝ պէտք է որ ճշմարիտ սրտով հաւատայ և ըունի քրիստոնեայն . ուստի՝ անոր համար ալ քանի մի ձեռադրներու մէջ նորէն կը դրվի այս տեղը՝ բառս (հաւատամք .) ոն՝ զի ըսելու ատենը՝ մարդ միտքը բերէ , թէ այս բանս ալ հարկաւոր հաւատալու բաներուն մէկն է . ինչպէս որ կըսէքս տրն մեր : * Ս թէ ոչ ոք ծնցի՝ ի ջրոյ և ի հոգւոյ , ոչ կարէ մտանել յարքայութիւնն ան . (յովհ . Գ . 5 :) Ս թէ՝ * Ս հաւատայ և մկրտեսցի՝ կեցցէ . և որ ոչն հաւատայ՝ դատապարտեսցի ॥ : (մարկ . Ժ . 16 :) Սնաց
սլիտ

իւզընէ չօղէսըն , սէմալէրտէ չօղուլ
մուշ օլէ ॥ : (մտթ . ԺԳ :)

Ճէմի պու ֆաւսլ օլունան քէլամլէրէ
էէկին աշնաւ օլուր ինսան , էէկէր պի
ղարէղ գաւլպ իլէ արզու իտէր իտէ հա
գիգէթի թանըյիւպ պուլմաղա :

42 . « Է . » **Լ**է անկլաշըլըր տէմէսի .
* Պիր թէմիտէ ॥ :

ՃէՎ . **Տ**էմէք իսթէր քի՝ իսա էֆէն
տիմիզին սահիհ վէ տօղրու իմանլը
քիլիսէսինտէ պուլունուր պիր հագ
վաֆթիզ . անըն իլէ իսէլաս օլուրուզ
իլք փէտէրիմիզին ասլիյէ կիւնասին
տէն . վէ լուգֆ իլէ օլուրուզ թանկրի
էվլատի , վէ ճէննէթէ վարիս : Պու
իթիգատը՝ իման իլէ իգրար իթմէք
ղայէթ լազըմ տըր քրիստիան օլանա .
իմտի շօլ սէպէպտէն պիր գաչ էլ եա
զըսի էօրնէկլէրտէ թէքրարէն գօնու
լուր օլ լուղէթ . եանի՝ * Լթիգատ
իտէրիզ ॥ . քի ինսան իգրար իտէր իքէն
ֆիքրինէ կէթիրսին պու մահալտէ
քի զայէթ իգթիզալը իման կէթիրէ
ճէք մատտէլէրին պիրի՝ պու տուր .
իսա էֆէնտիմիզին պուլուրտուղինէ
կէօրէ : * Լէկէր պիր քիմէսնէ սուտէն
վէ րուհտէն տօղմայէ՝ ալլահըն միլ
գիւթընէ կիրմէյէ գատըր օլմազ ॥ :
(յովհ .

պէս պետրոս առաքեալն ալ յիշելով
ջրհեղեղին պատուհասը և զտապանը ,
որով ասրեցաւ նոյնահաստ , կրսէ :

* Եւ զձեզ ընմին օրինակի կեցուսցէ
մկրտութիւն ॥ : (Թ . պետ . գլ . Դ . 21 :)

Եւս մկրտութիւն՝ որ է նշան և կնիք
քրիստոնէութե , կը տրքվի հաւատա-
ցեալ քրիստոնէին մէկ անդամ մը մի-
այն . ուստի՝ ո՞վ որ օրինաւորապէս ան-
դամ մը մկրտված է ջրով յանուն սուր-
նանք երրորդութե , պետքը չէ՞ որ նո-
րէն մկրտի . անոր համար կրսէ . * Եւս
մկրտութի ॥ : Եւ այս բանս առնելով
է պօղոս առաքելոյն խօսքէն , որ կը-
սէ : * Սի է Թոր , մի հաւատք՝ մի մկր-
տութի ॥ : (Եփես . Դ . 4 :)

Եւս մկրտութիւն՝ Թմ ուղղափառ քրիս-
տոնեայք հոգեորանցս ըլլալով ծնունդ
և որդիք մէկ աւագանին , եղբօր պէս
մասնակից կըլլան մէկ զմէկու հո-
գեոր բարեգործութիւն . անանկ որ՝ մէ-
կին ըրած բարեգործութիւնը մէկալն ալ
հաղորդ կըլլայ . ունենալով անկից
մասն և բաժին :

Հոգեոր բարեգործութիւն ըսելով՝ կի-
մացվի՝ սք եկեղեցնայ խորհուրդները ,
պատարագները , ժամերգութիւնները ,
ներողութիւնը և այլ Թմ Թմային պաշ-
տամունքները , որ սք եկեղեցնայ մէ-

(յովհ. 7 :) վե թեքրարէն՝ * իման
կէթըրէն , վե թեմիտ օլունան իսէլան
օլէ . համա՛ իման կէթըրմէյէն մէտան
օլէ : ॥ (մարկ . 6 :)

Պու վաֆթիզ՝ քրիստիանլըկ սիճիլի
վէ նիշանը օլմասի իլէ , եալընըզ պիր
տէֆա վէրիլըր իթիգատլը ատէմէ .
իմաթի՛ քիմ քի Փարզը՛ իլէ պիր քէրրէ
սուտէ վաֆթիզ օլմուշ իսէ՛ պիսմիլ
շէրիֆ թէսլիսին , թէքրարէն թէմիտ
օլմագ վաճիւպ տէկիլ տիր սնկա .
պիւ սէպէպտէն սեօյլէնիր . * պիր թէ-
միտէ : ॥ Վէ պու քէլամ ալընմը՛շ տըր
ուօղոս առաքէտլըն վազինտէն : * Պիր
ըսպպի , պիր տին , պիր վաֆթիզ ॥ :
(եփես . 7 :)

Պու վաֆթիզ իլէ ճէմի տօղրու իթի-
գատլը քրիստիանլըր բուհանիճէ հվ-
լատ օլարագ պիր հաւուզէ , պիլատէր
եարան կիպի հիսսէտար օլուրլըր պիր
պիրինին խայր ամէլլէրինէ . շեօյլէ
քի՛ պիրինին էթտիկի Փաղիլէթ , ա-
խէրինէ տախի Փէյտասի օլուր , անա
իլհագ օլմասի իլէ :

Խայր ամէլլէր տէմէյ իլէ՛ անկլաշը-
լըր քիլիսէնին հարարի , նէսիքէթլըր ,
տուսլըր , մալֆիրէթ , վէ ճիւմլէ
ախէր քիլիսէյի շէրիֆտէ իճրա՛ օլու-
նան թանկրի իպատէթլըրի : Պուն

ջը կը կատարվին : Ս'իանդամայն կը մացվի և առանձին ջերմեռանդութիւն, կամ պաքը , աղօթքը , ճգնութիւնը , որ մասնաւոր բարեպաշտ կ'արդար մարդիկ կրնեն՝ ըլլալով՝ ի շնորհս ան :

43 . 45 . **Ա**րդեօք այս հոգեւոր մասնակցութիւն կը լլայ ամմէն քրիստոնէայ ըսփողին մէջը , թէ միայն ուղղափառ արդարոց :

դի . **Ա**րլլայ միայն այն քրիստոնէից մէջը , որ ճմարիտ անդամ կ'արդիք են սուրբ եկեղեցնայ . և իրենց ուղղափառ դաւանութիւն՝ ու բարի վարքով բարեկամ են քօի . ինչպիսի որ կրսէ դաւիթ մարդարեն , թէ՛ * Հաղորդ էի ես ամ երկիւղածաց քոց , որոց պահեալ է զպատուիրանս քո ॥ : (սղմ . ճիւր :)

Սատի՛ այն քրիստոնէայք , որ մահու չափ մեղաց մէջ են , շատ կերպով կը զըրկըվին այս հոգեւոր մասնակցութենէս :

Վմանապէս՝ հերետիկոսները , հերձուածողները ու բանադրածները , որ զատված են եկեղեցնայ , չունին զայս հոգեւոր մասնակցութիւնս . ինչո՞ւ որ՝
եկե

լարտան մաւտա՝ անկլաշը լըր ուիր քի
մէսնէնին կէնտի եէք պաշընա էթտի
կի զահիտլիկ , եախօտ՝ օրուճ , տուա ,
ըիյազէթ չէքմէք , քի սալիճ ատէմ
լէր՝ Թանկրի լուդֆինտէ՝ օլարագ ի
տէրլէր րասլսլի աշգընա :

43 . Խ . Վ՝ Դէպ պու րուհանի հիւ
սէտարլիկ հէր քրիստիան տէնիլէն
ատէմլէրտէ մի օլուր , եօղ իսէ՝ եա
լընըզ տօղըու իթիգատլը սատրգ
լէրտէ :

ՃԷԼ . Պուլունուր եալընըզ օլ քրիս
տիանլէր իչինտէ , քի սահիճ էվլատ
տիրլէր քիլիսէյի շէրիֆի . վէ կէնտի
լէրին տօղըու իման իգրարի իլէ , հէմ
էյի իպրէթ իլէ տօսթ տիրլէր իսա
էֆէնտիմիզէ . նիճէ վաճ իտէր տա
ւուտ փէղամպէր : * Հիսսէտա՛ր իտիմ
պէն ճէմի սէնտէն իհթիրազ իտէնլէ
րէ . քիմլէր քի՝ սէնըն Թէմպիհաթլէ
րին սագլամըշլա՛ր տիր || : (սղմ . ճթր :)
Խմտի՝ օլ քրիստիանլէր քի՝ քէպայիր
կիւնահատէ տիրլէր . պու րուհանի հիւ
սէտարլիկ անլէրտէ օլամագ : Քէզա
լիք՝ րէֆագի ատէմլէր վէ միւլիթէլիֆ
տի՛ն իլէ օլանլէր տախի , քի այրըլ
միշ տիրլէր քիլիսէյի շէրիֆտէն , չօգ
վէճճ իլէ մէհրում գալըրլար պու
հիւ

եկեղեցնայ դուրս չը գըտնըվիր այս
հաղորդութիւն սքց :

Ասանկ ըլլալով, յայտնի կըլլայ՝ որ
մէկ ուղղափառ քրիստոնէի մը արժան
չէ, որ հերետիկոսի մը հետ աղօթք
ընէ, կամ անոյին պաշտամունք կա
տարէ. ինչու որ՝ հերետիկոսը բաժնը
ված ըլլալով եկեղեցիէն, զստված
է քոի մարմինէն. ուստի՝ և աղօթքն
ալ ընդունելի չէ քոի :

44. 49. Արդեօք այս հոգևոր մաս
հակցուիս միայն աշխրբիս մէջը ողջ
եղօղներուն հետ կըլլայ, թէ հաւ
մեռածներուն հետ ալ կըլլայ :

Կէս. Այս բանիս վրայ ամենեւին պէտ
քը չէ տարակուսիլ, որովհետեւ որ
այս ճշմարիտ վարդապետութիւն կը
տեսնենք նք գրոց ու նքց հարց մէջը:
Թող զայն որ՝ գրեթէ ամենայն ազ
գաց քրիստոնէից մէջն ալ կայ, որ
իրենց մեռածներուն համար աղօթք
կընեն՝ ողորմութիւն կուտան, և այլ
բարեպաշտական գործքեր կընեն. որ
պէս զի՝ անոնց հոգւոյն ողորմի ու
հանգիստ սլարգէ. որով յայտնի
Ժէ կերև

Հիսսէտարլըկտան . զիրա՝ քիլիսէտէն
տիշարը մուգատտէսլէր իւհագլըղի
պուլունմազ :

Պունտան պեօյլէ՝ աշքեար օլուր , քի
պիր տօլրու իթիգատլը քրիստիանէ
վաճիւպ տէկիլ տիր րէփաղի իլէ
տուա իթմէք . եախօտ՝ թանկրի իպա
տէթի գլմագ , զիրա՝ րէֆաղի ատէմ
քիլիսէտէն այրըմասը՝ իլէ , այրըլ-
մը՝ տրր իսա էֆէնտիմիզին ըուհանի
թէնինտէն . իմտի՝ տուասը՝ տախի
մագպուլ տէկիլ տիր իսայէ :

44 . ե . Վ՝ ճէպա պու ըուհանի հիս-
սէտարլիկ եալընըղ տիւնեա իւզին
տէ սաղ օլանլէրտէ՝ մի օլուր , եօղ
իսէ՝ էօլմիւշ ատէմլէր իլէ տախի
օլա պիլիր :

Ճէվ . Պու մատտէ իւզերինէ աւլա
շիւպհէլէնմէմէլի . չիւնքի՝ պու տօղ-
րու վէ տահիհ իթիգատ վաղինէ վու
գոլի ու ինհա օլուրուղ նէֆէսուլահ
թէվրատտէն վէ ազիզ ըուհպանլէր
տէն : Վ՝ նկմա անը՝ քի ճիւմլէ՝ քրիս-
տիան միլլէթլէրտէ կեօրիւնիւր վէ
իշիտիլիր , քի կէնտի էօլմիւշլէրին ճա-
նը՝ իչիւն տուա , սատագա վէ իսայր
ամլլէր իտերլէր , քի թանկրի թա-
ւլեա ըահմ իտիւպ անլէրին ճանընա՝
Ժը S րա

կերևնայ՝ թէ անոնք մեզմէ օգնուէ
կը կարօտին , ու աշխրբէս իրենց օգ-
նութի կրնայ հասնիլ :

Իսկ թէ այս օգնութիւն որ հոգինե-
րուն կըրնայ հասնիլ , զրուցենք հա-
մառօտ խօսքով : Արովհետեւ անոնք ըզ-
մարդիկ ստեղծեր է իրեն համար , որ
երթան ու արքայութե մէջը զինքը
ժառանգեն . անոնք՝ որ ճշմարիտ և
ուղղափառ հաւատքով ու բարի գործ-
քով կապրին աշխրբիս մէջը . սակայն
մարդ ըլլալով թէ ներելի մեղք մը
ըրեր են նէ . կ'ըրած մեղքերուն
վրայ՝ թէպէտ զգջացեր են , բայց պա-
տիժը չեն քաշեր նէ , անոնք համար ,
որ մեռած ատեննին երթան ու հոն
քաշին իրենց թողւած մեղքերուն
պատիժը . որնքս զի՝ ինչ անոնք մաքրովին
և անանկ սրժանի ըլլան անոնք տե-
սութե , որ ամենեւին սուրբ է , և սքց
կերևնայ : Աստի՛ այն տեղն որ ան-
դրեր է մաքրութե համար , կըսվի
քուարան . և այս քուարանի մէջ է
անոնք հոգիներուն համար կաղօթեն
ուղղափառ քրիստոնեայք , որ անոնք ի-
րենց պատիժը թեթեւցնէ , ու շու-
տով արժանի ընէ իւր տեսութեը :

Իսկ

ըստ էութ. ու սուրուր ինայէթ իյլէսին .
պունտան պեօյլէ պէյան օլուր՝ քի ան-
լէր պիգտէն իմտատէ մեօճթաճտիր-
լէր . վէ տիւնեատէն անլէրէ իմտատ
էէթիշիր :

Եւմա՝ պու իմտատ՝ հանկը ճանլէրէ
էէթիշէ պիլիւր իսէ , անկլատալըմ
մուխթասարճա :

Եւմա՝ թանկրի թանալեա ինսանը
եարաթմը՝ տըր կէնտի իջիւն՝ քի ճէն-
նէթէ եէրիշիւպ մէսրո՛ւր օլսուն տիյու .
քիմլէր քի՝ սահիճ վէ տօղրու իման
իգրարի իլէ , հէմ՝ իւայր ամէլլէր իլէ
տիւնեատէ կէլինիւրլէր , անճագ՝ ին-
սանի հալ իլէ էկէր պիր խաֆիֆ կիւ-
նահէ տիւլմիւլլէր իսէ , թանկրի թա-
ալեա մագսուս պիր մէքեան գուրմուշ
տուր քի՝ էօլտիւքտէ օլ մէքեանէ վա-
րուպ շէքսինլէր անֆ օլմուշ կիւնահէլ-
րին ազապինի . վէ գանտէ փաքլէնիւպ
լայը՝ գ օլսունլէր թանկրի նազարինէ .
օլ քի ղայէթ փաք տըր , վէ փաքլէրէ
կեօրիւնիւր : Եւմա՝ օլ մէքեան , քի
ըսպալի թանալեա գուրմուշ տուր թէ-
միգլէնմէք իջիւն՝ գապը էզապ քաւարան
թապիր օլունուր . վէ պու մահալտէ
օլման ճանլէր իջիւն՝ տուա իտէրլէր ճէ-
մի քրիստիանլէր , քի ալլահ խաֆիֆ-
լէթսին անլէրին ազապինի . վէ լայը՝ գ
իյլէսին կէնտի նուր նազարինէ :

Իսկ թէ 'ի հանդերձեալն թողու թի մեղաց կը լլայ, յայտնի կիմացվի քոն այն բանէն՝ որ կըսէ: * Ալ որ որ ասիցէ բան զորդւոյ մարդոյ՝ թողցի նմա. բայց որ զհոգւոյն սթյ ասիցէ՝ մի թողցի նմա, մի յայտմ թի և մի 'ի հանդերձելու մն: Այս բանիս վրայ ասանկ կը խօսի եզնկացի յովհան վգար՝ (մոթ. մեկն. գլ. ԺԲ. 32:) * Ասելն՝ թի, ոչ աստ և ոչ անդ՝ չունի թողու թի հոգւոյն հայհոյողն, ցուցանէ թէ գոն մեղք՝ որ լինի աստ թողու թի՝ և անդ. և ո՞ր են այս. որ խոստովանին՝ և ապաշխարեն՝ աստ առնու թողու թի. և որք խոստովանին միայն՝ և մեռանին անապաշխար (յի՛ առանց ապաշխարանքնին կատարելու,) 'ի ձեռն աղօթից և պատարագաց՝ որ կատարի յեկեղեցի՝ առնուն թողու թի ॥ :

Այս քաւարան ըսված տեղը՝ տարբեր է այն տեղացը, որ կըսվի դժոխք՝ ուր կը դատաւարտըվին անհաւատից և սնդեղջ մեղաւորաց հոգիքը, ու անկից խալըսիլ չըկայ. ինչպէս որ կը սորվեցընէ մեզի 'սբ. գիրքը, և 'սբ. եկեղեցին: Իսկ քաւարանէն խալըսիլ կըլլայ.

Վամա քի՝ ախրէթտէ կիւնաճ մաղ-
ֆիրէթի օլտուղի պէյան օլուր իսա
էֆէնտիմիզին օլ քէլամինտէն , քի
վաղ իտէր : * Վէ քիմ քի իպնիսսան
իչիւն սոգ տէյէ , անկա աֆ օլունէ ,
էմմա՝ քիմ ըուհլ գոլտտ իչըն տէյէ ,
անկա աֆ օլունմայէ . նէ պոլ տրւ-
նեատէ՝ վէ նէ կէլէճէկատէ ॥ : (մտ .
ժք :) Պու քէլամ իւզէրընէ պեօյլէ
ճէ թէֆսիր իտէր ալիմ (յովճան վար-
դապետ եզնկացի) : * Տէմէսի՝ նէ
պունտա վէ նէ անտէ մաղֆիրէթի օլէ
ըուհլ հազգէ քիւֆր իտէն , կեօսթէ-
լիր քի՝ եանի պուլունուր պազէն կիւ-
նաճ քի պունտա վէ անտէ՝ տախի մաղ-
ֆիրէթ պուլուր : Վամա քի՝ հանկըսի
իսէ , օլ տուր քի՝ պիր քիմէսնէ մու-
գիրը օլարագ քէֆարէթ իտէր , ալըր
մաղֆիրէթ : Վնճագ՝ քիմ քի եալը-
նըգ մուգիրը օլուպ էօլիւր իսէ քէֆա-
րէթի զունուպ իթմէտէն . քիլիսէտէ
գըլընուն տուալէր վէ նէսիքէթլէր
իլէ ալըր մաղֆիրէթ ॥ :

Պու գապը էզապ տէնիլէն մահալլ
ախէր տիր ճէհէնէմ թապիր օլունան
մէքեանտէն . գանտէ մէտան օլուրլէր
տինսիզլէրին վէ թեօպէսիզ կիւնաճ
քեարլէրին ճանը . վէ հէմ անտէն
գուրթուլուշ եօգ . նիճէ էօկրէտիր
պիզէ թէվրատ ու քիլիսէյի շէրիֆ :

լայ . և այս պատճառիս համար ալ ա-
ղօթք կրնեն անոնց հոգւոյն , որ ան-
իրենց հանգիստ յաւիտենական պար-
գէէ : () այս բանս կը հաստատէ եղն-
կացին (նոյն տեղը .) ըսելով , թէ այն
հոգիքն , որ կան քաւարանին մէջը ,
* Ի՛նչեւն աստ պատարագացն և ողոր-
մութեցն յիշատակացն զերծանին 'ի
հրոյն , և մտանեն յարքայութիւն . և
այս նախ քան զհամօրէն դատաստանն
և զկատարած Յի || : Ինչպէս որ շարա-
կանն ալ կըսէ : * Ի՛հեղ խորհուրդ-
քահանային՝ բազկատարած կայր 'ի
բեմին . առաջի սբ սեղանոյն . հուր
շիջանի . խաւար մերժի . տրտմեալ հո-
գիքն ուրախանան . զի թողութի մե-
ղաց լինի || :

45 . 47 . Ի՛նչ պիտի իմացվի ըսելը .
* (Յապաշխարուի՝ 'ի քաւութի՝ և)
'ի թողութի մեղաց || :

պիս . Կուգէ ըսել , թէ ան բաց 'ի
մկրտութեն , (որ կը սրբէ զմարդիկ
ակզնական մեղքէն ,) տրվեր է և
այլ ուրիշ խորհուրդ՝ որ կըսվի ապաշ-
խարութի . որով կը սրբւրվի մարդս
ներ-

Լ'նճագ՝ գապր էզապտէն գուրթու-
լու վար . իմարի՝ պու սէպէպտէն տո-
ւա՝ օլունուր անլէր իլին . քի ալլահ
թաալեա էպէտի րահէթ ինայէթ իյ-
լէյէ : Տէտիղիմիդի մուգարար իտէրէք
(Եզնկացի) ըուհպան սեօյլէր , քի օլ
գապր էզապտէ՝ օլան ճանլէր , * Պուն
տա՝ իզհար օլունան նէսիքէթ ու սա-
տագալէր իլէ խէլան օլուրլէր աթէշ-
տէն , ու տախիլ ճէննէթէ . վէ պո՛ւ
ուլու շէրիաթտէն ու տիւնեա ախի-
րինտէն էվլէլ ॥ : ('իւոյն) : Լ'իճէ՝ քի
(շարական) քիթապընտէ տախի սեօյ-
լէնիր : * Փափասըն հէյուլէթլիւ գու-
տասի , գօլլարըն ֆէթհ իտէրէք , օլ
տէմքի տուրուր տիվանտէ ազիզ սուֆ-
րա էօնիւնտէ , աթէշ սեօնէր , գա-
րանլըք տէֆ օլուր , մահսուն ճանլէր
մէսրո՛ւր օլուրլէր . զիրա՝ օլուր կիւ-
նահ մաղֆիրէթի ॥ :

45 . աիւ . Լ'է անկլաշըլըր տէմէսի .
* (լժեօպէյի իսթիղֆարէ . աֆլիղէ
վէ) կիւնահլէրին մաղֆիրէթինէ ॥ :

Ճէլ . Տէմէք իսթէր . թանկրի թա-
ալեա վաֆթիղտէն մաաւա՝ (քի ին
սանը թէմիղլէր ասլիյէ կիւնահլին-
տէն ,) վէրմիշ տիր ախէր պիր սըրը
տախի , քի լժեօպէյի իսթիղֆար թա-
ալիւ

ներդործական մեղքէն ալ, որ մկրտ
տութեն ետքը դործէր է : Աստի կը
սէ * յապաշխարութի ։

Այս խորհուրդս սահմանեց իմ մեր
հոգւոյն փրկուէր համար . որպէս զի՝
մարդիկ չի կորսըվին՝ թէ մկրտութեն
ետքը մարդկային տկարութի մեղք մը
գործեն նէ . և քրիստոնեայն պիտի
հաւատայ՝ ու չի՝ յուսահատի , թէ որ
մեղօք աղտեղացուցեր է իւր հոգին ,
այլ դառնայ , ցաւի ու ապաշխարէ ,
որպէս զի՝ արդարանայ իւր մեղքէն .
ինչպէս որ կը հաստատէ քս իօրն մեր,
թէ՝ * Այսպէս պարտ էր չարչարիւ
քնի . . . և քարոզել յանուն նր ապաշ-
խարութի և թողութիւն մեղաց յամ
ազգս ։ (ղկս . իդ . 46 . 47 :)

Այս բանիս մէջը , սյն երկու բառը,
որ կըսվի * ապաշխարութի և քաւ
թի ։ , մեր հայոց սբ հարքը աւելու
ցեր են , որով կիմացընեն մեզի , թէ
այս տեղս՝ կիմայս բանովս երկու լիայ
ւոր բան պիտի հաւատայ ուղղօւփառ
քրիստոնեայն : Այս թէ ուղղօւփառ
եկեղեցնայ մէջը կայ ճմարտանգս քա
ւութի և թողութի մեղաց : Արկորդ
թէ

պիր օլունուր . անըն իլէ ինսան փաք-
լէնիր հէմ մէֆուլէ կիւնաստէն , քի
վաֆթիզտէն սօնկրա իշլէմիշ տիր *
Լամի սեօյլէր * Լաեօպէյի իսթիզ-
ֆարէ ॥ :

Պու սրորի գօյտու ըսապի թաալէա
ճանրմըզն սէլամէթի իշիւն , քի ին
սանլէր զայպ օլմասինլէր՝ էկէր վաֆ
թիզտէն սօնկրա՝ ինսան զայիֆլիկի
իլէ կիւնասէ տիւշէրլէր իսէ . վէ քրիս-
տիան օլան ինանըպ պունի՝ ումիտին
դաթ իթմէյէճէք , էկէր կիւնաս իլէ
ճանընի քիրլէթմիշ իսէ . իլլա՝ թեօ
պէյի իսթիզֆարէ կէլիւպ ֆիրեատ
իտէճէք տիր , կիւնասինտէն թէմիզ-
լէնսին տիյու . նիճէ իսա էֆէնտիմիզ
վազ իտէր պունի : * (Եօյլէ կերէք իտի
քի մէսիճ ալամ չէքիւպ . . . վէ կիւ-
նասլէրին իսթիզֆարի վէ մաղֆու-
րաթի անըն իսմինտէ ճէմի ումէթլէր-
տէ վազ օլունէ ॥ : (Ղկս . իդ :)

Պու քէլամտէ օլ իքի լուղէթ , էանի՝
* Լաեօպէյի իսթիզֆար վէ աֆլիք ॥ ,
գօնուլմիշ տիր էրմէնիան միլլէթին
ազիզ ըուհպանլէրինտէն , անկլաթ-
մագ իշիւն՝ քի քրիստիան օլան՝ պու
քէլամտէ իքի շէյ ինանաճագ տըր :
Լավլէլա՝ սասիճ քիլիսէյի շէրիֆտէ
հագըգաթա կիւնաս մաղֆիրէթի
պուլունուր : Լաքինճի իսա էֆէնտի-
միզ

Թէ քո տօնն մեր տրվէր է եկեղեցնայ
զայս իշխանութիւն , որ իւր կողմանէ
Թողութի կի՞ արձակումն տայ մեղաց՝
ո՞վ որ ճշմարիտ սրտով դառնայ՝ ու
ապաշխարէ ըրած մեղքերուն վրայ .
ինչպէս որ ըսաւ քո տօնն մեր առաքել
լոց : * Եւ թէ ումեք Թողութեաց զմեղս՝
Թողեալ լիցի նոց . եւ թէ զուրուք ունի
ցիք՝ կալեալ լիցի ॥ : (Եւս . Ի . 23 . 24 :)
Եւ թէ՝ * () որ արձակիցէք յերկրի՝
եղիցի արձակեալ յերկինս ॥ : (Մատթ .
ժԸ . 18 :)

Եւ յս քաւութիւն եւ Թողութիւն մեղաց՝
որ մարդիկ ապաշխարութեւ կրնա՞ն
նին յայ , է արդիւնք չարչարանաց եւ
մահուան քօթի , որ մեր փրկուէր հաւ
մար աշխարհ եկաւ , ու դրաւ զայս
դեղս , որով մարդիկ կարենան հաւ
նիլ փրկութե :

46 . 49 . Եւ նա պիտի իմացվի ըսելը ,
* Եւ յարութի մեռելոց ॥ :

պի . Եւ յս բանս՝ որ աս տեղս դրված
է , ունի յարմարութի վերի բանին հետ
այստեղ : Արդ՝ հետեւ որ ադամայ մեղ
քը երկու տեսակ պատժոյ՝ կի՞ մահ
ունան պատճառ եղաւ մեզի . նախ՝ հո
գիններնուս , որով զըրկը վեցանք այ
հոր

միշտ քիչիսէյէ հիւքիւմաթ վերմիշ տիր,
կէնտի թերաֆիստէն աֆ իթմէղէ
կիւնասի . քիմ քի՝ տօղրու ճէնանէն
թեօպէյի իսթիղֆարէ կէլէճէք օլուր
իսէ էթտիկի կիւնասլէր իչլուն . նիճէ
էֆէնտիմիղ պույուրտի ըհսուլլէրէ :
* Քիմլէրըն քի կիւնասլէրըն աֆ իտէր
սանրզ , անլէր մէղֆուր օլէ , վէ քիմ
լէրըն քի ալի դօրսանրզ՝ ալի՝ դօնու
լէ ։ (յովհ . ի :) վէ թէքրարէն . * Նէ
լէր քի չօգէրսըզ եէրտէ , կեօկտէ չօ
զուլմը՝ օլէ ։ (մաթ . Ժր :)

Պու աֆ՝ վէ կիւնաս մաղֆիրէթի , քի
ինսանլէր թեօպէյի իսթիղֆար իլէ
էտինիրլէր թանկրիտան , իսա էֆէն
տիմիղին իսքէնճէ վէ էօլիւմ մէյվասի
տիր . քի պէնի ատէմ խէլասի իչլուն
կէլտի տիւնեայէ . վէ դօյտու պու իլա
ճի , քի անըն իլէ ճէննէթէ տախիւլ
օլմաղա գատըր օլտունլէր :

46 . « Է . Նէ անկլաշըլըր տէմէսի ,
* Նէ ֆաթ իտէնլէրին գըյամէսինէ ։

Ճէվ . Պու քէլամ դըթասի՝ մէղպուր
օլան քէլամ իլէ շէօյլէճէ մինասիպէթ
պուլուր : Նիւնքի՝ իլք փէտէրիմիղին
կիւնասի իքի տիւրլիւ ազապէ , ես
խօտ՝ էօլիւմէ պայիս օլտու պիղէ ,
էվվէլա՝ ճանըմըզա , քի ըհտտ օլտուք
թանկ

շնորքէն : Արկրորդ՝ մարմիններնուս ,
 որով ընդունեցանք մեռնելու պատի-
 ժը . առանկալ քօի տն մերոյ աշխարք
 գալը՝ երկու կերպ շնորք՝ կամ յարու-
 տըվաւ մեզի : Ախի՝ մեր հոգւոյն , երբ
 որ դրաւ մկրտութե ու ապաշխարուե-
 խորհուրդը , որով կը պալգե՛ն մեզի
 քաւուի և թողուի մեղաց , ու անով
 նորէն կ'ընենինք զայն շնորքը , զոր ա-
 դամայ՝ կ'ի մեր մեղօքը կորսընցուցեր
 էինք : Արկրորդ՝ մեր մարմնոյն , որ պի-
 տի պարգևէ մեռած մարմիններնուս
 ողջնալ , կամ՝ յարութի՝ առնուլ գե-
 րեզմանէն : Ասոր համար՝ հաւատամ-
 քին մէջը այս տեղըս՝ անմիջանկս մկր-
 տութե և ապաշխարութե ետեւէն կը
 դնէ , * 'ի յարութի մեռելոց ॥ : Աւ-
 կուզէ ըսել , թէ ետքի ընդհանրա-
 կան դատաստանին օրը՝ պիտի գայ քօ
 տօրն մեր , ու ինչպէս որ հոգինիս կեն-
 դանացուց մկրտութի և ապաշխարու-
 թեամբ , առանկալ մարմիննիս պիտի
 ողջնցընէ , և այն որ հիմա գերեզմա-
 նին մէջը կերենայ հոգ դարձած , պի-
 տի ելլէ ու յարութի առնու , և նոյն
 մարմնով դատաստան երթայ ու դատ-
 վի քօի ատեանը . ինչպէս որ ըսաւ
 ինքն քո տօրն մեր : * Ակեսցէ ժամա-
 նակ՝ յորում ամենեքին , որ 'ի գերեզ-
 մանս կայցեն , լուիցեն ձայնի նր , և
եկեա

մէջաբարտէն: Ո՛ր ուսէպէսպատէն իթիգատ
 քէլամինտէ վաֆթիգ վէ թեօպէյի իս
 թիդֆարտէն սօնկրա , անիտէ եազը
 լըր՝ * վէֆաթ իտէնլէրին գըյամէսի
 նէ ॥ : Վէ տէմէք իսթէր՝ քի ուլու շէ
 րիաթ կիւնինտէ իսա էֆէնտիմիգ կէ
 լէճէք տիր . վէ նիճէ ճանըմըզը տի
 րիլթտի իսէ վաֆթիգ ու մաղֆիրէթ
 իլէ , քէզալիք թէնիմիգի տախի տի
 րիլտէճէք տիր : ()՝ Լ թէն քի՝ շիմտի
 մէզարտէ թիւրսոպ կեօրինիւր իսէ ,
 տիրիլիւպ գըյամ օլաճագ տըր . վէ
 օ՛լ թէն իլէ շէրիաթէ վարըպ թէճէս
 սիւս օլաճագ մէսի՛՛ տիվանինտէ . նի
 ճէ կէնտի էֆէնտիմիգ տախի վաճ ի
 տէր : * () Էման կէլէ , քի՛ անտէ գա

բըր

Թանկերի լուրջ փինտէն : Իբրեւ թէ
 նիւմիդէ , քի էտինտիք էօլիւմ գասզէ
 պին : Եւ Եօլէ տէ՛ Էփէնտիմիզին տիւ
 նեայէ՛ Կէլմէսի , իքի տիւրլիւ լուրջ ,
 Էախօտ՝ գըյամէ վէրտի պիղէ : Իվ
 վէլա՛ ճանրմըզա , նէ վազ-թ վաֆթիզ
 վէ թէօպէյի իսթիզֆար էսրարին գոյ
 տի իսէ . քի անլէր իլէ էտինէրէք աֆ
 ու մաղֆիրէթ Կիւնաճիմիդէ , թէք
 րա՛րէն ալըրըզ օլ լուրջֆի , քի իւք
 փէտէրիմիզին Կիւնաճի իլէ զայա իթ
 միւ իտիք : Իբրեւ թէ՛ նիւմիդէ , քի
 էօլմիւշ ճէսէտլէրէ ինայէթ իտէճէք
 տիր տիրիլմէք , Էախօտ՝ գըյամ օլմազ

էկէսցեն արտաքս • որոց բարիս գործեալ իցէ՝ ի յարուի կենաց • և որոց զչար արարեալ՝ ի յարութի դատաստանաց ॥ : (յովհ • Ե • 28 • 29 :)

Եւ որովհետեւ որ այս տեղըս յարութի մեռելոց յիշվեցաւ՝ որ պիտի ըլլայ դատաստանին օրը, այն պատճառաւ նորէն կը յիշվի ընդհանրական դատաստանն ալ :

47 • 47 • Անչ պիտի իմացվի ըսելը • (*) ի դատաստանն յաւիտենից • հոգւոց և մարմնոց ॥ :)

Դի • Այս բանըս ամբողջ աւելցուցեր են մեր հայոց տը հարբը, որով կուղեն իմացընել, թէ այն յարութի մեռելոց՝ որ պիտի ըլլայ, ընդհանրական դատաստանին պատճառաւն է • ոպ զի՝ հոգիքը կարենան միաւորիլ իրենց մարմնոյն հետ, ու միատեղ դատաստան երթալ :

Եւ կըսվի * դատաստան յաւիտենից ॥ Վժ զի պիտի ըլլայ աշխրբիս ետքը, և ամմէն մարդկանց համար, որ աշխրբիս սկզբնէն ինչվան այն օրը եղեր են : Ս՝ իանդամայն՝ պիտի ըլլայ մարդուն ամմէն գործոցը համար • ինչ որ ըրած է նէ ի ծննդենէ մինչև ի մահ :

բըրլէրտէ՝ օլանլէր ճիւմլէսի անըն ա-
վազըն իշիտէլէր . վէ դաշրէ կէլսէլէր
կէրէք . հէսանէթ իտէնլէր՝ հէյաթըն
գըյամէթինէ . վէ շէր իտէնլէր՝ տի-
նունէթըն գըյամէթընէ ॥ : (յովհ. ե.)
()իւնքի՝ պուքէլամ գ (թասիւնտէ՝ էօլ-
միւշլէրին գըյամէսի զիքր օլունտի, քի
օլաճագ տըր ուլու գըյամ կիւնիւն-
տէ , օլ սէպէպտէն (թէքրար գօնու-
լուր ուլու շէրիաթ :

47 . «իւ . Սէ անկլաշըլըր տէմէսի .
(* Ղան իլէ (թէնին կպէտի շէրիա-
թինէ ॥ :)

Ճէլ . Պու գըլթայի էէքիւնճէ արթըր
մըշլա՛ր տըր էրմէնի միլլէթին ազիզ
րուհպանլէրի . ինհա իտէրէք , քի օլ
վէֆաթ իտէնլէրին գըյամէսի՝ օլա-
ճագ տըր ուլու շէրիաթ սէպէպինէ .
քի ճանլէր գատըր՝ օլսուն կէնտի (թէն-
լէրի իլէ պերապէր շէրիաթէ վար-
մաղա :

Սէ տէնիլըր՝ * Սպէտի շէրիաթ ॥ ,
զիրա՝ օլաճագ տըր տիւնէա ախիրին
տէ , վէ ճէմի ստէմլէր իջիւն . անլէր
քի տիւնէանըն իպթիտասընտէն (թա՛
օլ կիւնէ գատար տօղմիւշլէր տիր .
Սէ հէմ օլաճագ տըր ինսանըն հէր
տիւրլիւ ամէլլէրի իջիւն . նէ քի իթ-
միշ

Եւ այնպիսի դատաստան է, որ վճիռը
պիտոր մնայ յաւիտեանս յաւիտենից.
ինչպէս որ ըսինք վերն ալ : (Թիւ .
31 . 34 :)

Իսկ ըսելը՝ * հոգւոց և մարմնոց || ,
կուզէ իմացընել, Թէ մարդիկ՝ ինչ
որ գործեր են, Թէ՛ հոգւով, և Թէ՛
մարմնով, ամմէնուն ալ պիտի քննու
Թի ու դատաստան ըլլայ, Թէ որ չար
ըրած են նէ, յաւիտենական պատիժ
կամ դժոխք պիտի տրուի իրենց . և
Թէ որ բարի գործեր են՝ յաւիտենա
կան վարձք, կ՛արքայուԹի . ինչպէս
որ ետքի բանը կ'իմացընէ :

48 . 49 . Ի՛նչ կուզէ ըսել . * (Եւր
փայուի երկնից՝) և ՚ի կեանսն յաւի
տենականս || :

դէ . Եւս բանովրս կ'իմացընէ մեզի
նք եկեղեցին, Թէ այս Ժամանակաւոր
կեանքէս ետքը, կ՛մ'ասկից ՚ի զատ՝ որ
աշխրորբիս մէջը կապրինք, կայ մէկ ու
րիշ հանդերձեալ կեանք մը, որ կըս
կըսի մարդուս մեռնելէն ետքը . և այն
կեանքը յաւիտենական է . այսինքն՝
անանցանելի, որ ամիսներով և տարի
ներով չանցնիր . այլ՝ կըմնայ միշտ
յաւիտեանս յաւիտենից : Եւսոր հա
ժը մար

միշ իսէ տօղտուղի կիւնտէն էօլիւմի
նէ տէք . Ս է հէմ շեօյլէ շերիաթ , քի
իլամի էպէտիլ էպէտ գալաճագ տըր .
նիճէ պալատէ տաիի զիքը օլունտի .

(րաքամ . 31 . 34) :

Պատէհու տէմէսի * Ղան իլէ թէ
նին ॥ , տէմէք տիր , քի ինսան՝ նէ քի
իթմիշ իսէ , կերէք ճան վէ կերէք
թէն իլէ , ճիւմլէյէ թէֆթիշ ու շէ
րիաթ օլաճագ տըր . էկեր քէմլիկ
իթմիշէր իսէ , էպէտիլ զազէպ , եա
խօտ՝ ճէհէնէմ վերիլէճէք տիր . վէ
էկեր խայր ամէլ , էպէտիլ իւճրէթ ,
եախօտ՝ ճէնէնէթ . նիճէ քի պէյան
իտէր արթտան գօնուլան քէլամ :

48 . սի . Սէ տէմէք իսթէր , * (Սէ
մալէր միւլքիւթընէ) վէ էպէտիլ
հէյաթէ ॥ :

Ճէլ . Պու քէլամ իլէ անկլատըր պի
զէ քիլիսէյի շերիֆ՝ քի զէմանի էօ
միւրտէն սօնկրա . եախօտ՝ տիւնեա
իչինտէ եաշատըղմըգ էօմիւրտէն մա
ատա վար տըր պիր ախէր էօմիւր տա
իի , քի ինսանըն էօլիւմինտէն սօնկրա
միւպաշերէթ իտէր . վէ օլ էօմիւր՝ է
պէտի տիր . եանի՝ այլէր վէ սէնէլէր
իլէ կէչիճի տէկիլ տիր . իլլա՝ հէր
տէմ գայիմ օլարագ էպէտիլ էպէտ
թիւ T տու

մար կրսէ . * ի կեանսն յաւիտենա
կանս ॥ :

Եւ յս տեղս՝ յաւիտենական կեանք ը
սելով, թէպէտ կիմացընէ զայն մշտըն
ջենաւորութիւն , որ պիտի ըլլայ այս
կեանքէս ետքը , թէ՛ արդարոց և թէ՛
մեղաւորաց , տակայն մասնաւորապէս
կիմացվի այն երանական և անանցա
նելի կեանքը , որ պիտի ունենան ար
դարոց հոգիքը արքայուն մէջ . և այս
խոստացված է միայն արդարոց , որք
կը պահեն նոյ պատուիրանքները , ու
բարեպաշտութիւն կապրին աշխրբիս
մէջը : Եւ որ համար մեր նք հարբը
իր բացատրութի յաւիտենական կե
նաց աւելցուցեր են աս տեղս՝ * { Եւ
քայլութի երկնից ॥ :

Եւ յս յաւիտենական կենացս կիմ ար
քայլուն համար ստեղծեց նա զմարդը
ասոր համար որդին նոյ իջաւ երկնքէն
ու մարդ եղաւ , չարչարվեցաւ , խաչ
վեցաւ , որպէս զի՝ կարենան մարդիկ
վաստելիլ զանիկայ . այս պատճառիս
համար հոգին նք իւր շնորքը տրվաւ ,
որպէս զի սրբէ զմեզ՝ ու արժանի ընէ
անոր : Եւ մանապէս՝ և այլ նոմ հաւա
տալու բաները , որ վերը գրուվեցաւ ,
այս վախճանիս համար էր , որ մարդիկ
հաւ

տուրաճագ տրր , անըն իջիւն սեօյլէր .

* Նպէտիւ հէյաթէ ॥ :

Պու մահալլտէ էպէտիւ հէյաթ տէ
մէսի իլէ Փարագա անկլատրր օլ միւ
տէմլիկի , քի վէմանի էօմիւրտէն սօնկ
րա օլաճագ տրր . կէրէք սատրղլէրէ
վէ կէրէք կիւնահքեարլէրէ , անճագ
մախսո՛ւսէն ինհա՛ օլուր օլ մուդլուլի
ու գատիւմ էօմիւր , քի սատրղլէրին ճա
նը էտինէճէք տիր ճէննէթտէ , հէմ
վատ օլունմո՛ւշ տուր էալլնըղ սատրղ
լէրէ . քիմլէր քի թանկրի թէմալի
հաթլէրին սագլայրայ , իայր ամլլէր
իլէ կէջնիրլէր տիւնեատէ : (օլ սէ
պէպտէն պիղիւմ աղիղ ըուհալանլէր
էպէտիյէթ էօմիւրէ թապիր միսալի
արթըրմըչար պու մահալլտէ . * Սէ
մալէր միւլթիւթընէ ॥ տէնիլէն քէ
լամի :

Պու էպէտի էօմիւր իջիւն թանկրի թա
ալէա էարաթտը ինսանը . պունո՛ւն
իջիւն իպնուլլահ կեօկտէն էնիւպ ին
սան օլտի , վէ իպթիլա չէքիւպ հաչա՛
չըգտի , քի ինսան գատլըր օլտուն անէ
մալլք օլմաղա . պու սէպէպտէն ըուհ
գուտս կէնտի լուգթին ինամ իյլէտի .
պիղի փաթլէյիւպ լայըգ իյլէսին օլ
հէյաթէ տլյու : Քէզալլք ճէմի ա
խէր ինանըլաճագ մատտէլէր պալա
տէ մէզպո՛ւր օլունան , պունուն իջիւն

Հասնին այն յաւիտենական կենաց ։
 Եւստի՛ ամմէն բանէն ետքը , ասով
 կը վերջացընէ հաւատամբը . ըսելով
 *՛ի կեանսն յաւիտենականս ॥ ։

49 . 49 . Ի՛նչու համար արդարոց ե-
 րանութիւնը յաւիտենական կեանք
 կըսվի , ու մեղաւորներուն դատաւ
 պարտութիւր չըսվիր ։

պի . Եւս է պատճառը . նախ՝ որ
 կեանք ըսելով կիմնանա՞նք այնպիսի ող-
 ջուի մը , որ ունի հետը ամմէն կերպ
 հանգիստ ու երանութի . ինչպէս որ
 պիտի ըլլայ արքայութե մէջը ։ Իսկ
 դժոխքին մէջը դատապարտելէ թէ
 պէտ ողջ պիտի մնան , այլ որովհետեւ
 միշտ տանջանաց մէջն են , ու ամե-
 նեւին չունին հանգիստ , անոր համար
 չըսվիր անոնցը կեանք , ինչպէս որ ար-
 դարոցը կըսվի ։

Երկրորդ՝ յաւիտենական կեանք կըս-
 վի արդարոց երանութիւր , ուղ զի՛ չը-
 կարծեն մարդիկ , թէ այն երանութիւր
 անցաւոր և ժամանակաւոր բաներու
 վրայ պիտի ըլլայ . ինչպէս որ կըսէին
 անհաւատ փիլիսոփայք , ու կը դնե-
 ին՝ թէ մարդուն հոգին իւր մարմնոյն
 հետ

իտի , քի ինսանն օ՛ւ հպէտիւ հէյաթէ
տախիւլ օլսուն : Իմտի՛ հէր շէյտէն
սօնկրա , պունի իլէ թէքմիւ իտէր
իթիգատ քէլամինի , * հպէտիւ հէյ
աթէ || տէյերէք :

49 . սեւ . Լիջիւն սատրգէրին սա
ատէթի հպէտիւ հէյաթ տէնիլիւր .
վէ կիւնասքեարէրին մէտանն օլմա
սի՛ հէյաթ տէնիլմէզ :

Ճէվ . Պ ու տուր սէպէպի . Էվլէլա՛
հէյաթ լուղէթի իլէ անկլաշըլըր
շէյլէ պիր հօմիւր՝ քի տէրճ՝ իտէր
կէնտինտէ հէր տիւրլիւ ըահէթի ու
սաատէթի , նիճէ ճէննէթտէ օլաճադ
տըր : Իմմա՛ ճէհէննէմ իլինտէ մէհ
քում օլանէր , ֆարազա սաղ գալա
ճադ տիրլէր , անճադ՝ միւտէմ իսքէն
ճէտէ օլմաղ իլէ , ասլա ըահէթլէրի
եօգ տուր , պունոն իջիւն՝ անլէրին
սաղլըղի հէյաթ տէնիլմէզ . նիճէ
սատրգէրին տէնիլիւր :

Իքինճի՛ հպէտիւ հէյաթ տէնիլիւր
սատրգէրին սաատէթի , քի ինսան
զանն իթմէսին անը կէջիճի վէ տիւ
նեալի էշէա իւզէրինտէ գուրուլմուշ .
նիճէ տինսիզ ֆէյլէսուֆլէր վազ ի
տէրլէր իտի , քի ինսանըն ճանի՛ թէն
իլէ պէրապէր վէֆաթ իտէր . իմտի՛

հետ մէկտեղ կը մեռնի . ուստի՝ այն
մոլորութեն զգուշացնելու համար
նախապէս և նախ եկեղեցին կիսացնեն
մեզի , թէ մեր երանութիւնը և վախ
ճանր անցաւոր բան չէ . այլ՝ յաւիտե-
նական կեանք է :

Եւ այս պէտք է որ ասանկ ըլլայ . ին-
չու որ հողինիս անմահ ըլլալով , ան-
կարելի է որ՝ անցաւոր բանով մը շա-
տանայ . ինչպէս որ կը տեսնենք աշ-
խրհիս մէջն ալ , որ սրբութեանիս ա-
մենեւին չի՝ հանգչիր . այլ միշտ նոր նոր
բանի կը ցանկայ . և կը ջանայ անանկ
բան մը գտնել , որ իւր փափաքը կիշ-
տացնէ . բայց չի՝ գտներ՝ ինչպէս որ
չի՝ հասնի այն երանութեն , որ կը սպի-
յաւիտենական կեանք . մի գիտնալ
կայ միայն կըրնայ լեցնել մեր սրտին
նմա՝ բաղձանքը :

Իսկ դատաւարտեալ մեղաւորաց յա-
ւիտենական ողջութիւնը ըլլալով իրենց
կամացը և յօժարութիւնը դէմ , որ միշտ
հանգստեան կը փափաքին կամ տան-
ջանաց լըմնալուն , որ վերջ չունի .
անոր համար չըսվիր յաւիտենական
կեանք . թէպէտե յաւիտեանս յաւի-
տենից ողջ պիտի մնան . սակայն փա-
փաքելի է իրենց մեռնիլը , քան թէ
անանկ ապրիլը :

պուռ զալատտէն սագընտըրմանդ իջիւն,
 թէ վրատ ու ազիզ քիլիսէ՝ տույ իտէր
 լէր պիզէ, քի սաատէ թիմիզ՝ վէ ագը
 պէ-թինիզ կէջիճի նէսնէլէրտէն տէ
 կիւլ տիր. իլլա՝ էպէտիլ հէյաթ տըր.
 Սէ պո՛ւ հասէպիլ իգթիզա՝ պեօյլէ
 օլմալը. նիջիւն քի՝ ճանըմըզ պիմէվթ
 օլտուղինտէն, գապիլսիզ տիր ֆանի
 պիր շէյ իլէ գանաաթ իյլէսին. նիճէ
 թէճրուպէ օլուր՝ զէմանի մախլիւգ
 պիր տիւրլիւ իւրէկիմիզ րահէթ իտէ
 մէզ. եա՝ միւտէմ նէվատիր շէյլէրէ
 արզու լէքէրէք, զայիրէթ իտէր՝ շէօյ
 լէ պիր նէսնէ պուլմաղա, քի կէնտի
 արզուսին դօյուրէ. անճագ՝ պուլա
 մազ թա՝ եէրմէյինճէ շօլ սաստէթէ
 քի էպէտիլ հէյաթ տէնիլիր. զիրա՝
 օլ եալընըզ զանիմ իտէր ինսանըն
 ճէմի արզուսին :

Սմա՝ մէտան օլան կիւնահքէարլէ
 ըին էպէտիյէ սաղլըղի, կէնտի իրա
 տէթլէրինէ վէ արզուլէրինէ գարշը
 օլտուղինտէն, քի հէր պար րահէթէ
 արզու իտէրլէր. եախօտ՝ իսքէնճէլէ
 ըինին թէքմիլ օլմասընէ՝ (քի նիհայ
 էթի եօգ տուր.) անըն իջիւն տէ
 նիլմէզ էպէտիլ հէյաթ. ֆարազա՝
 էպէտիլ էպէտ սաղ գալաճագ տիր
 լէր, անճագ՝ շէօյլէ սաղ գալմատան
 իսէ արզուլու տիր անլէրէ հօլիւմ :

Երրորդ՝ յաւիտենական կեանք կըս-
վի արքայութիւն , ուր զի՝ իմանանք որ
անանկ մեծ ու զարմանալի բան է , որ
ուրիշ խօսքերով չի՝ կրնար իմացվիլ ,
բայց եթէ՝ կեանք ըսելով . վասն զի՝
այն կըսվի ճշմարիտ կենդանութիւն , որ
ունի հետը զամեն կերպ կատարե-
լութիւն , և չունի ամենեւին պակասութի-
ւն . ուստի՝ մէկ խօսքով իմացվելու
համար , կըսվի յաւիտենական կեանք :
Ինչպէս որ պօղոս առաքեալն ալ , որ
գնաց՝ տեսաւ զայն փառքը արքայու-
թեն , և ուզեց որ մեզի ալ իմացընէ
ինչ ըլլալը . սակայն՝ չըզտնելով ա-
նանկ բառ՝ կամ խօսք , որով իմացվի ,
էն ետքը կըզրուցէ , թէ՝ անանկ ան-
ճառելի բան մի է , որ մարդ չի՝ կրնար
խօսքով հասկըցընել . (Թ . Կոր . ԺԹ :)
ուստի կըսէ Եսայի մարգարէին խօ-
քովը . թէ՝ * () որ ակն ոչ ետես , և
ունկն ոչ լուսաւ , և ՚ի սիրտ մարդոյ ոչ
անկաւ , պատրաստեաց անձ սիրելեաց
իւրոց ։ (Թ . Կոր . Թ . 9 :)

Եւ յաւիտենական կենացըս պիտի
փափաքին մարդիկ , ու իրենց ժամա-
նակաւոր կեանքը ասոր համար պիտի
բանեցընեն աշխրջիս մէջը , որնոք զի՝
արժանի ըլլան այն երանութենէն հա-
նիլ ու վայելել յաւիտեանս յաւիտե-
նից :

Եւ չինձի՝ էպէտիւ Տէյաթ տէնիլիւ
 ճէննէթ , պիզէ անկլաթմաճ . իչիւն՝
 քի պիր ազիմ ու ալէա շէյ տիր , վէ
 ախէր սեօյլէր իլէ անկլաշըլմազ , մէ-
 կէր Տէյաթ տէմէյ իլէ . զիրա հազդ
 սըհհէթ ո՛ւ տէնիլիւ , քի հէր տիւր-
 լիւ քէմալէթի օլարագ , ասլա պիր
 գուսուրլիղի եօզ . իմտի՝ մուխթասար
 սեօզ իլէ անկլաթմաճ իչիւն՝ տէնիլիւ
 էպէտիւ Տէյաթ : Վիճէ պօղոս (առա-
 քեալ) տախի՝ քի վարըպ կեօրտի ո՛ւ
 միւլլէիւթըն մէճտինի . վէ իսթէտիք-
 տէ պիզէ անկլաթմաճ անըն նէ , օլտու-
 ղինի , պուլմայինձէ , շեօյլէ պիր լու-
 ղէթ , եախօտ՝ սեօզ , քի ուշքեար թէֆ-
 սիր իյլէսին անը , էնճամը՝ պեօյլէճէ
 վազ իտէր , վասֆէ կէլմէզ պիր շէյ
 տիր՝ քի ինսան սօհպէթ իլէ անկլա-
 տ սմազ : Վմտի՝ սեօյլէր եսայի նէպի-
 նին քէլամի իլէ : * Վնը քի կեօզ կեօր-
 մէտի , վէ գուլագ իշիթմէտի , վէ ին-
 սան գալպինէ տիւլմէտի , թանկրի հա-
 զըր իթմիշ տիր կէնտի հապիպլէրի-
 նէ || : (ը . կօր . ժը :)

Պու էպէտիւ Տէյաթէ արզու իտէճէք
 տիր ինսան . վէ կէնտի զէմանի էօմ-
 րիւնիւ անըն իչիւն սարֆ իտէճէք
 տիւնէատէ , քի լայրդ օլտուն տախիլ
 օլմաղա ո՛ւ տէվլէթէ . վէ թէսէրրիֆ
 իթմէկէ անը էպէտիւ էպէտ : Վն
 ճսւզ

նից : Այս պիտի ըլլայ պտուղը բովանդակ վերի գրված բաներուն . ինչպէս որ բոլոր հաւատամքին միտքն ալ գլխէն սկսեալ ինչպան վարի ծայրը՝ այս է , որ մարդիկ ուղղափառ դաւանութիւն հաւատոյ իրենց կեանքը բարի գործքերու մէջ անցընեն . ու արժանի ըլլան արքայութե :

50 . **Ի**նչպան այս տեղս է հաւատոյ դաւանութիւն , որով մեր հոգւոյն փրկութե պէտք եղած բաները կը սորվեցընէ մեզի՝ սբ եկեղեցին : Այս ո՞վ որ այս դաւանութեւս դէմ բան մը խօսի՝ կ'իջարկուի , զանիկայ կընդունէ ու կը դատապարտէ՝ սբ եկեղեցին : Աստի՛ նիկիոյ ժողովոյն՝ սբ հայրապետները՝ երբոր արիօսի դէմ սահմանեցին զայս ուղղափառ դաւանութիւնս , ետեւէն աւելցուցին և մէկ նշովք մը , որով կը դատապարտեն արիօսի հետեւողները , և ո՞վ որ ուրանայ զանորձութիւնս՝ որդւոյն նոյ :

() այն նշովքը մեր հայոց՝ սբ հարքը դրեր են հաւատամքին ետեւէն , բացատրելով ու աւելցընելով քանի մի խօսք ալ , (ինչպէս որ կերեւնայ փակագիծ)

Ճագ պու օլաճագ տըր մէյլասի վէ
խիւլասասի ճէմի պալատէ մէզպուր
օլունանլէրին . նիճէ քի հէմ պու իթի
գատ քէլամընըն ֆիքրի իպթիտասըն
տան թա՛ սօնինէտէք օլ տուր քի՛ ին
սան տօղըու իման իգըարի իլէ հօմըիւ
նի խայր ամէլէր իչինտէ կէչիլիւպ ,
լայը՛գ օլա ճէննէթէ :

50 . **Պ**ու քէլամ իլէ քիլիսէյի շէ-
րիֆ թէքմիլ իտէրէք տի՛ն իգըարինի .
հէր նէ քի լազըմ իսէ ինսանըն ճան
սէլամէթի իչիւն կօկրէթտիքտէ՛ն սօնկ
րա , էկէր պիր քիմէսնէ պու տօղըու
իման իգըարինէ գարշը կէլէճէք օլուր
իսէ , եախօտ՝ ախէր կիունէ իթիգատ
իտէր իսէ , անը լանէթ ու մէտան
իտէր քիլիսէյի շէրիֆ : Վատի՛ չինիզ-
լիք սիւն հողոսուն ազիզ ըուհպանլէ-
րի օլ տէմ քի՛ արիոս տինսիզէ գարշը
թաարիֆ իթտիլէր պու տօղըու իթի
գատ քէլամինի , էնճամինտէ արթըր
տիլէր պիր լանէթ , քի անը՛ն իլէ մէ-
տան իտէրլէր արիոս ըէֆագինին ըէ
ֆիքլէրինի . վէ քիմլէր տախի ինքեար
իտէր իպնուլլահըն թանկրիլիղինի :
Պու լանէթի էրմէնիան միլէթին
ազիզ ըուհպանլէրի գօյմուշէր իթի-
գատ քէլամինին էնճամինտէ . թէ՛ֆ
սիր իտէրէք , վէ պիր գաչ աեօզ ար-
թը

գիծներէն, որ դրված է բանին մէջը.)
որով կը հաստատուի հոգւոյն սթընծու
թիւը ընդդէմ մակեդոն հերետիկոս
սին և անոր հետևողաց, որք կուրա
նային զսթուծութի հոգւոյն սթըն :

Եւ կըսվի այսպէս : * Իսկ որք ասեն,
էր երբեմն յորժամ ոչ էր (որդի, կի՞
էր երբեմն յորժամ ոչ էր որ հոգին,
կամ) թէ յոչեից (եղեն .) կի՞ յայլմէ
էութիւն կի՞ ի գոյութիւն ասեն լինել
(զորդին նոյն) և կի՞ զսթ հոգին .) և թէ
փոփոխելի (են) կի՞ այլայլելի, զայն
պիսիսն նշովէ կաթուղիկէ և առա
քելական եկեղեցի ॥ :

Եւս բանս հաստատութիւն է վերի
դրած բաներուն, որով կուզեն ըսել,
թէ ո՞վ որ այս ուղղափառ դաւանու
թիւն դուրս ծուռ վարդապետութի մը
քարոզէ ի վր որդւոյն նոյն կի՞ հոգւոյն
սթըն, զանիկայ չընդունիր սթ եկեղե
ցին . այլ կը նշովէ ու կը դատապար
տէ ըսողն ալ, ու ըսած բաներն ալ :
Ինչպէս որ պողոս առաքեալն ալ այս
կերպով կը վարվի գաղատացոց թող
թիւն մէջը՝ այն մարդկանց դէմ, որ
իրենց ծուռ վարդապետութիւնը կը մո
լորցնէին քրիստոնեաները . ուստի՝
զգու

Թըրարագ , քի անլէր իլէ մուգարար
 օլունուր բուճլ գուտսուն ալլաճլըդի
 մակեդոն տինսիդէ վէ անըն թէվապիւ
 սինէ գարշը • զերա ինքեար իտէրլէր
 իտի բուճլ հագգըն թանկրիլիդինի •
 Սէ շեօյլէճէ վաղ օլունուր : * | աքին
 անլէր քի տէրլէր՝ պիր էսնայի զէման
 տէ եօղ իտի (իպն , եախօտ՝ վար իտի
 պիր զէման տախի՝ քի եօղ իտի բուճլ
 գուտս • եախօտ) էկէր եօգտուն (վար
 օլտիլէր ,) եախօտ՝ զայլի գաթտան ,
 եախօտ՝ վարլըգտան օլմուշ տէրլէր
 (իպնուլլաճի , վէ եախօտ՝ բուճլ գուտ
 սի) • վէ էկէր միւթէղիյր • եախօտ՝
 թէպտիլ օլունուր տիրլէր , անճըլայ
 ըն քիմէսնէլէրի լանէթ իտէր ճէմի
 վէ բէսուլի քիլիսէ ॥ :

Պու քէլամ մէթանէթ տիր պալատի
 մէզպուր օլունան քէլամլէրին • վէ տէ
 մէք իսթէր՝ քիմ քի պու տօղրու իման
 իգըարինտէն խալի՝ զալատ վաղ իտէր
 իսէ իպնուլլաճ , եախօտ՝ բուճլ գուտս
 հագգընա , անը գտպուլ իթմէզ քի
 լիսէյի շէրիֆ • իլլա՝ լանէթ ու մէտան
 իտէր տէյէնի վէ հէմ տէտիկի սեօզ
 լէրի : Սիճէ պօղոս (առաքեալ) տա
 խի՝ պու թարգա իսթիմալ իտէր կէն
 տի նամէսինտէ օլատէմլէրէ գարշը ,
 քի զալատ վաղ իլէ ազտըրըրլէր իտի
 քրիստիանլէրի • իմտի՝ սագընտըրա
 ըագ

զգուշացրնելով զանոնք, որ չքհաւա
տան այնպիսի ծուռ քարոզութիւն կրնէ :

* Այլ թէ մեք, կո՞հ հրեշտակ յերկ
նից աւետարանեցէ ձեզ աւելի քան
զոր աւետարանեցաքն ձեզ, նզովեալ
լիցի || : (Գաղ . Կ . 8 :) Ասոր նման ալ
նք եկեղեցին զգուշացրնելու համար
իւր ուղղափառ որդիքը, որ մտիկ չը
նեն հերետիկոսներուն, նզովք կը
կարդայ՝ ո՞վ որ կը հետեւի նէ անոնց :

Օ այս դաւանութիւն հաւատոյ նիկիոյ
նք ժողովոյն՝ երբոր բերաւ հայաս
տան սքն արիստակէս, լուսաւորիչ
կարդալով ու իմանալով նք ժողովոյն
ուղղափառ սահմանադրութիւնը, ըն
դունեցաւ ու հաստատեց համառօտ
դաւանութիւն մը, որ կը բովանդակէ
մէջը զհիմն հաւատքին . ինչպէս որ
կերենայ իւր խօսքէն, որ կըսվի հա
ւատամքէն ետքը :

* Իսկ մեք փառաւորեսցուք, որ յա
ռաջ քան զյաւիտեանս երկիրպաշա
նելով սքն երբորդութեն և մի անծու
թեն՝ հօր և որդւոյ և հոգւոյն սքն .
այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտե
նից . Ամէն || :

Առաջէ ըսել . թէ մենք՝ որ ճշմարիտ
որ

րադ. անլերի՝ անձրլայրն դալատ վազ-
լերէ ինանմասրնլեր տիյու , շեօյլէ
սեօյլեր : * | աքին հկեր պիզ , եախօտ՝
կեօկտէն մէլայիք վազ իտէ սիզէ , ան-
տէն հֆզալ քի վազ իթտիք սիզլերէ ,
լանէթ օլէ || : (գաղ . Խ :) Պունա՛ մէ-
նէնտ քիլիսէյի շերիֆ սագընտըրմադ
իչիւն կէնտի տօզըու իթիգատլը հվ-
լատլերինի . քի տիյնէմէսինլեր ըհֆա
զիլերէ՝ լանէթ օգուր քիմլէր քի ան-
լերէ թապիյ օլուր իսէ :

Պու իթիգատ իգրարինի չինիզլիք
սիւնհօդոսուն , հագըէթի (արիստա-
կէս) օլ տէմ քի՝ կէթիրտի լսէ հրմէ-
նիստանէ , հագըէթի (լուսաւորիչ) ա-
նըն փէտերի՝ օգույուպ օլ ազիզ սիւն
հօդոսուն տօզըու իման շարթնամէսի-
նի , վէ գապուլ իյլէյիւպ , մուգարար
իթտի անը պիր մուխթասար իգրար
իլէ , գանտէ ճէմ օլունուր տին ու
իման թէմէլի . նիճէ պէյան տըր կէն-
տի քէլամինտէն քի վազ օլունուր իթի-
գատ քէլամինտէն սօնկրա : * | աքին
պիզ մէճտ իտէլիմ հպէտիլ հպէտտէն
ադտէմ օլանի . սէճտէ գլարադ շէ-
րիֆ թէսլիսէ վէ պիր իլահիյէթէ փէ-
տէր , իպն վէ ըոհճլ գուտսէ . շիմտի
վէ միւտէմ վէ հպէտիլ հպէտ . ամին || :
Տէմէք իսթեր , պիզ քի ազիզ քիլի-
սէ .

որդիք ենք սր եկեղեցնայ, կրնդու-
նինք զայս ուղղափառ դաւանութիւն
միաբան հայրապետաց. ուստի՝ կը հա-
ւատանք անսկիզբն ամենամբ երրոր-
դութեն և մէկ անութեն, ու երկրպա-
գութիւն ընելով՝ կը փառաւորենք ըզ-
հայր և զորդի և զմբ հոգին, որք են
երեք անձինք և մէկ անձ ճշմարիտ.
ու զայս ուղղափառ դաւանութիւն միշտ
և հանապազ անփոփոխ կը պահենք:
Ինչպէս որ իրենք պահեցին՝ և նոյն
ճշմարիտ հաւատքով հասան յաւիտե-
նական երանութեն. որում զմեզ ալ
անձ արժանի ընէ:

Վ. Ե. Բ. Ժ.

սէնին սատրգ էվլատիյիզ , գապու-
 խտէրիզ ճէմի բուհպանլէրին շօլ տօղ-
 բու իման իգրարինի . իմտի՝ ինանը-
 ըըզ շէրիֆ սէլասի ու եէք ալլահլըղէ .
 վէ սէճտէ գլարագ մէճտ իտէրիզ փէ-
 տէրի՝ էվլատի վէ բուհլ գուտսի . իւչ
 իւգնիւմ վէ պիր հագգ ալլահ . վէ
 պու տօղբու իման իգրարինի հէր պար
 գատիւմ սագլարըզ . նիճէ քի անլէր
 սագլատիլէր , վէ օլ սահիհ տին իլէ
 եհրտիլէր էպէտի սաատէ թէ . թանկ
 ըի թաալէա պիզի տէ հրզան իյլէյէ .
 Լ՝մին :

ԻՆՃԵՄ

Վերգործութիւն Հաւատոյ :

Ով տօր իմ և տօ՛ւ իմ, դու ճանաչարհ, ճշմարտութիւն և կեանք ըլլալով՝ յայտնէր ես իմ հոգւոյս փրկութեան պէտք եղած բաները . ուստի՝ կը հաւատամ ու կը դաւանիմ ինչ որ կընդունի ու կը հաւատայ տօր եկեղեցին . և կը փափաքիմ մեռնիլ այս տօր հաւատքիս մէջը :

Վերգործութիւն յոստոյ :

Ով տօր իմ և տօ՛ւ իմ, որ ողորմութիւն անչափ ըլլալով՝ խոստացեր ես մեզի քոյ բարեբըդ . կը յուսամ որ այս աշխարհիս մէջը իմ մեղքերուս թողութիւն կուտաս, ու մեռնելէս ետքը արքայութեան ալ արժանի կընես յոյն չարչարանացը սիրոյն՝ և իմ բարի գործոցս համար, զորս կառաջագրեմ և կը փափաքիմ դործել օգնականութեամբ շնորհաց քոց :

Վերգործութիւն սիրոյ :

Ով տօր իմ և տօ՛ւ իմ, որ ամենաբարի ես և արժանի ամենայն սիրոյ . ուստի՝ բոլոր սրտով կը սիրեմ զքեզ ամէն

մէն բանէն ՚ի վեր : Լարեկամներս ու
թշնամիներս ալ կը սիրեմ քոյ սիրոյդ
համար . և կը փափաքիմ մանաւանդ
մեռնիլ՝ քան թէ զքեզ սրբողոցընել
իմ մեղքովս :

Երգործութիւն զշնան :

Ո՛վ տօր իմ և տօ՛ւ իմ , կըցաւ իմ ու
կըզյջամ բոլոր սրտանց ամմէն ըրած
մեղքերուս վրայ , գիտնալով որ դու
ամենամաքուր ես , կատես ու կը զըզ-
վիս մեղքէն . ուստի՛ ես ալ բոլոր սրբ-
տով կատեմ ու կըզըզվիմ . և քու
շնորքովդ կառաջադրեմ հաստատուն
մտքով , որ ասկից ետքը մէյմընալ
մեղքի մէջ չըյնիմ : Ո՛վ յս փրկիչ
իմ , որ քու սէրըդ ցըցընելով համար՝
աշխարհ եկար , ու ինծի համար ան-
տանելի չարչարանքներ քաշեցիր , ան-
գին արիւնըդ թափեցիր , ազնիւ կեան-
քըդ խաչի մը վրայ ողջակէզ ըսիր .
զասոնք գիտնալով ես անօրէնս՝ գործ-
քով , խօսքով , մտքով , սրբտով շատ
անգամ զքեզ խաչեցի , զքեզ մեռ-
ցուցի : Ո՛վ տօր իմ յս , ասկից ետքը
կը փափաքիմ մանաւանդ մեռնիլ , ք
թէ զքեզ իմ մեղքովս վըշտացընել :

Յ Լ Ն Կ

Պշխաւոր բաներու.

Յառաջաբանութի : 4

ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՀԱՒԱՏՈՅ :

1 . Հաւաքիչ ի՞նչ է : 18

2 . Ի՞նչ բան պէ՛տք է յրեւոյնէին գիտաւ
նալ և հաւաքաւիւր հոգւոյն գրչու
նէր համար : 22

3 . Ի՞նչ սրտով և յօծարութի՛ք պէ՛տք է
մէջ յրեւոյնէիմը հաւաքաւ զայս բա
նէրը : 24

4 . Ի՞նչ նշաններով նշնայ Տարդ իմա
նալ, թէ իւր հաւաքիչ ճշմարիտ է ,
ու միտիտ սրտով հաւաքաւ : 28

5 . Ի՞նչքեօք մեղն ազգաց յրեւոյնէից
հաւաքիչ մէջ է , թէ արբեւրութի
նը ունի մէջ զմէնէն : 42

6 . Ի՞նչ է առաջին ճաան հաւաքամտին : 46

7 . Ի՞նչ նիմաջվի այն բառով , որ նշա
վի * Ի մի արծ * : 46

8 . Ի՞նչ նշանանէ ըսելը * Հայր միե
նակաւ * : 50

9 . Ի՞նչո՛ւ համար հաւաքամտին մէջը մե
այն միեւակաւ նշովի արծ . և ո՛չ միե
նակեծ , նամ միեւակաւ , և այլն : 58

- 10 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ յայտնի ըրաւ ան իւր անկա-
կարող պօրումնէն : 62
- 11 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ հուղէ ըսել * Յարարին երկնի
և երկրի՝ երևելեայ և աներևու-
թից ॥ : 62
- 12 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ համար ստեղծեց ան երկնիս
ու երկրի : 66
- 13 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ իշխեալ ան , խնի որ աշխարհս
լնէր ստեղծած : 68
- 14 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ իմացվի ըսել . * Լ՛՛՛՛՛՛՛ ի
տէր յա խա , յորդին աջ՝ ծնեալն յայ
հօրէ՝ զաւթն . աշտինս՝ յեռնէ հօր ॥ : 70
- 15 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ իմացվի ըսել . * Լ՛՛՛՛՛՛՛ յայ .
լոյս ի լուսոյ . ան ճշմարիտ , յայ
ճշմարտէ ծնունդ՝ և ոչ արարած ॥ : 78
- 16 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ իմացվի ըսել . * Լ՛՛՛՛՛՛՛ իսկ
՛ի բնութի հօր , որով ան ինչ եղև յեր-
կնս և ՛ի վերայ երկրի . երևելիս և
աներևոյթիս ॥ : 82
- 17 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ իմացվի ըսել . * Որ յաշտոս
ձեր մարդկան և վասն ձերոյ գրչումն՝
իջեալ յերկնից , մարմնացաւ մարդա-
ցաւ ॥ : 84
- 18 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ հուղէ ըսել * Ննաւ (հապա-
րելապէս) ՛ի մարեմայ (սէյ) հո-
սէն հոգւով սրբով ॥ : 90
- 19 . Լ՛՛՛՛՛՛՛ իմացվի ըսել : * (Որով
էաւ մարմն , հոգի , ձիւս և զմեծ ,
որ ինչ է ՛ի մարդ . ճշմարտապէս և
ոչ կարծեօք) ॥ : 96

20. Ի՞նչ էիմացվի ըսելը . * Դարչա
րեալ, խաչեալ, լաղեալ ॥ : 102
21. Լ՛ըդեօք մեր ժրհո-լեը համար քնի
քն մերոյ չարչարվելը հարկաւոր
էր՝ լեւ չէ՛ : 114
22. Ինչո՞ւ համար խաչին վրայ ուղեց
մեռնել քն քրն մեր : 118
23. Ինչո՞ւ համար հաւապամօրին մեջը
քնի չարչարվելը, խաչվելը, լաղ-
վելը չըդնէ, ու մեռնելը չէ՛ դնէր : 130
24. Ինչո՞ւ համար ուղեց լաղվիլ քն
քրն մեր : 134
25. Վ՛անէ՞ օր մնաց քրն մեր գերեզմա-
նին մեջը : 138
26. Ի՞նչ էիմացվի ըսելը, * Յերրորդ
աւուր յարուցեալ ॥ : 144
27. Լ՛ըդեօք հարկաւոր էր, որ քն քրն
մեր յարու-լի առնուր : 156
28. Ի՞նչ ասեն յարու-լի առաւ քն քրն
մեր : 164
29. Ի՞նչ էիմացվի ըսելը . * Լ՛ւեալ
յերբինս (նովին ճարմնով) նստաւ
ընդ աջմէ հօր ॥ : 168
30. Ինչո՞ւ համար քն քրն մեր ուղեց
ճարմնով ելլել երկնիս : 176
31. Ի՞նչ էիմացվի ըսելը . * Ղաւոյ է
(նովին ճարմնով) ե գաւօք (հօր)
դասեւ զչենդանիս ե զմեռեալս ॥ : 182
32. Լ՛ըդեօք մէկն որ մեռնի, հոգւոյն
համար առանցնախան դասաստան

կըլլայ, թէ ի՞նչ պահի ինչպէս եր
թի դադարանին օրը : 188

33 • Ինչո՞ւ համար չսի ի՞նչ պըրձի դա
դարան ընելը եւ ո՛չ ամենաթէ եր
րորդութի : 196

34 • Ինչ ըսել է • * Որոյ ըստաւորաւ
նին ո՛չ գոյ լախճան ॥ : 204

35 • Ինչ կոչել ըսել * (Տաւարան)
եւ 'ի օր հոգին (յանեղ եւ 'ի հարա
բեալ) ॥ : 208

36 • Ի՞նչ քոյ աշա պեղըս պէտք է
աւելցնել այն ի՞նչոր բանը , որ
կըսէ , թէ * Ի հօրէ եւ յորդոյ
բղիտ ॥ : 212

37 • Ինչ կիճացի ըսելը • * Որ խօսե
ցաւ (յօրէնս եւ) 'ի ճարգարէս (եւ
յաւեարանս) ॥ : 228

38 • Ինչ կոչել ըսել • * (Որ էջն 'ի յոր
դանան . չարոյնաց զառաքեալն եւ
բնակեցաւ 'ի օբան) ॥ : 230

39 • Ինչ բանով ի՞նչնախի հոգին օր
բարեպաշտ հաւատացեալոյ սիրտը : 236

40 • Ինչ կիճացի ըսելը • * (Տաւար
ան) եւ 'ի մի (միայն) ընդ հանրաւ
կան եւ առաքելական եկեղեցի ॥ : 246

41 • Որ եկեղեցին համ հաւատացեալոյ
բաղձոնութիւն ինչոյ ըսէլ ճշմարտ
եկեղեցի չսի : 250

42 • Ինչ պիտի իճացի ըսելը • * Ի մի
միտութի ॥ : 266

- 43 . Լ՝ րդեօք այս հոգեւոր Տաննաւոյն
 Լէն հըլլայ՝ ամէն շրէստոնէայ ըս-
 ձողին մէջը , Լէ մայն ուղղափառ
 արդարոյ : 270
- 44 . Լ՝ րդեօք այս հոգեւոր Տաննաւոյն
 Լէն մայն աշխարհի մէջը ողջ եղող
 ներսն հետ հըլլայ , Լէ նաեւ մե-
 ռածնեցուն հետ ալ հըլլայ : 272
- 45 . Լ՝ նչ պիտի իմացիլ ըսելը * (Ճա-
 պաշխարում Լէ՝ ի խառն Լէ՝ և) ի
 Լոդում Լէ մեղաց ॥ : 278
- 46 . Լ՝ նչ պիտի իմացիլ ըսելը , * Լ՝ յա-
 րում Լէ մեռելոյ ॥ : 282
- 47 . Լ՝ նչ պիտի իմացիլ ըսելը . (* Լ՝
 դատաստանան յաւիտենից . հոգեւոյ
 և Տարփոյ ॥) : 286
- 48 . Լ՝ նչ հոգի ըսել . * (Ճարտարա-
 Լէ երկնից՝) և ի հեանան յաւիտե-
 նախան ॥ : 288
- 49 . Լ՝ նչո՛ւ համար արդարոյ երանումի
 յաւիտենախան հեանս հըսիլ , ու
 մեղաւորներուն դատապարտումի
 չըսիլ : 292

Մէջադուր քէլամէլին :

5

ԴԱՎԱՅԻՏԻՏՆՆ:

- [illegible]

- րի , եալընը Գոարեմեանի րե-
նելեր . Վէ մապըմ , եախօր՝ սա-
հիպի հիսմել րեմելը : 59
- 10 . 'Լէ՛ վազըն պէյան էյլէրի լանհրի՝
հեմրի Գոարեմեանի Գո-Վլէնի : 63
- 11 . 'Լէ՛ րեմէ՝ էսմեր . * ()՛ Լ չէ Եօգ-
րան վար էյլէրի հեօնի Վէ Եերի , հեօ-
րի-նի-ր Վէ հեօրի-նի-ը շէյլէրի || : 63
- 12 . 'Լի՛շէն-ն Եարալար լանհրի հեօնի
Վէ Եերի : 67
- 13 . 'Լէ՛ Երէր Երի լանհրի՝ րի-նեայը
Եարալմապան : 69
- 14 . 'Լէ՛ անհլաշըլըր րեմի , * Ս՛ Ե
պիր րապպի Եսա մեմհի . Օ՛ Լ չէ Եպ-
նալլա՛ րըր . Ժէրէր ալլա՛րան
Լե՛վլի օլմա-շ՛ Եպի-լլա՛ր . Եա-
նի՛ Ժէրէրի զալընպան || : 71
- 15 . 'Լէ՛ անհլաշըլըր րեմի . * Լ՛ Լա՛հ
ալլա՛րան , նոր նորպան , հա՛փ
ալլա՛հ՝ հա՛փ ալլա՛րան , մե՛վլա-ր՝
րեմի՛ Լ չէ մալլա-ր || : 79
- 16 . 'Լէ՛ անհլաշըլըր րեմի : * ()՛ Լ
չէ Ժէրէր զալընպան րըր , անը՛ն
Ելէ օլրի Ճի-մլէ նեանելի . հեօն-
րի Վէ Եերի . հեօրի-նի-ր Վէ հեօ-
րի-նի-ը || : 83
- 17 . 'Լէ՛ անհլաշըլըր րեմի . * ()՛ Լ չէ
պիլ ապէ՛մ Ճի-մալ . Վէ անը՛ն Եեւա-
լը Ելի-ն , հեօնի-ն նի-շի-լէրի-ալ՝
Ճի-մալընպի՛ Եսան օլրի || : 85

- 18 . 'Լէ՛ր Կեօ՛ր Իսրէր . * Տօղրտի (Լեռ
Ռէլէն) աղէշ Կիտիբ Ռյերէճարէն բաւ
հիւ Գաւառս Ելէ ॥ : 91
- 19 . 'Լէ՛ր անհլաշլլլլ Կեօ՛րտ : * (Լ՛ճ
Կիտի ալար Լէն , Ճան , Քիտի , Վէ
Իսաանա օլան Ճի՛ճլէ շէյլէրի . հա
ԳըԳաւա՛ Կեօ՛րտի շիւղհէ՛ Ելէ ॥ : 97
- 20 . 'Լէ՛ր անհլաշլլլլ Կեօ՛րտ . * Լալ
Լիլա չէտիւղ , հալա չըԳըղ , Կեօ՛ր
օլաւղ ॥ : 103
- 21 . Լ՛ճէղա Ճանըճըլլն Խէլասը
Իլիւն Խա ԷՓէնրիտիլի Խաէնճէ
չէտիւտ չէրէշլի՞ Դի Իրի : 115
- 22 . 'Լիլիւն Խա ԷՓէնրիտիլ Իսրէրի
հալ Իսրիւնրէ Էօլիէ : 119
- 23 . 'Լիլիւն ԻրիԳաա յէլափիւր Խա
ԷՓէնրիտիլի Իլիլա չէտիւղ՝
աւղ օլմասի Վէ Կեօ՛րտ օլմասի Լիլ
Գիճ օլաւաւր . Էմմա՛ Էօլիւտ Էա
չըլմալ : 131
- 24 . 'Լիլիւն Խա ԷՓէնրիտիլ Իսրէրի
չէօրիւլիէ : 135
- 25 . Լաա ԷՓէնրիտիլ Գալ չիւն Գալար
Դիլարի : 139
- 26 . 'Լէ՛ր անհլաշլլլլ Կեօ՛րտ , * Լա
չիւճի չիւնրէ Գըյափ օլաւղ ॥ : 145
- 27 . Լ՛ճէղ ԻԳիլիլա Իրի ԷՓէնրիտիլի
Էլղիլ Գըյափ օլմաԳ : 157
- 28 . 'Լէ՛ր ՎաԳըլ Գըյափ օլաի ԷՓէնրի
Դիլ : 165

- 29 • «Լէ՛ անհլաշուլուր Կեհեմի • * Չը
գիւտի հեօնէ (օլ լեհն էլէ) օլնուր
Կի գեպերին սաղընԿե ॥ : 169
- 30 • «Լի՛ շեւն էֆէնԿիֆիլ Երապէն էշ
լէԿի լեհն էլէ հեօնէ Երմիֆու օլ
Տաֆ : 177
- 31 • «Լէ՛ անհլաշուլուր Կեհեմի • * Լիէ
լէճէ՛ Կիբ (օլ լեհն էլէ) Վէ (ալու
նըն) ԴեճԿի էլէ • լեճէսսիւս էլ
Դընէ Կիբիլէրի Վէ Եօլմաշլէրի ॥ : 183
- 32 • Լ՛՝Ճէպ Կիբ Ենսան Եօլմաշլէն Ղէ
Տան՝ Ճանը Ելեւն Ղէրիալ օլմա
Ֆի Տաալլէգիլ • Ես՝ լեհնհա, Եօլ
Եսէ Կիբիլէր լա՛ս ալու Ղէրիալ
լէննիսէ Կիբ : 189
- 33 • «Լի՛ շեւն Ղէրիալ Կիլանի՛ Դսեհէ
Վէրիլէր, ա Ղէրիֆ լեհսլէսէ Վէ
ընլէղ : 197
- 34 • «Լի՛ Կեհե՛ Կիբ • * Լ՛նըն Գա
Կիլահլուլընըն նիհայէլի Եօֆ
Կուր ॥ : 205
- 35 • «Լի՛ Կեհե՛ Եսլիբ • * (Լիլիֆապ
Երէրիլ) Կաիի Բուհիլ Գուպաէ՛
(օլ Կի Կիլսալֆ Վէ լեհճաճ Կիբ) ॥ : 209
- 36 • Լ՛՝Ճէպ Ելիլիֆապ Կէլսաճըն Կուր Գը
լաալիսԿէ՛ Վաճիւպ Կիբ արլըրճաֆ
օլ Դընուր ալիլի Բուհիլ հաֆֆ Եւ
ղէրիսէ • * Լ՛նապան Վէ Ելապ
Կիսն սապիբ օլուր ॥ : 213
- 37 • «Լի՛ անհլաշուլուր Կեհեմի • * ()՛Լ
Կի

38. «Լէ՛ր ահմէ՛ս իսմէր, * (() Լ ի
 էնորի եօրասնան նէհրէնէ, զայ
 իյլէրի երսալ օլանանի. զէ սա
 ինն օլորի ելլէարէ) || : 229
39. «Լէ՛ր էլէ բոհլ հագ սաթին օլաբ
 զսհրո ու արեարար ճոմանի գալ
 պիտի : 237
40. «Լէ՛ր անշլաշլլլլլլլ ահմէս. * (Լ ի
 գաթ իտէրի) արաի էէսմա՛ ճէ
 մի զէ բհսոլի իլիսնէ || : 247
41. «Անշլ իլիսնէ, էաիօթ իլիգաթ
 լլ ճէմիլլլլ ահմէս պիլլլլ սահրհ
 իսա մէսհ իլիսնէ : 251
42. «Լէ՛ր անշլաշլլլլլլ ահմէս. * Պիլլ
 իլիլլ || : 267
43. «Լ՛ ճէպ պու բոհանի հիսսէար
 լիլ հէր արեսարան ահմէլէն արէ՛
 լէրաի մի օլաբ, էօշ իսէ՛ էալլ
 նլլլլ րօշրու իլիգաթլլլ սարլլլ
 լէրաի : 271
44. «Լ՛ ճէպ պու բոհանի հիսսէար
 լիլ էալլլլլլլլլլլլլլլլլ իւլլիլլ
 սաշ օլանլլլլլլլլլլլլլլլլլլլլլլ
 էօլմիւլ արէ՛լլլլլ իլէ արաի օլա
 պիլլլլ : 273
45. «Լէ՛ր անշլաշլլլլլլլ ահմէս. * (Լ ի
 ղէն իսմիլլլլլլլլլլլլլլլլլլլլլլ
 իննահլլլլլլլլլլլլլլլլլլլլլլ || : 279

46. 'Են անկաշուկեր բեմեւ, * Ս Է
Քաւ Երեւելերին Գլխակներն ॥ : 283
47. 'Են անկաշուկեր բեմեւ. (* Շան
Եւ Երեւելերին Գլխակներն ॥) : 287
48. 'Են բեմեւ Եւ Երեւելեր, * (Ս Երեւելեր
Գլխակներն) Գլ Երեւելեր Գլխակ
Եւ Երեւելեր : 289
49. 'Են Եւ Երեւելեր Եւ Երեւելեր
Երեւելեր Գլխակներ Եւ Երեւելեր - Գլ Երեւելեր
Եւ Երեւելեր Եւ Երեւելեր Եւ Երեւելեր Եւ Երեւելեր
Եւ Երեւելեր Եւ Երեւելեր : 293

